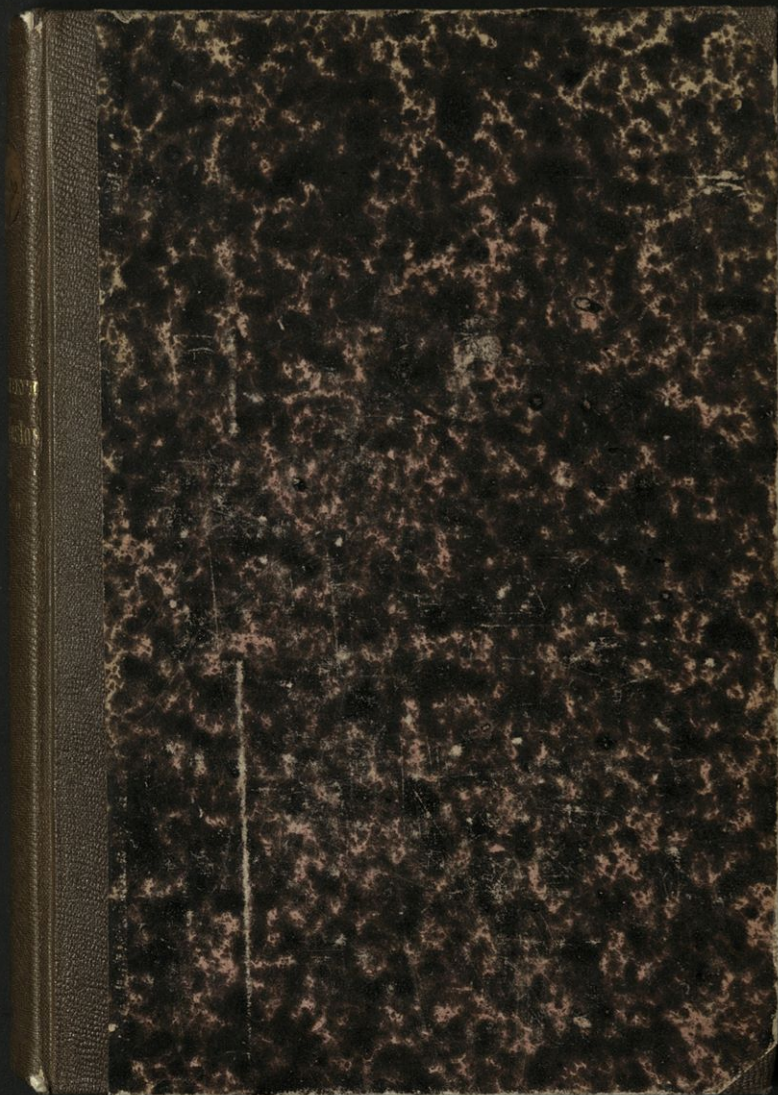

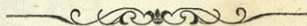

23339. V. D. c. 2

Porodoslovje za babice.

PODOBOST

BARICE
Porodostvoje na barice.

PORODOSLOVJE

za

BABICE.

Spisal

DR. ALOJZI VALENTA,

c. k. pravi javni profesor teoretično-praktičnega porodostvja v učilnici za babice in prvi zdravnik v rodilnici in najdenišnici ljubljanski, pravi člen mnogih učenih družb i. t. d. i. t. d.

S 10 tablami.

V Ljubljani 1860.

Natisnil in založil Jožef Blaznik.

PORODOSTOJE

23

BABICE

23

BY ALOJZI VALENČÁK

2 10 1911

030054338

National Library of the Czech Republic

PREDGOVOR.

Mojim učenkam so namenjene te bukve; — zvesto naj jih spremljajo in naj jim bojo vseskozi prijazen svetovavec v težavnem njih poklicu, da bojo ravnale vselej tako, kakor je potrebno in dobro za matere, ktere so se jim s polnim zaupanjem izročile. Vse moje želje so spolnjene, ako dosežejo moje bukve ta namen.

Prizadeval sem si skozi in skozi podučevati tako, kakor skušnje najnovejšega časa vele-vajo, in nadjam se, da vsak praktični porodničar, zlasti na deželi, mi bo poterdil, da je prav, ako, na priliko, tudi babice imajo gumilastični tampon med svojim porodničarskim orodjem in znajo z njim prav ravnati.

Ker tudi v svoji šoli razlagam nauk teoretično-praktičnega porodnoslovja po tej knjigi, sem v nji le tiste reči, ki so babicam imenitne, obširno razložil; vse drugo, kar jim ni tako važno in česar tudi po svoji vednosti do dobrega razumeti ne morejo, sem pa le bolj poveršno omenil, ker sem popolnoma prepričan, da take reči se morejo in morajo jasno in razumevno povedati le z besedo, kadar okoljšine nanesejo, da se dá to, kar se govori, tudi pokazati in skazati.

Zatega voljo sem se tudi, kolikor je bilo le mogoče, ogibal jalovemu besedovanju in vse le bolj na djansko ali praktično stran obračal, zlasti pa to, kar v posebnih primerljajih babica sama storiti more in storiti sme, in kar nasproti opustiti mora, da ne prestopi meje, kjer neha delavnost njena in se začne zdravnikova pomoč. To mejo babicam natanko določiti, sem si prizadeval po celih bukvah od konca do kraja.

Med pridjanimi podobami so nekatere izvirne, nekatere pa posnete po drugih, kakor se nahajajo skorej v vseh boljih porodničarskih bukvah.

H koncu se še serčno zahvalujem gosp. prof. dr. Bleiweis-u in gosp. Fr. Malavašič-u, ki sta mi bila zastran jezika verla pomočnika, zakaj veliko mi je bilo na tem ležeče, da je slovenski jezik mojih bukev lahko razumljiv, zraven pa tudi terminologija, ktero je bilo sem ter tje treba še le ustvariti, zapopadku besed in duhu slovenskega jezika primerna.

V Ljubljani mesca maja 1860.

Pisatelj.

KAZALO.

Stran

UVOD.

1. Pomèn babištva	1
2. Lastnosti babice	2

Pervi del.

Sostava človeškega telesa sploh in ženskih spolovil posebej.

Pervi oddelek.

Sostava človeškega telesa sploh.	7
----------------------------------	---

Drugi oddelek.

Sostava ženskih spolovil posebej.

I. Ženska medenca	10
1. Njeni posamni déli	10
2. Medenca kot céla	13
a. Velika medenca	13
b. Mala medenca	13
II. Mehke ženske spolovila	15
1. Unanje mehke spolovila	16
1. Sramnica	16
2. Sisca	17
2. Notranje mehke spolovila	17
1. Materna nožnica	18
2. Maternica	18
3. Jajčične vodila	19
4. Jajčnika	20

Drugi del.

Nosečnost, porod v zdravem stanu, redovna otročja postelja, novorojenček in dojenček.

Pervi oddelek.

Zdrava nosečnost.

I. Nosečnost sploh	23
II. Kako razdeljujemo nosečnost	24
III. Terpež nosečnosti	24

	Stran
IV. Spremembe o nosečnosti	25
A. Spremembe v celém životu	25
B. Spremembe v spolovilih	26
a. Na maternici	26
b. Na nožnici in unanji sramnici	29
c. Na jajčnikih, jajčičnih vodilih, na širokih in ozkih materničnih vezkih	29
d. Na siscih	30
e. Na medenci	30
C. Spremembe na uplođenem jajcu	30
1. Celo jajce sploh in zginljiva kožica	30
2. Jajcovi deli	31
1. Jajcove mreže	31
2. Plodova ali sadova voda	32
3. Materna potica	32
4. Popkovina	33
5. Plod ali sad	34
3. Godno ali zrelo dete	35
1. Kakošno je sploh	35
2. Posebne znamenja godnega dčteta	36
3. Dete v razmeri do maternične votline, do medence, in do njegovih posamnih delov med sabo	38
a. Deržanje otroka	38
b. Lega otrokova	38
c. Postava otroka sploh, in posebno naprej ležččega dela	39
V. Kako nosečnost sploh spoznati	40
A. Nauk od znamenj nosečnosti	40
1. Znamenja nosečnosti sploh	40
a. Negotove znamenja nosečnosti	40
b. Verjetne znamenja nosečnosti	41
c. Gotove znamenja nosečnosti	42
2. Mnogotere znamenja nosečnosti po posamnih mescih	43
B. Nauk od preiskovanja	46
1. Kaj je preiskovanje prav za prav	46
1. Unanje preiskovanje	46
a. Preiskovanje trebuha	46
1. Otipanje trebuha	46
2. Poterkovanje trebuha	48
3. Poslušanje na trebuhu	48
4. Pregledovanje trebuha samega	49
b. Preiskovanje siscov	49
c. Preiskovanje unanje sramnice	49
2. Notranje preiskovanje	50
a. Preiskovanje skozi nožnico	50
1. Sploh	50
2. Namen preiskovanja	51
b. Preiskovanje skozi mastnico	52
2. Kako nosečo izpraševati	53
3. Pravila za preiskovanje sploh	53
VI. Spoznanje otrokovega življenja	54
VII. Spoznanje mertvega otroka	55
VIII. Spoznanje otrokovega spola	56
IX. Spoznanje dvojčkov	56
X. Spoznanje perve ali večkratne nosečnosti	57
XI. Kako se zvč terpež nosečnosti	58
Pratika za preražtanje časa nosečnosti	60

XII. Kako naj noseče živé	72
1. Obleka nosečih	72
2. Snažnost	72
3. Sprehajanje in pokoj	73
4. Čisti zrak ali luft	74
5. Živež	75
6. Opravljanje potrebe in odcejanje vode	75
7. Pečanje z možkim	76
8. Skerb za sisca	76
9. Pokoj duše in serca — Tako imenovano zagledovanje nosečih	77
Pristavek	78

Drugi oddelek.

Zdravi porod.

I. Porod sploh	79
1. Kaj je porod	79
2. Razdeljenje porodov	79
3. Porodne moči	80
1. Popadki	81
2. Kerčenje nožnice	82
3. Potrebušnica	82
4. Porodba ali mehanizem poroda	83
1. Pravila porodbe	83
2. Pogoji porodbe	84
a. Pogoji ali lastnosti matere	84
b. Pogoji ali lastnosti otroka	84
5. Pretek poroda sploh, njegova razdelitev in njegov terpež	85
1. Porodove dôbe sploh	85
2. Prikazki v posamnih porodovih dôbah posebej	86
Perva porodova dôba	86
Druga porodova dôba	88
Tretja porodova dôba	90
Četerta porodova dôba	91
Peta porodova dôba	92
II. Zdravi porod posebno	93
1. Navadna porodba pri čepininih porodih	94
a. Pri prvi čepinini legi	94
b. Pri drugi čepinini legi	95
2. Nenavadna porodba pri čepininih porodih	96
III. Dvojčkeni porodi	97
IV. Spoznanje otrokovega življenja o porodu	98
V. Spoznanje otrokove smerti o porodu	98
VI. Oskerbovanje porodov	99
1. Občni nauki	99
2. Pravila, po katerih se je pri vsakem porodu ravnati	101
a. Pervo preiskovanje in kako ravnati po tem	101
b. Porodna stanica in pripravljenje porodne postelje	102
c. Druge priprave	103
3. Pravila pri čepininih porodih po posamnih porodovih dôbah	103
Perva porodova dôba	103
Druga porodova dôba	105
Tretja porodova dôba	106
Varovanje presredka	106
Četerta porodova dôba	107

	Stran
1. Podperanje presredka	107
a. Podpéranje presrédká v postranski légi	108
b. Podpéranje presrédká, kadar porodnica s podloženim herbtom vznak leží	108
2. Sprejetje otroka	109
3. Ločenje popkovine	110
Peta porodoba dôba	111
4. Pravila pri dvojčkenih porodih	113

Tretji oddelek.

Zdrava otročja postelja.

I. Kaj je otročja postelja	115
II. Spremembe zavoljo otročje postelje	115
1. Spremembe v celem životu	115
2. Spremembe v spolovilih	116
1. Spremembe v spolovilih samih	116
a. Na maternici	116
1. Otročnično čišenje	117
2. Poporodni popadki	118
b. V drugih spolovilih	118
2. Spremembe na siscih	119
III. Oskerbovanje otročje postelje	120
1. Oskerbovanje otročnice prèci po porodu	120
2. Nadaljno oskerbovanje otročnice	121
1. Postelja in stanica otročnice	121
2. Skerb za telesni in dušni počutek	122
3. Skerb za živež, za spraznovanje života	125
4. Skerb za sisca, urédba dojenja	127
a. Splošne pravila	127
b. Obnašanje pri dojenju	129
c. Kako se ima mati vèsti, kadar ne doji sama, in kako, kadar otroka odstavlja	130

Četerti oddelek.

Novorojenček in dojenček.

I. Spremembe na novorojenčku	131
II. Oskerbovanje novorojenčka in dojenčka	132
1. Pervo oskerbovanje novorojenčka	132
2. Nadaljno oskerbovanje novorojenčka in dojenčka	134
1. Skerb za popek in za odpravljanje navadnih sledov poroda	134
2. Skerb za snažnost života	135
3. Reja novorojenčka in dojenčka	136
a. Dojenje otroka po materi ali dojnici	137
Volitev dojnice	137
b. Umetna reja ali pitanje novorojenčkov	140
4. Skerb za počutenjo novorojenčka in dojenčka	141
5. Izreja dojenčka	141
a. Pri dojenju	142
b. Pri pitanju	142

Tretji del.

Napčnosti o nosečnosti, porodu in otročji postelji in pa nekatere navadne bolezni novorojenčkov.

Pervi oddelek.

Napčnosti o nosečnosti.

I. Napčnosti o nosečnosti ali take, katere iz nosečnosti same izvirajo, zavljo katerih pa ni, da bi nosečnost prenehati mogla

1. Spremenjena léga spolovil	147
a. Used in trut maternice	148
b. Nagnjenje maternice navspred	148
c. Nagnjenje maternice navzad	149
d. Nožnični truti	150
2. Ako se perilo vnovič prikaže	151
3. Nepravilni iztoki iz spolovil	152
a. Belo ali beli tok	152
b. Vodotok iz maternice	153
4. Otoki nog in spolovil	153
a. Vodení otoki	153
b. Tako imenovane otročje žile	154
5. Ovére v scanji	156
a. Tišanje k scanju	156
b. Opornost ali zaperanje scanja	156
c. Nepovoljno scanje	157
6. Nekatere druge ložeje bolezni	157
7. Omedlevica in dozdevna smrt	157

II. Napake o nosečnosti ali zavljo nosečnosti, katere so krive, da nosečnost večdel pred pretekom pravega časa neha.

Kervavitve iz maternice

1. Kervavitve iz maternice v prvih sedmih mescih — splavi	159
a. Vzroki tajstih	161
1. Odloček jajca ali matrne potice	161
2. Napčnosti izvirajoče iz jajcovih delov	162
3. Hude bolezni nosečih, katere jih sploh zadenejo, in napčnosti maternice posebej	162
4. Bolezni ploda samega — plodovom navadni pogini	163
b. Pretek in nasledki splavov	164
c. Spoznanje splavov	165
d. Kako v splavih ravnati	166
1. Obvarovavne opravila	166
2. Pohitrivne opravila	168
a. Mestne opravila	168
b. Ravnava sploh	170
2. Maternične kervavitve v poslednjih treh mescih — zgodni porodi	172
a. Zgodni porodi, kadar matrna potica leži na pravem mestu	172
b. Zgodni porodi, kadar se je matrna potica vlegla čez maternično ustje	173
1. Spoznanje čez maternično ustje ležeče matrne potice sploh	174
2. Kaj početi, kadar matrna potica na materničnem ustju sedi, ali pa naprej leži	176
a. Mestna ravnava, ko je mehur še cel	177
b. Mestna ravnava, kadar plodova voda prezgodaj odteče	179

III. Nosečnost z molo ali snetom	180
IV. Nosečnost zunaj maternice	182

Drugi oddelek.

Napčnosti o porodu.

A. Porodove ovére iz matere izvirajoče	184
I. Porodove ovére iz mehkih spolovil izvirajoče	184
a. Porodove ovére izvirajoče iz unanjih spolovil	184
1. Presredkove popake	184
2. Popake piskov	185
3. Popake cele sramne špranje	186
b. Porodove ovére izvirajoče iz notranjih spolovil	187
1. Nožnične popake	187
2. Popake maternice	189
a. Napčni stan materničnega ustja	189
b. Napčnosti lege in oblike maternične	190
1. Napake v legi	190
2. Napake v maternični obliki	193
c. Napčno kerčenje maternice — napčni popadki	193
1. Preslabi popadki	194
Ravnava s preslabimi popadki	196
2. Premočni popadki	197
a. Kerčevni popadki maternice	198
b. Vesoljni ali občni kerč maternice	198
c. Zoženje maternice	199
Ravnava s premočnimi popadki	201
d. Kervavitve iz maternice o porodu ali kmali po porodu	201
1. Kervavitve zavoljo prezgodnje ločitve materne potice	201
2. Kervavitve zavoljo napčne lege maternične potice	203
3. Kervavitve (v peti porodovi dōbi ali kmali potem) zavoljo napčnih popadkov	204
4. Kervavitve zavoljo materničnega razterganja	206
II. Porodove ovére izvirajoče iz medence	207
1. Napčnosti medenčne prostornosti	208
a. Preprostorna medenca	208
b. Pretesna medenca	209
1. Delitev stesnenih medenc po vzrokih stesnjenja	210
a. Medence zavoljo popak v izpodobljenju pretesne	210
b. Medence zavoljo bolezen stesnjene	211
2. Nasledki stesnjene medence	213
3. Medenčno merjenje	215
a. Unanje merjenje medence	215
b. Notranje merjenje medence	216
4. Ravnava s porodi pri pretesnih medencah	217
2. Napčno nagnjena medenca	218
III. Porodove ovére iz drugih delov izvirajoče — zlasti kerči	219
Kerči	222
B. Porodove ovére izvirajoče iz jajca	224
I. Napčnosti iz otroka izvirajoče	224
a. Napčne lege otrokove	224
1. Napčna čepinina lega	224
2. Obrazove lege	225
a. Porodba pri obrazovih legah	227
Pri prvi obrazovi legi	227
Pri drugi obrazovi legi	228

b. Porodbine napčnosti pri obrazovih legah	229
c. Ravnava z obrazovimi legami	230
3. Medenčno-končne lege	231
a. Porodba pri medenčno-končnih legah	232
1. Pri prvi ritkini legi	232
2. Pri drugi ritkini legi	233
3. Pri koleninih in nožnih legah	233
b. Nepravilna porodba pri medenčno-končnih legah	233
c. Ravnava z medenčno-končnimi porodi	234
4. Poprečne lege	235
a. Porodba pri poprečnih legah — tako imenovano samosvojno izmotanje poprek ležečega otroka	237
b. Spoznanje poprečnih leg in ravnava z njih porodi	237
5. Povežne lege	239
Ravnava s porodi pri povežnih legah	240
b. Napčno deržanje otrokovo	241
Predpad ročic ali nožic	241
c. Napčna velikost otrokova	243
d. Napčna podoba otrokova	245
II. Napčnosti iz matrne potice izvirajoče	246
1. Napčna velikost matrne potice	247
2. Napčna podoba matrne potice	247
3. Napčno število maternih potic	247
4. Napčna privoza matrne potice	247
5. Napčna snova matrne potice	249
6. Napčni sedež matrne potice	249
III. Napčnosti iz popkovine izvirajoče	249
1. Napčna dolgost popkovine	249
2. Ovitje popkovine	250
a. Zanjke popkovine	250
b. Vozli popkovine	250
3. Napčno zvitje popkovine	251
4. Napčni vsad popkovine	251
5. Kadar popkovina spred leži in predpade	252
6. Kadar se popkovina uterga	253
IV. Napčnosti iz jajcovih mren izvirajoče	254
1. Pretanke jajcove mre — prezgodno razpočenje mehurja	254
2. Preterdne jajcove mre	255
V. Napčnosti iz plodove vode izvirajoče	256
1. Napčna množnost plodove vode	256
2. Napčne lastnosti plodove vode	257

Tretji oddelek.

Napčnosti v otroški postelji.

1. Poporodna vročnica otročnic	259
2. Kervavitve iz spolovil	260
3. Napčna otročnična čiša	261
a. Glede množine	261
b. Glede kakosti	262
4. Napčni poporodni popadki	262
5. Otekljine unanjih spolovil	263
6. Presredkovo preterganje	263
7. Persne bolezni ali bolezni persnih žlez	264

	Stran
a. Napénosti snove persnih žlez	264
b. Napénosti odločevanja mleka	266
8. Napénosti v scavilih	267
a. Zaperanje vode	267
b. Nepovoljno scanje	268

Četerti oddelek.

Najnavadnejše bolezni novorojenčkov.

1. Dozdevna smert novorojenčkov	269
Ravnava z dozdevno-mertvim novorojenčkom	270
2. Prirojene popake	272
3. Kervni otok na glavici	272
4. Napénosti na popku	273
a. Kervavitve iz popka	273
b. Popkov prisad	273
c. Popkova goba	274
d. Votli popek	274
5. Oteklina persic novorojenčkov	274
6. Osenj in nekteri kožni spuśaji	275
7. Gobice v ustih	276
8. Bljuvanje novorojenčkov	277
9. Šipanje in driska	277
10. Zlaténica novorojenčkov	277
11. Unetje ali prisad oči novorojenčkov	278
12. Kerči novorojenčkov	278

Četerti del.

Nauk o opravah ali operacijah zgolj porodoslovnih, nekterih manjših ranocelskih in družih opravilih.

Pervi oddelek.

Zgolj porodoslovne oprave.

I. Umetno razśirjenje materničnega ustja	284
a. Umetno raztegovanje materničnega ustja s perstmi	284
b. Vkladanje klobka	285
II. Umetno predrenje plodovega mehurja	286
III. Ravnava z zanjkami popkovine	288
IV. Nazajspravljanje predpadle popkovine	289
V. Nazajspravljanje naprej padlih udov	289
VI. Porodoslovna obračva	290
1. Obračva na glavico	290
a. Obračva na glavico z rokami odzunaj samo	291
b. Obračva na glavico z rokami odznotraj	291
2. Obračva na ritko	292
3. Obračva na nožice	293
a. Obračva na nožice, ko mehur še stoji	294
1. Pri prvotni poprečni legi	294
2. Pri glavičnih legah	296
b. Obračva na nožice po razpočenem mehurju	296
VII. Izlečenje otroka	295

	Stran
1. Izlečenje za nožice	296
a. Izlečenje za nožice o navadnih okolnostih	299
b. Izlečenje za nožice o posebnih nepravilnih okolnostih	301
2. Izlečenje otroka za ritko	303
3. Izlečenje trupa po že rojeni glavici	304
VIII. Umetno ločenje posteljce	305
IX. Nazajspravljenje prebočene maternice	307

Drugi oddelek.

Tako imenovane manjše ranocelske oprave in druge
opravila.

I. Manjše ranocelske oprave	308
1. Razne klišire	308
Ravnanje pri klištiranju	310
2. Brizgljanja v nožnico in maternico	311
3. Nastavljanje odcedilnika	312
4. Postavljanje pijavk	313
II. Nekaj drugih za babice važnih opravil	315
1. Okladki	315
2. Čaj in druge pijače	316
3. Unanje dražila	317
Razjasnjenje podob	318

UVOD.

1. Pomèn babištva.

Babištvo ima petero nalogo:

1. Nosečnost, porod in otročjo posteljo, dokler terpi, pri ženski v zdravem stanu ohraniti, to je, tako, kakoršni morajo ti stanovi biti, da ostaneta mati in otrok vsake škode na zdravju in življenju obvarovana.

2. O pravem času spoznati nevarnosti, ktere se morejo v nosečnosti, porodu in otročji postelji primeriti, da je mogoče zdravnika o pravem času poklicati.

3. Preden zdravnik pride že vse pripraviti, kar je za pomoč pri porodu treba in za kar je več časa treba, in do zdravnikovega prihoda se, če se v nosečnosti, porodu ali otročji postelji kaj napčnega kaže, tacih pripušenih pomočkov poslužiti, s kterimi se dajo take napčnosti odpraviti, ali, če to ni mogoče, vsaj olajšati in neškodljive storiti.

4. V najhujši sili, to je, če se je največje nevarnosti za mater in otroka bati in zdravnik ne pride, porodne opravila, ktere se z rokami opravljajo, opraviti, ktere sme sicer po postavi samo zdravnik opravljati.

5. Pomagati z nekimi majnsimi ranocelskimi (padarskimi) in drugimi opravili, kteri gredo sicer zdravniku.

Dobra babica je samo tista, ktera zna vsako napčnost v nosečnosti, porodu in otročji postelji prav in o pravem času spoznati; samo taka babica pokaže tudi, da pozna te stanove, kadaj so redovni.

Taka babica stori več za blagor človeštva in zasluži več obrajtana biti, kakor truma babic, ktere se bahajo, da se jim pri porodih še nikolj nič napačnega ni prigodilo, kakor če bi mogle zapovedati, da se morajo porodi tako pa ne drugač zgoditi. Take babice smejo

pač od sreče govoriti, ne dokažejo pa še ne s tem, da so res dobro izučene in pripravne, marveč razodevajo s takim govorjenjem, da so nevedne in nespametne.

Nosečnost, porod in otročja postelja so res popolnoma zdravju primerni, narurni stanovi, pa vendar so tako posebni, da se kaj lahko v bolezni preveržejo, če se ženske prav ne zaderže. Take bolezni morejo naenkrat največjo nevarnost za življenje matere ali otroka, ali pa obeh prinesiti.

Nosečnost, porod in otročja postelja so tadaj stanovi, o katerih se je treba vselej z zvedenimi posvetovati in ktere morejo zvedeni oskerbovati. Lahko je tadaj spoznati, da mora nepripravna babica ravno tako veliko škode narediti, kakor zna dobra babica človeštvu koristna biti. Babice so krive, da morejo matere kakor otroci vse svoje žive dni terpeti, prav dostikrat pa tudi, da morajo umreti, ker niso prav in ne o pravem času spoznale napačnost, in so torej zamudile, koj zdravnika poklicati, ali pa zadnjič, ali celó nič niso pomagale ali so pa vse narobe storile, ko je bilo zavoljo silne nevarnosti brez mudenja pomagati treba in zdravnika ni bilo najti.

2. Lastnosti babice.

Iz ravno rečenega se vidi, da ni vsaka ženska za babico; za to je treba na vsako vižo mnogoterih telesnih kakor tudi dušnih lastnost.

Samo ženska terdnega in stanovitnega zdravja more prestati mnogotere trude in težave. Babica mora tadaj terdnega in zdravega života biti.

Kakor zdravega života mora biti babica tudi zdravega, brihtnega uma in dobrega pomina, da se lahko spominja vselej tega, kar se je učila; zakaj samo tako ji bo mogoče, vse dobro prevdariti in v naglih nevarnostih se umno in serčno obračati.

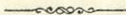
Dobra babica mora pa tudi dobrega serca biti. Ni dosti, da je za svojo umetnost uneta brez dobičkarije; ona mora biti posebno usmiljena, poterpežljiva in krotkega serca.

Dobra babica mora biti tudi zamolkljiva, prijazna in miroljubna; živeti mora pošteno in sramožljivo, spodobno in trezno; prizadeva naj si posebno snažnosti na životu in na obleki. Babica mora biti dalje gosposki pokorna, do zdravnikov, ktere si ima kot svoje predpostavljene misliti, pa pohlevna.

Prava vera, poštenost in tanka vest v spolnovanju svojih dolžnost so poglavitne čednosti dobre babice.

Da bo pa vselej storiti mogla, kar umetnost od nje térja, mora znati vsaka babica gladko brati in pisati, da bo mogla v svojih šolskih bukvah preberati, če bi utegnila kaj pozabiti. Pa tudi tega ne smé pozabiti, da stopa umetnost vedno naprej; zavoljo tega naj si prizadeva, se v vsem podučiti, kar se znajde novega v njeni umetnosti. Kakor zdravnik, tako se tudi babica nikolj ne izuči popolnoma. Iz tega namena naj prevdarja vse natanko, če spazi kadaj kaj nenavadnega pri porodih, in vselej, kadar je v kaki dvombi, naj pogleda v svoje bukve ali pa naj se posvetova s kakim zvedenim zdravnikom.

Tako bo vedno z umetnostjo vred naprej stopala in če ravno od dne do dne stareja prihaja, bo vender vedno brithna ostala; tako se bo tudi sramote obvarovala, da ji nebo očitala grobih pregreh zoper umetnost kaka mlada babica, ktera je še le šolo zapustila.

Pervi oddetek.

Sostava človeškega telesa sploh.

Pervi del.

Sostava človeškega telesa sploh in ženskih spolovil posebej.

Na kostnjaku razločimo spet:

1. Kostí glave, ki so razdeljene v kosti čepice (Schädel) in kosti obraza;

2. Kostí trupa, ki kleno tvorijo hrbetnice (Wirbelsäule), ki so sestavljene iz vratne (Wirtel) vrste, prsne in ledvene križnice ali križno kostjo (Kreuzbein), in zadnice ali ritne kostjo (Steissbein), in prsni koš (Brustkorb), ki je sestavljen iz dvanašti reber, na vsak strani in iz naperstnice ali prsne kosti;

3. Kostí gornjih in dolnjih udov, obstoječ iz ključa (Schlüsselbein), plečnice ali plečnih kosti, nadkomolčnih (nadlaktičnih) in podkomolčnih (podlaktičnih) kosti in iz kosti roke. Doljni udje so sestavljeni iz veljmenovanih kosti, stegna, pisali in iz kosti noge.

Mehki deli so veliko različni. Celo telo je razun nekih delov ali odprtin, z unanjo kožo prevlečeno, pod katero je povsod voh in menj telve ali masti. Unanja koža pokriva povsod, zlasti pa na udih,

Pervi del.

Zostava slovesnega dela in ženskih splošnih
posloj.

P prvi oddelek.

Sostava človeškega telesa sploh.

Na človeškem telésu razločimo glavo, trup in ude. — Podlaga celému telésu so kosti, ktere so s hrustanci in vezmi zvezane. To vse skupaj se imenuje kostnjak (Skelet).

Kosti dajejo telesu podobo; na nje se vežejo mehki deli; one delajo votline, v kterih za življenje naj potrebníši deli leže, kakor v zavetju, da jih kaj ne pritisne ali sicer ne poškoduje.

Na kostnjaku razločimo spet:

1. Kosti glave, ktere razdeljujemo v kosti čepinje (Schädel) in kosti obraza;

2. Kosti trupa, h kterim štejemo herbtíše (Wirbelsaeule), ktero je sestavljeno iz vretenc (Wirbel) vratú, pers in ledja s križnico ali križno kostjo (Kreuzbein), in zadnico ali ritno kostjo (Steissbein), in persni koš (Brustkorb), kteri je sestavljen iz dvanajstih reber na vsaki strani in iz napersnice ali persne kosti.

3. Kosti gornjih in doljnih udov, obstoječe iz ključa (Schlüsselbein), plečnic ali plečnih kosti, nadkomolčnih (nadlahtnih) in podkomolčnih (podlahtnih) kosti in iz kosti roke. Doljni udje so sestavljeni iz neimenovanih kosti, stegna, pišali in iz kosti noge.

Mehki deli so veliko različniši. Celo telo je, razun nekterih tuljav ali odpertin, z unanjo kožo prevlečeno, pod ktero je povsod več ali menj tolše ali masti. Unanja koža pokriva povsod, zlasti pa na udih,

mišice (Muskel) in kite (Sehnen), ktere zvezane s kostmi pripomorejo, da se posamni deli gibljejo.

To gibanje bi pa ne bilo mogoče, če bi ne bilo čutnic (Nerven), ktere imajo svoje središe v možganih in herbtancu (Rückenmark); tudi peterih čutov bi brez čutnic človek ne imel, namreč ne vida, ne sluha, ne duha, ne okusa in ne tipa.

Vse te dele pa redi in živi kri, ktera po žilah teče. Da jih pa kri rediti more, mora človek vedno novega živeža dobivati in iz sebe spravljati, kar ni več za rabo.

Živež jemljemo skozi usta, iz katerih pridejo prežvečene jedi po goltancu ali gerlu (Schlund), in ješčniku ali požiravniku (Speiseröhre) v želodec. Od tod pride z želodcovim sokom zmešana in po njem predelana ješčna kaša (Speisebrei) po čevesu, kateri se imenuje dvanajstnik (Zwölffingerdarm), v katerem se še iz jeter izločevan žolc in sok trebušne slinjavke (Bauchspeicheldrüse) z njo zmeša, v tanjko čevo (Dünndarm), in iz tega v debelo čevo (Dickdarm), kjer dobi ješčna kaša podobo mlečjega soka ali mleziwa (Milchsaft), kterega potem sesavnice (Saugadern) iz čev posekajo in kot redivni sok peljejo v kri. Kar ni za to rabo, ali tako imenovani nerabljivi ostanki jedi gredo pa kot blato po mastnici ali ritniku iz telesa.

Mlezivo ali mlečji sok pride zadnjič v kervne žile, ki se imenujejo odvodnice (Blutadern, Venen), po katerih se staka zamokla, za preživljenje ne več pripravna kri; ondi se zmeša z njo in obe pridete tako v desni predalček serca. Serce ju poganja, kader se skerčuje, v pljuča, kjer se v lepo rudečo in za življenje pripravno kri premenita po zraku ali luftu, kateri skozi nosnice, gerlo (Kehlkopf) in sapnik (Luftröhre) vsaki trenutek, kadar sopemo, v pljuča prihaja.

Iz pljuč pride potem kri v levi predalček serca, kateri se enako desnemu prenehoma skerčuje in steguje in skozi kervne žile, ki se zovejo privodnice (Arterien, Pulsadern), in so po celem telesu razdeljene, kri poganja, in tako teló redi. To naredi tudi, da te žile bijejo

ali trepljejo, kar, kakor na več družih krajih, čutimo tudi na roki nad palcom, pri odraslem človeku, na priliko, 72krat v minuti.

Žile, ktere peljejo kri iz serca po životu, prihajajo čedalje tanše in tanše in prestopijo nazadnje v kakor las drobne žilice, za tega voljo lasnice (*Haargefässe, Capillaren*) imenovane, iz katerih pride neporabljena kri z nerabljivo kervjo in tako imenovanim mlezivom v žile, ktere peljejo kri nazaj, da se verne tako v desno predalce serca i. t. d. Ta ték kervi se imenuje kervni krogotok (*Kreislauf*).

Za ohranjenje življenja je silno treba, da se kri vedno čisti skozi unanjo kožo in skozi ledice (*Nieren*). Na koži se razodeva to po hlapenju kože in po znoju ali potu, v ledicah pa po scavnici, ktera po obeh scavničnih tokih (*Harnleiter*) v mehur teče, iz ktere se po scavniku (*Harnröhre*) iz telesa odceja.

Pri možkih kakor pri ženskih pa nahajamo še take dele, kateri so za množenje in ohranjenje rodú; imenujemo jih spolovila (*Geschlechtstheile*).

Kar lego životnih delov zadeva, ležé možgani v čepinini votlini (*Schädelhöhle*) in se stikajo s herbtancom v strugi (*Kanal*), ktero storé vretenca.

Na vratu najdemo v sredi gerlo s sapnikom ali dušnikom; pokriva ga ščitna žleza (*Schilddrüse*), za njima požiravnik ali ješčnik, na levi in na desni žile, po katerih se staka kri v glavo in nazaj v serce.

V persni votlini (*Brusthöhle*), ktero od trebušne votline (*Bauchhöhle*) loči preponka (*Zwerchfell*), ležé na obeh stranah pljuča, proti levi serce z velikimi žilami, prav zadej na herbtišu pa požiravnik, kateri gre skozi preponko v želodec.

V trebušni votlini ležé na desni jetra, pod njimi in proti levi je želodec, kateri se dotika vrance, ki leži prav na levi strani, in pokriva trebušno slinjavko. — Zadej poleg zgornih lednih vretenc ležite ledici, pred njima pa so tanke in debele čéva.

Trebušna votlina se izide zdolej naravnost v medenčno votlino (*Beckenhöhle*), v kateri so spolovila, mehur in mastnica ali ritnik.

Trebušna kakor tudi medenčna votlina je s tanko kožico prevlečena, kateri pravimo trebušnica (Bauchfell). Z njo so prevlečeni tudi večdel vsi deli, kateri ležé v trebuhu in medenci, in dela za tega voljo mnogotere gube.

Drugi oddelek.

Sostava ženskih spolovil posebej.

Ženske spolovila imenujemo tiste dele ženskega telésa, ktere imajo pri spočetju in nosečnosti, pri porodu in v otročji postelji opraviti in s kterimi doseže ženska svoj namen, namreč da pomaga človeški rod množiti.

Razun siscov so vse spolovila na zdoljnem koncu trupa; večjidel so v medenci (Becken), to je v košenem obroču, kateri veže gorenji del telesa z zdoljnimi udi, ali so pa zvunej na medenci. Ker sta pa medenca in porod v posebni zvezi, jo po pravici imenujemo terdi porodni del nasproti drugim, mehkim porodnim delom, in treba je, da jo pred vsim drugim babica natančno pozná.

I. Ženska medenca.

1. Njeni posamni déli.

Medenca je košen obroč, kateri je narejen iz dveh lednih ali kolkovih kosti (Hüftbeine), in iz križne kosti (križnice), in zadnjice (ritne kosti), ktere ste zadej med une dve vgvozdene.

Medenca leži na zdoljnem koncu trupa, na nji sloni zadej herbtiše in se opera po ponvicah na glavice stegnovih kosti. Imenuje se pa ta del trupa zato medenca, ker je podoben globoki posodi za vmivanje, na kateri je široki rob spredej in zadej odbit. (Fig. I.).

A. Ledna kost, lednica (Fig. I. 1.).

Ta je sestavljena prav za prav iz treh kosti, ktere se dajo pri novorojenem détetu tudi dobro razločiti.

Te tri kosti se imenujejo čevna kost ali čevnica (Darmbein) (*Fig. I. 2.*), sedna kost ali sednica (Sitzbein) (*Fig. I. 3.*), in sramna kost ali sramnica (Schambein) (*Fig. I. 4.*). Tako obdajajo ponvo (Pfanne) (*Fig. III. 1.*), da je čevnica nad njo, sednica pod njo in sramnica pred njo.

a. Čevnica je največji del lednice in je plošnata kost z enim notranjim (*Fig. I. 5.*), in enim unanjim licom (*Fig. III. 2.*). Notranje lice je razdeljeno po oostro bokasti čerti (*Fig. I. 6.*) v večji gornji del, kateri spada k veliki medenci, in v manjši dolnji del, kateri gre k mali medenci in pomaga ponvo narediti. Gornje lice je spredej gladko, zadek hrapavo in je na enem mestu kakor uho zavito, kjer se z enako plošo stranskega roba križnice veže. Gornji rob čevnice imenujemo greben (Kamm) (*Fig. I. 7.*), in neha spredej z ostjo, zadek ima rob dve osti in je pod njima izrezana.

b. Sednica se razdeli v sredek ali telesje, v navzgornji in v navzdoljni del. Sredek dela doljni del ponve in ima zadek ost, na kateri se imenovana izreza čevnice konča; navzgornji del konča zdolej s sedno hergo ali gerčo (Sitzknorren) (*Fig. I. 8.*), od ktere na notranji in zgornji strani navzgornji del izvira, kateri se z navzdoljnim delom sramnice sklepa.

c. Sramnica ima dva dela, enega vodoravnega in enega navzdoljnega. Vodoravni del se sklepa zadek s čevnico in dela tukaj nad ponvo sramnično-čevnično gerbo (Schambein - Darmbeinhöcker) (*Fig. I. 9.*), spredej se pa stika s svojim notranjim koncem s kostjo enacega imena druge strani. Njeni ostri gornji rob imenujemo greben sramnice (Schambeinkamm) (*Fig. I. 10.*). Navzdoljni del sramnice gre proti navzgornjemu delu sramnice, s katerim se sklepa.

Sednica in sramnica oklepate luknjo jajčne podobe (eiförmiges Loch) (*Fig. I. 11.*). Kjer se čevnica, sednica in sramnica sklepajo, leži ponva, v kateri je glavica stegnova.

B. Križnica (*Fig. I. 12.*) ima podobo lopate, z enim sprednjim in enim zadnjim licom, dva stranska roba, zgornji in zdoljni konec. Sprednje lice je gladko,

izdobljeno, in ima 4 ali 5 parov lukinj, skozi ktere gredo veliki stremeni čutnice iz križnične struge (*Kreuzbein-kanal*). Zadnje lice je garasto in izbokano; oba stranska roba imata ušesu podobno lice, da se z lednicama skleneta; zgornji široki konec se sklepa s poslednjim lednim vretencom in naredi berdice ali predgorje (*Vorberg*), doljni špičasti pa z zadnico (*Fig. I. 13.*).

C. Zadnica (*Fig. I. 14.*) ali ritna kost je sestavljena iz štirih kosti, ktere so s hrustanci zvezane.

Verh tega se šteje k medenci tudi še poslednje ledno vretence (*Fig. I. 15.*), ker s širokim gornjim koncom križnice berdice dela.

Vse medenčne kosti so zvezane ena z drugo bolj ali manj premakljivo s hrustanci in vezmi.

Sklepa med križnico in lednicama po ušesu podobnima licama se imenujeta desni in levi lednično-križnični sklep (*Hüft-Kreuzbein-Fugen*) (*Fig. I. 16.*). Sklep notranjih koncov vodoravnih podaljškov sramnic se imenuje sramnični sklep in naredita tako imenovani sramnični obok (*Schambogen*), katerega storé navzdoljni podaljški sramnic in navzgornji podaljški sednic; ta obok je pri ženski veliko širji kakor pri moškem.

Enako se sklepa križnica na svojem gornjem koncu s poslednjim lednim vretencom in naredi tukaj berdice, na zdoljnem koncu pa z zadnico; ta sklep je najbolj v gibčen vseh.

Še bolj so pa medenčne kosti s terdnimi vezmi zvezane, katerih na vsaki strani izvirate dve iz sednične osti (*Sitzstachel*), in sednične herge ali gerče in greste ob strani križnice, namreč sednično-ostno-križnične vezi (*Sitzstachel-Kreuzbeinband*) (*Fig. II. 1.*) in sednično-gerčno-križnične vezi (*Sitzknorren-Kreuzbeinband*) (*Fig. II. 2.*), in delajo na gori imenovani izrezi tako imenovane lednične luknje (*Hüftbeinloch*) (*Fig. II. 3.*).

Tako narejena medenca se sklepa po ponvah s kostmi stegnov, ktera sklepa se imenujeta ledna členka.

2. Medenca kot céla.

Če pogledamo celo medenco, vidimo, da je zgo-rej širja, zdolej ožja; zavoljo tega jo razdeljujemo tudi v zgornjo ali veliko in zdoljno ali malo medenco. Berdice z zgornjim delom križnice, obočne čerti čevnice, sramnična grebena in zgornji rob sramničnega sklepa de-lajo mejo (Begränzungslinie) med veliko in malo me-denco.

a. Velika medenca.

Velika medenca leži nad mejno čerto in njo de-lajo zadej poslednje ledno vretence, na stranah: kolkne kosti, — spredej pa kosti, katerih manjka, namestuje tre-buh. Velika medenca nima v porodničarstvu in babištvu nobene posebne imenitnosti.

b. Mala medenca.

Mala medenca ali tudi kar naravnost medenca imenovana obseže prostor pod mejno čerto. Njo delajo spredej: sramni obok, zadej: križnica in zadnica, desna in leva stranica zdoljnega dela čevnice, sednice in široke vezi.

Na mali medenci razločimo dalje vhod, votljino in izhod.

Medenčni vhod ali zgorna odpertina gre ob mejni čerti med veliko in malo medenco in ima podobo tumpastega kvartnega serca. Medenčna votlina je po-dobna jajcu in je v sredi križnice naj širja — to je medenčna širina (Beckenweite) (*Fig. IV. bb.*), in na koncu križnice naj ožja — to je medenčna ožina (Beckenenge) (*Fig. IV. cc.*).

Medenčni izhod ali zdoljna odpertina delajo zadnica, sednično — ostno — in sednično — gerčo — križ-nične vezi, sednične gerči in sramni obok, in ima podobo serca, ktereга konec leži na zdoljnem robu sramnega sklepa.

Mala medenca je, skozi katero mora iti otrok o po-rodu. Zavoljo tega mora babica dobro vediti, ali je do-

velj široka in velika mala medenca, da zamore, če bi ne bila dosti široka in velika, to koj spoznati.

Zavoljo tega si mislimo ravne čerte, ktere imenujemo premernike (*Durchmesser*), na medenčnem vходу, v medenčni votlini in na medenčnem izhodu potegnjene z raznih si nasprotnih krajev; njih dolgost pové, koliko stojita taka dva kraja eden od drugzega.

Razločimo té-le premernike:

a. Na medenčnem vходу štiri:

1. Ravni premernik ali ravnik (*gerader Durchmesser*) (*Fig. II. in IV. aa.*), kteri seže od srede berdica do srede gornjega roba sramničnega sklepa, dolg je 4 palce ali cole;

2. poprečni premernik ali poprečnik (*Querdurchmesser*) (*Fig. II. bb.*), od srede obočne čerte ene čevnice do srede obočne čerte druge čevnice, dolg je 5 palcov;

3. prvi ali desni povežni premernik (*schräger Durchmesser*) (*Fig. II. cc.*), ali desni povežnik, od desnega sklepa lednice s križnico navspred do levega lednično-sramničnega gerba, dolg je 4 palce in pol;

4. drugi ali levi povežnik (*Fig. II. dd.*), od levega lednično-križničnega sklepa navspred do levega lednično-sramničnega gerba; dolg je 4 palce in pol.

b. V medenčni votlini dva, namreč:

1. ravnik (*Fig. IV. bb.*), od srede križnice do srede sramničnega sklepa; dolg je 4 palce in pol; do 5 palcov;

2. poprečnik med ponvo ene do ponve druge strani, dolg je 4 palce.

c. Na medenčnem izhodu dva, namreč:

1. premenljivi ravnik (*Fig. III. aa. in IV. dc.*) od zadničnega zdoljnega konca do srede spodnjega roba sramničnega sklepa; ta je 3 palce in pol dolg, in se da, če se zadnica nazaj potisne, na 4 palce in pol podaljšati;

2. poprečnik (*Fig. III. bb.*) od ene sednične gerbe od druge in je 4 palce dolg.

Dalje mora biti babici dobro znan:

1. nagnjeni ali preiskavni premernik (*geneigter- oder Untersuchungs-Durchmesser*) (*Fig. IV. ac.*),

nagnjenec ali preiskavnik — to je tisti, kateri kaže, kako dalječ je od srede berdica do srede spodnjega roba sramničnega sklepa; ta je dolg 4 palce in pol in je posebno za to imeniten, ker merimo z njim prostornost medence; — znan ji mora biti dalje

2. posredek ali povčerta (*Mittel- oder Führungslinie*) (*Fig. IV. ee.*) medence. Pot skozi medenco, skozi katero mora otrok o porodu iti, ni ravna, temuč zakrivljena, kakor ste križnica in zadnica zakrivljene; zavoljo tega mora biti tudi tista čerta zakrivljena, katero si po njeni sredi potegnjeno mislimo. Na tej čerti je veliko ležeče, ker nam kaže, katero pot gre glavica in život otroka skozi medenco; —

3. visokost in globokost medence mora babica vediti, namreč, da je zadnja stena medence trikrat toliko visoka kakor sprednja, da je tedaj izhod od vhoda zadej veliko bolj oddaljen, kakor spredej. Sprednja stena je poldrug pale visoka; — in zadnjič mora poznati tudi, kako je

4. nagnjena medenca. Ako pogledamo namreč pri pokonci stoječi, dobro vstvarjeni ženski postavo njene medence, vidimo, da vhod njene medence ne gleda naravnost navzgor, temuč tudi navspred, in da je izhod njene medence navzdol in navzad obrnjen, in sicer tako, da stoji berdice blizu 3 palce višej, kakor zgornji rob sramničnega oboka. To imenujemo nagibek medence (*Beckenneigung*).

Medenca je najbolj nagnjena, kadar ženska stoji in se naprej derži, najmenj pa, kadar leži s podloženim križem in k trebuhu nategnjenimi stegni.

Kadar najdemo vse te imenovane znamenja na medenci, pravimo, da taka medenca je dobro vstvarjena ali pravilna medenca, in godno dete navadne velikosti lahko skozi njo na svet pride.

II. Mehke ženske spolovila.

Mehke ženske spolovila razdeljujemo v unanije in notranje.

1. Unanje mehke spolovila.

K tem štejemo: unanjo sramnico in sisce.

1. Sramnica.

Unanja sramnica obstoji:

1. iz nadsramka (Schamberg); 2. iz velikih sramnih ustnic ali velikih piskov (grosse Schamlippen), s sramnično prevozo (Schambändchen), 3. iz presredka ali srednjega mesa (Mittelfleisch); 4. iz malih sramnih ustnic ali malih piskov (kleine Schamlippen); 5. iz žgetavčka ali spojčka (Kitzler); 6. iz scavnikove odpertine (Harnröhren-Mündung); in 7. iz vhoda v nožnico (Scheiden-Eingang) z devično loputo ali mreno (Jungfernhäutchen).

1. Nadsramek (*Fig. V. 1.*) je tolsta blazinica, ktera leži spredej nad sramnicama; koža, s ktero je prevlečen, je porašena pri odraslih ženskah s kocinami.

2. Velika piska (*Fig. V. 2.*) sta velike, in debele kožne gube, ktera se začnete na nadsramku in nehate na presredku, kjer ste zvezane s tanko prečno kožno gubo, ktera se imenuje piskova prevoza (*Fig. V. 3.*). Zlo se dasta raztegniti. — Njunu unanje lice je navadna koža, porašena s kodrastimi kocinami, notranje lice pa je bolj tanka, živa koža rudečkaste farbe.

Špranja med velikima piskama od zgorej navzdolj se imenuje sramna špranja, in je pri devicah tesna, to je, piska ležita tik eden drugemu, pri ženskah pa, ktere so že večkrat rodile ali se mnogokrat z možkimi spečale, sta pa bolj ali menj razporjena.

3. Presredek ali srednje meso (*Fig. V. 4.*), se imenuje kožnata bervica, ki je med ritjo in piskovo prevozo razpeta; navadno je en pale širok, sicer se pa prav rad udaja in raztegne.

4. Mala piska (*Fig. V. 5.*) sta pri devicah popolnoma pokrita od velic, med kterima ležita. Mala piska sta tudi dve majhne, rudeče, občutne kožne gubi, sta pa pri ženskah, ktere so že rodile ali se večkrat zvaljale in z možkim spečale, mehka, zgerbančena, višnjevkasta in mólita iz sramne špranje.

Mala piska se razporeta navzgor vsak v dva lista in objameta tako

5. Šegetavček ali spojček (*Fig. V. 6.*), majhno, okrogljato, silno občutno mesnato stvarico rudečkaste farbe.

6. Scavnikova luknjica (*Fig. V. 7.*) leži skorej en palec pod šegetavčkom; majhna, okrogljasta je, z napetim terdim robom obdana in po tem se dá tudi že s samim potipom spoznati.

7. Vhod v nožnico (*Fig. V. 8.*) leži med presredkom in scavnikovo luknjico, in je pri devicah zapert z devično loputo ali mreno (*Fig. V. 9.*), to je, s kožno gubo, koja je ali okrogla ali pa polmescu podobna. O prvem pečanju z možkim se loputa preterga, in ostanki, kteri ostanejo na njenim mestu, se imenujejo mirtičaste bradovičice (*Myrthenförmige Wärzchen*).

2. Sisca.

Ta dva sta na vsaki strani prednje plati pers in stazato, da dobiva novorojeno dete živež iz nju. Podobno imata polkugle in sta s posebno belo in tanko kožo prevlečena. Iz srede vsacega sisea moli zlo občutna, dražljiva bradovica ali cizek (*Brustwarze*), koja je obdana z zamoklo obstretino (*Warzenhof*). V vsakem siscu je v podobi grozda ustvarjena mlečja žlezica (*Milchdrüse*), iz ktere je napeljanih kakih 15 cevčic, ktere se imenujejo mlekotoki (*Milchgänge*) in se v cizku ali bradovici končajo.

V obstretini je, zlasti pri nosečih ženskah, dostikrat mnogo, večkrat kot leča velikih, tako imenovanih obstretnih žlezic (*Warzenhof- oder Montgomery'sche Drüsen*), v kterih je ali mleko ali pa tolša.

2. Notranje mehke spolovila.

K tem štejemo: 1. nožnico (*Scheide*); 2. maternico (*Gebärmutter*) z njenimi vezki (*Mutterbänder*); 3. jajčične vodila (*Eileiter*), in 4. jajčnike (*Eierstock*).

1. Materna nožnica.

1. Materna nožnica (*Fig. VI. 1.*) je 4 palce dolga kožnata stružica, ktera se začne pri nožničnem vходу in obdaja s svojim zgornjim širjim koncom, ktero se imenuje nožnično obočje (*Scheidengewölbe*) (*Fig. VI. 2.*), spodni del maternice, kteri moli v nožnico.

Nožnica leži ravno po srednji črti medence, in je z žlemljasto kožo prevlečena, ktera ima na srednji in zadnji steni prečne gube. Ker je iz mišičnih kitic sestavljena, se da skerciti in raztegniti.

2. Maternica.

Maternica (*Fig. VI. 3.*) je poltretji palec dolga, votla, plošnata, hruški podobna stvar, ktera je iz mišičnih (mesnatih) kitic sestavljena in ima eno sprednjo in eno zadnjo plat. Njeni najzgorenji široki del se imenuje dno (*Muttergrund*), spodnji najvožji del pa vrat (*Mutterhals*); tisti del pa, kteri je med dnom in vratom, imenujemo maternično telo ali sredek (*Mutterkörper*).

Dno in telo obsegate trivoglato maternično votlino ali duplo (*Gebärmutterhöhle*) (*Fig. VII. 1.*), v ktero se zgorej na stranah izhajate na levi in desni jajčične vodili (*Fig. VII. 2. 2.*), in ktera izide zdolej v tako imenovano strugo materničnega vratu (*Mutterhalskanal*).

Maternični vrat, kteri je en palec dolg, moli s polovico skozi nožnično obočje prosto v nožnico. Ta maternični del se imenuje nožnični del maternice (*Scheidentheil der Gebärmutter*) (*Fig. VI. 4.*). V deviškem stanu se da ta del kot okrogel, zgorej bolj debel, zdolej bolj tenek piljk spoznati, ktereга, kadar preiskujemo, s perstmi lahko vsega obtipamo. Skozi maternični vrat gre struga (*Fig. VII. 3.*), ktera je v sredi najširja. Njeni gorenji ožji konec pelje v maternično votlino (*Fig. VII. 2.*) in imenuje senotranje maternično ustje (*innerer Muttermund*) (*Fig. VII. 4.*), nasproti unanjemu materničnemu ustju (*äusserer Muttermund*) (*Fig. VII. 5.*), kakor imenujemo odpertino na zdolenjem koncu nožničnega dela maternice.

Na unanjem materničnem ustju razločimo sprednjo, bolj dolgo, in zadnjo bolj kratko ustnico; imenujemo ji maternične ustnici (*Muttermundslippen*), ktere ste pri ženskah, ktere še niso bile noseče, gladke, terdne in skorej kot hrustanec terde.

Unanje maternično ustje se da pri ženskah, ktere še niso nikolj rodile, vselej kot okrogla jamica (*Fig. VI. 5.*) ušlatati, pri ženskah pa, ktere so že rodile, ima podobo poprečne razpoke z neravnim, narezljanim, naterganim robom. Zavoljo tega se tudi maternične ustnici ne stikate več tako dobro, kakor pri ženskah, ktere še nikolj niso rodile.

Maternica je znotraj z žleznato kožo (*Schleimhaut*) prevlečena, zvunej pa s trebušno. Trebušna koža gre namreč od scavnega mehurja, kateri leži pred maternico, na prednjo plat maternice, se potegne od tod čez dno in zadnjo plat maternice do nožničnega obočja, in gre potem od todi za maternico in nekoliko na levo po mastnici dalje po zadnji steni medence. Se ve da se morajo tako na vsaki strani maternice v trebušni koži gube narediti in te imenujemo široke maternične vezke (*breite Mutterbänder*) (*Fig. VI. 6.*).

Nasproti pa sta tako imenovana okrogla maternična vezka (*runde Mutterbänder*) (*Fig. VI. 7.*), ktera ležita v širokih materničnih vezkih, okrogle, terdne vervice, ktere izvirate iz mesnatega snutka maternice na njenem dnu in greste skozi dimlje (*Leistenkanal*) do nad-sramka.

3. Jajčične vodila.

Jajčične vodila (*Fig. VI. 8.*), tudi maternične cevi (*Mutterröhren*) imenovane, izhajate zadej za okroglimi materničnimi vezki na materničnem dnu v maternično votljino, ste kake 4 palce dolge, greste zvijaje se med širocimi materničnimi vezki in nehate zvunaj v podobi franžanega lijaka (*trihtarja*) (*befranzter Trichter*) (*Fig. VI. 9.*), Jajčične cevi peljete možko seme po spoju do jajčica, ki se ima vploditi, in peljete potem uplojeno jajčice nazaj v maternico; zato se imenujete tudi jajčične vodila.

4. Jajčnika.

Jajčnika (*Fig. VI. 10.*) sta belkaste, plošnate, mandeljnu podobne stvari, ktera ležita vsak na eni strani maternice pod jajčičnimi cevmi v žepku zadnje plati širokih materničnih vezkov.

V vsakem jajčniku se nahaja kakih 20 do 100 jajčičnih mehurčkov (*Eibläschen*), v katerih ležijo neuplodene jajčica.

Vse tako imenovane spolovila ležé v medenčnem duplu. Razun teh leži pa v medenčnem duplu, kakor je bilo že rečeno, scavni mehur s scavno cevjo in mastnico, in je verh tega z mišicami prevlečena, ktere posebno medenčni vhod zadaj bolj ozek delajo. V boljše razumljenje tega poglej *fig. VIII.* in *IX.*; in sicer *fig. VIII.* kaže od zgoraj navzdolj in od spredaj navzad čez pol prerezano medenco; na kateri je 1. sramna špranja; 2. križnica; 3. zadnica; 4. berdice; 5. maternica; 6. nožnica; 7. scavni mehur; 8. scavna cev; 9. mastnica; 10. trebušnica.

Fig. IX. kaže lego medenčnega drobú od zgoraj; in sicer 1. scavni mehur, 2. maternica z jajčičnimi vodili, 3. mastnica, 4. velike žile, 5. mišice, s kterimi je medenca prevlečena.

Prvi oddelek.

Zdrava nosečnost.

I. Nosečnost spleta.

Drugi del.

Nosečnost, porod v zdravem stanju, redovna otročja postelja, novorojenček in dojenček.

Plodni spoj je pa ————— mogoč, kadar je jajčice dozorelo. Zorenje jajc je pa v duhu z nekim opraviлом ženskega života, kar je za celo žensko življenje zelo zelo važno in kar imenujemo porilo, čisto, čas, ali mresečino (monatliche Reinigung).

Ko pride zanaša devica v svoje leto, kar se zgodi v naših krajih med 12. in 14. letom starosti, začne iz njene maternice krv teči, in to krvavenje se ji ponavlja od tega časa do njenega 45. ali 50. leta vsake štiri tedne enkrat. Tisti čas se razpoči vselej najmanj en jajčec in mehuroček na površju jajcnika, in dozorelo jajčice, ki je bilo v njem, stopi iz njega in prijme ga jajčno vodilo, ki se, kakor si mislivo, s svojim strastanim koncem po jajcniku vleče. Skozi jajčno vodilo pride jajčice v maternično votlino, iz ktere se ali s krvavitvijo splavi, ali pa raztopi in zgine.

Ako se pa kratko pred dozorenjem enega ali več jajc, to je, pred ali po ženskem penju zgodi spoj, zna jajce se uploditi in nosečnost nastopiti.

P prvi oddelek.

Zdrava nosečnost.

I. Nosečnost sploh.

Nosečnost imenujemo sploh tisti ženski stan, kateri se začne s spočetjem in neha s porodom.

Spočetje pa se zgodi po plodnem ali rodovitnem spoju, to je, kadar pride možko seme naravnost v dotiko z zrelim jajčicom, katero pride iz jajčnika. To se zgodi ali v maternični votlini ali pa v jajčnih vodilih. Kadar se zgodi to v teh vodilih, pride jajčice po njih v maternično votlino, da se ondi dalje godi.

Plodni spoj je pa samo takrat mogoč, kadar je jajčice dozorjeno. Zorjenje jajčic je pa v dotiki z nekim opraviom ženskega života, kar je za celo žensko življenje zelo zelo važno in kar imenujemo perilo, čišo, čas, ali mesečino (monatliche Reinigung).

Ko pride namreč devica v svoje leta, kar se zgodi v naših krajih med 12. in 14. letom starosti, začne iz njene maternice kri teči, in to kervavenje se ji ponavlja od tega časa do njenega 45. ali 50. leta vsake štiri tedne enkrat. Tisti čas se razpoči vselej najmanj en jajčicen mehurček na poveršju jajčnika, in dozorjeno jajčice, ki je bilo v njem, stopi iz njega in sprejme ga jajčično vodilo, katero se, kakor si mislimo, s svojim sfranžanim koncom po jajčniku vleže. Skozi jajčično vodilo pride jajčice v maternično votlino, iz ktere se ali s kervavitvijo splavi, ali pa raztopi in zgine.

Ako se pa kratko pred dozorjenjem enega ali več jajčic, to je, pred ali po ženskem perilu zgodi spoj, zna jajčice se uploditi in nosečnost nastopiti.

Iz tega se da tudi lahko posneti, zakaj v letih, ko svojega perila več nimajo, ženske ne morejo spočeti.

II. Kako razdeljujemo nosečnost.

Nosečnosti razdeljujemo na več strani, in sicer po mestu, na katerem se uplodeno jajčice godí, po pravilnem in zdravem gojenju jajčica, po številu jajčic, ki se ob enem času godé in po drugih okolnostih.

Razločujemo pa posebej:

1. **zdravo nosečnost**, kadar se uplodeno jajčice enako, kakor tisti deli maternega telesa, kateri so pri nosečnosti, porodu in dojenju deležni, v primernem času in tako izpodobljajo, kakor je za zdravje materno in otrokovo treba.

Zdrava nosečnost je edino le v maternici mogoča.

2. **Neppravilna nosečnost**, kadar se z materjo ali z jajčicom kaj godi, kar ni pravo. Taka nosečnost se zna v maternici ali zvunej maternice zgoditi. Tu sem se štejejo posebno snetjave nosečnosti ali nosečnosti z mólo (Molenschwangerschaft), kadar se uplodeno jajčice tako preverže, da ni ploda v njem in da se sploh samo še sled jajčicovih delov najde. Pravih snetij ali mól poznamo samo dvoje; namreč mesnato mólo ali snetje (Fleischmole) in pa mehurčasto (Blasenmole).

Nosečnosti zunaj maternice imenujemo po mestu, na katerem se začne uplodeno jajčice goditi, namreč: nosečnost v jajčičnih vodilih, v jajčniku, v trebuhu, i. t. d. O tacih nosečnostih se jajce nikoli ne zgodi popolnoma.

3. **Po številu uplođenih jajčic**, ki se naenkrat začnejo goditi, razločimo enojno nosečnost, kadar se le eno samo jajčice, dvojčično, trojčično, čveterčično i. t. d. nosečnost, ko se podvoje, troje, čvetero jajčic i. t. d. eno poleg drugega v maternem telesu godí.

III. Terpež nosečnosti.

Nosečnost je najvažniši prigodek v ženskem življenju. Njeni namen je, človeški rod množiti, torej, da se nov

človek uplodi in zgodi do njegove godnosti, to je, do tistega časa, ko je človek tako izpodobljen, da zamore na svetu obstati in kot dete svoje lastno življenje iméti.

Da se plod ali sad tako izpodobi, potrebuje 40 tednov ali 280 dni, ali, kar je enako, 9 pratiknih mescov, ali še bolje 10 luninih mescov *), to je 10 dob po 4 tedne, kakor tudi ženske redovno perilo dobivajo.

Skušnja namreč uči, da ste perilo in nosečnost v nekaki zvezi, in sicer tako, da se, ko je perilo devetkrat izostalo, porod začne ravno takrat, ko bi bilo imelo deset pot priti.

Ker pa imajo nekatere ženske svoje perilo včasi pred, včasi pa pozneje, kakor vsake štiri tedne, zna tudi nosečnost pri tacih ženskah dalj ali manj terpeti kot 280 dni, in zavoljo tega ni, da bi mogel plod negoden ali prezrel biti.

IV. Spremembe o nosečnosti.

Ko je nosečnost nastopila, se ne izpodoblja le jajce čedalje bolj, temuč v celem ženskem spolnem životu (Geschlechtssphäre), se godé take spremembe, da so pripravne, k izpodobljenju jajca pripomožne biti in nazadnje popolnoma godno jajce iz ženskega telesa spraviti in izspravljeni (rojeni) sad dalje rediti.

Nosečnost pa ne naredi samo v spolovilih velikih sprememb, temuč tudi celo žensko telo se po nji bolj ali manj spremeni, ker so spolovila v terdni zvezi z drugimi deli telesa; té spremembe morajo tedaj celi život zadeti.

A. Spremembe v celem životu.

Te spremembe se razodevajo pred vsem v početku noseče ženske, in so zlo mnogoverstne. Ravnajo se zlasti po še neznani, lastni zvezi čutnic s kervjó in izvirajo zadnjič iz pritiskanja, raztegovanja i. t. d. maternice, koja od dne do dne večja prihaja.

*) Kadar bo pozneje kaj od mescov govorjeno, bo vselej lunine mesce misliti.

1. Spremembe, izvirajoče iz čutnic so: posebni stan duha in serca; vsa čud ali nprav je drugačna pri nosečih kakor pri nenosečih ženskah; drugačne lastnosti duše, čutljejev, trudnost, težki udje, otožnost, čmernost, zaspanost ali pomanjkanje spanja, mnogotere bolečine v čutnicah, bolečine v zobéh, v glavi, v križu i. t. d.

2. Spremembe izvirajoče iz kervi: Kri sili v glavo in v persi in prizadeva bolečine v glavi, vertoglavnost, zvonjenje v ušesih, rudečico obraza, kervavenje iz nosa; medlevice, polno, bolj hitro trepanje odvodnic, težko sapo, trepanje serca i. t. d.

3. Spremembe izvirajoče iz želodca: nosečim ženskam se težko dela, merzi jih tega ali unega, bljujejo, zlasti zjutraj, jed jim ne diši ali pa so nasproti požeruhinje, zoperne so jim nektare jedi, hrepenijo po rečéh, ki so zoper naturo, slinijo se, so zapečene (zaperte) ali pa jih driska goni i. t. d.

4. Spremembe na poltu (koži): Ženske, ktere so bile pred bolj rudeče, dobe bolj blede obličje; na čelu, nosu in okrog ust se naredé rujavo-rumene pege ali maroge; obstretini in posrednja trebuhoa čerta se pozamoklé, i. t. d. Osipi po obrazu, trebuhu, po stegnih nosečih niso nič nenavadnega.

5. Spremembe izvirajoče iz pritiskanja in raztegovanja maternice: Overe v odcejanju vode in spraznovanju blata, vodenično otekanje kože, raztegnjene odvodnice, raztegnjenje in razterganje kože na trebuhu (proge), bljuvanje, težka sapa i. t. d.

Imenovane spremembe so res znamenja nosečnosti, na ktere bi bilo tudi dobro paziti, če bi se samo zavoljo nosečnosti naredile, pa gotovo je, da se znajo ravno tako v družih bolehotah pokazati, kakor jih nasproti tudi pri nosečih ženskah dostikrat pogrešamo. Od tega bo še pozneje pri nauku znamenj (Zeichenlehre) govorjenje.

B. Spremembe v spolovilih.

a. Na maternici.

Največ sprememb se zgodi na maternici, ktera ima v nosečnosti največ opraviti. V nji ni samo shranjeno dete, ki se iz jajca snuje, ona skerbi tudi za njegovo

rejo in nazadnje pripomore k njegovemu rojstvu. Lahko je tadaj umeti, da mora maternica zovoljo tega svojo velikost, podobo, lego, zlasti pa vso svojo snovo in svoje opravila zlo premeniti.

1. Kar se velikosti in razširjenja maternice utiče, prihaja po primeri večja in večja, kakor jajce bolj raste. V začetku je okrogla, ker se perve mesce samo dno in sredek maternice raztegujeta. Še le poslednje mesce se raztegne vrat maternice, da je njena votlina bolj prostorna. Tadaj dobi maternica podobo jajca, katero je z ožjim koncom doli obrnjeno. Ta podoba je tudi pravilni legi otrokovi primerna. Premernik od enega do drugega konca po sredi maternice je v koncu nosečnosti 12 palcov, in ravnik od spredej navzad 8 palcov dolg.

2. Kar lego in naravnanje nosne maternice zadeva, stoji maternica prva dva mesca nižje, kakor v nenosnem stanu. Od tega časa naprej pa se vzdiguje od mesca do mesca višje noter do žličice. Ko do te pride, se vsede maternica zopet nekoliko nižje.

Ko se vzdiguje, se povegne maternica navadno na to ali na uno stran, največkrat na desno, in se oberne obenem s svojim dnom navspred, ker trebuh spredaj odjenjuje, tako, da njeni nožnični del proti votlini križnice gleda.

Dalje se obrača maternica poslednje mesce nosečnosti navadno tako okrog svojega dolgostnega premernika, da leži njena leva stran bolj spredej, desna pa bolj zadek.

3. Posebno važne za babico so spremembe v podobi nožničnega dela in struge materničnega vratú, ktere so pri pervesmicah (pervikrat nosečih) bolj redovne, kakor pri ženskah, ktere so že rodile večkrat.

a. Nožnični del maternice se začne kmalo po spočetju rahljati, je zovoljo tega bolj mehek in ohlapen, in to najpred na unanjem materničnem ustju, katero je kakor okrogla jamica z gladkim robom.

Nožnični del ostane do poslednjih 6 ali 8 tednov precej enako dolg, in še le ta čas se skrajšuje res bolj in bolj tako, kakor je materničnega vratú ta čas več in več treba za večjo maternično votlino.

Zovoljo tega se razširja od tega časa notranje maternično ustje bolj in bolj, unanje pa ostane zaperto, to

je, struga materničnega vratú dobiva podobo lijaka ali trahtarja, ktereга širji konec je zgorej. Ta lijaku ali trahtarju podobni del se čedalje bolj razširja, dokler ne ostane družega nič, kakor samo zdojni konec, to je, unanje maternično ustje. Ta čas je nožnični del popolnoma zlikan (der Scheidentheil ist vollkommen verstrichen). Kakor se to vidi v fig. X. XI. in XII.

Tako se navadno godi.

Včasi se pa ne naredi trahtar, temuč struga vratú se odpre najpervo povsod enako, tako, da zamoremo lahko s perstom priti od unanjega do notranjega materničnega ustja, ktero je komej za spoznanje večje, in še le potem se začne notranje ustje razširjati.

b. Pri ženskah, ktere so že večkrat rodile, je nožnični del ves drugačen. Unanje maternično ustje je neenaka odpertina, ktere rob je progast. Njegove ustnici ste dve debele robate ustnici in loči ju na levi ali desni strani špranja, kakor da bi bile zatergane.

Res je, da začne nožnični del tudi na unanjem ustju mehkeji in rahleji prihajati, pa neskrajša se nikolj popolnoma; unanje ustje ostane do porodovega začetka kot rob, kateri je dostikrat četert palca debel.

Pri pervesmich se začne vratova struga na notranjem ustju odperati; pri ženskah pa, ktere so že kdaj rodile, se začne na unanjem ustju. Mogoče je namreč, perve mesce s koncom persta skoz-nj priti in razširja se s strugo vred vedno bolj in bolj tako, da je dostikrat že v sedmem mescu mogoče, s perstom do notranjega bolj debelega ustja priti.

Vratova struga je podobna tedaj trahtarju, ktereга obširnejí konec je na unanjem ustju. Še le malo pred koncom nosečnosti se začne notranje ustje hitro razširjati (*Fig. XIII. XIV. XV.*).

4. Kar se utiče spremembe maternične snove, se zgodé najbolj v mišicah (mesnatem delu) (Muskel-schichte) in pa v žleznati koži maternice, s ktero je njena votlina prevlečena; zadnjič se pretaka v njenih žilah vedno več in več kervi.

Od tistega časa, ko je ženska spočela, se staka k spolovilim, zlasti pa k maternici več kervi; zavoljo tega

se premeni njena žleznata koža v bolj debelo zlo žilnato kožo, ktera uplodeno jajčice sprejme in se minljiva koža (hinfallige Haut) (*Fig. XVI. 1.*) imenuje, ker se v nosečnosti bolj in bolj stanšuje in zgine.

Enako je struga materničnega vratu v začetku nosečnosti z nekako žolco zamašena, ker oddaja maternica več žlema od sebe. Proti koncu pa zgine ta zamašek popolnoma.

Mišice maternične se o nosečnosti bolj in bolj razvijajo. Ker posamne kitice mišic močnejše in močnejše prihajajo in maternica novih mišičnih kitic dobiva, so maternične stene mehkeje, rahleje, bolj vdajavne, pa tudi bolj debele, in maternici je tako mogoče, svoje mišice tako rabiti, da zamorejo detetov porod doveršiti.

Kervne žile maternice se o nosečnosti zlo spremené. Vse, zlasti pa odvodnice se precej razširijo, tako da zamorejo vse skupej mnogo kervi va-se vzeti. Pretekanje kervi po teh razširjenih žilah naredi pihajoče in šumeče veršenje, ktero se imenuje maternično veršenje (*Gebärmuttergeräusch*).

5. Zadnjič terpi maternica v nosečnosti v njenih opravih spremembe; namreč noseče ženske pridejo ob svoje perilo, in le malokdaj se primeri, da ima ktera ženska tudi še po spočetju svoje perilo.

b. Na nožnici in unanji sramnici.

Nožnica je o nosečnosti vedno mehkeja in topleja in oddaja vedno več in več žlema od sebe. Ker maternica višee stopa, se nožnica podaljša, zgubi s časom svoje prečne gube in je raztegljiva. Ker več kervi priteka, zlasti k odvodnicam, dobi nožnica višnjevasto farbo, in ob enem so kitice njenih mišic bolj močne.

Kar unanjo sramnico zadene, ni na nji nobenih posebnih sprememb, samo velika piska sta proti koncu bolj višnjeva, nekoliko bolj otekla in bolj rahla.

c. Na jajčnikih, jajčičnih vodilih, na širokih in ozkih materničnih vezkih.

Ker se široki maternični vezki bolj in bolj rabijo, da se maternica z njimi prevleče, morajo vedno ožji pri-

hajati, in jajčnika, jajčične vodila in okrogli maternični vezki se vležejo nazadnje popolnoma na stran maternice.

d. Na siscih.

Ker sta sisca, ktera novorojenemu detetu živež dajeta, se morata zavoljo tega tudi v nosečnosti precej premeniti. Ko sisca s časom bolj napeta, velika in terda prihajata, čutijo noseče v njih nekako napenjanje in težkoto z naglimi bodljaji. Bradovici se podaljšate, iz zamokle obstretine molé bolj njene bradovičice, skozi kožo se vidijo privodnice kot plavkaste riže in če jih stisneš, šine mleku podobna tekočost iz njih.

e. Na medenci.

Ker več kervi prihaja k spolovilim, ktere ležé v medenci, se tudi njeni vezki in hrustanci bolj zrahljajo, zmehčajo in potegnejo; zavoljo tega se gotovo tudi pri porodu prostor medence večji naredi, dasiravno tega ne vidimo.

Vse te spremembe na spolovilih se godé posebno za to, da se more uplodeno jajce izpodobljati, in iz vseh se vidi, kako natura že v nosečnosti vse za porod pripravlja.

C. Spremembe na uplođenem jajcu.

1. Celo jajce sploh in zginljiva kožica.

Jajčice, ktero se izloči iz razpočenega jajčičnega mehurčka je mehurček velik kakor proseno zernje, in je z žleznato tekočostjo napolnjeno.

Koj ko pride uplodeno jajčice po jajčičnem vodilu v maternično votlino, se vsede v spredej imenovano zginljivo ali minljivo kožico. Ta mehka, zlo kervnata kožica prejme jajčice v svoje gube, ga objame okrog in okrog, da je v nji kakor v mošnjici (*Fig. XVI. 2.*). Tako se zveže jajčice z maternimi žilami, ker odslej iz njegovega celega poveršja nešteto majhnih kosmičic (*Zotten*) kakor koreninic poganja.

Jajčice raste odsihmal tako, da je veliko konec pervega mesca kakor golobje; konec drugega mesca kakor kokošje jajce, in konec tretjega mesca kakor pomoranča. Zdaj raste od mesca do mesca, tako, da je konec desetega mesca kakih 9 funtov težko in je ta čas, kakor maternična votljina, jajcu podobno, ktereга ožji konec je doli obernjen.

Ko jajce tako raste, prihaja minljiva kožica vedno bolj tanjka, tako, da se na godnem jajcu komaj še njeni sled najde.

Godno jajce je tedaj sestavljeno: 1. iz jajcovih mren (Eihäute); 2. iz plodove vode (Fruchtwasser); 3. iz matrne potice (Mutterkuchen); 4. iz popkovine (Nabelstrang); in 5. iz ploda (Frucht).

2. Jajcovi deli.

1. Jajcove mrene

Jajce ima dve mreni: usnjenko (Lederhaut) in vodenko ali ovčjo mreno (Schaf- oder Wasserhaut). (Ovčja mrena se imenuje ta mrena nek zato, ker so jo pri brejih ovcah zapazili vpervič).

a. Usnjenka (*Fig. XVII. 1.*) je zunanja jajcova mrena, je tanka pa precej terdna, rumenkasto rdeča in skoz-njo se vidi. S svojim notranjim gladkim licom je zvezana po rahli piskričasti tkanini z vodenko. Nasproti pa poganja v začetku nosečnosti iz njenega unanjenja lica mnogo majhnih kosmičic, ktere se končavajo v zlemnico matrice ali v minljivo kožico. Te kosmičice imajo silno veliko posod, po kterih dobiva jajce svoj prvi živež.

Pozneje zginejo te kosmičice, samo ondi še ostanejo, kjer se naredi matrna potica.

Unanje lice je tadaj zavoljo teh posamnih ostankov kosmičic in minljive kožice osorno in negladko.

b. Vodenka ali ovčja mrena (*Fig. XVII. 2.*), leži znotraj usnjenke, je zlo tanka, gladka, belkaste farbe in skoz-njo se vidi.

Vodenka obdaja plod in plodovo vodo; z njo je pre-

vlečeno notranje lice materne potice, od ktere gre do popkovine.

Obe mrene silite, ko se porod začne, v podobi mehurja najpervo skozi maternično ustje, ko se odpera, in ga tako polahkem razširjate.

Pri dvojčkih se nahajate pravilno dve usnjenki in dve vodenki; včasih ima pa sicer vsak plod svojo vodenko, oba pa ležita v eni usnjenki. Kadar je to, sta dvojčka vselej enega spola.

2. Plodova ali sadova voda.

V plodovi ali sadovi vodi sta plod (sad) in popkovina; v začetku nosečnosti je čista, pozneje siratkasta, ima svoj lasten zopern duh in navadno je je kaka dva maseljca.

Voda, ktera je v vodenki, se imenuje prava plodova voda, da se razloči od tako imenovane nepravne. Ta je tekočost, ktera se včasih med usnjenko in vodenko ali pa med maternico in jajcovima mrenama nabere.

Plodova voda je za marsikaj koristna: pomaga dete rediti, varuje plod poškodovanja od zvonaj, stori, da se dete lažje giblje in detetove gibanja ne delajo materi bolečin, ker ostanejo zavoljo nje jajcove mrene in maternica raztegnjene, kolikor je prav; — dalje varuje ta voda, da se otrokovi deli ne zarasejo, in da maternice, materne potice in popkovine kaj ne pritisne. Plodova voda žene jajcove mrene v podobi mehurja skozi maternično ustje pri začetku poroda in zadnjič dela spolovila pri porodu polzke.

3. Materna potica.

Materna potica (*Fig. XVII. 3.*) ima podobo menj ali bolj okroglega plošatega hleba, kterega premernik je pri godnem jajcu kakih 6 ali 8 palcov dolg; debela je blezo 1 palc. Sostavljena je iz brezštevlnih žil, ktere so z rahlimi vezki med sabo zvezane in ima dve lici, eno unanje in eno notranje.

Unanje lice je neravno, gerbasto, v več kosov razdeljeno in se derži notranjega lica maternice; notranje,

bolj gladko, lice je prevlečeno z usnjenko in vodenko in proti jajcovi votlini obrnjeno.

 Iz notranjega lica izvira popkovina.

Pravilni sedež matrne potice je na materničnem dnu, in največkrat se nahaja ondi, proti desni strani in navzad.

Materna potica se naredi na mestu usnjenke, njegovemu sedežu pripravnem, v drugem in tretjem mescu iz kosmičic usnjenke. Ta čas se vsadé končne zanke tistih žil, ktere pridejo iz plodovega trebuha po popkovini do usnjenke, v njene kosmičice, nasproti pa se zarastejo končki materničnih žil od njenega notranjega lica med kosmičice. Tako pride plodova kri s kervjo matrne v najprvo dotiko. Ako ravno tudi tako matrna kri ne gre naravnost v dete, se vendar zgodi nekaka zamena delov, iz kterih je kri.

Odpravijo se namreč reči, ktere niso več za plodovo rejo, iz kervi, in druge, ktere so potrebne za plodovo rejo, pridejo v njegovo kri. Materna potica pomaga tedaj od tretjega mesca, da se plod redi in da raste.

Pri dvojčkih se nahajate ali dve popolnoma ločene matrne potici, ali pa ste menj ali bolj zrašene, tako da se zdi, kakor da bi bila ena sama matrna potica. Če ju namreč natančnije pregledamo, najdemo vselej, kje se ločite; samo se stikajo potem rade žile popkovine enega otroka z žilami popkovine drugoga.

4. Popkovina.

Popkovina (*Fig. XVII. 4.*) veže mater z otrokom, ker izhaja iz detetovega popka in se vsadi v notranje lice matrne potice.

Popkovina gôdnega deteta je dolga 18 do 20 palcov in kak perst debela. Tajista obstoji: 1. iz t o k a (*Scheide*), kteri pride iz vodenke; 2. iz žolčastega snutka, kteri se imenuje žolca (*Sulze*); in 3. iz žil, ki se ena druge ovijajo, namreč iz dveh odvodnic, ktere vodite kri, ktera ni več za rabo, od ploda v materno potico, in iz ene privodnice, ktera vodi kri, ktera je bila v matrne potici za plodovo rejo pripravna storjena, iz matrne potice k

plodu zopet nazaj, od kodar gré potem zopet po dveh odvodnicah nazaj i. t. d. Ta obtek kervi imenujemo plodov krogotok (kindlicher Kreislauf).

Vsajena je popkovina navadno in največkrat blizo srede matrne potice na njenem notranjem licu; najbolj pogostem potem v sredo, bolj redko na kraju, in naj bolj redko v jajcove mrene. Kadar je vsajena v jajcove mrene, grejo njene žile po samem med jajcovima mrenama bolj dolgo ali kratko k materni potici.

Na nekterih mestih popkovine nabrano žolco ali večje ovinke žil imenujemo nepravne vozle.

Pri dvojčkih nahajamo pravilno dve popkovini, ktere izhajate vsaka posebej iz matrne potice. Prav prav malokdaj imata dvojčka eno samo popkovino, ktera se še le nekoliko od matrne potice v dve razcépi.

Materna potica, popkovina in jajcove mrene skupej se imenujejo posteljca (Nachgeburt), ker se navadno še le po porodu iz maternega telesa iztrebijo.

5. Plod ali sad. (Fig. XVII. 5.)

Konec prvega mesca je plod podoben mravljinцу. Sostavljen je prav za prav iz dveh mehurčkov, ktera se primerjata glavi in trupu. Dolg je 3 čerte ali linije.

Konec družega mesca je plod velik kakor bčela; dolg je namreč kak palc. Na enem mehurčku se dajo že prihodni udje izslediti; spoznava se že človeška podoba.

Konec tretjega mesca je plod kak poltretji palec dolg in kaka dva lota težek. Človeška podoba se da že popolnoma spoznati. Na glavi, ktera je v primeri k trupu silno velika, se dajo že oči, usta, nos in ušesa dobro spoznati. Na ročicah in nožicah se delajo že perstki.

Konec četrtega mesca je plod kakih pet palcov dolg in 10 lotov težek. Glava in trup sta si že v bolji primeri. Tudi se dá zdaj že spoznati, kterege spola je plod. Ako se primeri, da se tak plod živ rodi, se more že kakih par minút gibati.

Konec petega mesca je plod čez 10 palcov dolg in kakih 20 lotov težek. Po životu ima mehke volni podobne lasčke (Wollhaare), in siratko po koži

(käsige Hautschmiere), to je, belkasto, limu podobno toľšo. Noseča čuti že otrokovo gibanje. Mogoče je že tudi otrokovo serce slišati in pri preiskovanju dele njegovega telesa ošlatati.

Konec šestega mesca je plod kakih 12 palcov dolg in čez en funt težek. Polt ali koža je zlo rudeča in svitla; na perstih ročic in nožic se vidijo nohtički. Plod se more sicer živ roditi, ne dá se pa živ ohraniti.

Konec sedmega mesca je plod 13 palcov dolg in kaka dva funta težek. Toliko je že izpodobljen, da je živeven (lebensfähig), to je, o dobri strežbi in hrani more zvnaj maternega telesa dalje živeti. Ker je več toľše pod kožico, ni kožica več tako nagerbančena.

Konec osmega mesca je plod 15 do 17 palcov dolg in skorej polčtetert funt težek. Njegove oči gledajo popolnoma. Pri fantkih se najde navadno že ena moda v modnici, pri dekličkih pa molita mala piska močno izmed velicih, in sta z belkastim žlemom prevlečena.

Konec devetega mesca je plod 17 do 18 palcov dolg in 4 ali 5 funtov težek. Lasčki na glavi so bolj gosti in dolgi; volnati lasčki pa že zginjujejo. Glava in trup sta že skorej v pravi primeri.

Konec desetega mesca je plod popolnoma izpodobljen; gôden je.

3. Godno ali zrelo dete.

1. Kakošno je sploh.

Iznošeno dete je navadno 18 do 20 palcov dolgo in 5 do 7 funtov težko. Njegova koža je na celem životu blede, po glavi, in zlasti po globočejih krajih života s siratkasto mašobo prevlečena, volnati lasčki so večji del zginili, lasčki glave so gosti, hrustanci ušes terdni in rožnati, nohtički molé navadno čez perste nožic in ročic.

Modnica fantčkov je nagerbljena, tudi ni več tako rudeča in v nji ste večdel obe modi (Hoden).

Pri dekličkih pokrivata velika piska mala.

Sisčka, pri fantčkih in dekličkih enako dobro izpodobljena, izločujeta dostikrat mlečnato tekočino — ljudje pravijo „da jih mora sisá“.

Popek je skorej na sredi trebuha. Život detetov je bolj okroglast in debel.

Iznošeni otroci vpijejo navadno koj po rojstvu krepko, brihtno gledajo, se gibljejo živo z udi, izpusté kmaló vodo in otročjo smolo (Kindspech), to je, blato že v nosečnosti v čevih nabrano, katero je zamoklo rujavozelene farbe, limu in smoli podobno; lahko sisajo, spé in čujejo redovno.

2. Posebne znamenja godnega d teta.

T h je viditi na detetovi glavi. Zavoljo tega mora babica pred vsem drugim vsaj sploh vediti, kako so kosti človeške glave sestavljene, in to temveč, ker zamore iz razmere posamnih kosti znamenja posneti, iz katerih ima in mora postaviti godnega otroka spoznati, kateri  e tako večdel z glavico naprej leži, da se rodi.

Na  love ski glavi razlo imo z lasmi poraženi del ali čepinjo; in pa obličje ali obraz.

Na  epinji razlo imo sprednjo plat, čelo, gornjo plat, teme, dve stranske plati, senca in zadnjo plat, zaglavje.

 epinja detetove glave je sestavljena: 1. iz dveh  elnic ali  elnih kosti (Stirnbein) (*Fig. XVIII. 1.*); 2. iz dveh stranic ali stranskih kosti (Seitenwandbein) (*Fig. XVIII. 2.*); 3. iz dveh sencovih kosti ali sen nic (Schl fenbein) (*Fig. XVIII. 3.*); in 4. iz zaglavnice ali zaglavne kosti (Hinterhauptsbein) (*Fig. XVIII. 4.*)

T  kosti so tudi  e pri godnem plodu pravilno s tako imenovanimi  ivi (N hte) tako sklenjene, da se dajo nekoliko premikati.

Taki  ivi so:

a.  elni  iv (Stirrnaht) (*Fig. XIX. 1.*) med  elnicama;

b. venčni  iv (Kranznaht) (*Fig. XIX. 2.*) med  elnicama in stranicama. Ta  iv gr  naravnost od enega s enca do drugega;

c. pušični  iv (Pfeilnaht) (*Fig. XIX. 3.*); ta gre naravnost od spredej navzad med stranicama, in

d. zaglavni šiv (Hinterhauptsnaht) (*Fig. XIX. 4.*) med stranicama in zaglavnico, kjer naredi kotič.

Tam, kjer se šivi stikajo, se nahajajo kožnati kraji, ktere imenujemo mečave (Fontanellen), katerih ste dve za babico posebno važne:

1. prednja, velika ali štirivogljata mečava (*Fig. XIX. 5.*).

Ta mečava leži koj nad čelom in njo delajo pušični, čelni in venčni šiv tam, kjer se stikajo. Izmed 4 kotichev, ktere ima, je sprednji najbolj špičast; dolga je tri četerti palca, široka pa pol palca.

2. zadnja, mala ali trivogljata mečava (*Fig. XIX. 6.*) je narejena od pušičnega in zaglavnega šiva tam, kjer se stikata. Komaj tolika je, da jo moremo s koncom kazavca pokriti.

Ker šivi in mečave pripusté, da se kosti ena čez drugo porinejo, se more glavica zmanjšati in podobo po podobi medence vzéti. To se vidi zlasti pri popačenih medencah.

Dalje mora babica tudi velikost glavice, pleč in ledij godnega deteta poznati, ker le tako more natančno spoznati, kako gre dete o porodu skozi medenco. Tukaj pa veljá kot postava, da morajo največji premerniki teh delov vselej v največje premernike medence se podajati.

Na glavi razločimo:

1. Ravnik od nosove korenine do najbolj izbočenega mesta (gerbe) zaglavja, dolg je $4\frac{1}{4}$ do $4\frac{3}{4}$ palcov (*Fig. XVII. aa.*).

2. Povežnik od srede brade do male mečave; dolg je 5 do $5\frac{1}{2}$ palcov (*Fig. XVII. b. b.*).

3. Poprečnik od najbolj izbočenega mesta (gerbe) ene stranice do nasprotnega; dolg je 3 do $3\frac{3}{4}$ palcov (*Fig. XVIII. a. a.*).

4. Visokost obraza, 3 palce dolga.

5. Obglavje (Umfang des Kopfes), merjeno čez najbolj izbočene mesta zaglavja in čela; največkrat $13\frac{1}{2}$ palcov.

Na plečih meri širjava navadno $4\frac{1}{2}$ palce in ledja so kake 4 palce široke.

Kar sicer zadeva veljavnost imenovanih znamenj godnega deteta sploh, je opomniti, da nektare njih se ne zadostijo, da bi po njih samih mogli reči, ali je dete godno ali ne; na priliko: dolgost in teža. Na vse skup je treba vselej gledati, čeravno se pa tudi dostikrat zgodi, da je iznošeno dete slabeje, kakor drugo 9 mescov nošeno. Dalje morejo ravno tako prezgodaj rojeni otroci vse znamenja zrelosti imeti in se imenujejo potem prezgodni (Frühreif); tako postavimo, morejo posamne jabelka enega drevesa včasih precēj pred pravim časom dozoreti, kakor druge. Kjer znamenj zrelosti otroka večji del ne najde, sme babica misliti, da otrok ni zrel in ravná nej se še posebno po znamenjih, ktere smo povedali pri spremembah od mesca do mesca.

Godni dvojčki so navadno manjši in ložji, kakor godni otroci pri enojni nosečnosti, in malokdaj sta oba enako terdna.

3. Dete v razmeri do maternične votline, do medence, in do njegovih posamnih delov med sabo.

a. Deržanje otroka (Haltung des Kindes).

1. Deržanje otroka imenujemo razmero njegove glave in udov do trupa.

Otrok se v maternici pravilno derži, če je jajcova podoba maternici primerna; če je brada na persi pritisnjena; če so ročice na persih čez križ položene, nožice pa v kolenih vpognjene in k trebuhu nategnjene, petke pa pred ritko leže.

Nepravilno pa se imenuje deržanje, če je kak del deteta drugač položen; postavimo, če je brada oddaljena, kakor pri obrazovi legi.

b. Lega otrokova (Lage des Kindes).

2. Lega otrokova se imenuje vzajemna razmera dolgostnega premernika otrokovega in dolgostnega premernika maternice.

Lege pa razločujemo trojne:

a. Lege po dolgem, če se sklada dolgostni premernik otroka z dolgostnim premernikom maternice. Te

lege so naj navadnije in imenujejo se: glavne lege (Kopflagen), če je glava, ali pa medenčno-končne lege (Beckenendlagen), če je zdoljni konec trupa doli obrnjen.

Glavne lege se zopet razdelijo, kakor leži čepinja ali pa obraz nad materničnim ustjem, v čepinine (Schädel-) in obrazove lege (Gesichtslagen).

Medenčno-končne lege se razdelijo: v dvojno-ritkine lege (gedoppelte Steisslagen) pri pravilnem deržanju otroka; v enojno-ritkine lege (einfache Steisslagen), če se samo ritka nad materničnim ustjem ušlatati dá; v pol-dvojne ritkine lege (halbgedoppelte Steisslagen), če se zraven ritke dá nožica ušlatati; v popolne, nepopolne in mešane kolenine ali nožne lege (vollkommene, unvollkommene und gemischte Knie- und Fusslagen), kakor leže ali obe kolena, ali obe nogi, eno koleno ali ena noga, eno koleno in ena noga navzdolj.

b. Poprečne lege (Querlagen), če se križa dolgostni legi nasproti dolgostni primernik deteta popolnoma z dolgostnim premernikom maternice. Tu leži herbet ali pa trebuh bolj navspred. Večkrat leži herbet navspred.

c. Povežne lege (Schiefagen) detetove. Té so v sredi med podolgostnimi in poprečnimi legami in se naredé ali iz téh ali pa unih; pri tem leži podolgostni premernik v povežnem premerniku maternice.

Ker so čepinine lege naj navadnije in pri porodu materi in otroku najbolj ugodne, moremo le edino nje imenovati pravilne lege (regelmässig); vse druge lege so nepravilne (regelwidrig), ker pri porodu niso materi in otroku tako ugodne.

Ako ostane otrok enako v eni teh leg, pravimo, otrok ima stanovitno lego (beständige Lage); ako pa premeni to svojo lego še sam, ali ako se dá iz té svoje lege lahko spraviti, postavimo, kadar je več sadove vode, imenujemo to premenljivo lego (veränderliche Lage).

c. Postava otroka (Stellung des Kindes) sploh, in posebno naprej ležečega dela.

Postava otroka se imenuje razmera otrokovega herbta do maternice in vzajemna naravna premernikov

naprej ležečega otrokovega dela proti medenčnim premer-
nikom v posamnih otrokovih legah.

Razdeljujejo se razne postave po tem, kakor se ta
ali una večkrat zgodi.

Ker je herbet pri dolgotrajnih legah največkrat
proti levi obrnjen, se imenujejo té poslednje perve po-
stave; une pa, kjer herbet na desno gleda, druge
postave.

Pri poprečnih legah se imenujejo tiste, pri kte-
rih je herbet navspred obrnjen, perve (erste Quer-
lagen), ktere so največkratne; une pa, kjer je herbet
navzad obrnjen, druge poprečne postave (zweite
Querlagen); samo pristavljamo zavoljo boljšega razumlje-
nja še: „glava leži na levo ali na desno“.

Pri dvojčkih je navadno eno dete z glavico, drugo
pa z ritko navzdolj obrnjeno, ker dvojčka tako polože-
na najmenj prostora potrebujeta. — Da pa nista vselej
tudi tako položena, se ume samo po sebi.

V boljše razumljenje navadnega držanja, lege in po-
stave otroka služi *fig. XX.*

V. Kako nosečnost sploh spoznati.

A. Nauk od znamenj nosečnosti.

1. Znamenja nosečnosti sploh.

Znamenja nosečnosti imenujemo vse spremembe,
ktere se v nosečnosti na ženskem telesu razodevajo.

Té znamenja spazi in občuti ali noseča sama ali se
pa prepriča tudi babica o njih.

Dalje se pokažejo nepogojno na vsaki noseči ali pa
ne; še celó druge bolehnosti znajo take znamenja na žen-
skem telesu delati.

Imamo tedaj troje znamenja nosečnosti: a. nego-
tove, b. verjetne in c. gotove.

a. Negotove znamenja nosečnosti.

Med negotove — domišljevanje — znamenja
nosečnosti se štejejo vsi prikazki, kateri se ne razode-

vajo pri vsaki noseči, ker jih ni viditi na spolovilih, in znajo zavoljo kaj družega taki prikazki ali spremembe se narediti. Ni ga skorej ne enega dela ženskega telesa, kateri bi ne bil pri tej ali drugi noseči deležen.

Taki prikazki so:

Ženska je ali bolj dobrovoljna ali pa bolj žalostna ali čmerna; — ona se sploh slabo počuti; — ima vsaktere bolečine zdaj v tem, zdaj v unem delu živôta; — ji vse drugače diši, vse drugače vidi, drugače sliši, drugače okuša kakor sicer; — gnusi se ji nekterih jedi, družih nenavadnih pa poželi; — slini se močnejše, kakor sicer; — bljuje, zlasti zjutraj; — je zaperta ali zapečena ali pa drisko ima; — vodo težko puša; — trebuh se ji napenja; — na trebuhu se ji narede proge; — popek ima drugačen, kakor sicer; — po poltu (koži) se ji naredé rujavkaste maroge; — otročje žile dobí in noge ji otekajo; — čuti, da se ji otrok pregiblje, pa to samo ona čuti.

b. Verjetne znamenja nosečnosti.

Verjetne znamenja nosečnosti imenujemo tiste, iz katerih, če jih spazimo, moremo bolj ali menj verjetno si misliti, da utegne kaka ženska noseča biti, za gotovo pa še vendar tega ne moremo rêči, ker se znamenja té morejo sicer vselej na spolovih razodeti, pa tudi po kaki bolezni goljufno posneti biti.

Tu sim štejem:

1. Da ženski perilo izostane brez znanega uzroka. Ne smemo si tedaj že misliti, da je ženska noseča, če nima svojega perila, ker dostikrat tudi čiste device in druge nenoseče nimajo perila, dostikrat pa marsiktera noseča perve mesce tako kervavenje ima.

2. Spremembe siscov. Take spremembe so: Sisca se napneta s kratkimi bodljaji v njih; obstretina se bolj pozamoklí in njene bezgavčice se napnejo; bradovici se podaljšate in iz nji se dá mleku podobna tekočina iztiskati.

Ker je pa mogoče, da je vse to še od prejšnje otročje postelje ostalo, in ker znajo take spremembe zavoljo kake bolezni pers samih, maternice, jajčnikov i. t. d. nastopiti, tedaj té spremembe samo še ne morejo za gotovo nosečnost dokazati.

3. Mnogotere spremembe v velikosti, podobni in legi maternice, zlasti njenega nožničnega dela imajo sicer veliko veljavnost, pa še niso gotove, ker jih znajo tudi marsiktere bolezni delati.

4. Marsiktere spremembe unanije sramnice in nožnice, ako teh sprememb niso kake bolehnosti krive.

5. Maternično veršenje pomaga nosečnost zlo spoznati, ker ga je prav redko kdaj pri nenosečih ženskah slišati.

Teh pet imenovanih znamenj nosečnosti nam daje pač pravico, z nekako gotovostjo reči, da je kaka ženska noseča; toda eno samo še ne; — več skup jih mora biti.

c Gotove znamenja nosečnosti.

Gotove znamenja jih imenujemo zavoljo tega, ker jih more samo in edino nosečnost narediti, in ker more babica, kadar jih najde, za gotovo reči, da je ženska noseča.

Take znamenja so:

1. Če slišimo detetovo serce trepati.
2. Če ošlatamo natanko detetove ali sicer jajcove dele.
3. Če čuti babica sama detetovo gibanje (Kindesbewegung).

To troje je tako gotovo, da pričuje vsako posebej nosečnost.

Razodenejo se pa še le v drugi polovici nosečnosti, in iz tega se vidi, da moremo prav za prav še le v tem času za gotovo reči, da je kaka ženska noseča.

Babica naj se tedaj vselej varje, pred tem časom za gotovo reči, da je ta ali ta noseča.

2. Mnogotere znamenja nosečnosti po posamnih mescih.

Pervi in drugi mesec. V teh mescih so znamenja nosečnosti najbolj negotove.

Ženska nima več perila ali pa še enkrat, pa je slabše, krajše, bolj blede in vodeno, kakor sicer. Spremembe na siscih, ktere smo spredej popisali, se začnajo. Noseče čutijo večkrat, kakor če bi jih nekaka vročina spreletela in kakor če bi jih nekaj doli tišalo, ker se maternica razširja, bolj težka prihaja in se zavoljo tega v malo medenco poseda.

Konec družega mesca je maternica tako nizko, da se dá kaj lahko ušlatati njeni nožnični del, kateri je na svojem koncu že bolj razrahljan. Unanje maternično ustje pervesmic je kakor zaperta okrogla jamica; pri ženskah pa, ktere so že večkrat rodile, je mogoče s koncom persta skoz-nj priti. Žleznica je že bolj žleznata in zamoklo višnjeva. Trebuh, ki je bil v začetku bolj napét, je konec družega mesca zlo splahnjen.

Tretji mesec. Ker maternica s svojo velikostjo vso medenčno votlino napolne, tožijo noseče ta mesec, da težko vodo odcejajo in svojo potrebo opravljajo; druge težave jim pa navadno že odjenjajo. — V tem mescu se vzdigne maternica že iz medenčne votline, tako da se dá že njeno dno nad sramničnim sklepom ušlatati. Trebuh se odslej bolj in bolj razpenja, ledja se razširjajo. Iz siscov se da včasih že neka mleku podobna tekočina iztiskati.

Četrti mesec. Znamenja na persih se množijo odslej redovno. Vse negotove znamenja nosečnosti so še bolj zginile. Maternično dno stoji par prstov nad sramničnim sklepom; nožnični del maternice se vzdiguje više in više.

Peti mesec. Vse težavnosti, ktere je nosečnost prejšnje mesce delala, minejo navadno ta mesec. Nožnica, nožnični del maternice in sisca se bolj in bolj spreminjajo; maternično dno pride blizo do srede med sram-

ničnim sklepom in popkom. — Noseča čuti zdaj prvo detetovo gibanje.

Šesti mesec. V tem mescu začnejo nosečim noge in žile na njih otekati, in otekajo ženskam, ktere to zadene, pozneje mesce hitro bolj in bolj. Maternično dno seže do popka, cela maternica se pobesi na eno stran; večdel na desno, ker jo na to stran pritiska mastnica ali ritnik, kateri leži na levi strani.

Babici je mogoče od tega mesca naprej slišati trepanje serca detetovega kakor tudi čutiti njegovo gibanje.

Sedmi mesec. Maternično dno stopi 2 palca nad popek; na vzdoljnem trebuhu se naredé na obeh straneh bledorudeče lise in odslej jih prihaja do 10. mesca vedno več in več. — Nožnični del maternice se začne od tega mesca bolj in bolj rahljati in leži vselej materničnemu dnu nasproti. Pri ženskah, ktere so že večkrat rodile, je dostikrat mogoče s perstom čez pol palca dalječ skozi unanje maternično ustje priti. Nožnica je bolj topla.

Osmi mesec. Maternično dno pride do srede med persnim hrustancem *) (žličico, Schwertknorpel) in popkom; popkova jamica se zgubi, — razlika se. Nožnični del maternice, kateri je pol palca dolg, se težko več doseže, in je večdel na levo in navzad obrnjen. Ženske, ktere so že večkrat rodile, imajo nožnično strugo skoraj za en palec odperto, in ta struga naredi tako imenovani lijak ali trahtar nosečnosti (Schwangerschaftstrichter), na katerem se daste sprednja in zadnja ustnica prav debele in robate ušlatati.

Deveti mesec. Ker seže ta mesec maternično dno popolnoma do žličice, pritiska želodec in vzdigne preponko. Od tod pride, da se ta čas nosečim tolikrat, kakor pravimo, gôri pha, da bljujejo, težko sopejo, težko hodijo i. t. d.

Skozi tanko nožnično obočje se da prav natanko razločiti tisti del deteta, kateri naprej leži.

Nožnični del maternice pervesmic je konec tega mesca komaj četert palca dolg; unanje maternično ustje je k več-

*) Persni hrustanec ali žličica se imenuje vzdoljni del persne kosti.

jemu toliko odperto, da more konec persta skozi, je okroglo, in ima tanek, gladek rob.

Pri ženskah, ktere so že večkrat porodile, je pa že mogoče, skozi strugo materničnega vratú, kateri ima podobno trahtarja in je kak palec dolg, priti do notranjega ustja, ktero je za majhen perst odperto.

Deseti mesec. Maternično dno se posede za tri ali štiri perste pod žličico. Zavoljo tega minejo noseči težave v želodcu in dihanju. Nadlegje jo pa odcejanje vode in opravljanje potrebe, ker je zdoljnji del maternice zlo raztegnjen in z njim vred navzdol ležeči del otroka na medenčni vhod pritiska in dela, da nosečo po gostem scati in svojo potrebo opraviti tiši.

Tanko nožnično obočje je zavoljo tega zlo doli potisnjeno, je prav dobro izpodobljeno (ausgebildet) in skozi tajisto se dajo prav dostikrat lahko posamni detetovi deli razločiti, zlasti mečave šivi i. t. d.

Mehki nožnični del pervesmic je ta čas komaj četert palca dolg, je večdel navzad proti levemu kotu medence ali pa naravnost v križnično votljino obrnjen. Zato je dostikrat prav težko, ga doseči.

Vsa struga materničnega vratú ni kaj bolj dolga in odperto je unanje ustje toliko, kolikor notranje. Večdel je notranje ustje bolj široko, kakor unanje, in je tedaj podobno trahtarju, ktereга širji konec je navzgor obrnjen in kateri se imenuje, porodni trahtar (Geburtstrichter), ker se še le v začetku poroda naredi.

Pri ženskah, ktere so že večkrat rodile, je lahko s perstom priti skozi maternični vrat, kateri je dostikrat še blizo pol palca dolg. Unanje, robasto, negladko ustje je pa še širje. Nožnica je zlo zlo žleznata.

Trebušna koža, ktero je bilo prejšne mesce težko nagubati, je zdaj tako ohlapna, da se dá prav prav lahko nagubati.

Če maternico potipljemo, čutimo, da po potipu bolj terda prihaja, to je, skerčuje se. Noseče tožijo tudi že bolj po gostoma, da imajo bolečine v križu — z eno besedo: kažejo se bolj in bolj znamenja, da se porod bliža.

B. Nauk od preiskovanja.

I. Kaj je preiskovanje prav za prav.

Preiskovanje nosečih in porodnic je tista babicam zelo potrebna umetnost, s katero morejo zvediti vse spremembe v ženskem životu, ktere iz nosečnosti izvirajo.

Babica, ktera hoče dobro preiskovati, mora natanko poznati in vediti znamenja nosečnosti, si mora prizadevati, se ga dobro naučiti in se neprenehoma vaditi v preiskovanju.

Preiskujemo pa unanje ali notranje; zavoljo tega razločimo unanje in notranje preiskovanje.

1. Unanje preiskovanje.

Unanje preiskujemo z rokami, z ušesi (s poslušanjem) in z očmi, in to večdel samo trebuh in siska. Le kadar je posebno treba, preiskujemo tudi sramnico in druge dele života, kakor medenco i. t. d.

a. Preiskovanje trebuha.

Trebuh se najložeje preiskuje, če ženska leži ravno znak z nekoliko podloženo ritjo. Trebuh je pokrit samo s srajco ali z rujúho; babica se vstopi na stran postelje.

Da se trebuh preveč ne napne, kar preiskovanje zelo oteži, mora ženska, ktero je preiskovati, noge v kolennih vkloniti in stegna nekoliko proti trebuhu potegniti. Če bi pa to nič ne pomagalo in bi ženska nalaš ali pa zoper svojo voljo trebuh napenjala, ji bo trebuh gotovo ohlapnil, če jo babica z govorjenjem moti, ko jo marsikaj izprašuje, kar njeni stan zaževa.

1. Otipovanje trebuha.

Da babica pri tem nič ne prezre, naj vselej tako-le ravna; preiskuje naj namreč:

1. trebuh, kako je sploh raztegnjen, kakošna je njegova koža, kakošen popek;

2. maternico, kako je velika, kakošno ima podobo, lego, kje je njeno dno, in zadnjič

3. Kaj je v maternici.

K 1. Ko se je babica z rokami prepričala, kako velik je trebuh, ali je povsod enako ali neenako raztegnjen, ali popek že razliken ali še napet, naj skuša zvediti, kako debela je trebuhovala koža in ali se dá v gube djati.

K 2. Zavoljo tega polóži babica obe roke, eno poleg druge na trebuh tako, da so perstji proti popku obrnjeni in dlani na trebuhu ležite. S perstmi rahlo na trebuhu pritiskovaje potiplje od zgor navzdol vsako mesto trebuha, da zve, ali se ne dá maternica kje večja ušlatati.

Maternica je večdel oteklina, ktera je o majhnem potisku ne občutljiva in premakljiva, in dá se zadej za sramničnim sklepom navzdol v medenčno votlino zasledovati.

Potem se preiskuje maternična podoba: ali je okrogljata, jajcu podobna; ali je njeni poprečnik večji kakor dolgostni premernik i. t. d.

Dalje se preiskuje, kako maternica leži, ali v sredi ali po strani ali bolj navspred (vamp) leži, in kako stoji njeno dno nasproti sramničnemu sklepu, popku ali žličici.

Pri prav občutnih ženah, ktere imajo prav tanek in ohlapnjen trebuh, se dá včasih cela maternica z obema rokama objeti.

K 3. To je iskanje detetovih delov in detetove lege.

Tu naj ravná babica vselej tako-le:

Naj prvo naj položi obé roki tako na trebuh, da se vležejo perstje nad sramnični sklep in potem naj tipa s konci perstov proti maternični votlini pritiskaje, da najde tako navzdol ležeči del otroka, kateri del je večdel glava. Potem naj oberne konce perstov proti materničnemu dnu, in ravná naj kakor popred, in tako bo najdlja nasprotni konec otrokovega života; navadno je to ritka. Potem naj poiše ravno tako na tej ali na uni strani tisti del otrokovega života, kateri je med glavico in ritko, to

je herbet. Na nasprotni strani bo majnše otrokove dele našla.

Ako se je babica navadla, po tem redu otrokove dele iskati, bo vselej otrokove dele našla in tako tudi koj otrokovo lego spoznala.

Da občutimo otrokovo gibanje, položimo nekoliko časa roke mirno na trebuh, zlasti proti tisti strani, kjer smo drobneje otrokove dele našli. Dobro je, otrokov herbet malo suniti; dete se potem včasi bolj živo zagiblje.

2. Poterkovanje trebuha (Beklopfen, Percussion).

Tako preiskovanje je zlasti dobro, kadar je trebuh zlo napet in terd, če babica s potipovanjem trebuha ne more spoznati, kako velika je maternica.

Ako položimo levo roko dobro na trebuh kakega človeka in poterkamo s kazavcom ali srednjim perstom desnice na raztegnjene perste levice, slišimo bobneč glas (Trommeltou oder tympanitischer Ton), ktereга delajo čeva. Tak glas bobnu enak bo tedaj slišala babica, poterkovaje na trebuh, tam, kjer so čeva, tam pa, kjer maternica leži, nek drug gluh ali prazen glas. Tako bo lahko spoznala velikost maternice.

3. Poslušanje na trebuhu (Behorchen, Auscultation).

S poslušanjem na trebuhu preiskuje babica, ko uho kar na trebuh nasloni.

Posluh ji daje najbolj gotove znamenja nosečnosti; namreč: trepanje detetovega serca, in gibanje detetovo, kakor tudi maternično veršenje, ktero je posebno verjetno znamenje nosečnosti.

Kadar se tedaj babici dozdeva, da bi utegnila kaka ženska že čez peti mesec noseča biti, ne sme nikolj opustiti, se posluševanja poslužiti.

1. Glas trepanja otrokovega serca se spozná po tem, da slišimo otrokovo serce prav urno in zaporedoma biti, tik tak, tik tak, blizo 140 krat v minuti.

Opomba. Da bo babica trepanje otrokovega serca v maternem telesu koj spoznala, je treba, da se v tem posluševanju prav pridno vadi.

Najbolj razločno se sliši tam, kjer leži otrokov herbet, torej največkrat na levi ali desni strani trebuha zdolej.

2. Gibanje detetovo se dá s posluševanjem bolj spoznati, kakor z roko. Kadar namreč dete sune z nožico na maternico, se sliši dostikrat razločno in kratko nekaj glas: „bum, bum“, o tem pa čuti babica gibljej na svojem licu, ali pa čuti nekako šumenje, kakor če bi ji kaj memo ušesa šinilo. To se zgodi, če se celo otrokovo truplo pregane.

3. Maternično šumenje ali veršenje dela skorajda kri v razpetih materničnih privodnicah. Slišati ga je največkrat in najbolj razločno na levi spodnji strani trebuha in glasi se kot dolg redoven glas — šúm.

Té imenovane šumenja pa pregluši mnogokrat neko prav glasno neredovno vrenje vetrov v čevih. Zadnjič je pa tudi marsikterikrat slišati prav glasno blizo želodca trepanje maternega serca in trepanje velikih trebuhovih privodnic.

4. Pregledovanje trebuha samega.

Ne spodobi se tako preiskovanje nikolj, kakor le v veliki sili, pa tudi treba ni tako preiskovati. K večjemu pogledamo včas, ali nima trebuh dvojnih prog, ali pa kakošne farbe je srednja trebuhovala čerta. Včas je tudi mogoče viditi, kako živo se otrok pregiblje.

b. Preiskovanje siscov.

Ako hoče babica zvediti, ali je kaka ženska noseča ali ne, naj vselej siscu pregleda. To opravi z rokami in pa z očmi.

Gleda naj babica na velikost in podobo siscov, kakošne so bradovice, kako velika in kakošne farbe je obstretina, kakošne so obstretine žlezice, ali se vidijo pod kožo plave žile; zlasti pa ali je mleko v siscih, ali priteče mleko samo ali lé če bradovice stisne.

c. Preiskovanje unanje sramnice.

Zavoljo sramožljivosti preiskujemo te dele z očmi in

rokami le, kadar je posebno treba; na priliko, če so bolni i. t. d.

Kadar jih babica preiskuje, ji je posebno na zamoklo višnjevo-rudečo farbo unanjih spolovil paziti in na to, ali so močno razrahljane.

Navadno spozná babica že pri notranjem preiskovanju, kakošna je unanja sramnica, ko jo urno potipa, kadar s perstmi v nožnico seže. Še le potem jo sme z očmi pregledati, če kaj posebnega na nji najde.

2. Notranje preiskovanje-

Notranje preiskovanje se opravlja skozi nožnico ali pa skozi mastnico. Babica pa ne sme s čem drugim preiskovati, kakor z roko samo.

a. Preiskovanje skozi nožnico.

1. Sploh.

Noseče zamoremo preiskovati stoječe, pol sedeče in pol ležeče ali pa ležeče.

Kadar preiskujemo nosečo, kadar stoji, se naslone na kako omaro, mizo i. t. d., raztegne nekoliko stegna in pusti babici, ktera na eno koleno pred njo poklekne, da ji gre z enim perstom v spolovila.

Pol sedeče in pol ležeče preiskuje babica bolne noseče, ktere ne morejo naravnost ležati.

Najložeje se preiskujejo noseče vselej tudi notranje, če znak ležé na postelji in stegna nekoliko proti trebuhu nategnejo, in to temveč, ker babica, če ji ženska privoli notranje preiskovanje, nikolj ne sme opustiti, jo poprej unanje preiskati.

Notranje preiskovanje se pa opravlja ali s kazavcom samim, ali s kazavcom in srednjim perstom ob enem, ali pa s pol roke, to je s štirimi perstmi brez palca, ali pa zadnjič s celo roko.

Kadar gre za samo spoznanje, ali je kaka ženska noseča ali ne, ni treba s pol roko ali s celo preiskovati, in s kazavcom samim bo babica svoj namen dosegla.

Samo takrat sme s kazavcom in srednjim perstom preiskovati, kadar najde, da vsi deli tako visoko stojé, da jih s kazavcom le težko doseže ali celó doseči ne more.

Ko se je ženska, katero je preiskovati, znak vlegla, seže babica, kakor stoji na desni ali levi strani, s pol vkup vtisnjeno desno ali levo roko med stegna in gre s stegnjenim kazavcom do presredka; pa paziti mora, da unanjih spolovil kaj ne poškodova. Potem naj gre počasi po presredku s kazavcom skozi sramnično rego ali špranjo v nožnico, drugo roko pa naj porine pod križ noseče, da tako medenco nekoliko zviša in ložeje preiskovati more. Potem gre s kazavcom, ko ga nekoliko zaverti, v vodbeno čerto medence in položi počasi komolec preiskajoče roke tako nizko, kakor more. To pomaga zlasti takrat veliko, kadar ležé prav visoko deli, ktere babica iše.

Da se babica prvi čas nosečnosti prepriča, kakošna je maternica, ali da more do visoko ležečih otrokovih delov priti, i. t. d., je včasih treba, posebno prvi čas nosečnosti, da pritiska rahlo z drugo roko od zvonaj skozi trebuh otrokove dele perstu nasproti, s katerim preiskuje.

2. Namen preiskovanja.

a. Na nožničnem vходу preiskuje babica, koliko je prostorna in kakošna je sicer.

b. Na nožnici je gledati: 1. na njeno prostornost, dolgot, občutnost, toploto, žleznost, razrahljanost in kakošne so sicer njene stene;

2. na nožnično obočje, ali je prazno, slabo ali dobro izpodobljeno.

Nožnično obočje imenujemo prazno: če se ne dá nikak naprej ležeč del otroka skoz-nj všlatati; slabo izpodobljeno, če je ohlapno in se da sicer otrokov del ušlatati, pa nerazločno, in dobro izpodobljeno, če je z naprej ležečim otrokovim delom napolnjeno in globoko v malo medenco potisnjeno.

c. Na maternici je najbolj na nožnični del gledati. Nožnični del maternice dobí babica najložeje, da premika konec persta, s katerim po mogočosti visoko seže, tako ob verhu nožnice, da gre z njim začetkoma v bolj

velike in potem vedno manje in manje okroge in gotovo bo na nožični del maternice zadela, kateri molí kakor pijlek v nožnico.

Na nožničnim delu preiskuje potem njegovo dolgot, debelost, podobo, lego in kako je terd ali mehak. Ko je to zvedla, naj preišče babica na njegovem koncu unanje maternično ustje, kakošno da je, koliko je odperto, kako so dolge, debele, terde, gladke ali negladke njegove ustnice. Ako je odperto, naj gre počasi s perštom va-nj, da zve, koliko je dolgo in široko.

Če bi bilo do notranjega materničnega ustja odperto, mora tudi gledati, kakošno da je to.

Dalje naj skuša babica zvesti težo in premakljivost maternice. Skuša naj zavoljo tega nožični del vzdigniti in varno sem ter tje premikati.

d. Jajcovi deli se íšejo skozi nožični obok, če je pa notranje maternično ustje že odperto, pa skozi to.

Tukaj je gledati na podobo, velikost, terdost in premakljivost naprej ležečih otrokovih delov, in na to, ali ne leži materna potica, popkovina spredej.

Naj ložeje se najde naprej ležeči otrokov del ravno nad sramničnim sklepom.

e. Zadnjič naj se privadi babica, vselej preiskovati, ali doseže berdice ali ne.

f. Gledati je vselej, kako leži scavni mehur in mastnica.

Ko je preiskovanje dokončala, naj potegne babica počasi perst iz nožnice in ogleda in poduha naj ga na stran obrnjena, da zve, kakošen je žlem maternice in nožnice.

b. Preiskovanje skozi mastnico.

Skozi mastnico se prav malokdaj preiskuje in to le, če je nemogoče skozi nožnico preiskovati; na priliko: če je nožnica zarašena, bolešno vneta, če so piski preveč otekli i. t. d. Posebno dobro je preiskovanje skozi mastnico, kadar ima maternica nepravšno lego, in o nosečnosti zvunej maternice.

Kadar je treba skozi mastnico preiskovati, se vleže noseča tudi znak s podloženo ritjo in se že se precej urno

s kazavcom v mastnico, tako da je noht navzad obrnjen. Perst mora iti kolikor je mogoče dalječ in sicer se ravna, kakor pri preiskovanju skozi nožnico.

Perst je treba počasi izleči, da se bolečina ne dela nepotrebno velika.

2. Kako nosečo izpraševati.

Ne more se tajiti, da je res tudi dobro nosečo spraševati, ker iz spraševanja saj nekoliko moremo posneti, ali je ženska noseča ali ne. Pa babica ne sme misliti, da je izpraševanje najbolj poglobitna reč, ker se sicer lahko goljufá.

Babica naj se vselej samo na to zanese, samo na to naj zaupa, česar se zamore sama prepričati, ker se ne zgodi malokdaj, da nekatere ženske — čeravno nimajo goljufnega namena — res mislijo, da so noseče, in vse na sebi opazijo, kar se dá; druge pa ne znajo kar nič od sebe povedati.

Noseče ženske se iz tega-le namena izprašujejo:

1. Babica ima žensko po vsih negotovih znamenjih nosečnosti prašati, ktere zamore noseča le sama spaziti, in dá naj si tudi take znamenja nosečnosti poterditi, ktere ona sama spoznati more.

2. Je treba izpraševati, da zamore babica čas nosečnosti prerajtati.

3. Babica naj vselej praša nosečo, kakošno je bilo njeno zdravje od otročjih let do tega časa, zlasti pa, kako so pretekle prejšne nosečnosti. Dalje naj izprašuje, ali morda kaka bolezen ni kriva sedanjega stanú in ali ga morda ne posnema goljufno.

3. Pravila za preiskovanje sploh.

Za preiskovanje veljajo sploh še te le pravila:

1. Babica naj se obnaša pri preiskovanju spodobno, kolikor more, in nikolj naj ne razžali sramožljivosti po nepotrebem, ne pri preiskovanju samem ne pri izpraševanju.

2. Naj se navadi vselej najpervo izpraševati, potem unanje, in še le nazadnje notranje preiskovati, če je treba; vselej pa naj dela to tako, kakor se je učila, da nič potrebnega iz nemar ne pusti, in predolgo naj nikoli ne preiskuje. Če je treba, naj rajše čez nekoliko časa še enkrat preiskuje.

3. Pri preiskovanju bodi, kolikor je mogoče, snažna. Pred preiskovanjem in po preiskovanju si mora skerbno roke umiti.

4. Če je treba, naj skerbi babica za to, da noseča vodo odcedi in svojo potrebo opravi; — če tega noseča ne more sama storiti, naj ji pomaga babica z odcedilnikom (katêtrom) (Katheter) ali z brizgljo (klištiro).

5. Babica naj zna z obema rokama enako dobro preiskovati, ker ji ni vselej na voljo dano, s to ali uno roko preiskovati.

Z merzlo roko ne sme nikolj preiskovati in mora si vselej kazavec namazati s čisto mastjo ali čistim nesoljenim srovim maslom, čistim oljem i. t. d.

Nohtove mora gladko porezati, in da bo imela dobro občutne roke, naj skerbi, da bo mehke in voljne imela; zavoljo tega naj si jih pridno v topli vodi koplje.

6. Nikolj ne sme preiskovati s perstom, na katerem ima še nove rane, da se ne oskruni.

7. Kar je po preiskovanju zvedla, ne sme babica nikolj nič izreči, dokler se ni popolnoma prepričala, in če se ji zdi, da se je morda kake nevarnosti bati, se mora skerbno varovati, to z obrazom ali neprevidnim govorjenjem noseči razodeti. Vselej naj to lé njenim ljudem pové. Če se pa po preiskovanju z gotovostjo ne prepriča, pri čem da je, naj zahteva, da nosečo kak zdravnik še enkrat preiše.

VI. Spoznanje otrokovega življenja.

Ali otrok živi o nosečnosti, je spoznati za gotovo:

1. Če čuti babica trepanje njegovega serca natančno;

2. če čuti dobro njegovo gibanje pri unanjem ali notranjem preiskovanju.

3. če se primeri, da čuti trepanje naprej ležeče popkovine, mora babica dobro paziti, da ji kaka privodnica nožnice v perste ne tréplje, ker se večdel čuti ravno pod sramničnim obokom trepanje privodnice. Babica bo to razsodila po bolj ali menj urnem trepanju.

Vsako teh treh znamenj pričuje že samo za-se, da je otrok živ.

Da je otrok živ, si moremo dalje verjetno misliti:

4. iz krepke opornosti otroka, to se pravi, če kako živo dete kam odrinemo, pride večdel v kratkem zopet na svoje mesto;

5. če se spremembe, zlasti na maternici in na siscih redovno godé, kakor je času primerjeno;

6. če noseče ne zadenejo ne bolezni ne druge škode, ktere bi znale otroka ugonobiti (fentati); kakor: hude bolezni, kervavitve, silovitosti, jeza, togota, prevelika žalost, pa tudi nezmerno veselje i. t. d.;

6. če ni nikakoršnega znamenja, po katerem bi se dalo misliti, da je otrok mertev.

VII. Spoznanje mertvega otroka.

Ali je otrok v maternem telesu mertev, se ne dá nikolj gotovo reči, samo misliti se dá to.

Take znamenja, po katerih se dá misliti, da je otrok mertev so:

1. če je mater kaka taka škoda zadela, zavoljo ktere otrok poginiti mora; na priliko: če pade mati na trebuh; če se njeni celi život prisilno pretresne; če mora mati hude, zlasti vročinske bolezni prestati; če se preveč prestraši, veseli, jezi, togoti i. t. d.

2. če se po večkratnem preiskovanju ne čuti ne trepanje serca otrokovega, ne njegovo gibanje;

3. če se otrokovi deli preiskajoči babici več ne uperajo, to se pravi, če ostanejo tam, kamor jih porinemo;

4. če se znamenja nosečnosti ne razodevajo poredoma od mesca do mesca, kakor bi se imele, zlasti pa, če

ohlapnujejo trebuh in sisca, iz katerih se siratkasta voda cedi;

5. če noseča sama na sebi kaj nena v a d n e g a čuti, da jo, postavimo, mrazi po celem životu ali pa samo po trebuhu, da ima bolečine v nogah, slabo farbo, ji jed ne diši, jo težave prehajajo, se ji ostudno kolce da bljuje, jo driska žene i. t. d.;

6. kot posebno znamenje je to, če čuti noseča v trebuhu, kakor če bi jo nekaj vedno doli tišalo, in da se zavalj nekaj težkega okroglega na tisto stran, na katero se oberne.

Kolikor več je tacih znamenj, toliko bolj se da misliti, da je otrok mertev. Pa če tudi vse take znamenja najdemo, ne smemo nikakor reči, da je otrok mertev. Zató mora babica dobro premisliti, kaj bo govorila, ker bi se lahko primerilo in se je tudi že, da se je vendar živ otrok rodil, babica pa je potem svoje dobro ime zgubila.

Dokler ni gotovih znamenj otrokove smerti, kar se dá še le potem viditi, ko je otrok rojen, si moramo vedno misliti, da otrok v maternem telesu živi, in babica naj se po tem ravna.*)

VIII. Spoznanje otrokovega spola.

Doslej so uganjevali, kako bi se dale znamenja otrokovega spola najti. Gotovih znamenj otrokovega spola v maternem telesu ni nikakoršnih. Uganiti se dá spol, več pa ne!

IX. Spoznanje dvojčkov.

Dvojčke spoznati je vselej težko, in babica mora v popolnem spoznanju enojne nosečnosti pred prav posebno vajena in izurjena biti. Babica, ktera tega ne zna, ne bo mogla nikolj dvojčkine nosečnosti spoznati.

*) Dostikrat pogine plod zavoljo tega, ker se jajcovi deli spridijo. To se pa ne dá nikakor o nosečnosti spoznati, zavoljo tega tudi to ne spada lesem.

Kolikor bolj gre nosečnost h koncu, toliko lažje se dá dvojčkina nosečnost spoznati; najročnejši za to je 10. mesec.

Edine gotove znamenja, po katerih se dá taka nosečnost spoznati, so:

1. če razločimo natanko najmenj tri velike otrokove dele, na priliko, dvoje glav in eno ritko, ali pa nasproti;

2. če slišimo prav natanko trepati serce otrokovo na dveh nasprotnih stranah, ko v sredi med njima večdel nič nič slišati ni.

3. če pri notranjem preiskovanju naprej ležeči otrokov del s perstom na enem mestu obderžimo, od zvnaj pa drugega otroka pregiblujemo, se uni otrokov del skorej prav nič ne premika ali pa prav malo.

4. če moremo iz poprejšnjih znamenj natanko posneti, kako ležita otroka v maternici.

Večji trebuh, zlasti po širokosti, hitreje raztegovanje maternice, večje težavnosti nosečnosti i. t. d. so samo znamenja, ktere babico opominjajo, naj bolj natanko preiskuje gledé dvojčkine nosečnosti; te znamenja znajo pa tudi druge okolnosti, kakor, na priliko, preobila plodova voda, sila velik otrok, poprečna lega i. t. d. delati.

Vselej mora pa babica, če kaj tacihih znamenj najde, previdna biti, ker se zamore prav lahko zmotiti, in nikdar ne smé noseči povedati, kaj je pri preiskovanju zvedla.

Še bolj gotove znamenja dvojčkine nosečnosti daje porod. O tem bo pozneje se govorilo.

Trojčki, čvetérčki, i. t. d. se ne dajo spoznati pred rojstvom dveh, treh otrok i. t. d.

X. Spoznanje prve ali večkratne nosečnosti.

Ali je bila ženska že pred kdaj noseča, se dá pač dostikrat spoznati, pa ne vselej gotovo.

Ako babica najde na trebuhu nošeče, ktera je bila vedno zdrava, dvojne proge, bele in rudečkaste, ali samo bele; dalje če najde, da je piskova prevoza ali celo presredek zatergan; potem da je unanje maternično

ustje zobčasto, na velih siscih pa maroge vidi, smé za gotovo reči, da je bila ženska že pred enkrat noseča.

Mogoče je, da ni nobenega teh znamenj viditi; postavimo, pri noseči, ktera je splavila (ob otroka prišla) ali če je že več let preteklo, kar je bila poslednjič noseča. Nožnični del tacih žensk je dostikrat tak, kakor pervesmic; pa tudi pri pervesmicah znamo včasih kaj tacega najti, da ne moremo za gotovo reči, da je kaka ženska pervesmica ali da je bila že večkrat noseča.

XI. Kako se zvé terpež nosečnosti.

Vprašanje, v katerem mescu je že kaka ženska noseča? zadene prav dostikrat babico, in če na to vprašanje le blizo prav odgovori, pokaže najbolj, da kaj vé, zlasti, da je v preiskovanju nosečih dobro izurjena.

Dobra babica zvé čas nosečnosti najbolj po znamenjih nosečnosti, ktere se dajo najti in se v raznih mescih razodevajo. Tako imenovano „prerajtovanje“ samo ji bodi le za to, da se še bolj prepriča.

Rajta se nosečnost:

1. po dnevni spočetja;
2. po zaostanju perila, in
3. po gibanju otroka od tistega časa, ko ga je mati sama pervikrat čutila.

1. Po dnevni spočetja, ako se dá za gotovo povedati; rajta se k temu dnevni še 9 mescov po pratiki in 4 dni.

Ta rajtenga bi bila prav gotova, če bi se dalo dokazati, da se ženska ni več z možkim spečala, kakor en samkrat.

2. Po svojem perilu od tistega časa, ko ga je poslednjikrat redovno imela. Ako od tistega časa, ko je ženska poslednjikrat svoje perilo po navadi imela, 3 mesce nazaj rajtamo in še 7 dni pridenemo, zvemo nekako dan, v katerem se bo porod začel.

Na priliko: Kaka ženska je imela poslednjikrat svoje perilo 28. dan mesca julija (malega serpana), to je, 2 dni po sveti Ani; se bo porod začel blezo 28. sušca, to

je, tri dni po Šmarnu v postu, to je, po prazniku Marije oznanovanja, in če še 7 dni pridenemo, 4. malega travna ali 20 dni pred svetim Jurjem.

Po perilu zamoremo tedaj samo pri taci ženah rajtati, v katerem mescu so noseče, ktere so imele svoje perilo vselej o svojem času in ga po spočetu nič več niso imele.

Ker znajo pa ženske kmalo po perilu kakor tudi malo pred naslednjim perilom spočeti in ta čas skorej štirji tedni minejo, se zamore čas nosečnosti po poslednjem perilu vselej le po primeri začetek poroda prerajtati, in lahko se spozná iz tega, da nastopi porod 3 ali 4 tedne pozneje, če noseče sicer nič hudega ne zadene.

Bolj ali menj negotovo je pa to rajtanje pri ženah, ktere nimajo svojega perila nikolj o pravem času, ali ktere imajo v prvih mescih nosečnosti enake kervavitve iz spolovil o času, v katerem so sicer imele svoje perilo.

3. Po tem, kdaj je noseča prvo gibanje otrokovo začutila.

To prerajtovanje nosečnosti se ravna tudi po mnogih rečeh in okolnostih; take so: če je noseča bolj ali menj občutna in pazljiva; če je otrok bolj ali menj živahen i. t. d.

Skušnja uči, da občutijo zlasti pervesmice v sredi nosečnosti, to je, v 20. tednu nosečnosti, ali kar je eno, konec petega mesca po luni in v sredi petega mesca po pratiki prvo otrokovo gibanje.

Ako prišteje tedaj babica k dnevu, v katerem je noseča, kakor sama pravi, otroka pervikrat začutila, dobi celih pet pratkinih mescov, h katerim mora potem kar še štiri pratnine mesce šteti, da tako zve nekako dan poroda. Pa vender je še mogoče, da se iz omenjenih vzrokov za kakih 7 ali 14 dni zmoti.

Iz rečenega se dá tedaj dovolj prevdariti, da se ne dá nikakor dan poroda natanko prerajtati. Dostikrat se dá pač tako dan poroda uganiti; kadaj pa pride, ne more nihče za gotovo reči.

Da si bo mogla babica pri takem prerajtovanju pomagati, ji bo služila sledeča pratika.

Pratika

za

Prerajtanje časa nosečnosti.

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi utegnil porod nastopiti.
Januar (Prosence) (Jänner).	Maj (veliki Traven) (Mai.)	Oktober (Kozapersk) (Oktobr.)
1 Novo leto	20	8
2	21	9
3	22	10
4	23	11
5	24	12
6 Sv. 3 kralji	25 Urban	13
7	26	14
8	27	15 Terezia
9	28	16
10	29	17
11	30	18 Lukež
12	31	19
	Juni.	
13	1	20
14	2	21 Uršula
15	3	22
16 Ime Jezus	4	23
17	5	24
18	6	25
19	7	26
20 Boštjan	8 Medard	27
21 Neža	9 Primož	28 Sim. in Jud.
22	10	29
23	11 Serce Jezus.	30
24	12	31
		November.
25 Pavla spreob.	13 Anton Pad.	1 Vsi sveti
26	14	2 Verne duše
27	15	3
28	16	4
29	17	5
30	18	6 Lenard
31	19	7

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Februar (Svečan) (Februar.)	Juni (Rožni cvet) (Juni.)	November (Listopad) (November.)
1	20	8
2 Svečnica	21	9
3 Blaž	22 Ahaci	10
4	23	11 Martin
5	24 Kres	12
6	25	13
7	26	14
8	27	15
9 Polona	28	16
10	29 Peter in Pavl	17
11	30	18
	Julij.	
12	1	19 Elizabeta
13	2 Marije obisk.	20
14 Valentin	3	21 Marije dar.
15	4 Urh	22
16	5	23
17	6	24
18	7	25 Katarina
19	8	26
20	9	27
21	10	28
22 Petra stol	11	29
23	12 Marjeta	30 Andrej
		December.
24 Matija	13	1
25	14	2
26	15	3 Frane Ksav.
27	16	4 Barbara
28	17 Aleš	5

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Marec (Sušec) (März.)	Julij (Mali serpan) (Juli.)	December (Gruden) (December.)
1 8.	18 08.	6 Nikolavž . . .
2 9.	19 19.	7 19.
3 10.	20 20.	8 Marije spoč.
4 11.	21 21.	9 21.
5 12.	22 Magdalena	10 22.
6 13.	23 23.	11 23.
7 14.	24 24.	12 24.
8 15.	25 Jakob . . .	13 Lucia . . .
9 16.	26 Ana . . .	14 14.
10 40 martern.	27 27.	15 15.
11 17.	28 28.	16 16.
12 Gregor . . .	29 29.	17 17.
13 18.	30 30.	18 18.
14 19.	31 31.	19 19.
Avrust.		
15 20.	1 Petri ket. . .	20 20.
16 21.	2 Porciunk.	21 Tomaž . . .
17 Jedert . . .	3 3.	22 22.
18 22.	4 4.	23 23.
19 Jožef . . .	5 5.	24 24.
20 23.	6 6.	25 Božič . . .
21 24.	7 7.	26 Štefan . . .
22 25.	8 8.	27 Janez . . .
23 26.	9 9.	28 28.
24 27.	10 Lorenc . .	29 29.
25 Marije oznan.	11 11.	30 30.
26 28.	12 12.	31 31.
Januar.		
27 13.	13 13.	1 Novo leto . .
28 14.	14 14.	2 2.
29 15.	15 Velk. Šmarn.	3 3.
30 16.	16 Rok . . .	4 4.
31 17.	17 17.	5 5.

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
April (Mali traven) (April.)	Avgust (Velki serpan) (August.)	Januar (Prosenec) (Jänner.)
1	18	6 Sv. 3 kralji
2	19	7
3	20 Bernard	8
4	21	9
5	22	10
6	23	11
7	24 Jernej	12
8	25	13
9	26	14
10	27	15
11	28	16
12	29 Janez. glav.	17
13	30	18
14	31	19
	September.	
15	1	20 Boštjan
16	2	21 Neža
17	3	22
18	4	23
19	5	24
20	6	25 Pavl spreob.
21	7	26
22	8 Mali Šmarn.	27
23	9	28
24 Juri	10	29
25 Marka	11	30
26	12	31
		Februar.
27	13	1
28	14	2 Svečnica
29	15	3 Blaz
30	16	4

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Maj (Veliki traven) (Mai.)	September (Kimovec) (September.)	Februar (Svečan) (Februar.)
1 Filip in Jak.	17	5
2	18	6
3	19	7
4 Florian	20	8
5	21 Matevž	9 Polona
6	22	10
7	23	11
8	24	12
9	25	13
10	26	14 Valentin
11	27 Kozm. in Dam.	15
12	28	16
13	29 Mihael	17
14	30	18
	Oktober.	
15	1	19
16 Janez Nep.	2	20
17	3	21
18	4 Franc Seraf.	22 Petra stol.
19	5	23
20	6	24 Matija
21	7	25
22	8	26
23	9	27
24	10	28
		Marc.
25 Urban	11	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29	15 Terezia	5
30	16	6
31	17	7

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Junij (Rožni cvet) (Junj.)	Oktober (Kozopersk) (October.)	Marec (Sušec) (März.)
1	18 Lukež	8
2	19	9
3	20	10
4	21 Uršula	11
5	22	12 Gregor
6	23	13
7	24	14
8 Medard	25	15
9 Primož	26	16
10	27	17 Jedert
11	28 Šim. in Jud.	18
12	29	19 Jožef
13 Anton Pad.	30	20
14	31	21
	November.	
15	1 Vsi sveti	22
16	2 Verne duše	23
17	3	24
18	4	25 Marije ozn.
19	5	26
20	6	27
21	7 Lenard	28
22	8	29
23	9	30
24 Janez kerst.	10	31
		April.
25	11 Martin	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29 Pet. in Pavl.	15	5
30	16	6

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, kterega bi utegnil porod nastopiti.
Julij (Mali Serpan) (Juli.)	November (Listopad) (November.)	April (Mali Traven) (April.)
1	17	7
2 Mar. obisk.	18	8
3	19 Elizabeta	9
4 Urh	20	10
5	21 Mar. dar.	11
6	22	12
7	23	13
8	24	14
9	25 Katarina	15
10	26	16
11	27	17
12 Marjeta	28	18
13	29	19
14	30 Andrej	20
	December.	
15	1	21
16	2	22
17 Aleš	3 Franc Ksav.	23
18	4 Barbara	24 Juri
19	5	25 Marka
20	6 Nikolavž	26
21	7	27
22 Magdalena	8 Mar. spoč.	28
23	9	29
24	10	30
		Maj.
25 Jakob	11	1
26 Ana	12	2
27	13 Lucia	3
28	14	4 Florian
29	15	5
30	16	6
31	17	7

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Avgust (Velki serpan) (August.)	December (Gruden) (December.)	Maj (Velk. Traven) (Mai.)
1	18	8
2 Porciunk	19	9
3	20	10
4	21 Tomaž	11
5	22	12
6	23	13
7	24	14
8	25 Božič	15
9	26 Štefan	16 Janez Nep.
10 Lorenc	27 Janez	17
11	28	18
12	29	19
13	30	20
14	31	21
	Januar.	
15 Velk. Šmarn.	1 Novo leto	22
16 Rok	2	23
17	3	24
18	4	25 Urban
19	5	26
20	6 Sv. 3 kralji	27
21	7	28
22	8	29
23	9	30
24 Jernej	10	31
		Junij.
25	11	1
26	12	2
27	13	3
28	14	4
29	15	5
30	16	6
31	17	7

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
September (Kimovec) (September.)	Januar (Prosenec) (Jänner.)	Juni (Rožni cvet) (Juni.)
1 Sv. Tiln.	18	8 Medard
2	19	9 Primož
3	20 Boštjan	10
4	21 Neža	11
5	22	12
6	23	13
7	24	14
8 Mali Šmarn.	25 Pavla spreob.	15
9	26	16
10	27	17
11	28	18
12	29	19
13	30	20
14	31	21
	Februar.	
15	1	22
16	2 Svečnica	23
17	3 Blaž	24 Kres
18	4	25
19	5	26
20	6	27
21 Matevž	7	28
22	8	29 Peter in Pavl
23	9 Polona	30
		Julij.
24	10	1 Marije obisk.
25	11	2
26	12	3
27 Kozm. in Dam.	13	4 Urh
28	14 Valentin	5
29 Mihael	15	6
30	16	7

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
Oktober (Kozopersk) (Oktobar.)	Februar (Svečan) (Februar.)	Julij (Mali serpan) (Juli.)
1 8.	17 08	8 17
2 9.	18 18	9 27
3 10.	19 28	10 8.
4 Franc Seraf.	20 28	11 18
5 21	21 19	12 Marjeta
6 22	22 Petra stol.	13 28
7 23	23 29	14 8.
8 24	24 Matija	15 18
9 25	25 28	16 27
10 26	26 28	17 Aleš
11 27	27 08	18 17
12 28	28 18	19 27
	Marc.	
13 08		
14 18	1 1.	20 21
15 Terezia	2 2.	21 31
16 28	3 3.	22 Magdalena
17 38	4 4.	23 8.
18 Lukež	5 5.	24 18
19 48	6 6.	25 Jakob
20 58	7 7.	26 Ana
21 Uršula	8 8.	27 27
22 68	9 9.	28 37
23 78	10 10	29 47
24 88	11 11	30 57
	12 Gregor	31 67
	Avgust.	
25 1.		
26 2.	13 13	1 Petri ket.
27 3.	14 24	2 Porcjunk.
28 Šim. in Jud.	15 34	3 34
29 4.	16 44	4 44
30 5.	17 Jedert	5 54
31 6.	18 54	6 64
	19 Jožef	7 74

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi utegnil porod nastopiti.
November (Listopad) (November.)	Marec (Sušec) (März.)	Avgust (Velk. serp.) (August.)
1 Vsi sveti . . . 2 Verne duše . . . 3 4 5 6 7 8 9 10 11 Martin . . . 12	20 21 22 23 24 25 Marije oznan. 26 27 28 29 30 31	8 9 10 Lorenc . . . 11 12 13 14 15 Velk. Šmarn. 16 Rok 17 18 19
13 14 15 16 17 18 19 Elizabeta . . 20 21 Marije dar . . 22 23 24	April. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	20 21 22 23 24 Jernej . . . 25 26 27 28 29 30 31
25 Katarina . . . 26 27 28 29 30 Andrej . . .	13 14 15 Helena . . . 16 17 18	September. 1 2 3 4 5 6

Dan spočetja ali poslednjega perila.	Sreda nosečnosti.	Dan, katerega bi uteg- nil porod nastopiti.
December (Gruden) (December.)	April (Mali traven) (April.)	September (Kimovec) (September.)
1	19	7
2	20	8 Mali Šmarn.
3 Franc Ksav.	21	9
4 Barbara . .	22	10
5	23	11
6 Nikolavž . .	24 Juri . . .	12
7	25 Marka . .	13
8 Marije spoč.	26	14
9	27	15
10	28	16
11	29	17
12	30	18
	Maj.	
13 Lucia . . .	1 Filip in Jak.	19
14	2	20
15	3	21 Matevž . .
16	4 Florian . .	22
17	5	23
18	6	24
19	7	25
20	8	26
21 Tomaž . . .	9	27 Kozm. in Dam.
22	10	28
23	11	29 Mihel . .
24	12	30
		Oktober.
25 Božič . . .	13	1
26 Štefan . . .	14	2
27 Janez . . .	15	3
28	16 Janez Nep.	4 Franc Seraf.
29	17	5
30	18	6
31	19	7

XII. Kako naj noseče živé.

Nosečnost ni nikakoršna bolezen, temuč vselej je stan zdravju primerjen, kateri je z ženskim življenjem v tesni zvezi.

Rekli smo pa že, da so noseče marsikterim telésnim težavam podveržene in, kakor skušnja uči, jih prav lahko marsiktere bolezni zadenejo. Babica jim bo tedaj vselej nasvetovala, tako živeti, kakor jim gre.

„Noseča naj živi tako, kakor je bila sicer živéti navajena, če se pri tém popolnoma dobro počuti in nji, kakor noseči, tako življenje sicer nič ne škodje.“

To bodi babici poglavitno pravilo, kadar ima nosečim svetovati.

Vsaki noseči bi bilo posebno svetovati, kar njeni život zadéva, gledé obléke, snažnosti, zdravega zraka ali lufta, sprehajanja in pokoja, vživanja nekterih jedí in pijač, odcejanja vode in opravljanja potrebe, pečanja z možem, skerbi za sisca, — in potem gledé skerbi za dušo in serce, namreč dušnega pokoja.

1. Obleka nosečih.

Nobena stvar ne škoduje noseči bolj, kakor nepripravna obleka. Oblači naj se ne samo tako, kakor je zavoljo letnega časa in vremena treba, temuč zlasti po zimi naj nosi hlače. Po zimi se kaj lahko prehladi v trebuh, ker krila preveč stojé od njenega života.

Tesno obleko nositi, ji je ojstro prepovedati, najbolj pa tesne moderce, preveč zadergnjene krila, tesne čevlje, preterdo spodvezane nogovice i. t. d., ker se zavoljo prevelike tesnosti sisca in maternica ne morejo razširjati in kri prosto pretekati.

Prav dobro je, da nosi noseča spodnje krila na obramnicah in trebuh na pasu, če je zlo vampasta.

2. Snažnost.

Snažnost je že sama po sebi vsakemu človeku silno potrebna, da zdrav ostane, toliko bolj se je morajo pa noseče prizadevati.

Noseče naj ne skerbé vedno samo za snažen život in za čedno posteljno perilo in za navadno snaženje života, kar se že samo po sebi ume, ampak tudi svoje spolovila naj večkrat umijejo, ker se več žlema v njih nabera, in večkrat naj se kopljejo, če jim je mogoče.

Prav po krivem se bojé nekatere ženske v nosečnosti kopanja in tudi družih ljudi se ne manjka, kateri jim ga odsvetujejo in še prepovedujejo.

Prav živo moramo priporočati vsem nosečim kopanje celega života v zmerno topli vodi, zlasti pa starejim pervesmicam, ker jim take kopeli že bolj oterpnjene mehke spolovila najbolj za porod pripravljajo. To velja tudi za mlačne kopeli sedé, katerih se noseče še mnogo ložeje poslužujejo, da se vsedejo v dosto velik in globok škaf mlačne vode in sedijo v nji kakih 10—15 minut. Enako se priporoča poleti tudi kopanje v tekoči vodi, samo če je voda prijetno topla. Kopanje nog pa je nosečim bolj ali menj škodljivo.

Noseče se ne smejo nikolj čez eno četert ure kopati; voda ne sme biti ne premerzla ne pregorka in preveč pogostoma se ne smejo kopati, ker bi se jim sicer lahko splav primeril.

Perva dva mesca nosečnosti je vsaktero kopanje v gorki vodi prepovedati.

Če bi kaka noseča žena tožila, da ji kopanje tudi najmanjše težave dela, kar se takim rado primeri, ktere niso navajene kopati se, ima babica s kopanjem berž berž jenjati, in s kakim zdravnikom se posvetovati, če sama ne vé, ali naj bi se noseča še dalje kopala ali ne.

3. Sprehajanje in pokoj.

Zdravim nosečim sploh je vsem nasvetovati, da se zvnaj hiše vsaki letni čas sprehajajo, če to vreme pripuša, zlasti če imajo opravila, ktere sedé opravljajo. Zavaljo tega naj noseče žene, zlasti če so bile poprej vajene, le z dobrim sercom opravljajo svoje navadne dela; takim ženam bodo lahke dela na vertu ali na polju še le dobro djale.

Nasproti pa naj se oistro varujejo noseče prvi čas nezmernege telesnege kretanja, n. pr. plesanja, skakanja,

tekanja, hitre vožnje po garastih potih, i. t. d., ali pa taci del, pri katerih se mora život zlo uperati, n. pr. nošenja, vzdigovanja težkih reči, posebno vzdigovanja in zadevanja tajistih na glavo, kakor je na Krajskem sploh navada, obešanja in valjanja perila, ker se život pri taci delih preveč razteguje. To bi utegnilo nosečnost prav lahko pokvariti.

Kakor premočno kretanje in prevelika delavnost noseči ne tekne dobro, tako ji tudi prevelik pokoj in nedelavnost škodje. Najbolje je, se srednje poti deržati: ne preveč se zdelati, pa tudi ne lenobe pasti!

Noseče naj tudi ojestro živé po postavi nature, ktera veli podnevi čuti, ponoči pa spati. Ponoči ne spati, bodi si zavoljo česar kolj, je vselej škodljivo, zlasti poslednji čas nosečnosti.

4. Čisti zrak ali luft.

Kakor tekne zdravju nosečih čisti, hladni zrak, tako jim je škodljiv zapert, vroč, zaduhel zrak, n. pr. soparica na plesiših, v glediših, v hišah, kjer preveč ljudi prebiva, i. t. d.

Prav rad jim dela omedljevce; zavoljo tega naj ne zahajajo noseče nikolj v kraje, kjer se veliko ljudi shaja. Zavoljo ravno tega ne more babica nikolj dosti nosečim priporočati, naj svoje stanovanje, zlasti spavnice, pridno pridno prezračujejo ali luftajo, da uživajo vedno čist zrak.

Kajenje z birnovim lesom, kadilom, cukrom i. t. d. dela pač drugačen duh, ali tako rekoč, dvojna duha v hišah ne popravi pa nikolj zraka. Priporočati tedaj teh kadil ni nikoli, ker verh tega včas tudi še omame delajo.

Tudi bi bilo tu še opomniti, da imajo ljudje večdel svoje najlepše in najbolj zdrave stanice ali cimre samo za lepoto, spat pa hodijo navadno v tamne, omotne berloge. Da je to napčno in škodljivo, je jasno kot dan, in babice naj tudi v téj reči ljudi marljivo podučujejo.

5. Živež.

Živeža naj imajo noseče dosti in ravnati se jim je tu po navadi. Sploh naj priporoča babica slabotnim, opesanim ženskam bolj mesnatih jedí, prav terdnim, kervnatim pa bolj rastlinskih.

Nezmernosti v jedi se je vselej varovati. Jedi, ktere želodec težko prekuha, in ktere napenjajo, kakor n. pr. presno zelje, grah, leča i. t. d. so nosečim ravno tako škodljive kakor zlo dišeče jedí.

Če se noseči kake jedí priskutujejo, naj se ne sili z njimi; enako naj se ji dovolijo, če ima poželenje po posebnih rečéh, samo take, ktere ji ne škodjejo.

Kar zadeva pijače, so nosečim žgane pijače, če jih prepogostoma vživajo, vselej škodljive. Kafe, čaj (tê), vino in ol (pir), zlasti pa ol se ne smé nosečim braniti, če so bile pred tacih pijač privajene.

Če kaka noseča zjutraj, kmalo ko vstane, bljuje in jo težave obhajajo, naj ji priporoči babica za poskušnjo, v postelji zajtrovati, in potem naj vživa vsake 2 ali 3 ure kaj lahko prebavljivega.

Preden spat grejo, ne smejo noseče nikolj veliko jesti.

6. Opravljanje potrebe in odcejanje vode.

Spraznovanje života je vsakemu človeku potrebno, če hoče zdrav biti, torej tudi nosečim ženam in to tim več, ker se, kakor je bilo že rečeno, v nosečnosti same po sebi rade primerijo popake v opravljanju potrebe in odcejanju vode.

Da se torej popake v opravljanju potrebe ali celo ne primerijo ali pa da se odpravijo, je najbolje, da noseča po redu živi in se pridno spreha.

Ako je noseča zapertega života, pomaga včasí že to, da živež premeni, posebno da sadja in sočivja vživa in več vode pije. Samo, kadar je prav treba, naj jo babica klistira, tacih zdravil pa ji ne smé nikolj dajati, ktere na mehko gonijo, temuč vselej ji mora svetovati, po zdravnika poslati.

Kar se tiče odcejanja vode, naj gre noseča vselej scat, kadar jo tiši in vode ne sme nikolj zadrževati, ker bi si s tem zlo škodovati utegnila.

7. Pečanje z možkim.

Noseče naj se, kolikor manj morejo, z možkim pečajo, ker to jim maternico preveč draži in potem lahko splavijo, zlasti pa škoduje vse, kar se godi prepogostoma in pa silno.

To je posebno škodljivo mlado omoženim in občutljivim ženam, zato se jim menda tudi tolikrat splavi primerijo, in to zlasti v prvih mescih.

Ker take žene potem vedno rade splavljajo, naj se varujejo vse spolne združbe, ko se jim le kolikaj dozdeva, da so noseče.

8. Skerb za sisca.

Da bo mogla žena prihodnje kot mati svojo dolžnost spolnovati in novorojenčka sama dojeti, naj vsaka noseča posebno skerbi za svoja sisca.

Da se moreta sisca dostojno za svoj namen pripravljati, ju je skerbno varovati, da se preveč ne stiskata in ne prehladita. Sploh ju je treba z mlačno milnico (žajfnico), posebno pa bradovici večkrat vmivati, da se konci mlekotokov prisušenega mleka, potú, nesnage i. t. d., osnažijo.

Dalje je že o nosečnosti paziti, da se bradovice, kakor pravimo, ne osenjajo ali oranijo, in treba jih je tako pripravljati, da jih more otrok koj prijeti.

Prav rade se osenjajo bradovice ženam, ktere imajo prav tanko kožo. Take žene naj vmivajo svoje bradovici in obstretini vsaki dan pridno z merzlo vodo samo, ali pa z rudečim vinom, žganjem, rumom, koloniško vodo i. t. d., kateri nekoliko vode prilijejo, in platnene cunje, v taki zmesi namočene, naj pokladajo na-nje. Take cunje naj pokladajo na tako imenovane prekratke in plitve bradovice (Hohlwarzen). Pripravljati se morajo pa še le poslednji mesec začeti, ker skušnja uči, da vlečenje bradovic, posebno če dolgo terpi in se večkrat godi, stori, da se

začne maternica kerčiti; to bi pa utegnilo prezgoden porod napraviti.

Pripravljeni se morajo pa bradovice prav previdno. Zavoljo tega naj jih prime in povleče babica ali pa noseča sama z dvema perstama, in še le, če bi to nič ne pomagalo, naj se družih pomočkov posluži.

Tako dé prav dobro, če se more zgoditi, da kaka zdrava oseba s sisanjem bradovice potegne. Zadnjič pomagajo tudi lahke sisavnice, od katerih bo pozneje pri otročji postelji govorjenje.

Sisavnic, ktere krepko vlečejo ne smejo babice ali noseče o nosečnosti nikolj rabiti, ker so nevarne, zavoljo tega, ker bi to lahko nosečnost vstavilo.

Ko so bradovice povlečene, je najbolje vlečljive obročke na-nje položiti, da se zopet ne skercijo.

9. Pokoj duše in serca. — Tako imenovano zagledovanje (Versehen) nosečih.

Da je razun skerbi za život tudi skerbi za dušo o zlo treba, se samo po sebi ume, ker vsako premenjenje v duši in sercu tudi životu dobro ali pa slabo tekne, torej tudi nosečim, in njim še tim več, ker nas skušnja uči, da jih vsaka reč bolj prime in jih tako prav lahko kervotoki, splavi, božjasti zadenejo in še celo umerjó.

Posebno škodljive so jim nagle in močne strasti. Noseča se mora vsake strasti skerbno varovati.

Jeza, togota, strah, in še celo preveliko in naglo veselje zamorejo zdravju nosečih škodovati.

Posebno dé noseči dobrovoljnost dobro. Ako je tadaj kaka ženska žalosti podveržena, naj jo babica naganja, da primernih opravil išče, se pridno pod milim nebom spreha i. t. d.

Če se pervesmice ali take, ktere so že kdaj težko rodile, poroda bojé, jih bo babica s pametnim prigovarjanjem tolažila, in sploh naj se babica varuje, nosečim od težkih porodov pripovedovati in od hudih naključb, ktere se znajo pri porodih primeriti. Nikoli naj jim kaj takega ne zine.

Babica naj si posebno prizadeva, boječim ženam tako imenovan strah „zagledanja“ odvzeti.

Ktera noseča žena, zlasti če je boječa in vražna, se nevstraši večkrat nad čem v desetih mescih, ali ne vidi kaj, kar ji grozo in strah naredí, in vender se tako malokdaj popačeni otroci rodé?

Če se nesreča primeri, da pride kak otrok z maternim znamenjem (Muttermahl) ali sicer kako popačen na svet, je res čudno, da se še le zdaj naenkrat spomnijo, da so se v nosečnosti kam zagledale in delajo zdaj to krivo, ko pred nikolj niso kaj tacega mislile in popaka ni ne za senco podobna reči, od ktere mislijo, da so se zagledale va-njo.

Nasproti pa nadležje strah nektare žene skozi célo nosečnost zavoljo tega, ker so res kdaj kako grozno prikazen i. t. d. vidile; bojé se, da so se „zagledale“, in glej! dete, ktero se rodi, ne more lepše in krepkeje biti!

Z eno besedo, popačeni otroci pridejo zavoljo tega na svet, ker so v maternem telesu kako bolezin imeli. To dela natura, kakor pri vseh družih rečeh; poglejmo le jabelka in hruške ali drug sad na drevji; med lepimi vidimo tudi nektare pohablence; naključí se tako in tako imenovano zagledanje ni tega kar nič nič krivo.

Ker bi se pa znalo primeriti, da bi žena, ktera v zaglede veruje, in bi ji babica tega nikakor ne dala veljati, popačeno dete porodila, in potem babica krivo delala, bo pametna babica najbolje storila, če se bo srednje poti držala in ne bo ne preveč ne premalo svetovala.

Pametna babica se bo torej po vsi moči prizadevala, nosečo ženo, ktera se zagledov boji, s pametnimi besedami od njene vraže spreobrniti, svetovala ji bo pa vendar, če se še tega bojí, se vsih priložnost ogibati, v katerih bi kaj nenavadnega, strašnega ali zopernega viditi utegnila. Tako bo vsaki taki nesrečni naključbi najbolje v okom prišla.

Pristavek.

Nosečnost spoznati, je že samo po sebi težavno, posebno v prvi polovici, in prava dva mesca je to več-

krat kar nemogoče. Koliko težeje je to, če se k nosečnosti še marsiktere druge naključbe pridružijo, kakor n. pr.: če ima ženska silno tolst (debel) trebuh, če so njene čeva zavoljo vetrov zlo napete, če ima vodenico v trebuhu, otekline na maternici ali jajčnikih, bledico i. t. d.

Take in še druge naključbe posnemajo dostikrat nosečnost tako goljufno, da zapeljejo babico prav lahko, da misli, da je žena noseča.

Zavoljo tega bodi babica vselej previdna in pametna, kadar ima reči, ali je ktera ženska noseča ali ne, in nasvetje naj, kadar se sama ne zvé dobro, takim osebam, rajše koj zdravnika poklicati, kakor je bilo že ondi rečeno, kjer smo od preiskovanja sploh govorili.

Drugi oddelek.

Z d r a v i p o r o d.

I. Porod sploh.

1. Kaj je porod.

Porod se imenuje opravek, o katerem se plod ali sad z vsemi svojimi deli iz maternega telesa izpravlja.

Porod sam na sebi je zgolj naturi opravek, s katerim se verh tega tudi že pripravlja, kar je za otročjo posteljo treba.

2. Razdeljenje porodov.

1. Porod se godi edino z močjó nature in se imenuje, kadar se tako godi, naturi porod, in ne potrebuje nobene druge kakor navadne pomoči babice; ali pa potrebuje porod bolj ali menj, da se mu pomaga z umetnostjo, in takrat se imenuje umetni porod.

2. Najvažneje je razdeljenje porodov v zdrave (gesundheitsgemäss) in napačne porode (fehlerhaft), če namreč ostaneta o njem zdrava mati in otrok ali pa ne. Porod se imenuje tadaj zdrav, kateri se zgodi samo

z močjó nature in ne terpi škode ne življenje ne zdravje matere in otroka; napačne pa imenujemo porode, kadar o njih terpita kako škodo mati ali otrok ali pa oba.

3. Še drugo važno razdeljenje porodov se ravna po času, v katerem nastopijo porodi gledé na terpež nosečnosti; zavoljo tega jih razdeljujemo v porode, kateri nastopijo o pravem in o nepravem času, v porode pravočasne (rechtzeitig) in nepravočasne.

1. Pravočasni ali kar godni porodi se imenujejo tisti, kateri nastopijo med 38. in 40. tednom nosečnosti, to je, v pravilnem koncu nosečnosti.

2. Nepravočasni se pa imenujejo porodi, kateri, kakor že njih ime pové, nastopijo o nepravem času, namreč pred 38. in po 40. tednu nosečnosti, torej prezgodaj ali pa pozneje.

a. Prezgodni porodi se razdeljujejo zopet po živelnosti otroka v splave (Fehlgeburt, Abortus), če nastopijo pred 7. mescom ali 28. tednom nosečnosti; s splavom more sicer otrok živ priti na svet, pa se ne dá pri življenji ohraniti, in v zgodne porode (Frühgeburt), če nastopijo med 28. in 38. tednom nosečnosti; tu pridejo otroci sicer nezreli na svet, pa vendar morejo živeti.

b. Pregôdne (überreif), pozne porode (Spätgeburt) imenujemo tiste, kateri se zgodé po 40. tednu nosečnosti.

4. Po številu otrok se razdeljujejo porodi v enojne in mnogoternate porode.

Opomba. Kar se tiče še daljega razdeljevanja porodov v lahke in težke, hitre in počasne, srečne in nesrečne i. t. d. nimajo vuenem porodolovji nobene cene, in so že tako v poglavitni razdelitvi porodov v zdrave in napačne zapopadeni.

3. Porodne moči.

Da se izspravi sad s svojimi deli iz maternega telesa skozi medenco in mehke spolovila, je treba neke moči zato. Imenovani porodni deli na eni, in sad s svojimi deli na drugi strani si delajo namreč eden drugemu nekako oporo, za katero je treba moči, da jo premaga, ktera mora zavoljo tega, se vé da, večja biti, ka-

kor je opora. Taka porodna moč, ktera otroka iz maternega telesa žene, je trojna: popadki (Wehen), skerčevanje nožnice in pa potrebušnica (Bauchpresse).

1. Popadki.

Popadki so z bolečinami sklenjeno skerčevanje cele maternice; njih namen je, sad z njegovimi deli izgnati in maternico samo zmanjšati. Kerčijo se pa mišične kitice (mesnati del) maternice in to kerčenje se dá, če roko na maternico položimo, kot napenjanje in terdota cele maternice čutiti, porodnici pa prizadeva neke posebne bolečine, kakoršnih nobena druga stvar ne.

Mnogi mnogi uzroki morejo vsaki čas nosečnosti krivi biti, da se začne maternica kerčiti. Kaj je pa pravi uzrok, da h koncu nosečnosti sami po sebi nastopijo, ne vemo gotovo; berž ko ne je pritiskanje perilne kervi tega uzrok.

Znamenja popadkov, po katerih se spoznajo, so:

1. Popadki nastopijo čisto nepovoljno (unwillkürlich), in ko so nastopili, se ne dajo z nikakoršnim nam znanim zdravilom odpraviti.

2. Pri vsakem popadku se razloči začetek, kateri se naznanja s tem, da maternica bolj in bolj terda prihaja, — sreda, kadar je maternica najbolj terda, in konec, kadar terdost maternice zopet odjenjuje in nazadnje čisto mine.

3. Posamni popadki terpe skozi odločeni čas in zginejo zopet popolnoma. Med posamnimi popadki je čas pokoja, to je preneh popadkov, o katerem napeta maternica popolnoma ohlapne. Kakor preneh popadkov v začetku poroda dalje terpijo, tako prihajajo pozneje krajši, popadki pa, kateri prihajajo hitreje eden za drugim, terpe dalje. Njih moč raste bolj in bolj in še le po rojstvu otrokovem odjenjuje zopet.

4. Popadki pospešujejo porod očitno. Ker se skrajšuje maternica, ko se skerčuje, prihaja najpervo nožnični del maternice krajši in krajši, dokler popolnoma ne zgine, potem se odpre maternično ustje popolnoma, mehur počí in nazadnje potisnejo popadki plod z vsemi

njegovimi pritiklinami skozi medenco, ker vedno doli pritiska njih cela moč.

5. Popadki delajo vedno neko bolečino, koja se razširja po svoji lastni poti, to je, navadno od križa navzdol in navspred proti sramničnemu sklepu in od tod proti stegnu, in kadar so popadki prav močni, proti kolenu noter do nog. —

Kakor se porod bolj odseda, toliko huje bolečine prizadevajo popadki, in silijo porodnico nazadnje, da z njimi vred tudi sama pritiska.

Popadki so prav posebno tista moč, koja oporo o porodu premaguje; oni morejo sami porod dokončati. Brez njih pa ni mogoče, da bi se naturen porod dodelal. — Popadki pa tudi stisnejo žile, ktere se raztergajo takrat, ko se odloči materna potica, in branijo tako kervotok, ker zmanjšujejo maternico in tako posebno pripomorejo, da se verne maternica v svoj prejšni stan, kar se ima v otročji postelji zgoditi.

Po pravici imenujemo z besedo „popadki“ le kerčenje maternice, ktero ima po posamnih dobah poroda še posebne imena in se sicer v pravilne in nepravilne razdeljuje, o kterih bo o svojem času več govorjenja.

2. Kerčenje nožnice.

Da se nožnica kerči, je gotovo, ker ima mišične (mesene) kitice. To kerčenje je najbolj gibanju kakega červa podobno. Dasiravno je včasih tako močno, da ni mogoče z roko v nožnico, vendar ne primore nožnica nič k izpravi otroka, in samo manjši deli, kakor, postavimo, jajce prvih mescov, posteljca i. t. d. se izpravijo po kerčenju nožnice iz maternice, če dolgo ostanejo v nožnici. Temu kerčenju nožnice se pritikuje tudi ime nožničnih popadkov, pa po krivem.

3. Potrebušnica (Bauchpresse).

Ako deržimo sapo nazaj in kakor, na priliko, pri opravljanju navadne potrebe pritiskujemo navzdol, potisnemo preponko doli proti trebušni votlini in vse trebušne

mišice se skercijo, to je, tako imenovana potrebušnica je delavna. S tem se potisne drob trebušne votline navzdol, ker se ne more nikamor drugam umakniti, in to pripomore, da se izprazne navzdol, kar je v drobu, namreč blato v mastnici, ali scavnica v mehurju in jajce v maternici.

Delavnost potrebušnice o porodu se imenuje pritiskanje, sotiskanje ali izdelovanje popadkov (Verarbeiten der Wehen), in je povoljno in nepovoljno, dasiravno se nepovoljno še le potem godi, kadar pride naprej ležeči otrokov del tako globoko v medenco, da pritiska stanovitno na mastnico.

Potrebušnica podpera zlo izganjanje jajca, zlasti otroka skozi medenco in spolovila; imenuje se zavoljo tega podporna moč (unterstützende Kraft); kadar je vse prav ugodno, če je medenca prostorna in so mehke spolovila že popolnoma raztegnjene, zna še celo porod dodelati, če ravno popadkov prav nič ni.

4. Porodba ali mehanizem poroda (Geburtsmechanismus).

Porodba ali mehanizem poroda imenujemo vse pravilne gibanja po versti, ktere dela otrokov život o svojem prehodu skozi medenco. Tu veljajo sledeče pravila in posebnih pogojev je treba.

1. Pravila porodbe.

1. Samo tisti otrokovi deli morejo pravilno skozi medenco iti, kateri so dosti veliki, da se dotikajo stene male medence, torej pred vsemi glavica, potem pleča in zadnjič ritka.

Imenujejo se zavoljo tega otrokovi deli pripravnici za porodbo.

2. Da morejo brez ovére skozi medenco iti, se morajo ti za porodbo pripravnici deli otrokovega života vselej tako postaviti, da pridejo njih največji premerniki v največje premernike medenčnega vhoda, medenčnega dupla in medenčnega izhoda, to je, obračajo se iz poprečnika in poveznika me-

denčnega vhoda počasi v ravnik medenčnega dupla in medenčnega izhoda.

3. Otrokov naprej ležeči del pride v medenco in gre skozi njo vselej po povčerti (Führungslinie), zavoljo tega leži s svojo navspred, to je, proti sramničnemu sklepu obrnjeno polovico vselej bolj nizko, kakor s polovico navzad obrnjeno; zavoljo tega je tudi mogoče, več une kakor pa té ušlatati. Da gre otrok tako skozi medenco, temu so pa tudi posebno njene stene uzrok.

4. Otrok se pomika naprej tako, da njegov naprej ležeči del vedno toliko časa globočje leži, kakor zadnji, da je prišel pod sramni obok. Ko do tega pride, se uprè va-nj in ostane tù tako dolgo, da pride zadnji del čez presredek. Otrok se oberne tadaj, tako rēči, vselej okrog poprečnika medenčnega izhoda.

5. Da brez ovēre in pravilno skozi medenco pridejo, se obernejo nekteri deli, kakor postavimo, zaglavje i. t. d. vselej navspred.

2. Pogoji porodbe.

Da se pa porodba popolnoma pravilno godi, je treba nekaj pogojev ali lastnost, kateri izhajajo ali od matere ali pa od otroka.

a. Pogoji ali lastnosti matere.

Ti so:

1. Medenca v vseh rečeh nepopačena; 2. vse popolnoma nepopačene mehke spolovila; 3. dosti krepka in stanovitna porodna moč; 4. kolikor je mogoče dobro zdravje porodnice, in 5. začetek poroda blizo pravega konca nosečnosti.

b. Pogoji ali lastnosti otroka.

Ti so:

1. Velikost otroka mora primerna biti medenci; udajati se mora kolikor je treba, zlasti glavica; 2. ležati mora otrok po dolgem in primerno postavljen biti in se deržati; postavimo: pri obrazovi legi se ima zaglavje

popolnoma na herbet upérati, vsaj ne sme noben ud naprej ležati i. t. d.

Ako nima otrokov život teh lastnost, se zgodé marsiktere premembe pri prehodu skozi medenco; otrok gré vse drugače skozi njo, kakor bi imel iti, in takrat pravimo, otrok se je rodil nepravilno, v razloček od ravno popisane pravilne porodbe.

Tudi poprečne lege imajo tadaj svojo porodbo.

5. Pretek poroda sploh, njegova razdelitev in njegov terpež.

1. Porodove dôbe (Geburtsperioden) sploh.

Prikazki v preteku poroda, kateri terpi po srednji raji, tengi pri pervesmicah (Erstgebärende) ali takih, ki pervikrat rodé, 12 do 18 ur, pri taci pa, ktere so že večkrat rodile, 6 do 8 ur, so tako mnogoteri, da je treba celi porod, da se ložeje pregleda, v več delov razdeliti, kateri se imenujejo porodove dôbe. Tega je treba tudi zavoljo ložejega in krajšega razumljenja.

Najbolje je pét porodovih dôb razločiti, in sicer:

Pervo dôbo ali začetek poroda (Anfangsperiode); ta se začne, kadar se prvi popadki oglasijo, in neha, kadar nožnični del maternice zgine;

drugo ali pripravljavno dôbo (Vorbereitungsperiode), ktera se začne, ko se maternično ustje začne odperati, in terpi do tistega časa, ko se maternično ustje popolnoma razlika in mehur razpoči;

tretjo ali napredovavno dôbo (Fortgangsperiode), ktera se začne, ko se maternično ustje razlika in mehur razpoči in terpi do tistega časa, ko naprej ležeči del otroka v sramni špranji vidljiv ostane, to je, se skozi spolovila udéra;

četerto dôbo ali dôbo izstopa (Austrittsperiode), ktera se začne z uderanjem naprej ležečega otrokovega dela in neha s popolnim rojstvom otroka, in stori, da se posteljca vsaj nekoliko, če ne vsa, od maternice odloči; zadnjič

peto ali posteljčno dôbo (Nachgeburtsperiode),

ktera se začne, ko je bil otrok popolnoma rojen, in neha z iztrebo posteljce.

2. Prikazki v posamnih porodovih dobah posebej.

Perva porodova dōba.

Trebuh se očitno zlo posede memo pred, žena čuti neko neprijetno težo v globočini medence in pogostoma jo tiši scat; — to napoveduje navadno začetek poroda in o tej dōbi se dostikrat počuti žena slabo. Noseča ima, posebno če je pervesmica, nekaj spomin tega, kar je čaka; navadno je otožna, nemirna, dokler se nazadnje prvi popadki ne oglasijo, ktere imajo pervesmice, zlasti če so se v času zmotile, dostikrat samo za navadne bolečine v trebuhu.

Pervi popadki se naznanjajo kot nekako tišanje v križu, ktero preide potem s časom v neko posebno vlečenje in lahko tišanje doli. V začetku pridejo po zlo velicijh prenehljelijh in minejo zopet tako urno, kakor pridejo, zadnjič pa prihajajo močnejši in močnejši in urno eden za drugim.

Ti popadki se imenujejo, ker, tako rēči, pravi začetek poroda napovedujejo, napovedni popadki ali napovedniki (vorhersagende Wehen), v babičnem govoru pa ščipavniki, cukavci (Kneiper, Rupfer).

Dasiravno se maternica o teh popadkih le malo napenja, vendar storē, da se nožnični del maternice (vrat) bolj in bolj skrajšuje in nazadnje popolnoma zgine. Takrat pravimo: „nožnični del maternice ali vrat se je razlikal“ (der Scheidentheil ist verstrichen), in to je konec prve porodove dōbe. Nožnični del maternice se razlika popolnoma prav za prav samo pri pervesmicah; pri tacijh ženah pa, ktere so že večkrat rodile, se dá pa 2 ali 3 čerte debel, mehke, neraven rob vselej spoznati.

Če preiskujemo porodnico v prvi porodovi dōbi, vidimo pri unanjem preiskovanju, če položimo roke na trebuh, da se včasij maternica napnē, to je, da je bolj terda in bolj proti sprednji steni trebuha pritiska.

Pri notranjem preiskovanju v tej dōbi spoznamo: da so spolovila precej bolj mehke, rahle, da je nožnica

bolj prostorna in več žlema izločuje. Nožnično obočje je prav dobro izpodobljeno, ker se je naprej ležeči otrokov del še globočeje posedel in je nožnično obočje v podobi kugle doli potisnil. Zavaljo tega je nožnica bolj kratka in nožnični del maternice dostikrat ves proti izvotlini križnice potisnjen, kjer ga je dostikrat težko najti.

Ko se je nožnični del maternice v popadkih izlikal, se najde pri pervesmicah na okroglo izobokanem in dostikrat prav tankem nožničnem obočju jamica, ktera se pri preiskovanju prav lahko zgreši in skozi katero gre prav lahko konec persta. Ta jamica je unanje maternično ustje, katerega rob je ves gladek, tanek in na okraju ojster čutiti, posebno o popadku.

Pri ženskah, ktere so večkrat rodile, je pa unanje maternično ustje toliko, da gre perst prav lahko skozi, in je robčasta, navadno ne gladka odpertina z zarezi.

Kadar je struga vratu odperta, se dá skozi maternično ustje naprej ležeči del otroka, in o popadku napenjanje mehurja ušlati.

Kadar je bila pri pervesmicah poslednji čas nosečnosti struga materničnega vratu odperta, je mogoče vselej, če gremo skozi za perst odperto unanje maternično ustje, se prepričati, da je notranje maternično ustje precej razširjeno, z eno besedo, da maternični vrat od znotraj proti unanjemu koncu zginjuje, kakor je bilo že pri znamenjih nosečnosti povedano. Naredi se namreč že pri znamenjih nosečnosti imenovani liják ali trahtar poróda, katerega konec je jamici podobno unanje maternično ustje, ktero poslednjič še samo ostane. — To je konec prve dôbe pri pervesmicah.

Pri ženskah, ktere so večkrat rodile, se skrajšuje maternični vrat sicer tudi od znotraj proti unanjemu koncu, ne naredi se pa nikolj tak lep liják, ker je unanje ustje vedno že skoraj čez pol palca odperto. Viditi je pa tudi, da so stene materničnega vratu enako ena od druge oddaljene, in da se potem notranje maternično ustje hitro razširja, dokler unanje že odperto, gori popisano maternično ustje še samo ostane. To je konec prve porodove dôbe pri ženskah, ktere so večkrat rodile. —

Perva porodova dôba je porodnici vselej zelo težavna in zoperna. Če popadki ravno niso preveč bolesteri, so vendar tako neugodni, da nima porodnica nič pokoja; spati ne more, nobena jed ji ne diši i. t. d. Lahko si je misliti, da se porodnica, posebno pervesmica, zelo boji in je nepokojna, posebno če ta dôba kaj več časa terpi. Pa navadno ni nevarna ne za mater ne za otroka, tudi če se priméri, da več dni terpi.

Večdel terpi ta porodova dôba pri pervesmicah kakih 12 ur, pri ženskah pa, ktere so že večkrat rodile, vselej menj časa. Pri menj občutnih, zanikernih babah pa utegne perva porodova dôba, tako reči, miniti, da je še ne čutijo.

Druga porodova dôba.

Ker popadki te dôbe maternično ustje odperajo in razširjajo, in, tako reči, pripravljajo na to, da more otrok skoz-nj iti, se imenujejo odporniki ali pripravljavci (eröffnende oder vorbereitende Wehen).

Sploh prihajajo bolj pogostoma in terpe dalj časa, in porodnica čuti bolj močne, vlečéče bolečine v križu. Z eno besedo, ti popadki imajo vse znamenja, ktere so bile spredeji popisane. Kar njih bolečine utiče, jih ne more porodnica nič več tako premagovati, da bi ne bilo mogoče, na njenem premenjenem, britkem obličju spoznati, kdaj jo poprijemajo. Večdel vsaka stoka, kadar jo prime popadek. Če se loti tak popadek porodnice zvonaj postelje, mora kar obstati in se kake reči poprijeti ali pa z rokami križ podpreti.

Ker se maternica skercuje, tiši vse, kar je v nji, doli, in ker se zmanjšuje, pritiska zlasti napeti mehur proti materničnemu ustju in va-nj, ktero se o tem, se vé da, tudi razpenja in nazadnje po malem zaterguje, tako da je perst, s katerim preiskujemo, po kervavem žlemlu umazan — „znamnjá“ (es zeichnet).

Kadar se čuti mehur o popadku napet, v prenehleju popadka pa ohlapnjen, pravimo „mehur se nastavlja“ (die Blase stellt sich), in sicer tako dolgo, da mehur tudi v prenehleju popadka napet ostane in se o popadku tako napne,

da se je vedno bati, da se bo razpočil. Takrat pravimo: „mehur je na razpoku“ (die Blase ist sprungfertig). Zadnjič se razpoči mehur o močnem popadku, kar se večidel zgodi, ko je maternično ustje popolnoma razširjeno, in voda odteče, ktera je med mehurjem in naprej ležečim otrokovim delom. To vodo imenujemo prvo vodo (Vorwasser) in ona je, ktera poganja jajcove mreine v podobi mehurja v maternično ustje.

Kar utiče razširjanje materničnega ustja, prihaja počasi čedalje bolj ohlapno in široko, njegov rob se stanšuje. Kar zadeva njegovo širokost, pravimo, „maternično ustje je za pol palca, za en pale i. t. d. široko“, in kadar je za 3 palce široko, pravimo: maternično ustje se razlikuje (der Muttermund ist nahezu verstrichen), kadar pa njegovega zadnjega roba več ne moremo doseči, pravimo, da je navzad razlikano (er ist nach rückwärts verstrichen). To se zgodi vselej pred, ker se zadnji rob, tako reči, čez mehur potegne.

Kadar zadnjič materničnega ustja nikjer več ne moremo ušlatati, rečemo: „maternično ustje je razlikano“ (der Muttermund ist verstrichen). Lahko si je misliti, da se o tem rob materničnega ustja bolj in bolj zaterguje.

Maternično ustje se vselej s tem najboljše in najrahljeje razširja, da pritiska skoz-nj mehur, katerega prva voda napenja. Če leži tedaj mehur tikoma na naprej ležečem otrokovem delu, nima mehur toliko, kakor otrokov del sam maternično ustje razširjati, kateri se ne more nikolj tako dobro v ustje vgvajzdi. Zavoljo tega tudi ne more tako rahlo premagati opore, ktero dela maternično ustje.

Kar se tiče naprej ležečega dela otrokovega, je navadno ta del glavica —, leži pred mehurjevim razpokom vedno bolj ali menj premakljivo (er ballotirt), to je, če ga potisnemo s perstom, se umakne nazaj navzgor in se posede potem zopet nazaj.

V drugi porodovi dōbi se tedaj maternično ustje pri pervesmicah odprè in razširi, pri ženskah pa, ktere so že večkrat rodile, se že odperto ustje samo razširi.

Konec druge porodove dōbe ni samo takrat, kadar se mehur razpoči; temuč takrat, kadar je maternično ustje popolnoma razlikano in se mehur razpoči, je konec druge

in začetek tretje porodove dôle; tako, postavimo, je porodnica še vedno v drugi porodovi dôle, kadar se mehur razpoči, ko je maternično ustje komaj za dva palca odperto, — enako tudi, kadar je maternično ustje razlikano, mehur pa še stoji.

Kar se tiče telesnega počutenja porodnice v drugi porodovi dôle, so njene težave dostikrat tako velike, da mora bljuvati, in te težave jih delajo tem bolj nevoljne in čmerne, ker terpe večje in večje bolečine pa vendar vidijo, da se porod nič ne odseda.

Kar zadéva terpež te porodove dôle, tudi ni pri vseh porodnicah enak; večdel terpi 6 do 8 ur; navadno je pri pervesmicah dalji kakor pri ženah, ktere so že večkrat rodile.

Tretja porodova dôle.

V tretji porodovi dôle začne otrok prav za prav skozi medenco iti; za to je treba, da se maternica prav krepko skerčuje. Popadki, kateri odjenjajo več ali menj časa potem, ko prva voda odteče, se vernejo zdaj precej močno, blezo vsacih pet minut in terpe dolgo. Imenujejo se tišavniki (Drangwehen), in so pravi porodni popadki (eigentliche Geburtswehen).

Bolečine se razširjajo od križa proti naročju do stegna; porodnice tarnajo glasno in stokajo neprenehoma; zoper svojo voljo pritiskajo tudi same in uperajo se kam z nogami — popadke izdelujejo (die Wehen ver-arbeiten).

Pri tem pritiskajo dostikrat z vso močjo doli, ker se blazine ali kake druge reči poprijemajo, tako da je njih obraz ves višnjevi in život kakor s potom polit. Enako pritiskajo doli kakor pri težkem opravljanju potrebe.

Naprej ležeči otrokov del se poseda globočeje in globočeje in ostane nepremakljiv; o tem se odceja vedno nekoliko plodove vode, zlasti o popadku.

Kadar pride otrokov del s svojo največjo širjavo v maternično ustje, pravimo, da se venča ali krona (er steht in der Krönung), ker leži maternično ustje ob njem kakor krona. — Otrokov del stopa globočeje in globočeje

v medenco in se pokaže nazadnje v sramni špranji; takrat pravimo, da udera (er schneidet ein). Zdaj se vidi, da se pomakne naprej ležeči otrokov del ves v nožnico nazaj in se pokaže o vsakem naslednjem popadku, pa tudi z večjim delom, v sramni špranji, se pomakne o prenehljeju popadka zopet ves nazaj in pokaže se ga o naslednjem popadku zopet več, i. t. d. tako dolgo, da se nazadnje tudi o prenehljeju popadka ne pomakne ves iz sramne špranje nazaj. Takrat pritiska na presredek, kateri se bolj in bolj razteguje — naprej ležeči otrokov del pritiska (drückt auf). To je konec tretje porodove dôbe.

Ker pritiska medenčni vhod na naprej ležeči otrokov del med tem, ko se sčasoma globočeje poseda, oteče bolj in bolj tam, kjer je na sramnem oboku ležal, — naredi se tako imenovani porodni otok (Geburtsgeschwulst), kateri je včasih, kadar tretja porodova dôba prav hitro preteče, tako majhen, da ga komaj vidimo.

Porodnice só o tej dôbi, dasiravno so stanoviti popadki zlo boleči, večdel bolj serčne, pa vendar še pogostoma bljujejo, in ker otrokov del na mehur in na mastnico pritiska, jih opomina pogostoma scati in potrebo opraviti. K temu se pridružijo dostikrat tudi še kerči v mečah.

Tretja porodova dôba terpi pri pervesmicah 1 do 6 ur, pri večkrat porodivših pa komaj četert ure.

Četerta porodova dôba.

Četerta porodova dôba je najbolj boleča, terpi pa k sreči najkrajši čas. V tej dôbi, v kateri naprej ležeči otrokov del s svojo največjo širjavo skozi sramno špranjo stopi — pred rë (er schneidet durch), so popadki tako boleči in silni, da se porodnice v bolečinah dostikrat vedejo kakor če bi bile nore, da se tresejo in trepečejo na celem životu, in se imenujejo predirniki (erschütternde oder Schüttelwehen). Večdel se versté tako hitro eden za drugim, da ni skoraj nobenih prenehljejev med njimi.

Naprej ležeči otrokov del, kateri ostane zdaj sicer tudi o prenehljeju popadkov v sramni špranji vedno vid-

ljiv, gre počasi — se vedno naprej in nazaj pomikajoč — skozi sramno špranjo in razteguje tako njo in presredek najrahljeje za njegov najširji del. Ko je ta del skozi sramno špranjo prišel, pride potem ostali život bolj ali menj lahko za njim.

Pri tem je viditi, kako unanje spolovila bolj in bolj mehke in rahle prihajajo; navadno gre ob enem nekoliko kervi iz spolovil, ker se začne zdaj že posteljca odločevati, in ko je otrok rojen, odteče še ostanek plodove vode, ktera se imenuje poslednja voda (Nachwasser).

Kakor se izganja otrok iz maternice, tako se tudi ta zmanjšuje; zavoljo tega se mora posteljca, če ne vsa, pa vsaj nekoliko od nje ločiti, tako da se mora to po praviči k četrerti porodovi dôbi šteti.

Četerta porodova dôba terpi po srednji rajtengi pri pervesmicah pol ali celo uro, pri večkrat porodivših je pa že z enim popadkom dodelana.

Peta porodova dôba.

Po otrokovem rojstvu se čuti oterpnjena porodnica kakor prerojena; po silno velicih bolečinah četrte dôbe vživa kaj prijeten pokoj, ker popadki res minejo, kakor če bi jih odrezal.

Maternica, ktera se je večdel izpraznila, je čutiti kakor glava debela, ne preveč terda bula, ktera seže do popka. Pri notranjem preiskovanji pa najdemo večdel, da leži posteljca na materničnem ustju; vedno teče nekoliko kervi iz maternice.

Čez kakih 5 ali 15 minut se pa začne maternica sopet kerčiti, kar mati bolj ali menj čuti, in ker je namen tega kerčenja, posteljco iz maternice izgnati, se imenujejo ti popadki posteljčni popadki (Nachgeburtswehen).

Materna potica se vjame zavoljo tega zdaj tako v jajcove mreene, da gleda njeno notranje lice, navadno s tistim delom, kjer je popkovina vsajena, skozi maternično ustje v nožnico, od kodar pride po skerčevanju nožnice skozi sramno špranjo; za potico pa pridejo jajcove mreene, potem pride nekoliko sterjene kervi. Porod je zdaj popolnoma dokončan.

Tu je opomniti, da bi posteljco gotovo natura sama iz nožnice izspravila; da se pa porod béržeje dokonča in materi dá zaželjeni pokoj, kterega toliko potrebuje, spravimo odločeno posteljco z rokami iz nožnice.

Kar terpež pete porodove dôbe utiče, preteče navadno 15 do 20 minut do tistega časa, ko moremo misliti, da se je materna potica odločila in da jo odpravimo.

II. Zdravi porod posebno.

Porod se more, kakor smo že pri razdeljenju porodov rekli, samo takrat zdrav imenovati, kadar se začne prav z močjo nature same in se konča brez škode za mater in otroka. Pri takem porodu mora tedaj prav po sreči iti vse, kar porod zadeva. Ni še dosti, da so vse spolovila in jajcovi deli pravšni, temuč prav posebno morajo biti jajce (otrok), spolovila in izganjajoče moči v srečni primeri med sabo. Prav posebno mora pa to biti pri čepininih porodih.

Gôden in prav ustvarjen otrok se rodi, kakor skušnja uči, največkrat brez škode za mater in za sebe v čepinini legi, če je namreč tudi pri materi vse tako, kakor mora biti. Zavoljo tega se morajo porodi pri čepininih otrokovih legah zdravi imenovati.

Ker so porodi v vseh drugih legah v primeri k čepininim legam dosti večkrat materi ali otroku, ali še celo obema nevarni kakor pa ne, in ker morajo samo v prav srečnih okolnostih brez škode za oba preteči, se ne morejo naravnost k pravilnim legam, in dotični porodi ne naravnost k porodom zdravim šteti, zavoljo tega moramo tudi porode pri obrazovih in medenčno-končnih legah k nepravilnim šteti; — zakaj? se bo o svojem času povedalo. To velja tudi za povežne, in zlasti za poprečne lege.

Res je, da je nevarnost o porodih pri vseh podolgoma legah večja za otroka in prav majhna za mater, in da se utegne v tem ozeru pri čepininih porodih ravno tako zgoditi kakor pri drugih porodih z naprej ležečim obrazom ali medenčnim koncom; al to da se otroci pri čepininih legah tudi o nenavadni porodbí 1 ali 2 dni in še veliko

pozneje potem, ko je plodova voda odtekla živi in zdravi rodé, kar se pri vseh drugih legah skoraj nikolj ne zgodi, — in to, da pri čepininih legah na popkovino celo nič ne pritiska in da se zavoljo ugodnega otrokovega deržanja žile vratú prav nič ne pretezovajo i. t. d. — to vse kaže očitno, da moremo čepinine lege prav za prav edino pravilne in zdrave imenovati. Pri vseh drugih legah pa to, da se njih porodi včasih po sami naradni moči za mater in otroka srečno končajo, nam še ne dá pravice, da bi jih pravilne imenovali; — to je le izjema.

Kar tedaj čepinine lege zadeva, jih razdeljujemo v dvoje, kakor je zaglavje na levo obrnjeno — kar je največkrat —, to je prva čepinina lega, ali pa je zaglavje obrnjeno na desno, in to je druga čepinina lega.

Te porode opravi ali doverši navadna porodba, kadar se vleže zaglavje pod sramni obok, — bolj redka nenavadna porodba pa jih doverši, kadar se oberne zaglavje proti križnici.

1. Navadna porodba pri čepininih porodih.

a. Pri prvi čepinini legi.

Pri prvi čepinini legi najdemo pri unanjem preiskovanju: nad sramnim sklepom bolj ali menj gladek, okrogel in velik otročji del, ki se terd ušlata, — to je glava; — nasproti temu pa na materničnem dnu, navadno v sredi ali proti levi strani tudi velik, pa menj terd in neraven otročji del, — to je ritka —.

V levi materni strani, kjer se otrokovo serce najbolje sliši, leži herbticek, kateri se spozná na podaljških (Dornfortsätze) herbticevih vrétenc, ki se dajo razločiti. — Proti desni zgorej v strani čutimo manjše otrokove dele — noge; — ob enem je vsa desna stran bolj mehka in vdajavna kakor leva.

Pri notranjem preiskovanju najdemo: pri dovolj odpertem materničnem ustju proti levi malo me-

čavo, proti desni veliko mečavo; pušični šiv čepinje leži ravno po poprečniku medenčnega vhoda.

V daljem porodovem preteku se obrača čepinja tako, da leži pušični šiv v desnem povežniku in nazadnje v ravniku medenčnega dupla in medenčnega izhoda; tu ušlata malo mečavo ravno pod sramnim obokom.

Čepinja se zavrti iz povežnika v ravnik navadno še le potem, ko se mehur razpoči, in naredi na tistem delu čepinje, kateri leži navspred in najbolj navzdol, to je na zadnjem zgornjem delu desne temenove kosti večja ali manja oteklina glave, kakor je porod hitreje ali počasneje pretekel.

Zdaj se poseda zaglavje bolj in bolj pod sramnim obokom, in ko se na-nj uprè, se izsnujeta počasi čez presredek skozi sramno špranjo čelo in obraz, in glavica je rojena; tu gleda zdaj obraz ravno navzad.

V navadni porodbí se posedajo zdaj pleča, nasprotno čepinji, v levem povežniku nižje; obraz se mora tadaj proti zadnji strani desnega stegna maternega obrniti. — Ko je desno pleče izpod sramnega oboka, levo pa čez presredek prišlo, pride ostali del otrokovega života večidel brez vsega pravila iz matere, ker more ritka, ki je majhna, skozi medenčno strugo iti, kakor je.

b. Pri drugi čepinini legi.

Ker leži otrok pri tej legi ves nasproti prvi čepinini legi, bomo pri unanjem preiskovanji proti desni našli herbet, proti levi zgorej zraven ritke nožice; — otrokovo serce se sliši najbolj na desni in spodnji materni strani nekoliko proti sredi, ker tu leži leva stran otrokovih pers, torej njegovo serce.

Pri notranjem preiskovanju najdemo skozi maternično ustje na desni malo, na levi veliko mečavo; pušični šiv čepinje leži poprečno.

V daljnem preteku pride mala mečava na desno navspred in velika na levo navzad, ker se čepinja s svojim dolgim premernikom skozi levi povežnik doli pomika, tu se po razpočenju mehurja naredí otok glave na zadnjem zgornjem delu leve stranice, kateri najbolj in najglo-

bočeje naprej leži. — Potem se zavrti čepinja, kakor v prvi čepinini legi toliko, da pride v ravnik medenčnega izhoda; zaglavje, in torej malo mečavo najdemo pod sramnim obokom, pušični šiv ravno po ravniku medenčnega izhoda in zdaj pride čelo kakor tudi drugi deli obraza čez presredek; obraz gleda zdaj ravno navzad.

Ker se pleča, čepinji nasproti, skozi desni povežnik medenčnega dupla doli pomikajo, mora potem obraz proti zadnji strani maternega levega stegna gledati —; zdaj pride levo pleče izpod sramnega oboka, desno pa po presredku in čez nekoliko minut potem ostali život.

Opomba. Ker se včasih pleča namesti skozi nasprotni povežnik, skozi tistega premikajo, skozi katerega je čepinja doli prišla, gleda potem obraz pri prvi čepinini legi na levo, pri drugi pa na desno, kar pa nič ne škoduje, ker ne to, kam gleda obraz, temuč to, kje sta ležala izperva herbet in zaglavje, to je, mala mečava, določi postavo.

2. Nenavadna porodba pri čepininih porodbih.

Nenavadna porodba pri čepininih legah se imenuje obračanje zaglavja navzad namesti navspred, kamor se sicer obrača. Tu se ve, da se premikajo čepinja kakor tudi pleča naravnost skozi povežnike, kateri so navadni porodbim nasprotni, tako sicer, da gredo pri nenavadni porodbim prve čepinine lege čepinja skozi levi, pleča pa skozi nasprotni, to je, desni povežnik, pri porodbim druge čepinine lege pa grejo čepinja skozi desni in pleča skozi nasprotni, to je, levi povežnik. Mala mečava se najde pri prvi čepinini legi na levi zadej, pri drugi pa na desni zadej.

V daljem preteku pride zadnjič pri obeh čepininih legah čelo, torej velika mečava pod sramni obok, mala mečava, torej zaglavje pa ravno navzad v križnično izvotlino. — Med tem, ko se zdaj čelo v sramni obok upre, zmuzne teme in zadnjič zaglavje čez presredek in nazadnje se rodi obraz, kateri je navspred naravnan in verh tega pri prvi čepinini legi na desno, pri drugi pa na levo gleda. Drugi život se rodi, kakor o navadni porodbim.

Opomba. Tudi o tej nenavadni porodbim se morejo pleča, namesti skozi nasprotni, pa skozi tisti povežnik doli pomikati, kakor čepinja.

III. Dvojčeni porodi.

Govorjenje je bilo že o znamenjih, po katerih se spoznajo dvojčki o nosečnosti; razun omenjenih znamenj dobimo pa gotove še le, ko se porod začne. — Najbolj gotovo znamenje imamo res, kadar se po rojstvu enega otroka zopet mehur nastavi in naprej ležeče otrokove dele ušlatamo ali pa skozi potrebušje občutimo.

Dalje se zgodi včas: da se naenkrat dva mehurja nastavita, ali da ušlatamo glavo in ritko ob enem, ali najdemo dve ročici ali nožici, ktere ste si par, ali eno trepajočo čversto in eno netrepajočo velo popkovino, ali ko netrepajoča popkovina naglo naprej pade in na takem mestu vendar še slišimo trepanje serca otroka, (to je serce družega otroka).

Ako ležita dvojčka oba z glavico naprej in je sicer vse tako, kakor mora pri zdravem porodu biti, se more porod zgolj z močjo nature brez škode za mater in otroka zgoditi, in sta potem prav za prav le dva enojna poroda zaporedoma. Teh dveh porodov ima večdel prvi samo štiri porodove dôbe in terpi več časa; maternica namreč se ne more tako krepko kerčiti, ker je močno raztegnjena; — drugi dvojčkenih porodov pa se začne s koncom druge porodove dôbe, to je takrat, ko se mehur nastavi, in terpi večdel kratek čas, ker so spolovila po prvem porodu že popolnoma raztegnjene in se maternica dostojno kerčiti more.

Posteljca se iztrebi navadno še le po rojstvu družega otroka, če ste ravno tudi dve materne potici; prav malokdaj se iztrebi posteljca prvega otroka precí po njegovem rojstvu.

Čas med porodom prvega in družega otroka ni skorej nikolj enak, in terpi včas le par minut, včas pa tudi več dni. Po srednji rajtengi se rodi drugi otrok kake pol ure po prvem.

Rečeno je že bilo, da sta dvojčka malokadaj enako močna; največkrat je pervenec močnejši od družčka.

Porod trojčkov, čvetirčkov i. t. d. je, tako reči, trojen, čveteren porod enega otroka, in preteče kakor porod dvojčkov.

IV. Spoznanje otrokovega življenja o porodu.

Povedane so bile že gotove znamenja, po katerih se dá spoznati, da otrok v maternem telesu živi, namreč: 1. da se sliši trepanje otrokovega serca, na katero naj, ako je moč, babica vselej o prenehljajih popadkov pazi; 2. da se otrok giblje in 3. da treplje popkovina. Če ravno vsaktero teh znamenj pričuje, da otrok živi, je vendar pa še posebno to najbolje znamenje otrokovega življenja, da se naredi čverst poroden otrok.

Ako je babica v začetku poroda té znamenja izpazila, o porodu pa minejo, naj si tako dolgo misli, da otrok znabiti živi, dokler nima nikakoršnih gotovih znamenj, da je mertev.

V. Spoznanje otrokove smerti o porodu.

O nosečnosti je lé mogoče si misliti, da je otrok mertev; ko se rodi, kakor smo že rekli, pa moremo za gotovo reči, da je mertev:

1. če vidimo na že rojenem ali naprej padenem delu otrokovem očitne znamenja gnjilobe;

2. če naprej pridša popkovina več ne treplje, če je vela, ohlapna in hladna;

3. če ušlatamo namesti čverstega otoka na glavi lé ohlapno mošnjo, v kateri čepinine kosti več niso ena z drugo krepko zvezane.

Da je otrok mertev, si more babica misliti:

1. če ne najde nikakoršnih gotovih znamenj, da živi;

2. če najde že pred porodom kake znamenja, po katerih si more misliti, da je otrok znabiti mertev;

3. če se o porodu kaj primeri, kar utegne otrokove smerti krivo biti, postavimo: kako kervavenje, kerč (božjast), predolgo tičanje glavice v medenci i. t. d., zlasti pa, če je babica pri otrokovi legi, ktera stanovitno nepremenjena ostane, kakor: pri prvi čepinini légi, popred otrokovo serce vedno dobro na levi slišala, pozneje ga pa čedalje slabeje in slabeje, počasneje in neredovno, na-

zadnje pa na tistem mestu nič več ne sliši, dasiravno pazljivo posluša;

4. če porod dolgo terpi in se na naprej ležečem otrokovem delu nikakoršen otok ne naredi;

5. če je plodova voda, ki odteče, kalna in smerdi, dostikrat od todi, ker ritniček ni zapert in otročje smole ne derži, kar se tudi pri mrtvih otrocih v ritkinih legah lahko vidi.

Jasno je samo po sebi, da tukaj veljá pravilo: Kolikor več ravno zdaj popisanih znamenj najde babica, toliko bolj gotovo si more misliti, da je otrok mrtev; kolikor manj jih pa izpazi, toliko bolj gotovo smé reči, da otrok o porodu živi.

Kar se tiče poroda mrtvega otroka, se more reči, da sta si porod živega ali mrtvega otroka zlo podobna. Včasih se rodi že gnjil otrok še hitreje, ker njegov život nikakoršne opore ne dela, včasih pa tudi počasneje, ako oporo dela.

Babica naj pa vselej dobro pazi: ali otrok o porodu živi ali ne, ker je njena dolžnost, pomagati, kakor je treba, zlasti pa zdravnika poklicati, kadar se kaj naključí, kar je otrokovemu življenju nevarno, in kar more prevdarii iz slabejega trepanja serca i. t. d.

VI. Oskerbovanje porodov.

1. Občni nauki.

Da more babica svoje dolžnosti v oskerbovanju porodnic in otročnic spolnovati, mora tudi najpervo z nekim orodjem in drugimi potrebnimi rečmi popolnoma preskerbljena biti. Take orodja so:

1. velika brizglja (klištira) z eno cevjo za v ritnik in z eno maternično cevjo (Mutterrohr), ktere morate pa tako narejene biti, da se nataknete pa ne priškernite (prišravfate);

2. majhna brizglja, tako imenovana „maternična brizglja“ (Mutterspritze), ktera mora pa tudi manjšo cev za v ritnik imeti, ktera se dá natakiniti, da se za brizgljanje otrok rabi;

3. dva ženska katêtra, enega kovanega, enega pa iz gumi-elastike;

4. en tampon ali klobek (Tampon) iz gumi-elastike;

5. po rézi zakrivljene škarje za popkovino;

6. dve sisalki (Saugapparate) iz gumi-elastike, tako imenovane samosisalke (selbstsaugende Schröpfköpfe).

7. Dva nadbradovičnika (Warzenhütchen);

8. dva obbradovičnika (Warzenringe) iz gumi-elastike;

9. Zanjka za obračanje otroka, to je, za pale širok trak, kateri ima na vsakem koncu majhno prerezo in se za to tako imenuje, ker se mora včasih pri obračanju otroka roka ali pa noga ž njo natveziti;

10. več po štiri in četert palca dolgih, pol palca širokih pertenih trakov, da se popkovina z njimi podveže. Najbolj pripravno je, da priveže babica tak trak že préd na škarje;

11. dve čiste gobi za vmivanje;

12. na kmetih je dobro, da ima babica tudi cufanja (šarpije) ali pa pavolje in nekterih zdravil pri sebi; take zdravila so: cimetna omaka ali tinktura sladke skorje, Hofmanove kapljice, dišeč jésih, salmijakovec, Halerjeva kislina, kamilice. Vse to naj ima za silo berž pri roki. Da pa zdravil ne premeni, morajo dobro zamašene steklenice (flašice) vsaka svoj napis imeti.

Vse te orodja in priprave mora imeti babica vedno v dobrem stanu, posebno pa čedne; zavoljo tega jih mora vselej dobro obrisati, ko jih neha rabiti. Dalje mora vse to orodje vsaki čas pripravljeno imeti, da ga ji ni treba, še le po kotih iskati, kadar jo h kaki porodnici pokličejo. Najbolje je, ga v skrinjici za to pripravni imeti.

Brizglje se morajo vselej vsaksebi djane hraniti; tako ostanejo dolgo časa dobre za rabo.

Ako ima babica imenovano orodje in priprave v dobrem stanu, bo pri vseh porodih — pri pravilnih in nepravilnih — lahko z njimi shajala, kolikor ji je po postavi pripušeno, se jih posluževati.

Kar se tiče pomoči, katero ima dajati babica o po-

rodu, naj si dobro zapomni, da ima vsaki porodnici njeni stan, kateri je takrat poln bolečin, kar največ more olajšati, verh tega pa mater in otroka škode in nevarnosti varovati. Te pomoči potrebujejo porodnice v nekterih zadevah pri vseh porodih, pri pravilnih in nepravilnih, in ravna se zlasti po porodovih dobah.

2. Pravila, po katerih se je pri vsakem porodu ravnati.

a. Pervo preiskovanje in kako ravnati po tem.

Kadar je babica h kaki porodnici poklicana, ima brez odloga po unanjem in notranjem preiskovanju si prizadjeti zvediti, kako stoji maternica, kako leži otrok, kakošne so terde in mehke spolovila i. t. d., in kakošni so popadki. — Ako najde babica vse po redu, naj čaka sama, kako bo porod pretekel po pravilih, o katerih bomo kmali več govorili. Ako pa ne najde vsega po redu, mora berž berž po zdravnika poslati, ko zapazi znamenje kake posebne bolezni pri porodnici, postavimo, omedljévico, božjast i. t. d., ali ko najde po preiskovanju količko kaj, kar se ji ne zdi prav, ali ko sama ne vé, pri čem da je. — Enako ima vselej precí po zdravnika poslati, kadar se v daljnem preteku poroda kaj nepravilnega pokaže.

Ko babica po preiskovanju spozná, da je porodnica v začetku poroda, sme prašati: ali je žena že na pravem koncu nosečnosti ali ne? ali je bila o nosečnosti vedno zdrava? kdaj je imela perve popadke? — Ako je porodnica že pred večkrat rodila, naj jo praša babica: kako je prejšne nosečnosti, porode in otročje postelje prestala? i. t. d.

Ko je babica po mogočnosti vse natanko sprašala, kar se tiče srečnega poroda, in kar ji je treba vediti, ne sme nikoli v nemar pustiti, da bi se, kolikor ji je le moč, ne prepričala: ali otrok živi ali ne; zlasti si mora prizadjeti, da sliši trepanje otrokovega serca. Potem naj ne prerokuje nikdar kar srečnega poroda, tudi potem ne, kadar vse po godu najde. Zakaj tudi med porodom se

zná še marsikaj napčnega primeriti. Kadar tedaj kaj napoveduje, naj reče, postavimo, da je ta čas vse dobro, da je upati, da se tudi pozneje o porodu ne bo nič nesrečnega primerilo, kolikor se dá ta čas misliti, i. t. d.

Enako naj babica nikolj ne prerokuje gotovega časa, kadaj bo porod dodelan, ker nikolj ni mogoče tega vediti.

Skromna in pametna babica si bo vselej svoje dobro ime ohranila, neskromna in nepametna ga bo pred ali pozneje gotovo zgubila, ker ji porodnice več ne bodo zaupale, če je katerikrat njeno prerokovanje in vedeževanje bilo le prazno besedovanje. Verh tega pa vsako tako jalovo besedovanje porodnici, ktera se že tako boji, dela po nepotrebnem strah in nepokoju.

b. Porodna stanica in pripravljenje porodne postelje.

1. Kar se tiče porodne stanice ali izbe, naj se zbere za to, če je moč, mirna stanica, v katero ne pride hrup s ceste, in da je blizu kuhinje; zračna mora biti, pozimi pa dosti gorka. Dalje mora biti svetla; zavoljo tega se imajo okna zagrinjati le, kadar sonce presvetlo skoz-nje sije; ponoči se mora dovolj razsvetliti dati. V porodni stanici ne sme preveč ljudi biti; k večjemu naj so kake 2 ali 3 umne žene kot pomočnice v nji, če jih ima porodnica rada.

2. Porodna postelja se postavi v stanici tako, da je mogoče okna odpreti, da pa takrat škodljiva sapa ne leti ravno na porodnico in pozneje na otročnico; dalje naj postelja kolikor je moč stoji prosto, to je tako, da je mogoče od obeh strani do nje priti, in da ni preveč našopirjena. Vzame se tedej najrajše navadna postelja za to, ktera se samo tako-le postelje: Njena podlaga mora biti kolikor je moč terda, da se ne udaja; najbolj se podá za to dobro napolnjena slamnica (Strohsack) in pa žimnica (modroc) na nji. Pérnice niso za to. Čez sredo postelje se razgerne od ene strani do druge limano platno (Wachsleinwand); če pa tega ni pri hiši, kake slabe, obnošene rjuhe, da se podlaga ne onesnaži; čez to se razgerne še navadna rjuha in nazad-

nje pride tako imenovana prevlaka (Durchzug), to je, štiri do osemkrat zganjena rjuha, ktera se dene v prek čez sredo postelje. Ta prevlaka se dá lahko z novo premeniti, ako se je pri porodu umazala. Blazin in vajš-nic se podloži toliko, kolikor jih je treba, da porodnica bolj složno leži.

Toliko reči je večdel dosti za porodno posteljo, samo je treba še par blazin pripravljenih imeti za pod glavo in herbet, da so koj pri rokah, če bi jih naglo treba bilo. Zlasti mora biti za dlan visoka, terda, s slamo ali pa z žimo napolnjena blazina pripravljena, če je treba, postavimo, porodnico podperati, kadar vznak leži, ali pa, kadar je treba umetne pomoči, da se morejo spolovila za potrebno pomoč pripravno položiti. Kadar je take blazine treba, se zavije v rjuho, potem pa se porine porodnici tako pod križ, da pridejo spolovila ravno nad kraj blazine.

Za odejo je najbolji kak lahek, volnat, dovolj gorek koc.

c. Druge priprave.

Zadnjič naj priskerbi babica več rjuh in teril ali obrisavnic, dalje še vse to, česar je treba za prvo opravo novorojenega otroka, namreč: kadunjo za kopel, plenice, pripravno cunjico za popek, $\frac{3}{4}$ vatla dolg, 2 palca širok povojček za popek s trakom na vsakem koncu in zadnjič obleke, kolikor je je za otroka treba i. t. d., kakor se bo še pozneje povedalo, kadar bo govorjenje od oskerbovanja novorojenčka. Potem naj ima merzle in tople vode, ponvo ali pa steklenice (fлаše) za greti in če teh ni, pa verče s kropom ali vročim peskom pripravljene.

3. Pravila pri čepininih porodih po posamnih porodovih dōbah.

Perva porodova dōba.

Ko je babica po preiskovanju spoznala, da se je porod komaj začel, naj pové to porodnici in jo zaberne

na to, da utégnejo vse znamenja poroda zopet odjenjati, in da naj se tedaj nič ne boji.

Priporočiti zna babica porodnici, če je vse našla, kakor je prav, da naj se po malem sprehaja, in ko popadki minejo, sme še celo nekoliko iz hiše iti, toda ne dalječ, ker je v vsakem hipu mogoče, da porod rés nastopi, zlasti pa če je že pred večkrat rodila.

Babica zna porodnici tudi dovoliti, da svoje navadne opravke opravlja, pa réči ji mora ojstro, naj se varuje vsacega težkega kretanja in dela; naj tedaj nič ne vzdiguje, težkega ne nosi, ne vleče; — tako tudi, da se ne prehladi in ne preobje. Vživa naj tedaj le bolj lahke jedi, nikakor pa ne močnih pijač, postavimo, vina, žganja i. t. d.

Babica sme ta čas porodnico še zapustiti, da svoje reči domá oskerbi, toda ji dobro zapomniti, da naj berž berž po njo pošlje, ko bi začeli popadki močnejši prihajati. Se vé, da mora biti vselej lahko, babico najti.

Ko spozná babica, da se je porod rés začel, ne smé porodnica stanice (hiše) več zapustiti; k večjemu se sme še zmérno po nji sprehajati.

Med tem naj pripravlja babica gori omenjene reči, porodno stanico i. t. d. Toda to se mora prav tiho goditi, da se porodnica, ktera se že tako boji, ne bo še bolj bala.

Ako hoče porodnica tudi zdaj še kaj jesti, naj ji dá babica lé, pa po malem naenkrat: zakuhane juhe (župe), košček zemlje na mleku ali kuhanega sadja; za pijačo ji je voda najbolja ali pa limonada.

Jedi, ktere so v želodeu pretežke, in pijače, ktere kri preveč sogrejejo; kakor: premočna kava (kafé), močen ol, vino, mesnate jedi in zelenjave i. t. d. se ji morajo prepovedati, kakor je bilo že večkrat rečeno.

Dokler je porodnica zunaj postelje, je večdel dosti, da je v srajci, spodnjem krilu, nogovicah in šlapah in lahki poverhni obleki, na glavi naj ima pa kako avbico ali ruto; samo na to se mora gledati, da so té oblačila na životu rahle in nikjer niso pretesno privezane.

Druga porodova dôba.

Kakor celo prvo, utegne porodnica tudi celo drugo porodovo dôbo zunaj postelje ostati, če se ji bolj prileže in ji ložeje dé. Samo tadaj, kadar se mehur že k razpoku pripravlja, je dobro, da babica porodnico prosi, naj gre v posteljo in razun srajce sleče jopo, nogovice in vse druge oblačila; samo na glavi naj ima avbico ali pa ruto.

Kadar se mehur k razpoku pripravlja, je zavoljo tega dobro, da gre porodnica v posteljo, ker se more prav lahko primeriti, da otrokova roka ali noga ali pa popkovina naprej pade, če je porodnica na nogah, kadar se mehúr razpoči, zlasti če je malo več plodove vode.

Če je porodnica pervesmica, naj jo babica opomni mehurjevega razpoka, da je pripravljena in se ne ustraši, in babica naj pripravi posodo, da vodo v njo vjame.

Dokler mehur še stoji, naj babica porodnici prepové, popadke kakorkolj izdelovati, ker to ne pomaga le nič, temuč porodnico po nepotrebnem ob moč pripravi, mehur pa prezgodaj poči.

V začetku té porodove dôbe ima babica porodnico kliširati, da se ji život blata izprazni, ker preobilno blato overa pomikovanje otroka skozi medenco, pa tudi podperajočo roko onesnaži. Ravno tako naj skerbi o porodu babica, da porodnica vodo odcedi, ker se s tém porodnica nepotrebnih bolečin obvárjuje.

Ako tedaj porodnico voda tiši, naj je ne zaderžuje; če voda neče sama odtêci, pomaga včasí že to, da babica rahlo na scavni mehur pritiska, otrokovo čepinjo pa z enim ali dvema perstoma vzdigne. Če bi pa tudi to nič ne pomagalo in bi porodnica še ne mogla vode odcediti, naj ji jo spusti babica z gumi-elastničnim katetrom.

Rekli smo že, ko smo o prikazkih v tej porodovi dôbi govorili, da vpade porodnicam ta čas zlo serce, ker mislijo, da se porod kar nič ne odseda, če kolikaj bolj dolgo terpi, in da tadaj slabo gre. Kadar je taka, je včasí res težko, porodnici pogum in dobro serce delati; pa če babica sama poterpežljivost kaže in sama nič boječosti ne razodeva, temuč dobre volje ostane, bo pametno tolažljivo prigovarjanje večdel še največ pomagalo.

V tej porodovi dôbi se ne dá porodnici družega nič, kakor nekoliko čiste župe. Pije naj vodo ali pa limonado.

Tretja porodova dôba.

Koj po mehurjevem razpoku naj babica porodnico natanko notranje preišče, da se zdaj še enkrat dobro prepriča, kako otrok leži in kako je postavljen, in da vidi, ali ni kaj naprej padlo, in ko se je mehur razpočil, ima babica pazljivo in večkrat otrokovo serce poslušati, ker od tega časa je mogoče, da se obtek kervi v otroku pohabi.

Po mehurjevem razpočenju ne smé porodnica več iz postelje iti; samo to ji je še pripušeno, da se drugač vleže.

V tej porodovi dôbi smé porodnica popadke izdelovati. To more najbolj storiti vznak ležé, ko noge v kolenih upogne in se kam upera; za to je najugodnejša posteljna končnica, ali pa se vsede babica pred porodnico in pritiska z rokami kolena proti trebuhu nazaj. Porodnica pritiska brado proti persam in derži s svojimi rokami babične roké, ali pa se poprijema blazin; posebnih jermenov, kateri so k postelji privezani, večdel ni treba.

Ko se bliža konec te porodove dôbe, to je, kadar začne glavica pritiskati, je najbolj na varovanje presredka gledati.

Varovanje presredka.

Presredek se najbolj varuje:

1. če se porodnica tako položi, kakor je najbolj pripravno, in
2. če babica dobro pazi, kadaj gre otrok skozi sramno špranjo.

K 1. Kar se tiče lége porodnice, je dobro, da leži pervesmica vselej postrani; pa tudi za tako porodnico, ktera je večkrat porodila, zlasti pa če je od poslednjega poroda veliko časa preteklo ali če je poslednji pot prezgodaj porodila, se podá bolj, da postrani leži.

Če ravno porodnica v postranski legi ne more popadkov tako krepko izdelovati, in zavoljo tega otrok počasneje skozi medenco gré, je to vendar le še dobro, če le predolgo ne terpi, ker se tako presredek in sramna špranja najbolje in najrahljeje razteguje in pripravlja, da otrok skoz njo pride. Če porodnica vznak leži, pritiska doli se pomikajoči otrokov del, tako rêči, s celo močjó popadkov proti presredku; če pa porodnica po strani leži, ne pritiska glava s celo močjo na presredek, pritiska tudi na levo ali desno plat medence in stegna, kakor leži porodnica na levi ali na desni strani, in presredek ne pride potem v tako nevarnost.

Pri postranski legi mora porodnica s svojo ritjo prav na posteljni stranici ležati; noga tiste strani, na kateri porodnica leži, mora biti stegnjena, torej leva, če na levistrani leži, in le malo v kolenu vpegnjena, in se upera z njo v končnico; z uno nogo se upera porodnica v posteljno slamnico ali žimnico. Med obe koleni se položi blazina, da se zmerno narazun deržite.

K 2. Kar se tiče tega, da se pazi, kdaj gré otrok skozi sramno špranjo, naj ne zapusti babica kar nič več porodnice in zlasti o popadku naj vsaj roko na presredku rahlo derži, da more čutiti, kako se porod odseda, da bo o pravem času presredek tako podperala kakor umetnost to tirja; s tem se presredek najbolj obvaruje.

V tretji porodovi dôbi ne potrebuje porodnica, če se porod pravilno odseda, nič družega krepčanja, kakor včasi kak požirk vode ali limonade, in da se ji pot z obraza obriše, senci z jesihom zmočijo i. t. d.

Četerta porodova dôba.

V tej dôbi se: 1. presredek podpera, 2. otrok sprejme in 3. popkovina lóči.

1. Podpéranje presredka (Stützen des Dammes).

Podperanje presredka po umetnosti ima té-le namene:

1. presredek v njegovi narurni debelosti učverstiti; 2. glavico tako proti sramni špranji naravnati, kakor je prav, to je, po povčerti, 3. ubraniti, da glavica prehitro skozi ne pride.

Presredek se podpera, ko leži porodnica po strani ali pa vznak.

a. Podpéranje presrédká v postranski légi.

Tù položi babica, na priliko, pri levi postranski legi, ktera je največkratna, svojo desno roko tako na raztegnjeni presredek, da ležé palec na eni, drugi stegnjeni perstje pa na drugi strani sramne špranje in sicer tako, da je med palcom in kazavcom napeta kožna guba naravnost ob piskovi prevozi, raztegnjeni presredek sam pa ravno v perišu leži, in sicer tako, da se nekoliko piskove prevoze vidi. Kazavec in srednji perst leve roke ležita pa odzgorej nad nadsramkom med stegnoma na vdérajóci in prederajóci glavici.

Ko ste obé roki tako položene, se pazi o popadku na pomikanje glavice in vodi se glavica tako, da pritiska roka, ki leži tikoma na presredku, proti presredku pritiskajóčo glavico navspred in pa navzgor, kakor je treba, da jo tako proti sramni špranji naravná. Kazavec in srednji perst, ki ležita na čepinji, pa pritiskata tudi navzad, in tako si prizadeva babica ob enem, kakor odzadaj na vspred vlečeča pomagati, da se čepinja po svoji poprečni osti (Querachse) oberne.

Najložeje bo babica podperala, če postavi pri tem svojo desno nogo na pručico, komolec desne roke pa na svoje stegno uprè. Gleda pa naj, da morda sama sebe ne onesnaži.

b. Podpéranje presrédká, kadar porodnica s podloženim herbtom vznak leži.

Če stoji babica na desni strani, položi svojo stegneno desnico tako na presredek, da se vleže pest ravno pod piskovo prevozo, periše pa se tikoma na presredek položi; kazavec in srednji perst druge roke se položi, kakor pri podpéranju presredka v postranski légi. Pre-

sredek se podpera potem ravno tako, kakor pri postranski légi.

Najbolje je, da se vsede babica pred porodnico in se upre s svojim komolcom v slamnico ali žimnico. Porodnica ne sme stegen v kolenih upognjenih preveč vsak-sebi deržati in le po malem naj jih proti trebuhu nategnje.

Ko ostane glavica tudi v popadku v sramni špranji vidljiva, naj reče babica porodnici, da ji navadno ni treba več doli pritiskati, in če se porodnica vendar ne more ubraniti popadke izdelovati, naj reče babica, da mora usta odperte imeti, ali pa naj ji nos zatiska. Tako se porodnici presredek podpéra, kakor je treba, pa tudi najbolj obvaruje, da se kaka nevarnost zavoljo tega ne primeri, če bi utegnil otrok prehitro skozi sramno špranjo iti.

Kar se tiče podperanja presredka sploh, se bo vsaka babica kmali prepričala, da se podpéra presredek takrat prav, kadar dobro pomisli, kako, pa ne kako močno nazaj potiska glavico. Motijo se ljudje, kateri mislijo, da je močna babica tudi dobra babica.

Poglavitni namen presredkovega podpéranja je, čepinjo za porod prav naravnati.

Babica dela tudi napačno, kadar pritiska presredek na glavico, ko porodnica nima popadka. S tem le stiska presredek, sama sebe pa trudi po nepotrebnem.

2. Sprejetje otroka.

Pri predéranju naj gleda babica prav posebno na čelo in na nos, ker se takrat presredek prav lahko zaterga in ko je glavica rojena, naj roke ne zmakne s presredka; z drugo roko pa naj pošlata berž otrokov vrat, da se prepriča, ali morda ni popkovina okoli vratú ovita, kar se prav dostikrat primeri. To ni pravilno, in govorilo se bo o tej napaki pozneje, kakor tudi, kako je takrat ravnati.

Ako babica ne najde popkovine okoli vratú, naj glavico derži prosto v roki in reče porodnici, naj popadke izdeluje. Kadar se pleča iz medence snujejo, mora babica presredek ravno tako skerbno podpérati, ker se utegne pri tej priložnosti tudi zatergati.

Če bi izdelovanje popadkov nič ne pomagalo, naj spusti babica glavico iz roke, in naj dergne potem s tisto roko po materničnem dnu na trebuhu, da tako popadke oživi.

Če bi tudi to še nič ne pomagalo in bi otrokovo obličje začelo višnjevo prihajati, je treba otroka umetno rešiti. O tem bomo pozneje govorili.

Ko so pleča rojene, sprejmè babica otrokov trup s tisto roko, katero je držala na presredku, z uno roko pa prime glavico. — To je sprejèetje otroka.

Ko je otrok tako rojen, ga zavije babica v pripravljeno toplo rjuho, mu iztrebi žlém iz ust s perstmi, in novorojenčka položi po strani, kolikor je moč blizu maternih spolovil, da se popkovina preveč ne potegne. Zavoljo tega se vleže mati, če je postrani ležala, zdaj vznak na dobro pogreto rjuho, ktera se pod njo položi; babica pa naj s pogretimi rjuhami pokrije mater, kateri je zdaj natura dala čas, da se oddahne; pot naj z njé obriše i. t. d. in potem naj popkovino loči.

3. Ločenje popkovine (Abnabeln).

Popkovine podvezati in jo potem prerézati, to je otroka od matrne potice rešiti, ne sme babica nikolj, dokler še njene kervne žile krepko bijejo, ker bi sicer otrok prav lahko kako škodo terpel. Kadar popkovine žile že prav slabo ali celo več ne trepljejo, to je večdél kakih 5 ali 10 minut po otrokovem rojstvu, naj prime babica s palcom in kazavcom leveroke popkovino tik otrokovega popka, in potisne tudi s palcom in kazavcom desnice kri popkovine in njeno žolco proti materni potici od popka nazaj, in preveže naj popkovino za kak dlan nad popkom. Ako je babica prepričana, da ni dvojčkov, prereže potem za dober perst nad mestom, kjer jo je prevezala, popkovino s škarjami.

Dobro je, tudi pri vsakem enojnem porodu popkovino dvakrat prevezati, to je, da se popkovina proti materni potici nekoliko preč od mesta, kjer je prva prevoza, še enkrat preveže in v sredi med obema prevozama pre-

reže, da kri iz matrne potice ne teče ter se materna potica bolj napne in ložeje odloči. Zlasti nove babice naj tako delajo, da se jim kaka nesreča ne primeri, ker je mogoče, da bi drugemu dvojčku kri odtekla, če bi v hitrosti ne opazila dvojčkov v maternici ali bi pa na dvojčke še celo ne mislila, kar se je že večkrat zgodilo.

Popkovina se pa tako le loči: Ko je babica kri in žolco iz popkovine tako pozmela, kakor je bilo rečeno, priveže za dlan nad popkom prvi trak, in sicer z enim samim vozlom, in zavije potem konce traku na nasprotno stran popkovine in naredi tukaj drugi voz s pentljo. Ako preveže babica popkovino še z drugim trakom, stori to 2 ali 3 perste od prvega traka proti materni potici z dvema vozlova na eni strani.

Ko je babica popkovino enkrat ali dvakrat prevezala, jo prime pri prvi prevózi s palcom in predzadnjim prstom in nekoliko dalje s kazavcom in srednjim prstom, nategne nekoliko kosček popkovine, kateri je med temi prstmi in prereže popkovino en palec za prvo prevozo s škarjami, ktere ima pripravljene.

Kadar ločuje babica popkovino, se mora varovati, da je preveč ne vleče, zlasti pri otrokovem popku, kakor mora tudi dobro paziti, da s škarjami ne poškoduje otroka ali matere ali da ju ne sune, če se ji primeri, da se ji trak vterga.

Ko je popkovina odrezana, je četrta porodova dōba dokončana in začne se pēta porodova ali posteljčna dōba. Otroka zavije zdaj babica v dobro pogreto rjuho in ga izroči pomočnici.

Peta porodova dōba.

Pred vsem drugim ima babica skrbeti, da se porodnica dobro počuti; zavoljo tega naj jo odene z dobro pogretimi rjuhami in posebno položi, kolikor je moč, na suho. Zavoljo tega pogerne pod njo čedno pogreto, večkrat zganjeno rjuho, da se more berž viditi, ali in koliko nove kervi je morda zopet od nje prišlo. Potem naj gleda babica dobro na maternico, ali je dobro skercēna ali ohlapna; zato je najbolje, ker posteljčna dōba komaj

četert ure terpi, samo s porodnico opraviti imeti. Samo, če bi ta dôba dalj časa terpeti utegnila, sme babica otroka opravljati, pa porodnice ne sme iz pred oči pustiti, da ji more vsaki čas berž pomagati, če bi treba bilo. Otroka naj položi ta čas v gorko rjuho zavitega na kako varno mesto.

Babica naj tedaj od časa do časa maternico pošlata, in če jo najde okroglo, kakor otrokova glavica veliko nad sramnem obokom, porodnica pa popadkam podobne bolečine razodeva, to je, če so se začeli posteljčni popadki, naj babica znotraj preiskuje, da zve, ali pride do tistega kraja, kjer izvira popkovina iz matrne potice ali ne; tukaj naj gre ob popkovini. Ako doseže mesto, na katerem izvira popkovina iz matrne potice, si smé verjetno misliti, da se je posteljca popolnoma odločila in poskusiti sme kar jo iztrebiti.

Posteljca se tako-le iztreblja: Ako stoji babica na desni strani porodnice, naj pelje svojo levico pod desnim stegnom porodnice in ovije naj z desnico popkovino, če se dá, nekterekat ob 1 ali 2 persta svoje levice, in to je treba, ker bi ji sicer popkovina prav lahko izmuznila, če bi jo preveč nategnila. Če je popkovina kratka, naj jo prime s pertičem. Ko je babica popkovino tako nategnila, naj jo potegne polagoma nekoliko navzdoli in seže potem varno s kazavcom in srednjim perstom desnice ob popkovini, kolikor more visoko v nožnico; roko mora iméti z njeno poverhno platjo navzgor obernjeno. Ako ne doseže babica mesta, iz kterega izvira popkovina, potegne perste kar nazaj in razvije sopet popkovino. Čez nekoliko časa naj preiskuje sopet tako in tako dolgo, da poslednjič doseže mesto, iz kterega izvira popkovina. Zdaj še le naj poskuša posteljco izléciti.

Ko babica popkovino polagoma pa neprenehoma navzdoli poteguje, naj pritiska materno potico ondi, kjer izvira popkovina iz nje, s tema dvema perstoma navzdoli in navzad proti križnični izvotlini. Ko se je materna potica kolikaj odločila, spozná babica to po nekem odjenjevanju, in potem naj le še doli potiskuje in previdno na-

teguje popkovino toliko časa, da se pokaže materna potica v sramni špranji.

Ako materna potica prav nič ne odjenjuje, ne smé babica kar nič več ne popkovine s silo nategovati, in dalje nič več ne poskušati.

Ko je posteljca popolnoma v nožnico prišla, se pokaže v nekterih sekundah v sramni špranji. Potem jo mora babica, da tako rečemo, z obema rokama vjéti, ker jo nekterekkrat zasúče, zato, da se jajcove mreene kakor v konopec (štrik) zavijejo in tako lahko ne stergajo.

Če bi posteljčna dôba čez eno uro terpela, ima babica po zdravnika poslati, dokler pa zdravnik ne pride, mora pridno pogledovati, ali se ni morda kako kervavenje (unanje ali pa notranje) priménilo. Poskusi naj tudi še ktereokrat, posteljco kakor po navadi izléči, toda koj nehati, ko se posteljca ne udá, da morebiti kaj posteljce ali pa jajcovih mrén ne odterga, ktere bi potem v maternici ostati in kervótoke, bolestne posteljčne popadke in druge nevarne bolezni otročnici uzrokovati utegnile.

Ako se ne priméri kervavenje ali sicer kaj nevarnega, mora babica vsakakor čakati, da zdravnik pride in si po moči prizadjati, da se zdravnik najde in brez odloga pride, kamor ga kličejo.

Kadar se kaj tacega nenavadnega priméri, ni treba, da babica porodnici to pové; lepo naj jo na to pripravlja in pogumno déla.

Še le potem, kadar nevarnost, postavimo, zavoljo kervavenja raste, in zdravnik še vedno ne pride, nima babica samo pravice, ampak še njena dolžnost je, posteljco ločiti umétno tako, kakor se bo pozneje učilo.

Ko je posteljca iztrebljena, naj pogleda, ali je maternica dobro skercéna, in potem ne sme babica nikolj opustiti, posteljco v vseh njenih delih natanko pregledati, ali je cela ali pa sicer nič nenavadnega na nji najti ni.

4. Pravila pri dvojčkenih porodih.

Ako bi pri dvojčkenih porodih vselej oba otroka z glavico naprej ležala, bi res mogla babica porode vselej

sama oskerbėti. Ker se pa to ne primeri vselej, temveč se večkrat en otrok, in sicer največkrat drugi otrok v medenčno - končni ali pa v poprečni legi k porodu nastavi, naj vsaka vselej berž pošlje po zdravnika, kadar spozná dvojčken porod, in to še pred rojstvom prvega otroka, da bo zdravnik koj pri roki, če bi se pri drugem porodu kaj napčnega primériti utegnilo. Zavoljo tega naj pové, (ako je res spoznala, da bodo dvojčki) mozu ali svojcom porodnice, da zavoljo tega še nihče ne vé, ali bo potreba zdravnikove pomoči ali ne, ampak da je samo zavoljo previdnosti treba, da pride zdravnik.

Ker bi pa porodnice, ktera že tako velike bolečine terpi, nikakor ne razveselila novica, da bo dobila dvojčke, naj ji babica to naznani še le po rojstvu prvega otroka, ker bi žalost lahko utegnila daljnemu preteku poroda marsikako škodovati. Porod dvojčkov mora babica le polagoma naznaniti in porodnico z njenimi svojci vred pametno tolažiti.

Razun pravil, po katerih se je pri enojnih zdravih porodih ravnati, je treba babici pri dvojčkenem porodu še na nektare posebne pravila paziti; namreč:

Po rojstvu prvega otroka se mora popkovina dvakrat prevezati, ker bi sicer drugemu otroku kri odtekla. Potem se mora babica po notranjem in unanjem preiskovanju skerbno prepričati, kako drugi otrok leži. — Ako leži otrok z glavico naprej in ni ničesar najti, zavoljo česar bi se mogel porod drugega otroka pobitriti, naj čaka babica, da pridejo popadki sami. Še želéti je, da se drugi otrok vsaj pol ure pozneje rodi, kakor prvi, ker ima maternica čas se skerčiti, in več moči dobi, drugo jajce iz sebe izgnati. — Babica naj tedaj porodnici prepové, popadke kar najmanj more izdelovati o času, kadar se mehur nastavlja, da ne póči pred kakor bi imel zavoljo popadkov samih se razpočiti. Tako dobi zlo raztegnjena maternica čas, se toliko skerčiti, kolikoršno je celo drugo jajce. Potem se bo z dostojno močjo popadkov drugi otrok rodil in oboje posteljic iztrebilo, maternica pa se bo zadnjič počasi skerčila, kolikor je treba. Tako se bo tudi kolikor je moč kervotoku v peti porodovi dôbi ali kmalo potem najberžeje v okom prišlo.

S posteljco naj se babica nikdar ne prehti in dokler se ni nevarnosti zavoljo odlašanja bati, naj čaka, da jo natura sama odloči in iztrébi; potem se bo začela maternica kerčiti, kolikor je treba. Samo na to mora babica dobro paziti, da kakega notranjega kervavenja ne prezre.

Tretji oddelek.

Zdrava otročja postelja.

I. Kaj je otročja postelja.

Otročja postelja se imenuje stan, kateri se po porodu začne in katerega namen je, vse spolovila in celi život ženske v tisti stan nazaj spraviti, v katerem so bile pred nosečnostjo, kakor tudi persne žleze za izločevanje mleka, to je, prvega otrokovega živeža, pripravne storiti, na kar so se že v nosečnosti in porodu pripravljale.

Pervo se zgodi, kakor je navadna misel, blezo v šestih tednih, zavoljo tega se imenuje tudi žena, ktera je porodila, prav za prav ta čas otročnica, pozneje pa dojnica (ama).

Otročja postelja je, kakor nosečnost in porod, zgolj naturi stan, pa potrebuje, kakor nosečnost in porod, pravega oskerbovanja, da mine brez obolenja. Da pa babica more otročnico prav oskerbovati, mora tudi spremembe dobro poznati, ktere dela otročja postelja.

II. Spremembe zavoljo otročje postelje.

Kakor pri nosečnosti niso samo spolovila deležne, temuč celi ženski život, ravno tako se morajo tudi v otročji postelji v spolovilih in v celem ženskem životu velike spremembe goditi.

1. Spremembe v celem životu.

Pred vsem je v otročji postelji koža bolj topla, kakor v nosečnosti, ravno tako se ženske v otročji postelji

bolj rade poté, dasiravno pot v otročji postelji ne pomeni toliko, kakor se je doslej mislilo. Pege, ktere so se v nosečnosti naredile, se sčasoma zgubé.

Otročnica ima bolj občutno kožo, pa tudi njene oči in posluh (ušesa) so bolj občutne. Otročnica diha lažje, kakor noseča, nasproti ima pa želodec bolj oslavljen, jesti ji perve tri dni navadno menj diši, jezik ima po malem prevlečen, bolj žejna je, dostikrat je zamašena (zapečena) in scavnice gré manj od nje.

Potrebuje se ji sčasoma skerči in tako imenovane proge nosečnosti ji ostanejo na nji več let kot belo-svitile lise, in tudi trebuh ji ostane bolj ohlapen, kakor je bil pred nosečostjo. Vodenične otekline nog, ktere so se v nosečnosti naredile, minejo popolnoma, nasproti pa ne zgubi tako imenovanih „otročjih žil“ nikolj več popolnoma.

Čutnice so v otročji postelji zelo občutne; tako, postavimo, je otročnica žalosti, jezi, veselju i. t. d. bolj podvržena. Pa vse te spremembe čutnic kakor tudi spremembe zavoljo nosečnosti se sčasoma vse poravnajo.

2. Spremembe v spolovilih.

Te spremembe se razodevajo s tem; 1. da se spolovila same v svoj prejšnji stan vračajo, in 2. da se siska še bolj izpodobljata.

1. Spremembe v spolovilih samih.

a. Na maternici.

Maternica, ktera se začne že o porodu z začetkom popadkov v svoj poprejšnji stan vračati, se premeni v otročji postelji popolnoma in dobi skoraj vso svojo prejšnjo velikost, podobo in lego; potem se pa verne tudi njena naravna delavnost — perilo —, samo s tem razločkom, da se to pri ženskah, ktere ne doje same, navadno pred zgodi, kakor pri doječih.

Koj po porodu ušlatamo maternico kot otročja glava veliko, terdo, krepko bulo neravne podobe in nerav-

nega poveršja med sramničnim sklepom in popkom; čez kakih šest ur je maternica sopet bolj mehka in ohlapna in seže s svojim dnom dostikrat do popka, potem se pa redovno zmanjšuje, tako da čez kakih 14 dni maternično dno že prav težko ušlatamo ali pa nič več ne, ker se je maternica že v medenco potegnila. Čez kakih šest tednov ima maternica že precej svojo prejšnjo podobo, pa taka, kakor v deviškem stanu ni nikolj več. Ravno to velja tudi od drugih spolovil.

Nožnični del maternice je perve dni še zlo rahel, mehek, kakor zmečkan; začne se v prejšni stan vračati in zmanjševati na notranjem ustju proti unanjemu, tako, da dobi nožnični del kmali svojo piljkovo podobo in čez 14 dni je zopet pol palca dolg. Unanje ustje pa ostane dolgo neravno, zatergano in kakor zarobljeno.

To zmanjševanje maternice se zgodi z avoljo tega, ker zgubljuje svoje pervine (Elemente), zlasti pa ker se mašoba njenih mišičnih kitic premenjuje; znamenje tega premenjenja je otročnično čišenje. Dalje pripomore k temu zmanjševanju večkratno kerčenje maternice, ktero se imenuje poporódni popadki.

1. Otročnično čišenje (Wochenfluss).

Otročnično čišenje ni nič družega, kakor vničene pervine materničnega snutka, ostanki žleznice, nekoliko pa tudi v mast premenjene mišične kitice i. t. d., s kervjo vred, ktera teče po malem iz materničnih žil.

Otročnično čišenje je perva dva dni rujavkasto rudeča tekočina, ktera je z mnogimi kosmički zmešana in ima lasten živalsk duh. — Tretji dan je ta čiša navadno že bolj bleđa, je le malo še rudeča, redka in podobna vodi, v kateri se je meso pralo — vodenokervava je. Proti sedmemu dnevu prihaja otročnično čišenje bolj gosto in rumenkasto, ker je žleznato-gnojno in nazadnje se spremeni v kot mleko belo, žleznato tekočino, to je mlečje ali belo otročnično čišenje.

Kar se tiče obilnosti otročničnega čišenja, ga teče perve dni otročje postelje največ in ga je potem vedno

menj in menj, dokler čisto ne mine. To se zgodi med šestim in osmim tednom.

2. Poporódni popadki (Nachwehen).

Poporódni popadki so tudi pravo kerčenje maternice, katero pride, kakor popadki sploh, po prenehljih eno za drugim, in katero stori, da je maternica o njih bolj terda. To spozná babica, da položi roko na trebuh otročnice, otročnica sama pa jih čuti kot prave popadke, kateri gredo od križa do stegen.

Poporódni popadki izženejo včasí kri, ktera se v maternici nabere, in ostanke jajcovih delov. O vsakem poporódnem popadku teče otročnično čišenje močnejše, ker mora nabrana tekočina zavoljo kerčenja iz maternice; trebuh otročnice pa ni boleč, če ga pošlatamo.

Poporódni popadki sploh pridejo samo perve tri ali štiri dni in najbolj pogostem pri ženah, ktere so večkrat rodile in pa po porodih, kateri ne terpé dolgo; pridejo pa le po dolgih prenehljih, v kterih se otročnica popolnoma dobro počuti.

Nekaj posebnega je to, da so poporódni popadki, kadar pridejo, vselej takrat najmočnejši, kadar začne otrok sisati in pa takrat, kadar otrok sisá.

b. V drugih spolovilih.

Široki maternični vezki, kateri gredo k potrebušnici, ohlapnejo v primeri, kakor se maternica zmanjšuje.

Ker so tako vstvarjeni, kakor maternica, se zmanjšujejo tudi okrogli vezki in se stanjšajo in pobledé.

Jajcove vodila z jajčnikoma vred se postavijo še le v drugem tednu otročje postelje tako, kakor so bile pred nosečnostjo.

Nožnica, zavoljo poroda zlo raztegnjena, prihaja bolj in bolj ozka, dobiva sčasoma zopet prečne gube, ostane pa vendar, zlasti v nožničnem obočju vedno ohlapna in bolj prostorna, kakor je v deviškem stanu bila. Ravno tako izločuje o otročji postelji več žlema in to dostikrat tako dolgo, da dobi žena zopet svoje perilo.

Unanje spolovila splahnejo tudi sčasoma in se skercijo; samo bolj zamokle farbe so in mala piska molita pri ženi, ktera je rodila, izmed velicih.

Presredek se skrajša do svoje prejšne širokosti že po prvih 24 urah.

2. Spremembe na siscih.

Sisca se po porodu bolj napneta, in zavoljo tega se bradovici bolj skercite in po videsu skrajšate. Kmali po porodu, večdel že perve tri dni, ima otročnica več mleka in mlečna žleza se napolnuje v svojih grozdu podobnih koncih in mlekotokih, od kodar se čutijo na njih mnoge, neravne, ko lešnik velike, neboleče terdine, in potem teče dostikrat mleko samo po sebi iz njih.

Mleko je sestavljeno iz vode, cukra, srovega masla (putra), sira in nekterih soli. Pervo mleko je bolj rumenkasto, ga le malo priteče in otroka malo na drisko žene; imenuje se izmlezva (Bismilch).

Pervo obilneje mleko prihaja navadno brez vročnice, kar se dá vsaki dan večji dél skoro pri vseh otročnicah opazovati. — Prave mlečne vročnice ni; če pa kako otročnico bolj ali menj mrazi, in vročina napada, izhaja to iz kakega drugzega uzroka, postavimo, da so spolovila kaj poškodovane, ali pa je prav lahko, da ima otročnica vročnico zavoljo tega, ker ji senjasta bradovica pri dojenju bolečine dela, ali da se otročnica prehladi, v živežu pregreši i. t. d. — Le prevečkrat mislijo babice, da je mrazenje otročnic tako imenovana mlečna merzlica! —

Kar se tiče mero mleka, ga nima vsaka žena enako veliko, in ravná se to po starosti, zdravju, zlasti pa po tem, kakošna sta sisca, in po marsikterih družih okolnostih. Tako uči skušnja, da imajo več mleka otročnice, ktere dénejo kmali po porodu otroka k siscam in potem redovno dalj časa sisati dajajo; dalje če si dajo vselej en sisec do praznega izsisati in imajo živež, kakoršen jim gré.

Mlečnost terpi pravilno 6 do 9 mescov in toliko je dosti za prvi živež otroka. Otrok potrebuje navadno en

funt mleka, in toliko ga dobiva v enem dnevu iz siscov. Čez 6 ali 9 mescov ima dojnica menj in menj mleka in čas je, da se otrok odvadi, to je odstavi.

Ko je otrok odstavljen, pritečejo še nekaj časa kakke kaplje mleka iz siscov; večdel pa ostaja mleko v persni žlézi. Sisca otečeta precej in sta boleča, potem pa začne sopet izmlezvi podobna tekočina iz nju teči, ktera pa čez kakih osem dni sama zaostane in se v kakih 4 ali 5 tednih tako posuši, da tudi s stiskanjem ni mogoče, še kaj is siscov dobiti.

III. Oskerbovanje otročje postelje.

Pri oskerbovanju otročje postelje se skaže babica, ali kaj vé ali nič ne vé. Otročja postelja namreč je stan, iz ktereга izvirajo po nepravšnem oskerbovanju tolikoktere, dostikrat nagle bolézni, ali pa take, ktere se mnogokrat še le po več letih pokažejo — da bi se tako ne! Tudi je pri otročnicah neumnih vraž na cente; téh vraž naj babica nikolj ne podpéra; zatera naj jih, kolikor more.

1. Oskerbovanje otročnice prêci po porodu.

Ko je babica posteljco iztrebila, naj gleda naj pervo, da dobí otročnica kmali kmali pokoj, kateri ji dobro déne. Zavoljo tega naj potegne izpod njé premočene, in naj ji podloži druge dobro pogrete rjuhe, pa tako, da se otročnica preveč ne pregiblje. Potém naj jo položi tako, da leži ravno in z vkup stisnjenimi nogami, in pusti naj jo, da se počije in brez nevarnosti uživa spanje, ktereга ji je večdel silno silno treba. Spanje ji dá moč. Spanje tudi ne déla kervovenja, kakor ljudjé sicer mislijo. Kervavenje zadéne otročnico tudi, kadar čuje. To pa je napačno, če babica ne dá otročnici spati, zavoljo tega da ji ta reče da čuti, da gré kri od njé, ali pa da babici reče, da se slabo čuti in babico tako na notranje kervavenje zaberne.

Vsaka babica ima tedaj dolžnost, perve tri ure

na otročnico dobro paziti in gledati, kako se ploh počuti in ali ne teče kervi iz njenih spolovil. Zlasti mora babica paziti, ali se maternica dobro kerči ali ne, ali leži maternica v sredi trebuha, ali ne sega s svojim dnom čez popek. Tako bo spoznala babica lahko vsako nevarnost in ne bo nadlegovala otročnice s tem, da ji brani spanje, katero ji tako dobro dé.

Dalje je tréba ženo, ktera je ravno porodila, berž s pogretimi rjuhami odéti, zlasti pa zavoljo tega, ker jo kmali po porodu kratek mraz rad strese.

2. Nadaljno oskerbovanje otročnice.

Ko je otročnica po porodu kolikaj pokoja uživala, je treba, da ima babica svojo skerb: 1. za posteljo in stanico otročnice; 2. za njeno telesno in dušno počutenje, 3. za njeni živež, za redovno izpraznovanje njenega života, kar se tiče blata in vode, in 4. za njena sisca, kar se tiče dojenja.

1. Postelja in stanica otročnice.

1. Ko je prišla otročnica sopet k moči in je maternica dobro skercéna ostala, naj ji osnaži babica spolovila in stegna z gobo ali pa snažno cunjo v mlačni vodi pomočeno; potém naj ji sléce vso umazano obleko in naj ji obleče čedno, suho pa dobro pogreto srajco, in otročnica se preloži v drugo posteljo, če ni sila, da mora porodna postelja tudi otročja postelja biti.

Ako je bila posebna postelja za otročnico napravljena, ktera mora pa taka biti, kakor spredej popisana porodna postelja, se otročnici bolj prileže, da se na-njo prenese, ali pa da se po moči blizo porodne postelje postavi in otročnica s pomočjo babice na-njo preséli.

Če pa porodnica ostane v tisti postelji, v kateri je porodila, se morajo vse onesnažene in premočene rjuhe, blazine i. t. d. spod njé spraviti in postelja se napravi tako, kakor je bilo rečeno. Otročnica pa ne sme vstati. Sploh ne smé otročnica vstajati, kadar se ji prestilja, dokler ima ležati. Zavoljo tega se ji

ima postelja še le takrat popolnoma postljati, kadar more prvi pot vstati. Do tistega časa pa naj babica takole prestilja: Otročnica naj se pomakne, postavimo, tik do desne stranice, babica pa naj prerahlja ta čas na levi strani slamnico in žimnico, naj poravná rjuho in podloži čedno, dobro pogreto podlago; potem se vleže otročnica na tako pripravljeno levo stran postelje, babica pa potegne podlago pod njo in prestelje potem posteljo tako, kakor popred na levi strani.

Odeta ne smé biti otročnica nikolj s preteško odejo, temuč tako, kakor je bila sicer navajena. Samo v bolj hladnem letnem času je dobro, da ima še čez trebuh bolj gorko odejo.

2. Veliko je ležéce na stanici za otročnico, kjer je mogoče. — Zrak ali luft v nji mora biti vselej čist, suh, ne prehladen pa tudi ne pretopel. Dobro je tedaj, če je mogoče, da se dá otročnična stanica prezračiti (preluftati). Navadno se stori to, da se odprejo v bližnji stanici okna; to je pa večdel premalo. Ako je otročnica dobro odeta, zlasti pa, če stoji njena postelja tako, da je ne zadéne sapa, skoraj ni mogoče, da bi se prehladila, če se tudi odprejo okna njene stanice. Tudi v zimskem času se morajo stanice porodnic prezračevati ali luftati. Kar moč čist zrak je v vseh okoljšinah potreben.

Dalje mora otročnična stanica dosti svetla biti. Njena postelja mora pa tako stati, da niso njene in otrokove oči naravnost proti luči obrnjene. Kakor je pa prevelika svetloba škodljiva, tako je to še toliko bolj škodljivo, da vse okna otročnične stanice preveč zagrinjajo kakor v božjem grobu, ker potem materi in otroku nenavajena svetloba še bolj škoduje, kadar postavimo, zavoljo prezračevanja okna naenkrat odgernejo. Tako navado imajo pa še skoraj povsod — da bi je pač ne imeli!

2. Skerb za telesni in dušni počutek.

Za telesni in dušni počutek otročnice je treba pa dobro skerbéti, ker se utegnejo, kakor smo že rekli, v

otročji postelji kaj urno prav nevarne reči izcimiti. Za-
voljo tega naj ima babica prigodbe v otročji postelji pred
očmi in zlasti naj gleda, kako se v otročji postelji spo-
lovila kerčijo in zmanjšujejo, posebno pa kako se mater-
nica v prejšni stan vrača.

Da se spolovila v otročji postelji v svoj poprejšni
stan vračajo in se o tem nič nevarnega ne primeri, pri-
pomore največ pokoj telesa in duše (serca), in pa
snažnost v vseh rečéh.

Otročnica naj ostane vsaj devet dni v po-
stelji in tako, da leži: prva dva dni vznak, potem
pa tudi na tej ali uni strani. Če se prezgodaj in preveč
vsede, ji skoraj nič menj ne škoduje, kakor, če pre-
zgodaj vstane. Da zadenejo otročnice tolikrat ker-
vavitve, pobesenje in truti maternice in nožnice, večidel
ne izvira iz ničesa družega, kakor iz tega, da prezgo-
daj vstajajo. Saj se otročnice že tako prve tedne
lahko prehlade in v bolezní zakopljejo; če pa še prezgo-
daj vstanejo, jih kaj tacega temveč in lahko naleti.

Res je še prevečkrat taka, da ta ali una žena za-
voljo opravkov ne more tako dolgo v postelji ostati. Taki
ženi naj babica oistro zapové, da naj se vsaj varje, ko-
likor ji je moč, zlasti pa težkih del, posebno da ne
nosi in ne vzdiguje težkih reči. Otročnici je tudi v
začetku škodljivo, otroka preveč pestovati; to pa
tudi otroku ne tekne dobro, kar se bo pozneje povedalo.

Otročnica pa tudi naenkrat ne sme vstati; prvi
pot naj ne ostane dalj časa zunaj postelje, kakor le toli-
ko, da se ji postelja dobro prezrači in prestelje, potem
naj vstaja sčasoma za kake pol ure — najbolje je o
poldne —, pozneje za eno, dve uri i. t. d., še pozneje
naj vstane nekoliko časa predpoldne, naj se potem vleže
in popoldan sopet vstane, dokler more sčasoma celi dan
zunaj postelje ostati.

Iz stanice ne smé iti otročnica, če je moč, po-
léti ne pred tremi, pozimi pa ne pred šestimi tedni. Ne-
varno je pa vselej, da gre otročnica koj prvi pot,
ko sme iz hiše iti, v cerkev se žegnati dat. To ji je
škodljivo, ker je v cerkvah hladneje kakor pod milim ne-

bom. V cerkev naj gre še le potem, kadar se je po nekterih sprehodih unanjega zraka ali lufta privadila.

Da se otročnica dobro počuti, ji pripomore snažnost, pa ne samo života, temuč prav posebno tudi snažnost posteljnega in životnega perila. — Spolovila si mora, dokler se čistijo, vsaki dan enkrat, v začetku pa po dvakrat z v mlačno vodo pomočeno gobo snažiti. Da se otročnični tok ali čiša lovi, se morajo podložene rjuhe pridno premenjevati, — v začetku vsacih 24 ur vsaj dvakrat: pa suhe in dobro pogrete morajo biti rjuhe. V nekterih krajih rabijo otročnice nekake zamaške iz cunj (Stopftuch); téh ne sme otročnica nikolj imeti, ker delajo, da se otročnično čišenje ne more odtekat: pa so tudi vzrok, da se jim unanje spolovila, stegna i. t. d. osenjajo. Ako pa že ravno ktera otročnica misli, da mora take zamaške imeti, naj jemlje vsakih 4 ali 6 ur druge.

Nič ni bolj zoperno, pa tudi škodljivo, kakor če kdo ves v potu leži in od potú premočeno perilo, da tako rečemo, na svojem životu suši, in misli, da tako perilo mora na životu biti. Pa vendar imajo ljudje, — in še celo babice — neumno vražo, da otročnica ne sme pred devetim dnevom srajce prebleči! Perilo se sme in more z drugim premeniti, kadar je vmazano; nobene nevarnosti se ni zavoljo tega bati; samo mora biti stanica primerno topla, perilo, ki se ima prebleči, suho in dosti pogreto, in sicer se mora varovati, da se otročnica ne prehladi. Otročnica se še bolje počuti pri tem.

Ženskam, zlasti takim, ktere so že več otrok imele, ktere imajo ohlapne trebuhe, dénejo prav dobro tako imenovani pasovi čez trebuh (Bauchbinde), ker pomagajo, da se trebuh bolj kerči. Za silo je tudi terilo ali obrisavnica za to dobra. Pa preveč nategnjeni ne smejo biti taki pasovi. Otročnica, ktera ima trebuh tako prepasan, se še celo bolje počuti.

Da v otročnični stanici zrak čist ostane, se ne sme v nji perilo sušiti, kuhati i. t. d.

Dokler je otročnica v postelji, bodi oblečena v srajci, jopici, za vratom naj ima ruto, na glavi pa avbico ali pa ruto. Več obleke ji ni treba. Da bi se

mogla otročnica vedno potiti, ni samo nepotrebno, ampak še škodljivo, ker jo nezmerno potenje slabi in ji kožo tako občutljivo dela, da se o najmanjši priložnosti lahko prehladi. Zavaljo tega je smešno, otročnici prepovedati, naj rok nima razodetih; se ve pa da mora biti toplota v stanica sicer zmiraj enaka.

Zunaj postelje mora biti otročnica pripravno oblečena, posebno pa tako, da lahko sisati daje; sploh naj se ravna njena obleka po letnem času.

Kakor za pokoj telesa je treba tudi za pokoj duše in serca otročnice skerbéti. Ogibati se je tedaj vsake reči, ktera bi otročnico kakor koli prepasti utegnila. Zavaljo tega mora otročnica stanica, kakor je že rečeno bilo, v mirnem, po moči tihem kraju hiše biti, in prvih devet dni se morajo vsaktere vasovanja oestro prepovedati, ker mora otročnica, če hodijo ljudje preveč jo obiskovat, preveč govoriti in marsikaj slišati, kar ji nepokoj i. t. d. dela.

3. Skerb za živež, za spraznovanje života.

Največkrat zbolé otročnice, ker se v živežu pregrešé, in ravno, kar živež utiče, se varujejo najmenj. Babica ima tedaj tukaj najbolj paziti in skerbéti, da se odpravijo škodljive napačnosti in vraže, ktere imajo tu in tam.

Najboljši opomin, da naj živi otročnica trezno, daje, kakor smo že rekli, to, da skoraj nobeni otročnici perve dni po porodu jesti ne diši; vsaka ima bolj ali menj vmazan jezik, želodec prebavlja le počasi in zamašena ali zapečena je.

Perve tri dni naj vživa otročnica samo čisto govejo juho (župo), ali juho, v kateri se je kuhal rajž, ješprenj ali sago; četerti dan ji smé, če ji diši, babica o poldan v juho kaj zakuhati; zjutraj in zvečer pa naj vživa še samo čisto juho. — Peti dan bodi njeni živež zraven zakuhane juhe tudi še nekoliko praženega, pa ne z dišavami (gvircom) narejenega sadja; najbolje se priležejo na vodi pražene jabelka s kosčkom žemlje, ali pa omaka od kuhane teletnine, kuretnine s kosčkom žemlje. — Šesti dan naj ima otročnica za kosilo to,

kakor peti dan, in malo več belega na mleku zamesene-ga kruha. Sédmi dan sme opoldan že lahko močnato jed dobiti ali pa v omaki kuhane teletnine ali kuretnine. Tudi kava (kafè) ji odslej zjutraj ne škoduje, posebno pa če ga je že sicer navajena; zvečer pa ne smé še nič družega uživati, kakor zakuhane župe. Osmi dan naj ostane pri ravno tem živežu, samo malo več naj ga dobi. Deveti dan, ko pervikrat vstane, sme že tudi nekoliko pečene teletnine ali kuretnine jesti i. t. d., tako da se do štirinajstega dne počasi k svojemu navadnemu živežu verne. Poglavitno pravilo pa naj bo otročnici pri vsaki jedi to, da po vsaki jedi se le toliko najé, da se čuti, da bi še lahko kaj jedla; pa varovati se mora vselej takih jedí, ktere napenjajo, če sama dojí, pa tudi kislih in zlo z dišavami narejenih jedí.

Za pijačo se ji najbolje prileže prestana voda. Čaj ali tè je nepotrebna reč, in še celo škodljiva pijača je, če ga pije otročnica preveč in gorkega; škodljiv je pa zavoljo tega, ker se otročnica po njem preveč potí in se želodec z njim spridi. Ako pa misli kaka otročnica, da brez čaja ne more obstati, naj se ji sicer dovoli, pa samo mlačnega naj pije in ne preveč. Najbolj se prileže otročnicam čaj, kteri je narejen iz dvéh delov slezovih (ajbševih) in pirničnih in iz enega dela sladkih korenin.

Vino, žganje in druge pijače, ktere kri zlo sogrejejo, so otročnicam škodljive; tudi dojnica ne teknejo. Dojnicam dé dober ol (pir ali pivo) najbolje. Zoper nevarno navado, berž po porodu vina piti, se mora babica ustavljati, kar le more.

Kadar je otročnica zamašena (zapečena), nima babica perve dni nič storiti; ako bi še tretji dan otročnica ne opravila svoje potrebe, naj jo klišтира babica z vodo, oljem in soljo.

Kadar otročnica svojo potrebo opravlja, naj ne vstaja, dokler mora ležati; očedi naj se vsaki pot v podloženo za to pripravno posodo.

Ako se ne osnaži porodnica po prvi klištiri, ji ne smé babica nikakor notranjih zdravil dajati; še drugo

naj jo klišтира in vzame naj nekoliko več soli. Ako še to ne pomaga, je treba po zdravnika poslati.

Otročnica naj odcedi svojo vodo vselej, kadar jo količkaj tiši. Zakaj če vodo zaderžuje, jo utegne kaj hudega zadeti. Če bi se tedaj otročnici hotla voda zapetrati, naj ji jo babica rajše s katetrom odcedi. Polni scavni mehur se da kot okrogla, plivkajoča, nad sramnim sklepom ležeča mehka oteklina čutiti; maternica je pri tem vselej navzgor in sicer na desno ali pa na levo potisnjena.

4. Skerb za sisca, urédba dojenja.

a. Splošne pravila.

Ako je mati zdrava, je njena sveta dolžnost, da otroka sama doji, sicer ni vredna lepega imena in sreče, da je mati.

Otrok ima pri materi živež, kateri je njemu najprimerniši, če ga sama doji. Za to je Stvarnik skerb. To ohrani otroku življenje in dobro zdravje; gotovo je pa tudi, da se s takim dojenjem vloži prava kal ljubezni matere do otroka in ljubezni otroka do matere.

Matere zavoljo tega ravno nikakoršne posebne škode ne terpe, če same ne dojijo; pa res je tudi, da se matere, ktere dojijo, še le prav popravijo; verh tega je pa tudi Stvarnik ženo za to ustvaril in ji persi dal, da sama doji.

Tega naj babica vsako otročnico opomni in prav na serce naj ji položi, da sama doji. Če bi pa babica mislila, da bi kaki otročnici morebiti škodovalo, če bi sama dojila, naj se posvétuje s kakim zdravnikom. To je njena dolžnost in tudi njena vest terja to od njé.

Včasi je pa dojenje materi in otroku res škodljivo. Zavoljo tega mora babica, kadar kaki ženi svetuje, da naj sama doji, popolnoma prepričana biti, da je otročnica vsa zdrava. Kaj več o tem se bo povedalo, kadar bo govorjenje od najéte dojnice, kar ima tudi za mater veljati.

Če so bradovice za dojenje neugodne, namreč prekratke ali preplitve, da žena ne more dojit, in ni

že o nosečnosti za nje skerbela, je mogoče prav dostikrat še pomagati, če ste mati in babica dovolj poterpežljive. Dokler sta sisca še mehka, se povlečejo bradovice s perstmi. To se stori, da potisne mati sama ali pa babica sisec s perstmi, bradovico pa porine dojenčku kolikor je moč globoko v ustica, da začne sisati, ko mu mleko va-nje priteče. Ako to nič ne pomaga in sta sisca zelo terda in napeta, se pripravljate bradovici, zlasti slabotnim otrokom, in se izpraznita prepolna sisca najbolje s tem, da se položi kak starej in krepkej dojenček na persi ali pa da se z umetnimi sisavnicami sisca izpraznita.

Kadar sta sisca tako zelo napeta, je vselej treba ju rahlo stisniti in skrbeti, da ne visita preveč. Zavoljo tega se podloži vsak sisec s preganjenim pertom in pritisne k persam tako, da se zaveže pert desnega sisca na levi, pert levega sisca pa na desni rami.

Kar se tiče tistega orodja, katero je znano pod imenom „umetnih sisavnic“, so tako imenovane samosisavnice najpripraviše in najstanovitneje; verh tega se pa izpraznjujeta z njimi sisca prav rahlo in složno. Sostavljene so pa samosisavnice iz gumi-elastičnega mehurčka in steklenega lijačka (Glastrichter) s širokim robom. Preden se rabijo, se déne odpertina v mlačno vodo, mehurček se stisne z roko, lijaček se pa pritisne na obstretino, tako da pride bradovica ravno na sredo. Ko se potem neha mehurček z roko stiskati, se bradovica berž podaljša, in obilo mleka priteče iz nje. Tako se potem sisec prav lahko izprazne. Samosisavnica se sname s tem s sisco, da se mehurček stisne; pred se ga je deržala, kakor pijavka, zdaj pa kar odjenja in prav lahko se preč vzame.

Ravno tako se vzame samosisavnica s sisco, če se pritisne na-nj zato, da se podaljša z njim kratka ali plitva bradovica. Pusti se pa toliko časa na nji, da se bradovica prav dobro potegne, potem se pa déne na stran in otrok se položi berž k siscu. Prav lahko prime potem otrok bradovico.

Ako se pa bradovice vendar prehitro skerčijo, se pokrijejo z nadbradovičnikom, iz kterega dojenček včasih prav lahko sisa.

Nadbradovičniki so plošnjate na sredi prevertane šipice, ktere imajo tam, kjer so prevertane, siscu podobno izmoljavo. Narejeni so ali iz gumi-elastike ali pa iz zelenikovega (pušpanovega lesa); izmoljava na njih je pa kak posušen kravji sisec, ali je pa iz gumi-elastike, iz razapnjene slonove kosti i. t. d. Preden se položé bradovičniki na sisce, se pomočijo v toplo vodo.

Ako nima babica kakega družega dojenčka pri roki, ali pa samosisavnice (ktere med njenim orodjem ne sme manjkati), se sme poslužiti mladega psička, da bradovice potegne, ali jih naj pa povleče kak odrašen človek s svojimi ustmi, na priliko, lastni mož otročnice. — V sili je tudi kaka navadna steklenka (flaša) s široko odpertino in z gladkim širokim robom za to dobra. Steklenka se položi pred v toplo vodo in ko je dobro pogreta, se nastavi z odpertino na bradovico. — Ravno tako se podajo za to navadni rožički (Schröpfköpfe).

Med mnogimi, dostikrat ugodnimi sisavnicami imenujemo še té-le kot najprosteje in najceneje: Mlečna sisalka, to je, steklena brizglja, na katero se natakne palec (ali còlo) širok obroček iz slonove kosti, in pa tako imenovani navadni glažki, kteri imajo dolgo zakrivljeno stekleno ali glaževnato cevko. Rés je, da si more otročnica sama s temi mleko izsisavati, al terpeti mora tudi kaj o tem.

b. Obnašanje pri dojenju.

Ko je porodnica po porodu pár ur počivala, potem pa otrok začne vekati, naj poskusi ga k siscu pripraviti. Ako sta sisca po vsem zdrava, in je že kaj mleka v njih, otrok pa tudi dosti močen, začne berž sisati. Ako mati še mleka nima, bo po draženju, ktero sisanje dela, beržeje priteklo, pa tudi otrok se uči pri tem sisati.

Otročnica naj se vleže zavoljo tega po strani, naj se podprè z roko, s katero ima otroka objetega, z drugo roko pa naj déne sisec otroku v usta, tako, da s kazavcom te roke brani, da persi ne tišé preveč na otrokov nos; sicer otrok ne more dihati. Tako mora ravnati otročnica tako dolgo, dokler ne vstane.

Dokler otrok sisa, je treba, da ga mati redovno doji zdaj na tem zdaj unem siscu. Dojnica mora skerbeti, da siscov preveč ne pregreje; zmeraj enaka toplota jim najboljé dé. Če dojnica sisca v preveč tople rute zavija, si škoduje, ker se zavoljo tega celi život preveč izpari, potem pa, ko otroku sisati daje, se prav lahko prehladi. Paziti mora tadaj dojnica, da siscov ne prehladi ali jih kaka druga škoda ne zadéne.

Ko otročnica vstane, naj položi otroka na ročje in navadi naj se, ga sedé dojiti, posebno v postelji. Kaj lahko se priméri, da zaspi, ko ležé doji, in otroka zaduši. Nekolikrat se je že taka nesreča primerila!

Dasiravno še pravega uzroka ne poznamo, vendar skušnja uči, da se mleko zlo po dušnih gibkih in nekterih jedéh ravná in tedaj ni dobro, otroku kmali po jedi ali po veliki togoti sisati dajati. Mati ali dojnica naj si v taki priložnosti vselej pred mleko ali s sisavno steklenko izsisa ali naj si ga pa izmolze.

Vselej, ko se je otrok nasisal, naj si umije mati sisca, otročičku pa usta s čisto vodo. Tako se najberžeje obvarje, da se bradovice ne osenjajo, otrok pa ne dobi tako imenovanih gobici.

c. Kako se ima mati vésti, kadar ne doji sama, in kako kadar otroka odstavlja.

Kadar kaka mati zavoljo kakoršnega vzroka koli ne doji sama otroka, se mora do petega, šestega dneva ojstro postiti, to je, tako dolgo, da se ji sisca ne napolnujeta preveč z mlekom; če bi se pa to vendar le zgodilo, se mora toliko časa postiti, da ji mleko mine, in v mehkih siscih nikake bolečine več ne terpi. Pa tudi potem še ne sme več dní nič preveč redivnega (tečnega) vživati.

Taka mati naj zavija svoja sisca v tople, mehke rute; najbolja je za to váta; podvezuje naj ju verh tega tudi še ravno tako, kakor dojnica, da ohlapneta, kolikor je moč. — Ako pa v kljub temu še terda, napeta in bolestna ostaneta sisca, naj poklada babica vlažno-tople rute na nja in kmali kmali ohlapneta. O tem mora otročnica skerbéti, da je vedno odpertega života.

Ravno tako je ravnati, kadar se otrok odstavlja, samo z razločkom, da se mu daje bolj poredkoma sisati. Tako se sisca vedno menj in menj dražita in tudi menj in menj mleka izločujeta, dokler se nazadnje popolnoma ne posuši.

Ako babica tako ravná, se ni nikakoršne nevarnosti bati ne takrat, kadar mati sama ne doji, ne takrat, kadar otroka odstavlja, in strah, da bi, kakor pravijo, mleko kam drugam ne zašlo, je tudi ena tistih vraž, ktere zatreti naj si babice prizadevajo.

Kdaj da ima mati otroka odstaviti, se ravná po njeni moči, njenem počutenju sploh, po množini njenega mleka in po teknenju otroka. Čez 9 mescov naj mati otroka nikolj ne doji.

Četerti oddelek.

Novorojenček in dojenček.

I. Spremembe na novorojenčku.

Ko je otrok rojen, mora začeti precij njegov život sam za-se skerbéti; zbudé se sčasoma vsi čutki, kateri so bili, da tako rečemo, popolnoma nedelavni, dokler je bil otrok v maternem telésu. Kakor odrašeni človek mora koj dihati, in zavoljo tega se začne kri v njegovem životu vse drugač pretékati, kakor v maternem telesu. Ob enem se izprazne njegov život tako imenovane otročje smole in potrebuje primerne pravega živeža, da more živ ostati.

Sčasoma zginejo vse znamenja njegovega življenja v maternem telésu; ostanek popkovine odpade in spremembe zginejo, ktere so se o porodu na njegovem životu naredile, kakor: porodni otok zgine in glavica dobí svojo pravo podobo.

Dokler je še kaj znamenj življenja v maternem telesu na otroku, zlasti dokler ne odpade ostanek popko-

vine, se imenuje otrok novorojenček, pozneje pa dojenček.

II. Oskerbovanje novorojenčka in dojenčka.

Tu je tréba na vse imenovane spremembe gledati in oskerbovanje to se razdeli prav za prav v tako imenovano prvo oskerbovanje otroka, to je, kako se ima otrok precí po porodu oskerbovati, in v njegovo nadaljno oskerbovanje, to je, kako se mora z novorojenčkom in dojenčkom še dalje ravnati, da v vsakem ozeru dobro tékne.

1. Prvo oskerbovanje novorojenčka.

Ko je bila popkovina ločena, dá babica otroku klištiro s kakimi 6 žlicami mlačne vode, ga zavije v gorke rjuhe, dokler ne pride otročja smola od njega, in položi potem na kako varno mesto. Ko je mater na suho posteljo preložila, začne babica otroka oskerbovati; osnaži ga namreč siratkastega žlema, kervi i. t. d., ki se ga še derži. Zavoljo tega namaže otroka z neslanim srôvim maslom (putrom), maslom ali svinjsko mastjo, ali s čistim oljem ali beljakom zlasti tam po životu, kjer se ga veliko siratke derži, kakor: po glavici, po vratu, pod pazdihami in po členkih; potem ga pa dene v toplo kopel, katero mora že pripravljeno iméti.

Kopel mora biti ravno prav topla (28° R nad ničlo). Da ni prevroča, spozná babica iz tega, da položi v njo pomočeno perteno cunjo urno na trepavnice svojih očí. Ako more cunjo na njih sterpeti, kopel ni prevroča.

Za kopel se podá najboljše čista voda. Mleka ali vode od otrobov ji pridajati ni treba, ne škoduje pa tudi ne.

Kadar babica otroka koplje, naj ga derži tako z levico, da ji leži otrok s svojimi pléčicami ravno na dlanu in glavica iz vode gleda, z desnico pa vmiva život z gobo. Potem zavije otroka v mehko pogreto rjuho, ga položi na mehko blazino in obriše skerbno. Tako naj koplje babica otroka tudi pozneje.

Med tem, ko ga koplje, naj pogleda babica dobro, ali je otrok dobro vstvarjen in ali morebiti ni kaj poškodovan. Ako kaj napačnega najde, ne sme tega nikakor materi povedati, da je ne ostraši; pové naj pa njenim ljudém in réče, zdravnika poklicati, ker je včasí mogoče, take popake in poškodbe odpraviti.

Ko je babica otroka čedno skopala in obrisala, mora najpred na ostanek popkovine pogledati. Vselej je dobro, prevozo na popkovininem ostanku odvezati, čeravno ne teče kri iz nje, in jo znovega terdneje prevezati, ker včasí popkovina v kopli tako ohlapne, da prevoza odjenja in pozneje kri lahko teči začne. Zavoljo tega se nategne trak z dvojním vozlom terdno, potem pa se priveže konec popkovininega ostanka blizo popka s pentljo. Ostanek popkovine tako naredí zanjko, s katero se dalje tako-le ravná: Babica vzame suho, štirivogljato, kake dve dlani široko platneno cunjico, jo pregane in prestriže na sredi enega roba do srede. Tako prestrižena cunjica se porine potem tako pod popkovinino zanjko, da se notranji konec zareze ravno popku podá in cunjica se pregane potem ravno nad zanjko. Potem se položi ostanek popkovine, ki je tako zavita, na levo stran popka; zakaj na desni strani bi utegnila na jetra pritiskati. Čez popek povije potem babica otroka s štiri perste širokim povojčkom 4 ali 5 krat prav rahlo čez trebušek.

Ko je to storila, obléče babica otroka, in sicer najbolj tako-le: Na glavico mu dene lahko avbico, okrog vratú pa majhno trivogljato rutico pod srajčico, koja je zadaj preklana, in obleče mu jopico, koja seže do popka. Potem zgane plenico na tri vogle in jo položi s sredo najdaljšega vogla tako pod otrokov križ, da zavije potem doli gledajoča voglička med nožicama čez spolovila in popek nazaj, v stranska voglička pa zavije otrokove ledja ob trebušku. V drugo plenico, koja seže ravno tako visoko čez trebušek, se zavijete nožici, vsaka posebej; potem pride flanela in nazadnje v bolj toplem letnem času lahek, štepan mehke kolterček, v bolj merzlem letnem času pa ne preveč debela pérnica, ktere zdoljni konec se zavije čez nožice nazaj do pers, na stranah pa ob životku in se zaveže s trakom. Če je pa

ta kolterček tako narejen, da se njegove strani, ko se navspred zavijete, po sredi stikate, se prišije več trakov k njemu, kateri se potem zavežejo.

Samo v taki obleki more otrok dobro tek-niti, to je, rasti, kakor je prav, nikakor pa ne v povijanju, kakor so večdel še navajeni. Povit otrok je, tako reči, kakor v železje ukovan in njegovi udje, mišice, persi i. t. d. se ne morejo tako razvijati, kakor je prav. Prazna vera je, da dobé krive ude otroci, katerih ne povijajo.

Ko je babica novorojenčka tako opravila, naj ga položi na njegovo posteljco. Zato se podá najbolj posebna, terdno stoječa posteljca, tako imenovan otročji jerbas, kateri sme blizo matrne postelje stati; samo za-to se mora skrbeti, da ni v preveliki svetlobi, da sapa na-nj ne vleče in da ni blizo vroče peči.

2. Nadaljno oskerbovanje novorojenčka in dojenčka.

Pri nadaljnem oskerbovanju novorojenčka je skrbeti:

1. za popek in za odpravljenje navadnih sledov poroda;
2. za njegovo telesno snažnost, prav posebno
3. za njegovo rejo;
4. za njegovo dobro počutenje in
5. za njegovo prvo izrejo.

1. Skerb za popek in za odpravljanje navadnih sledov poroda.

Ostane popkovine vsahne in odpade navadno v prvih pětih dnéh. Dokler se še otrokovega popka derži, se mora vsaki dan vsaj enkrat, če je moč, dvakrat v čedno platneno cunjico zaviti, pa previdno, da se preveč ne potegne ali celó ne odterga, kar bi utegnilo otroku zlo škodovati. Ako se cunjica prisuši, jo odmoči babica najložeje v kopeli.

Ko ostanek popkovine odpade, se pokriva popek, dokler še moči, s tanko suho cunjico, ktera se pred tudi s čistim oljem pomoči, potem se pa previje s popkovim povojčkom, pa ne pretesno. Tako se dela tako dolgo, da dobi popek tako farbo, kakoršno ima druga

koža, to je, dokler se ne zaceli. To se zgodi v kakih 14 dneh. Potem se more popkov povojček opustiti, ker se namehurjenega popka (Hohltnabel), ali pa celo popkove kile več ni bati. Saj bi rahlo previt popkov povojček tudi sicer ne mogel ubraniti popkove kile.

Zoper porodni otok, zlasti pa zoper otok glavice ni treba nič; sam mine navadno v 6 ali 8 urah po porodu tako, da se ne vidi na njegovem mestu nobena otekljina, k večjemu se vidi višnjevka maroga, če je bil otok zlo velik.

Zavoljo tega so sicer tako navadne v vino močene rutice odveč. Ako že babica kaj storiti hoče, naj poklada v merzli vodi pomočene, dobro ovite platnene cunjice na-nj.

Ravno tako se zravna čepinja v nekterih dneh popolnoma, če se je njena podoba o prehodu skozi medenco kaj premenila.

2. Skerb za snažnost života.

Da novorojenčki brithni in zdravi ostanejo, je treba na vso moč za njih snažnost skrbeti. Pred vsem jih je treba kopati, in sicer prvih 3 do 5 mescov vsaki dan.

Kadar koplje babica novorojenčka, naj dela to sčassoma v menj in menj topli vodi; v merzli vodi ga pa ne sme nikolj kopati, ker je to, zlasti slabotnim otrokom škodljivo.

Pri vsakdanjem kopanju naj gleda babica, in pozneje mati prav posebno na snažnost oči, ust in z lasmi porašenega dela glavice. Kopel sama pa naj le nekoliko minut terpi. Ustica se morajo po vsakem dojenju in pitanju z v hladno vodo pomočeno platneno cunjico obrisati; s tem se obvarje, da se otročičku ne naredé v ustih gobice (Mehlhund, Soor), ktere so otrokovemu zdravju nevarne. Ravno tako se morajo oči večkrat očediti.

Dalje naj varje babica ali mati, da se ne naredé otroku témence (Kopfgneis). Temence niso nič drugega, kakor zmés tolše in prahu, tedaj nesnaga, ktere se mora otrok varovati. To se zgodi s tem, da se otroku glavica pridno vmiva in večkrat s čistim oljem pomaže.

Ako so se temence že naredile in jih mati ne pusti odpraviti, ker ima še neumno vražo, da temence varjejo mečave ali otroka bolezin, jo mora babica podučiti in prepričati, da se morajo temence odpraviti. Temence se odpravijo najložeje s tem, da se z laškim oljem skozi par ur odmakovajo, potem pa z mlačno mjlilnico ali žafjnico in mehko kertačico oddergnejo.

Dalje je pridno kopanje otrok, toda brez mjila ali žajfe, najbolj gotovi pomoček, da se otroci ne osenjajo, (ne postanejo frišni). Ravno zavoljo tega se morajo otroci vselej preobleči, kadar se onesnažijo, in z mlačno vodo vmiti, kjer so vmazani.

V nekterih krajih imajo še navado, otroke v kožnih gubah in po popku z moko, lesičkovim prahom štipati; to ne pomaga samo prav nič ne, ampak skušnja uči, da se otroci še le osenjajo po takem štipanju, ne pa, da bi jih taka štupa osenjanja varovala. Najbolje jih obvarje tega snažnost in suhota. Ako je pa vendar koža že tu ali tam rudeča, naj jo zmoči babica z v hladno vodo pomočeno platneno cunjo in obriše potem rahlo s suho ruto; ako je pa otrok že senjast, naj ga pomaže babica tam s čistim oljem, s sladko smetano, in ukaže naj, da se ima še bolj na snažnost gledati, postavimo, da se koplje otrok dvakrat v dnevu. Več o tem se bo pozneje govorilo.

3. Reja novorojenčka in dojenčka.

Otrok se redi ali z maternim ali dojničnim mlekom, ali pa s tako imenovanim pitanjem.

Najbolje je, da doji mati otroka sama; samo kadar ima mati premalo mleka, ali kadar ga zavoljo zdravja ne more dojiti, ali kadar ga neče sama dojiti, kar se — Bogu bodi potoženo! — večkrat zgodi, je najbolj naturi primerno, da se dá dojnici. To naj babica v tacih primerljajih prav vroče priporoča in še le potem, ko mati zavoljo ubožnosti ne more dojnice špogati, ne ostane nič družega, kakor otroka umetno rediti, to je pitati.

a. Dojenje otroka po materi ali dojnici.

Tù je mesto, da opomnimo gerdo in škodljivo razvado, da dajajo babice tako rade otroku berž po rojstvu in preden je še materni sisec pokusil, že kaj družega, posebno rade pa čaja (tè) ali tako imenovanih zafteljcev. V svojem prevelikem usmiljenju, da bi po njih mnenju lačnega otroka nasitile, hočejo biti bolj modre, kakor natura, in spridijo tako že za naprej otroku želodček.

Ravno tako napčno in škodljivo je otroku rabarbar-nega soka (ali zafteljca) ali družih reči dajati, da bi se spraznil otrokov život otročje smole. To opravi klišтира, verh tega ima pa tudi prvo materno mleko — izmlezva imenovano —, kakor smo že rekli, že po naturi lastnost, da izpravi otročjo smolo iz otrokovega života.

Povedali smo že, kaj in kako se ima mati pri dojenju ravnati; ravno to veljá tudi za dojnico.

Ali je mati za dojenje pripravna ali ne, mora, kakor je bilo že rečeno, babica vselej prav natanjko presoditi. Ker je pri tem bolj ali menj kakor pri volitvi dojnice se ravnati, opomnimo tu samo še to, da morate v poglavitni reči obe enake lastnosti imeti; zavoljo tega velja to, kar bomo pri volitvi dojnice povedali, tudi za vsako mater, ktera svojega otroka sama dojí.

Volitev dojnice.

Ako hoče dojnica svoj namen doseči, mora imeti neke lastnosti. Stara ne sme biti čez 30 lét, in biti mora pohlevnega, dovoljnega serca, lepega obnašanja, nestrastna in dobrovoljna. Sisca mora imeti vsaj srednje velika, mlečnata in zdrava, bradovice pa take, da jih otrok lahko prime; na siscih ne sme prenježne (mehke) kože imeti in njeno mleko mora dobro biti. Dalje ne sme babica čez osem tednov po porodu stareja biti od matere, ktere otroka ima dojiti. Kolikor menj časa je med njenima porodama, toliko bolje je. Poslednjič mora tudi na životu in duhu popolnoma zdrava in terdne postave biti.

Iz tega se prevdari, da je vselej težko presoje-

vati, ali je dojnica pripravna ali ne, in babica stori vselej najbolje, da prepusti zdravniku, dojnico izbrati, ker bi vendar lahko kaj prezreti utegnila, zavoljo česar bi jo pozneje otrokovi starši ali žlahtniki lahko dolžili, da je slabo dojnico zbrala, če bi se primerilo, da bi otrok pozneje na telesu ali duši zbolel. Ako pa okolnosti primorajo babico, da izbere sama kako dojnico, naj tako žensko poprej od pete do glave dobro pregleda in preišče, da se vsake odgovornosti obvaruje.

Vsaka babica bo najbolje storila, če se bo pri volitvi dojnice tako-le ravnala:

1. Preskuša naj njene dušne lastnosti. Zavoljo tega naj pazi na njeno obličje in spusti naj se v kak pogovor z njo. Iz tega kakor tudi iz njenega zahtevanja in iz pazljivosti, s katero glešta sebe in svoje lastno dete, si more precej misliti, ali je pohlevna, dovoljna, ali je svojemu otroku priveržena in snažna, če ji dojnica sicer ni bolj znana.

2. Pregleda naj babica njeni život, ali nima oskrumb na glavi, ali nima na vratu napetih bezgavk in prog od izgnojenih bezgavk (škrofelnov); ali ima zdrave zobe, zdravo obzobje, ali ji ne smerdi iz ust, ali nima negnjusne sape, ali nima morebiti ran v ustih, zlasti pa kakoršnih kolj osipov na koži; — dalje ali ne kašlja, ali nima nikakoršnih znamenj sramne bolezni (francozov) na životu. Zavoljo tega mora spolovila vselej natanjko pregledati, ali na njih ni ran, prog, bradavic viditi, ali nima belotoka (weisser Fluss) in ali niso žleze v dimljah precej otekle. Dalje ima natanjko pozvedovati, ali ni imela kot otrok angležke bolezni ali tako imenovanih dvojnih udov, ali je ne meče božje i. t. d.

3. Zadnjič ima babica njena sisca preiskati in pa njeno mleko. Tu naj gleda babica, ali sta sisca dosti velika, ali ni prog od nekdanjih turov ali za-terdin tu in tam na njih.

Da zve, ali ima dosti mleka, naj stisne obstre-tine; ako teče mleko obilo in v tanjem curku iz siscov, in ne neha že teči, ko v drugič ali v tretjič stisne, je to dobro znamenje. Ko je sisca popolnoma spraznila,

naj gleda babica tudi na to, ali se nabere kmali dosti mleka v njih.

Da zvé, ali je mleko dobro ali ne. Dobro mleko mora biti lepo belo-višnjevaste barve; ako se dene kapla dobrega mleka na povežno deržan noht, steče počasi z njega in pusti sled na njem; ako se ga kane nekoliko v kozarec čiste vode, se naredi v nji meglica, ktera se počasi razdeli. Mleko mora biti vselej bolj sladko, če je dobro. Naj bolje znamenje dobrega mleka dojnice je pa cveteča podoba in tektnjenje njenega lastnega otroka; zavoljo tega naj si ga dá babica vselej pokazati.

4. Bolje je, dojnice s kmetov kakor iz velicnih mest jemati; ravno tako so tudi take ugodneje, ktere so drugi pot rodile, ker navadno ne pridejo tako kmali ob mleko. Od druge strani je pa bolje pervesmice pred vsemi drugimi za dojnice vzeti, ker so večdel le nesrečne, zapeljane ženske, take pa, ktere so že večkrat rodile, navadno s tem zaslužka išejo, da grejo za dojnice. Nemožene dojnice so ugodneje, kakor omožene.

Tukaj se tudi opomni, da dojnica tudi potem še sme dojiti, ko sopet svoje perilo dobi; nehati mora pa precí dojiti, kadar sopet v drug stan pride.

Še drugo napačno navado moramo tukaj v misel vzéti; mnogi starši imajo namreč navado, svoje novorojenčke od hiše tako imenovanim dojnicam na deželo dajati. To je skozi in skozi škodljivo, ker take dojnice nimajo dojenčkov zavoljo tega, da bi za-nje skerbele, ampak zavoljo plačila; — na telesu in na duši pridejo taki otročki v škodo. Mati, ktera svojega otroka tako od sebe sune, ne zasluži imena mati in prav dostikrat ji povrača njeni lastni otrok v poznejih letih tako njeno ravnanje s tem, da nima nobene ljubezni do nje, ker je tudi ona ni do njega imela!

Dojiti se ima otrok vsaj sploh tako dolgo, da mu prvi zobčki zrastejo, toraj do sedmega ali osmega mesca njegove starosti. Zobje pokažejo, tako réči, sami, da je otrok zdaj že pripraven, drugačen živež vživati.

b. Umetna reja ali pitanje novorojenčkov.

Da otrok o umetni reji ali pitanju dobro tekne, mora biti živež otrokov vsaj kolikor je moč naturnemu na maternih persih podoben. To se zgodi: 1. če dobiva otrok prvih šest ali osem mescov zgolj mleko; 2. če se naredi mleko živinsko, kolikor se dá, maternemu mleku podobno; 3. če mleko ni topleje ne hladneje, kakor je materno mleko; 4. če dobiva otrok mleko sisati v odločenem času in ne preveč ne premalo.

Večdel se pitajo otroci s kravjim mlekom, ker se to mleko najložeje in najceneje dobiva. V kravjem mleku je pa več srovega masla (putra) in sira, pa menj cukra, kakor v maternem mleku; zavljo tega ga je treba bolj redko in sladko delati, da je maternemu podobno. Da se redko stori, se podá najbolj voda, oslajuje se pa še z navadnim ali pa z mlečnim cukrom (Milchzucker).

Mleko se dela bolj ali menj redko, kakor je otrok star. Perve tedne se mu priliva po dva dela vode, čez 10 ali 14 dni samo polovica, sčasoma samo en del vode, in nazadnje čez kaj tednov (v tretjem mescu), in če ima dober želodček še pred, se pita zgolj s kravjim mlekom. Če bi ne bilo dobrega mleka dobiti, naj se mu prilije namesti vode nekoliko redke goveje juhe, da je bolj tečno.

Kar se tiče osladbe, se pridene vselej toliko cukra mleku, da je nekoliko sladko.

Kolikor je moč naj se pita otrok zmiraj z mlekom ene in tajiste krave, ktera še ni pred dolгим časom storila. Krava mora pa zdrava in dobro rejena biti.

Kar se tiče toplote mleka, je najbolje, da se pita otrok s takim, ktero pride ravno izspod krave, če je mogoče; se vé, da mora v začetku redko biti. Ako pa to ni mogoče, se prileje neprevretemu mleku gorke vode ali pa se postavi z vodo zmešano mleko v vročo vodo, da se toliko sogreje, da z njim napolnjena flašica ne peče, če jo na trépravnico oči pritisnemo.

Za pitanje z mlekom se podajo najbolj otročje sisavne flašice (Kindersaugflaschen), ktere imajo sis-

com podobne cuzke iz razapnjene slonove kosti ali pa iz gumi-elastike. Ko se je otrok naživel, se mora taka flasića, poposebno pa cuzek dobro osnažiti.

4. Skerb za počutenje novorojenčka in dojenčka.

Veliko veliko je na tem ležeče, da prebiva otročnica z otrokom v stanici, v kateri je čist zrak. Kako se ima za čist zrak skrbeti, je bilo že povedano.

Zrak v stanici mora biti čist, zmeraj enako topel in suh. Škodljivo je tadaj vselej, perilo v stanici sušiti. Opomniti se mora tukaj, da denejo prav dostikrat otročnico z otrokom v tamne, stranske stanice proti dvorišu prebivati, namesti v prijazne, svetle in zračne (luftne). Babica naj opomni ljudi, da se s prebivanjem v tacih kotih kal mnogih bolezin, kakor postavimo, bramorjev položi. Zoper to škodljivo šego naj se upéra babica s svetom in djanjem.

Zdrav dojenček se smé že v tretjem ali četrtem tednu o toplem vremenu iz hiše nesti; kadar je pa bolj mraz, morajo dojenčki v hiši ostati.

Če bo mati pregovor: „Glavica hladna, nožice gorke!“ dobro pomnila, bo obvarovala otroka marsikterih bolezin. Zavoljo tega je tudi škodljivo, da devajo otrokom pregorke avbice na glavo, kakor imajo posebno na kmetih navado.

Znamenje, da je otrok zdrav, je, če gre po redu blato od njega. Blato zdravega otroka je podobno kot rumenjaki rumeni kaši in gre od njega po 3 ali 4 krat v 24 urah. Da se otrok po redu izpraznjuje, je dobro, mu včasih nekoliko čiste ali pa s cukrom oslajene vode dati.

5. Izreja dojenčka.

Tudi dojenček potrebuje že izreje, telesne kakor tudi dušne, ako hočemo, da bo teknel in pozneje iz njega dober in krepek človek.

Telésna izreja dojenčka se opera: 1. na živež, 2. na spanje, 3. na gibanje in 4. na snažnost.

K 1. Gledé vživanja živeža je razloček, ali se otrok doji ali se pita.

a. Pri dojenju.

Mati ali dojnica se ima pri dojenju oistro reda in pravil deržati. Tako bo sebe nadležnost, svojega dojenčka pa škode obvarovala. Tukaj naj dela tako, da bo dobil otrok, razun v prvih dnéh, ko po večkratnem draženju siscov še le mleko priteka, samo ob odločenem času sisati, in sicer zjutraj ko se zbudí in potem tako vsake tri ali štiri ure in ob desetih ali enajstih zvečer poslednji krat. Ponoči pa, ko se ima mati ali dojnica s spanjem pokrepčati, naj ne da zdravemu dojenčku nikolj in nikakor ne sisati. Če ravno otrok vpije, naj se ne dá v svojem redu motiti, pogledati pa mora, zakaj da otrok vpije, ker utegnejo mokrota, mraz, napenjanje in šipanje, zamašenje, nepravšna lega, stiskanje, bodenje šivank, bolhe i. t. d. tega krive biti. Ako ni mogla nič najti, zavoljo česar otrok vpije, naj ne pozabi, da se otrok silno kmali vpitja navadi, kadar čuti, da se mu berž njegova volja spolnuje; težko se pozneje vpitja odvadi. Sicer se pa dojenček kmali kmali nekega reda navadi, in to dé njemu kakor tudi materi ali dojnici dobro.

Ob svojem času naj pa sisa otrok po prenehljejih, kolikor se mu poljubi; nikolj pa se ne smé privaditi, da bi sisajoč zaspal in spavajoč bradovico v ustih imel.

b. Pri pitanju.

Ako je že pri dojenju na dobrem redu za tek novo-rojenčka veliko ležeče, se lahko ume, da je še več ležeče pri umetni reji ali pri pitanju, ker to ni otrokovi naturi primerno in se samo taki otroci pitati smejo, kateri so dobro rejeni, dobrega želodca in zdravi. Pri tem ima pa babica dolžnost, terjati, da se otrok redi z ženskim mlekom, to je, da se dá dojnici, ko začne količkaj boléhati, ako že pred ni mogla tega doseči in otrokovi starši to le kolikaj storiti morejo.

Zavoljo tega mora babica, ko se tiče tega, koliko živeža gre otroku in kdaj se mu ima dati, pri pitanju še bolj, kakor pri dojenju terjati, da se otrok nekega reda navadi. Od družega ali tretjega dneva po rojstvu

se dá otroku, vsake 3 ali 4 ure mleka piti, in sicer vselej toliko, kolikor hoče piti; ponoči naj pa počiva kakor dojenček od desetih zvečer do štirih zjutraj. Tega se je natanko deržati, ker to, kakor skušnja uči, otroke obvarje, da si želodčka ne prenapolnijo, in dobro teknejo. Ko se otroci tacega reda privadijo, dajajo materi in drugim veliko menj opraviti in jim ne delajo nemirnih noči.

Tako imenovane „culjice“ so vselej škodljive, ker delajo otrokom slabe želodčke in so dostikrat prav nevarnih bolezni otrok krive. V dobri izreji novorojenčka mu je ni treba, da bi zaspal in se vpokojil. Ako pa vse pametno prigovarjanje babice nič ne pomaga in otroku vendar culjico dajajo, naj gleda babica oestro na to, da se napravi vselej nova culjica in da je prav snažna.

K 2. Kar se tiče spanja, ga je tudi sčasoma nekega reda navaditi, zlasti ponoči mora otrok spati in vselej, ko se je nasisal. Spi pa naj dobro odét v svoji lastni postelji in ne sme se navaditi tako imenovanega umetnega zaajčkanja, postavimo, s petjem, zibanjem, pestovanjem, pokladanjem na vrat ali persi pestinje, v svetlobi i. t. d. Otrok naj vpije še tako, treba je, ga taci napak odvaditi.

K 3. Kar zadeva otrokovo gibanje, naj se giblje od rojstva že z nepovitimi udi in uči naj se sam po svojem prizadevanju sedéti, stati in hoditi.

Sploh se tedaj ne smé povijati in leži naj večkrat v dnevu ne odét.

Otroka ujčkati, zibati in prenašati, posebno kadar vpije, je slaba navada; to ga le omami in ne more njegovemu zdravju tekniti. Tega se sčasoma navadi in tudi pestinja ima potem zavoljo tega nepotrebne težave. Ako se otrok taci reči ne privadi, jih tudi ne bo poznal in pozelel. Škodljive so mu pa tudi, ker ga zaderžujejo v rasti in razvijanju života. Nasproti je pa dobro otroka včasih voziti, posebno pod milim nebom.

Zlo škodljivo je, otroka prezgodaj posajati. Tu se vidi najjasneje zopernost otročje izreje. Da otroci ne dobé krivih udov, jih povijajo, kar je nepotrebno in kakor smo že rekli, tudi škodljivo. Al tega matere ne-

čejo verjeti, da se otrokom prav lahko herbet skrivi in da se notranji drob dostikrat pokvari, če morajo otroci preveč in prezgodaj sedeti, ker je glavica pretežka in tedaj život doli tlači. Otrok se ne smé nikolj pred sedenja vaditi, kakor kadar more svojo glavo pokonci in ravno deržati in jo sam sklanjati.

Ako je pa vendar treba otroka pestovati, naj se vsaj z ene roke na drugo preklada, da se na eno stran ne izraste.

Kar velja od prezgodnega sedenja, velja tudi od prezgodnega stanja in hojenja, ker to tudi krive ude dela. Otrok naj se plazi izpervega sam po tleh in še le potem, kadar poskuša sam vstati in hoditi, naj se mu pomaga v tem.

Otrok naj se ne vzdiguje nikolj drugač, kakor da se pod obéma pazdihama prime.

K 4. Ume se, da mora v začetku na otrokovo snaznost babica ali mati gledati. Verh tega začne snažno oskerbovan otrok precí vpiti, ko se onesnaži. Treba je le otroka od tistega časa, ko se nauči sedeti, navaditi životek izpraznovati. Navadi se pa najložeje, da se o svojih časih na čep posaja in se kdo pred njim glasno napenja, kakor takrat, ko svojo potrebo opravlja.

Dušna izreja dojenčkova se opera, kakor telesna, na navado in njeni namen, njegove čutke zdrave ohraniti, in dostojno izbistriti. Pri tem se mora vse dalječ od otroka odpravljati, česar naj se ne navadi, to pa naj se mu stanovitno ponavlja, kar mu ima, kakor pravimo, druga natura biti.

Fig. I.

21

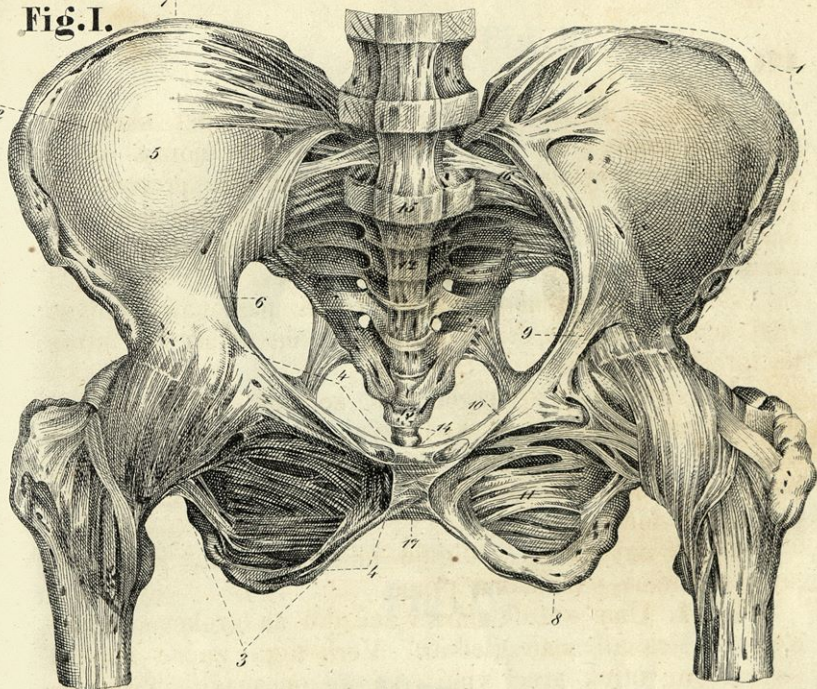
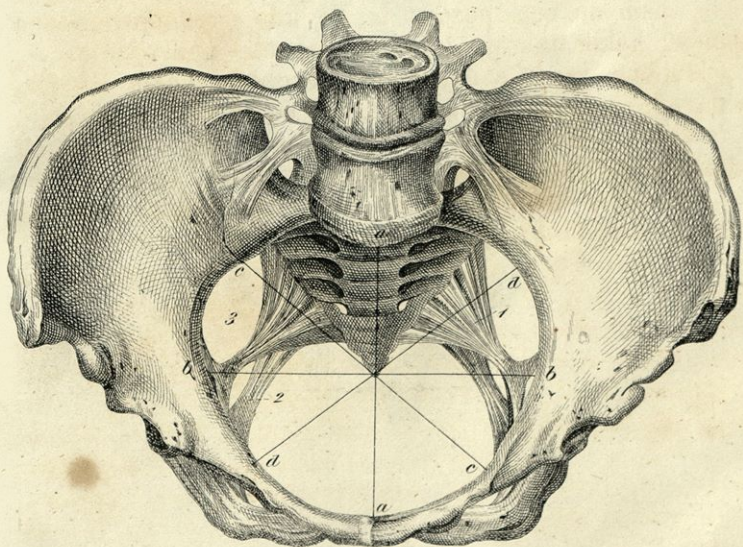

Fig. II.

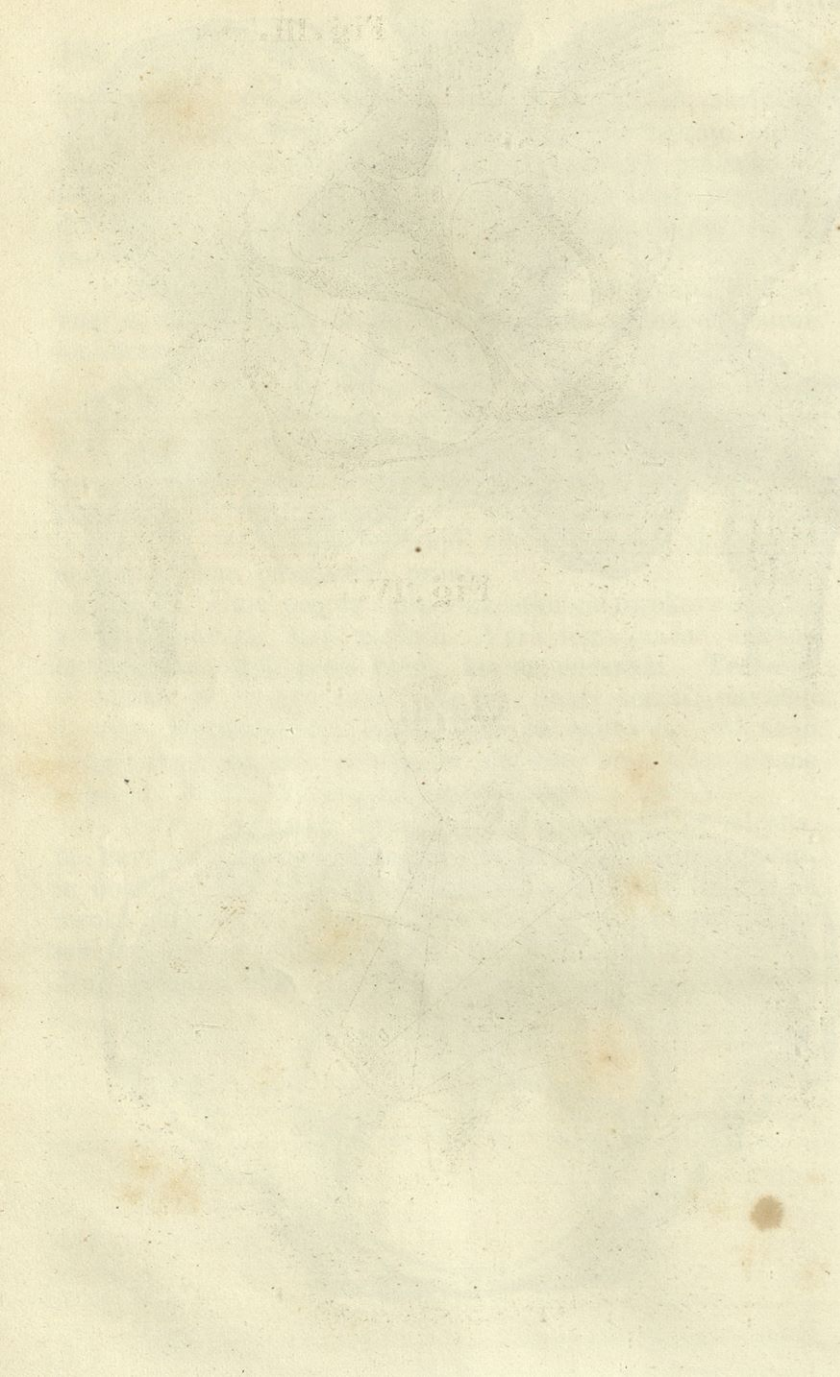

Fig. III.

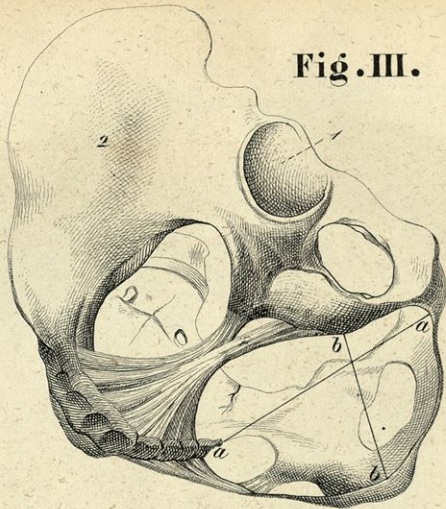
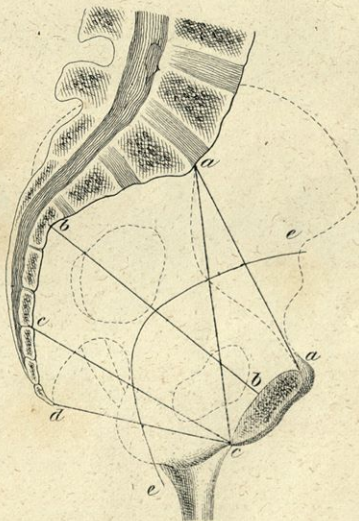

Fig. IV.

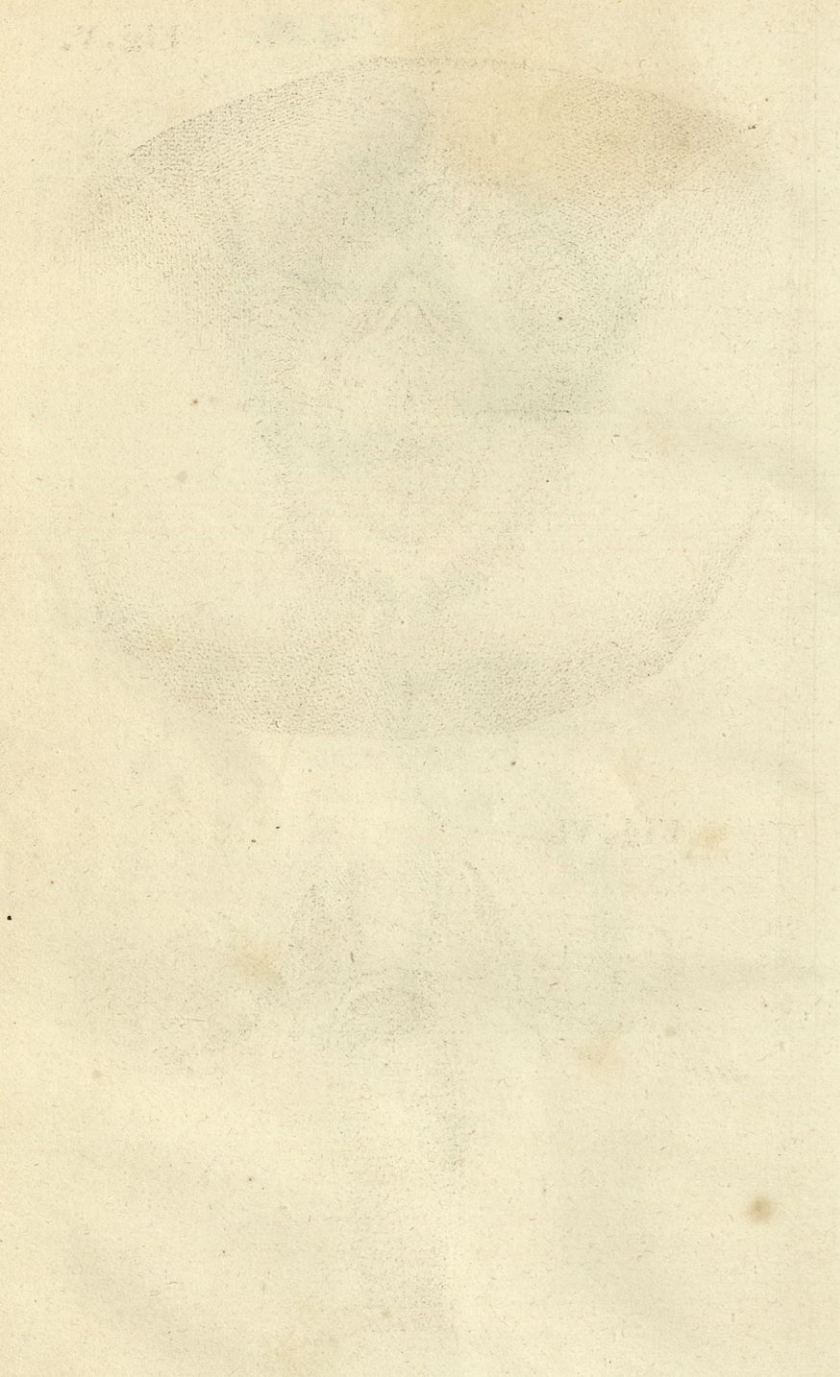

Fig. V.

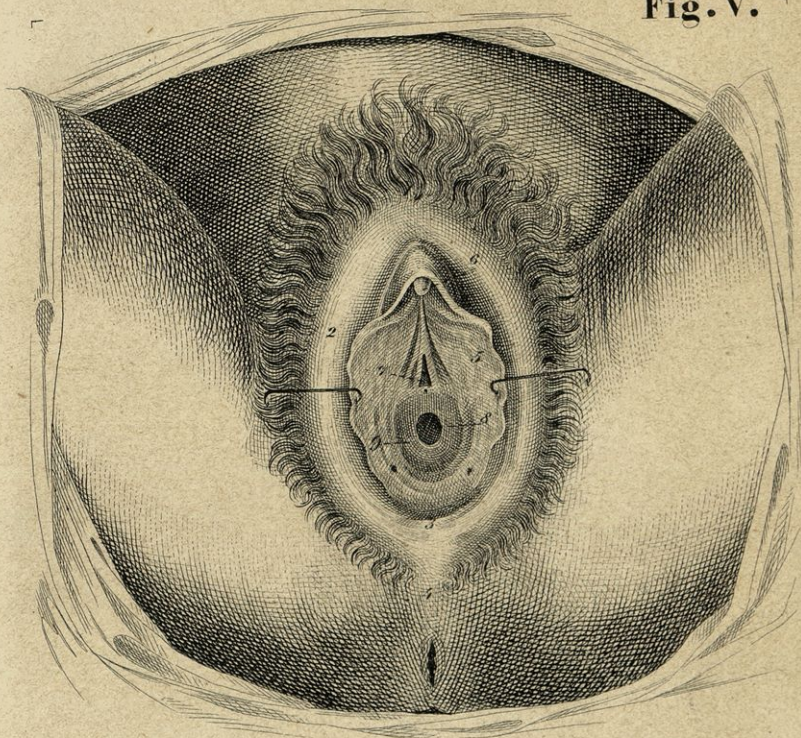

Fig. VI.

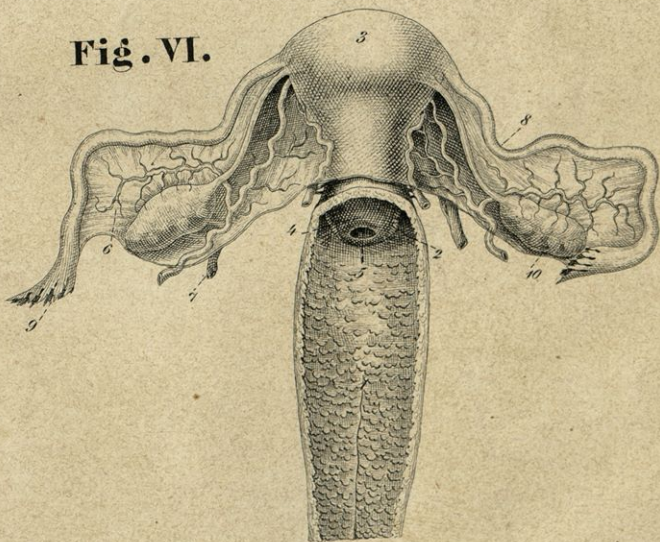

Fig.VII.

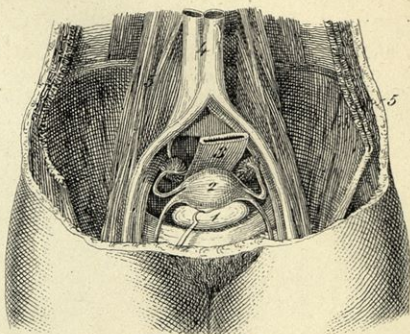
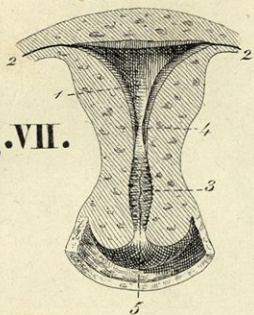

Fig.IX.

Fig.VIII.

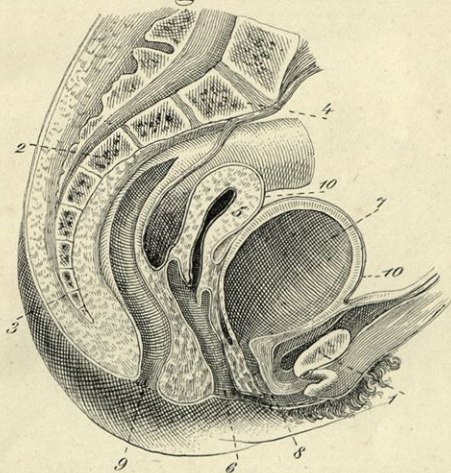

Fig.X.

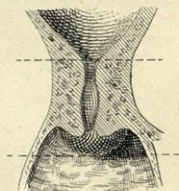

Fig.XI.

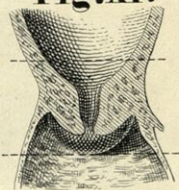

Fig.XII.

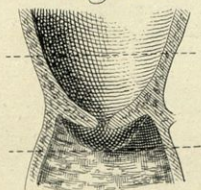

Fig.XIII.

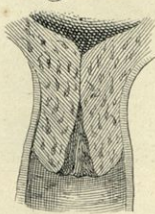

Fig.XIV.

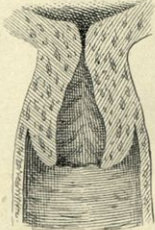

Fig.XV.

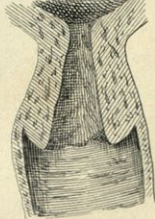

Fig. XVI.

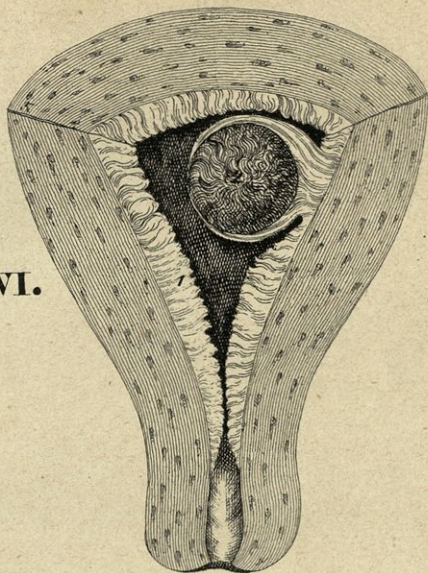
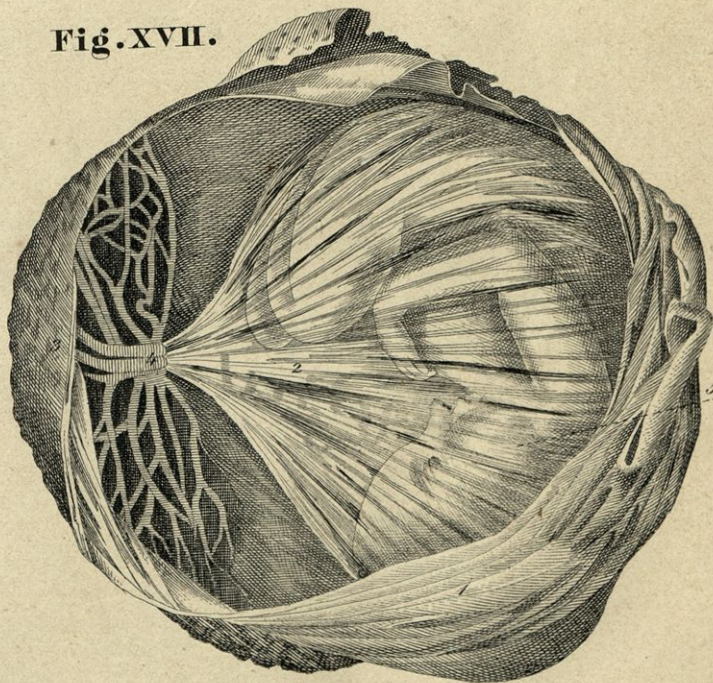
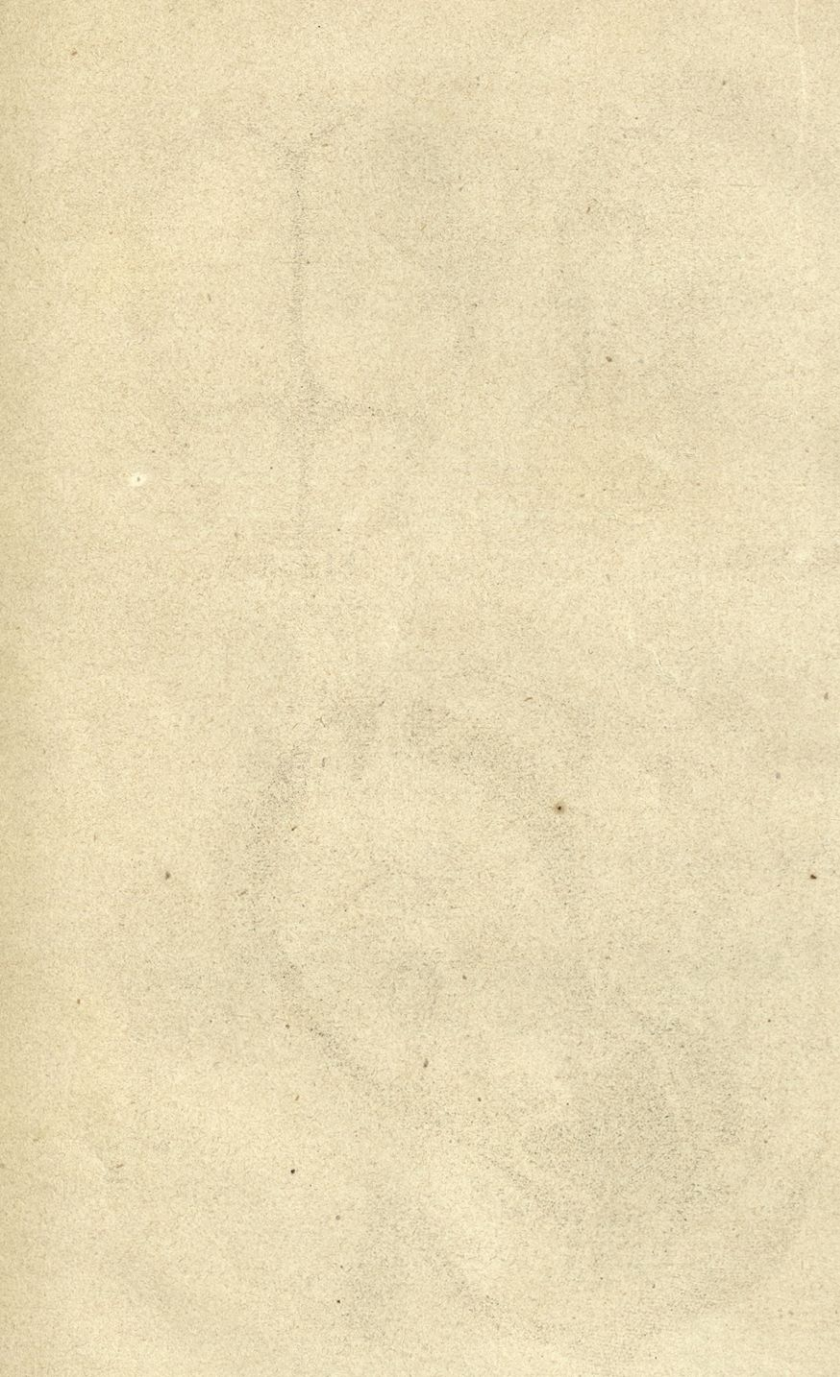

Fig. XVII.

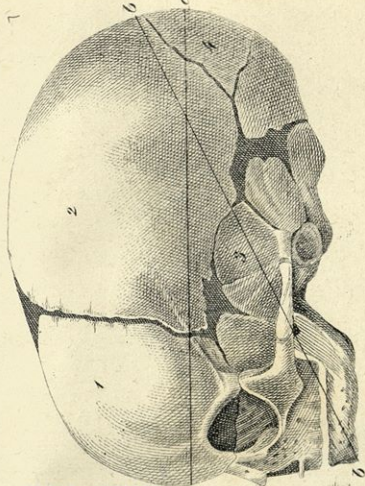

Fig. XVIII.

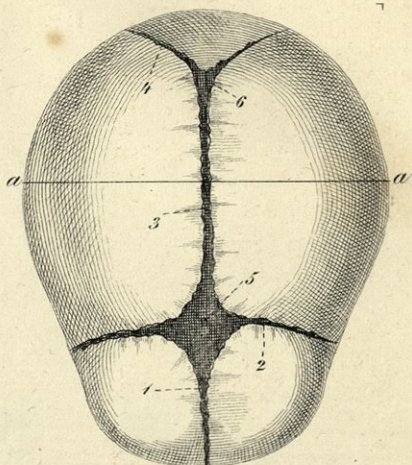

Fig. XIX.

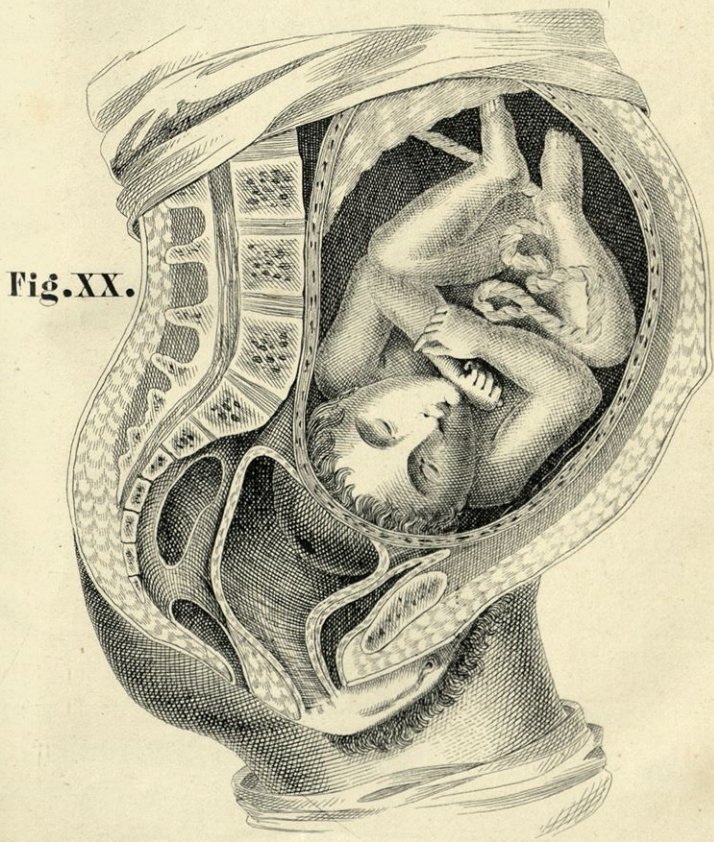
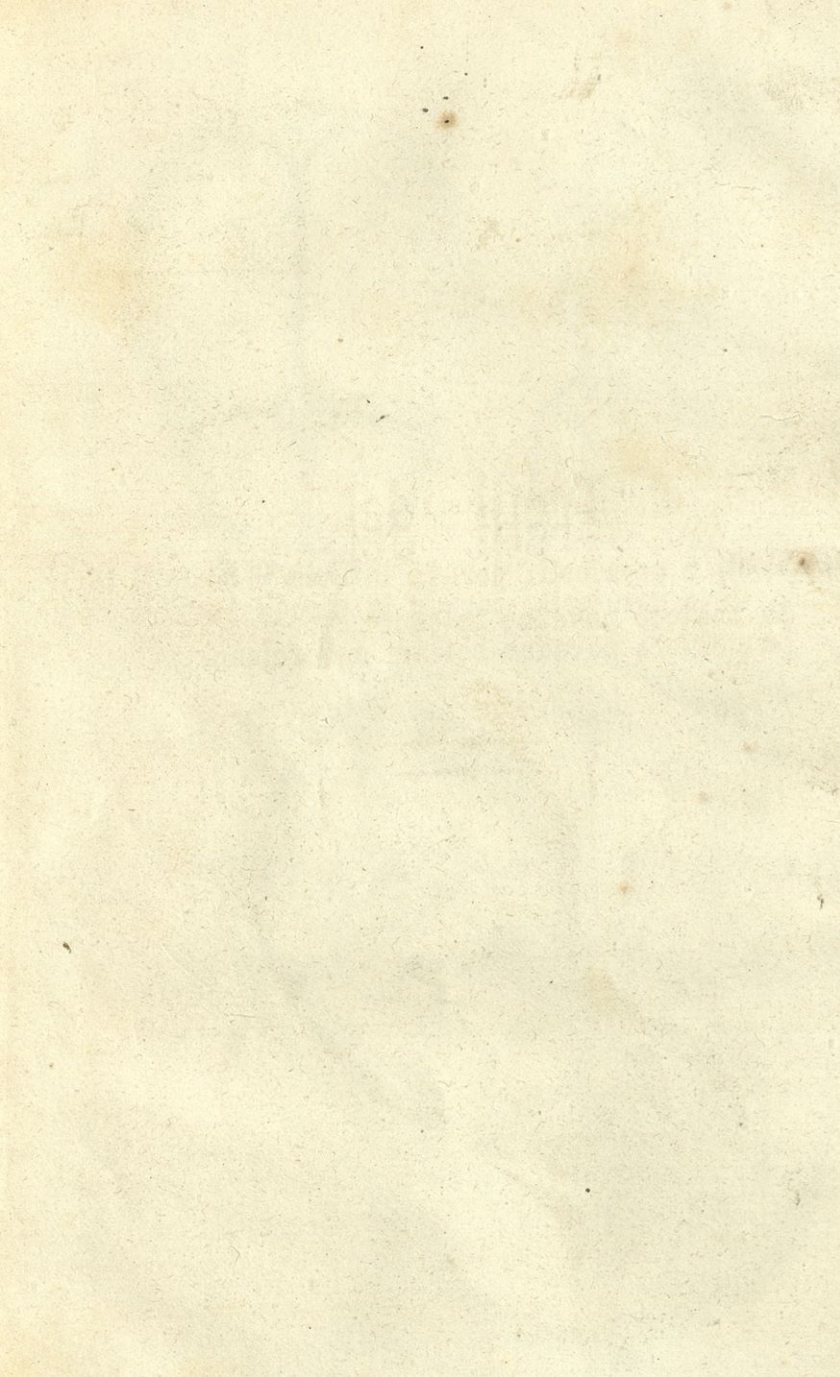

Fig. XX.

Tretji del.

Napčenosti o nosečnosti, porodu in otročji postelji in
pa nekatere navadne bolezni novorojenčkov.

Treći del.

Napomeni o nosivosti, porodu in otročji postelji in
pa nektere navadne bolezní novorojenčkov.

Pervi oddelek.

Napčnosti o nosečnosti.

Vsaki babici je treba vediti, kaj nepravilnega ali napčnega utegne vsako ženo o nosečnosti zadéti, ne za to, da bi ji pomagala, kar večdel ne more pa tudi ne smé, temuč zato, da ji nasvetje in na vso moč priporoča umnega zdravnika, berž ko je spoznala kakošno napčnost o nosečnosti, in da ji v prav veliki sili sama pomaga, dokler zdravnik ne pride.

Tu sem se štejejo: 1. Napčnosti o nosečnosti ali take, ktere iz nosečnosti same izvirajo, zavoljo kterih pa nosečnost ne prenéha, to je, ne takih, da bi splav ali prezgodni porod nastopiti mógel; 2. take napake, zavoljo kterih večdel porod nastopiti mora — kervavitve iz maternice; 3. snetive nosečnosti ali mole; 4. nosečnosti zunaj maternice.

I. Napčnosti o nosečnosti ali take, ktere iz nosečnosti same izvirajo, zavoljo kterih pa ni, da bi nosečnost prenéhati mogla.

Take napčnosti so: 1. Spremenjena lega spolovil; 2. ako se perilo vnóvič prikaže; 3. nepravilni iztoki iz spolovil; 4. otoki nog in spolovil; 5. ovére v scanji; 6. nektare druge ložeje bolezni; 7. omedlevica in dozdevna smert.

1. Spremenjena léga spolovil.

Tu sem se štejejo: a. Used in trut maternice; b. nagnjenje maternice navspred; c. nagnjenje maternice navzad, in d. nožnični trut.

a. Used in trut maternice.

Used maternice imenujemo to, kadar se maternica s svojim nožničnim delom blizo do sramne špranje usede, trut maternice pa, kadar nožnični del že skozi sramno špranjo moli, in tu je zadnjič mogoče, da leži maternica cela pred sramno špranjo, kadar je trut prav popolnoma.

Kar se utiče nasledkov, je maternični trut samo prve mesce nosečnosti nevarn, in mine večdel že v čertem mescu, ko noseča maternica višej stopi, tako, da se takošne žene večdel bolje počutijo, kakor v nenosečem stanu.

Ako se pa maternica ne vzdigne višej, ne čuti žena samo, da jo nekaj doli tiši in vleče, temuč tudi svoje potrebe ne more redno opravljati; scavnica moči nožnični del, ki je med piski; kadar žena hodi, se ta del dergne in se lahko uname. Ako se tu ne pomaga, more zavoljo dergnjenja in unetja prezgoden porod nastopiti.

Spozná se ta napaka po notrajni preiskavi ravno iz tega, da nožnični del ni na pravem mestu in da je večdel tudi odert ali ima skrumbe.

Babica naj maternico o trutu previdno v medenčni vhod gori porine in pri tem opravi naj njeni nožnični del proti križnici naravná. Ko jo je nazaj spravila, naj reče bolnici tako dolgo naravnost znak z nekoliko podloženo ritjo ležati, ali če bolnica neče ali pa ne more storiti tega, naj jo opomni, se tako dolgo vsega kretanja ali napenjanja varovati, dokler se maternica toliko ne naraste, da se sama ne more več nižeje usesti.

Ko se primeri maternični trut po tretjem mescu nosečnosti ali kadar se maternica ne dá prav lahko nazaj spraviti, je treba vselej zdravnika poklicati. Do zdravnikovega prihoda pa naj podpera babica naprej ležeči del maternice z mehкими rjuhami in pokriva naj ga s cunjo v mlačnem olju pomočeno.

b. Nagnjenje maternice navspred.

Nagnjenje noseče maternice navspred dela tako imenovani vamp. Kadar se maternica navspred

nagne, se more maternično dno še celo pod sramno špranjo, pa tudi še do stegen posesti.

Vampaste so večdel ženske, ktere so bile večkrat noseče, ker je trebuh bolj ohlapnjen in preveč odjenja, pa tudi take ženske, ktere imajo preveč nagnjeno in preozko medenco.

Noseče ženske, ktere imajo vamp, hodijo in stojé težko, in dostikrat imajo nadloge pri odcejanju vode. —

Ali je noseča ženska vampasta ali ne, spozná babica že pri unanjem pregledovanju stoječe ženske; pri notranjem preiskovanju najde babica nožnični del maternice navzad kviško potegnjen, včasí tako zlo, da ga more samo s pol roke ušlatati ali doseči; nožnični obok je večdel prazen in dostikrat se noter do poroda ne dá nikak otrokov del najti, tudi o čepinini légi ne.

Berž ko babica vidi, da ima noseča žena vamp, naj skuša se prepričati, kaj je njega krivo, in pokliče naj zdravnika berž, ko najde kako medenčno napako. Sicer pa naj priporoča noseči, naj se večkrat uleže in primeren pas nosi, da se maternično dno podpera, da se nadloga ne povikša in da se težave olajšajo.

c. Nagnjenje maternice navzad.

Nagnjenje maternice navzad se imenuje tista napaka, pri kateri je maternično dno proti križnični votlini naravnano, nožnični del pa je ali proti sramovemu sklepu ali pa še čez-nj navspred in navzgor obrnjen.

Kadar je maternica ob enem tudi prepognjena, je sicer nožnični del navzdol obrnjen, pa tik sramnega sklepa se tiši, maternično dno pa napolnuje križnično izvotlino med nožnico in mastnico.

Vzroki, da se maternica navzad nagne, so: Včasí se zgodi to sčasoma zavoljo pravilne lége maternice v drugem mescu nosečnosti; dostikrat je krivo tega zadrževanje vode, večkrat se pa primeri naglo zavoljo pretezovanja, n. pr. če noseča kako težko reč na glavo dene, če kako težko reč potegne, če perilo obeša, zlo kašlja, kiha, bljuje (kozlá) in pri opravljanju svoje potrebe močno pritiska.

Kar nasledke utiče, je pač treba pazljivosti pri tem stanu, kateri se samo prve tri mesce primeriti more. Ako ga pa o pravem času spoznamo in pomagamo, ne terpi nosečnost nobene škode. Sicer pa dela navzad nagnjena noseča maternica težave pri scanju, zlasti se zapéra nosečim voda, katerim se mehur dostikrat tako raztegniti more, da se dá blizo popka ušlatati.

Ako se tu ne pomaga, pritiska nazaj nagnjena maternica tako na mastnico ali ritno čevo, da noseča ne more svoje potrebe opravljati; blata in vetrov se ji več in več v čevih zapera, trebuh se ji napne; ona tiši in pritiska navzdol, in če to dolgo terpi, in žena ne more ne vode pušati ne života spraznovati, jo prepade silna klavernost, nepokoj, vročnica, uname se ji mehur, maternica in zlasti trebušnica, poslednjič ji gre blato skozi usta, mehur ji počí in žena umerje. — Ako se ji o pravem času ne pomaga, si včasí natura še sama opomore s tem, da žena splavi.

Da se je maternica navzad nagnila, se dá iz dozdej rečenega spoznati.

Kar ravnanje utiče, ima babica brez zamude po zdravnika poslati, ko je spoznala, da se je noseči maternica navzad nagnila. Dokler zdravnik ne pride, naj reče bolnici na desni strani ležati, in prepové naj ji vsaktero jed in pijačo. Samo v največji nevarnosti in ko bi zdravnik še vedno ne utegnil priti, sme pred njegovim prihodom poskusiti, ji vodo odcediti. Iz tega namena naj vtakne dva persta v nožnico, in vzdigne ter odmakne previdno tisti del nožnice, kateri pritiska na mehur, ali pa naj nastavi odcedilnik (kateter).

Več babica ne sme storiti.

d. Nožnični truti.

Kar nožnične trute utiče, more ali sprednja ali pa zadnja nožnična stena se strutiti (naprej pasti). Večkrat se struti sprednja nožnična stena, ktera moli potem kot višjnevkastorudeč, gubančast, mehek svalek izmed sramne špranje, in stori, da ima žena težave pri odcejanju vode, ker se takrat navadno tudi nekoliko zadne stene scavnega mehurja nižeje posede.

Ako se struti zadnja stran nožnice, se utegne zgoditi, da se mastnica nategje in blato zapera. Nožnični trut dela verh vsega tega noseči ženi težave v hoji.

Babica naj ji svetuje, večkrat na postelji ležati in naj jo kar je moč snaži, da se struteni del ne osenja ali orani. Ako bi nadložnost večja in večja prihajala, je treba neutegoma po zdravnika poslati.

2. Ako se perilo vnovič prikaže.

Ako se v nosečnosti mesečno perilo ponovi, ni vse eno, ker daje priložnost k splavu, če se zanemari ali če se z njim napačno ravna. Kri namreč takrat pritiska k spolovilim, in lahko je, da se mesečno perilo preverže v maternični kervotok z vsemi njegovimi nevarnimi nasledki.

Mesečno perilo se primeri prav redko kedaj potem, ko je ženska spočela, in takrat tudi večdel le 2 ali 3krat; v drugi polovici nosečnosti pa skoraj nikolj; vendar se včasih tudi zgodi, da kri iz maternice ob času, ko bi bila ženska sicer svoje mesečno perilo imela, priteka noter do poroda.

Za mesečno perilo bi pa utegnili tudi kako drugo kervovenje veljati, katero izvira iz drugih vzrokov. Razločki so:

1. Kri začne teči brez kakega posebnega vzroka ob času, ko bi bila imela svoje perilo dobiti, če bi ne bila noseča; 2. ali teče le malo prav črne kervi, ali je pa kri bolj podobna s kervjo zmešanemu žlemu, in kri, ktera teče, se ne zasede; 3. tako kervavenje kmali mine, če žena prav živi, in terpi k večjemu toliko časa kakor v nenosečem stanu, in 4. čuti žena take težavnosti, kakor sicer kadar ima svoje perilo.

Žena, katero to zadene, mora tako dolgo dokler gré kri od nje, hladno in pokojno živeti, kakor sicer ob kervotokih, in kakor se bo govorilo obširneje pri nauku o kervotokih. Ako terpi kervavenje dalj časa, je treba po zdravnika postati.

3. Nepravilni iztoki iz spolovil.

Tu sem se šteje zlasti: a. tako imenovano belo ali beli tok (weisser Fluss), in pa b. vodotok iz maternice. (Wasserfluss).

a. Belo ali beli tok.

Tako imenovani beli tok (belo) je bolešno pomnoženo izločevanje iz maternice ali pa iz nožnice, in ženske, ktere imajo belo, so večkrat v sramni špranji, na stegnih i. t. d. senjaste, tako da čutijo v hoji bolečine; dostikrat jih tiši pogostoma scati, in pri scanju imajo bolečine, še celo vse unanje spolovila imajo otekle in bolestne tako, da jih mraz in vročina sprehaja.

Ako ima kaka ženska dalj časa beli tok, minejo večdel bolečine v teh delih. Nožnica, zlasti v njenem obočju, je bolj čversta čutiti, kakor če bi bila s prav drobnim peskom potresena.

Babica, ktera je h kakim ženskim zavoljo belega poklicana, naj pregleda vselej tudi še njene unanje spolovila, ker je dostikrat kaka nalezljiva bolezen (sramna bolezen, francozi) belega toka kriva. Toraj naj gleda babica, ali ne najde na unanjih spolovilih tako imenovanih sramnih bradovic (Feigwarzen). Te so včasih komaj za proseno zerno včasih pa tudi kot karfijol velike, špičaste ali široke bradovice; zlasti poslednje so nevarne in nalezljive in z njimi so večdel sramne skrumbe (sramni rak) zedinjeni.

Ako ima kaka ženska navadni beli tok, naj ji svetuje babica, da se kar največ moč snaži, spolovila z mlačno ali merzlo vodo pridno umiva, po tem pa vselej skerbno obriše.

Ako pa babica kako nalezljivo bolezen zapazi, naj ženski zaukaže, da po zdravnika pošlje ali k njemu gre, ker ta kužna bolezen je nevarna za njo, za otroka in za njene bližne.

Vselej pa naj se v takih okoliščinah spominja babica svoje prisege, da ne raznaša kaj takega med druge ljudi, kar ima zamolčano biti.

Po preiskovanji se mora babica skerbno umiti, da sama sebe ali pa kake druge noseče ne oskruni.

b. Vodotok iz maternice.

Vodotok iz maternice ali tako imenovana ne-prava voda je rumenkasta, siratki podobna voda, ktera od časa do časa iz maternice o nosečnosti teče. — Ta voda gre zdaj po kaplicah zdaj bolj scurkoma od noseče, jajcove mrene pa se ne razpočijo.

To se zgodi večdel v poslednjih treh mescih nosečnosti, ktera pa ne terpi zavoljo tega nikakoršne škode; samo takrat, kadar se prav močno vlije, se je prezgodnega poroda bati.

Vodotok iz maternice je večdel bolešno vodeno izločevanje iz notranjega lica maternice, pri katerem se med maternico in jajcovimi mrenami izločena tekočina do materničnega ustja nabira in nazadnje skozi to ustje kaplja.

Vodotok iz maternice se spozná na tem, da ni nikakoršnega znamenja zapaziti, da bi se že porod začel. Le v tem bi se utegnila kaka pomota primeriti, da bi se močen žle motok imel za vodotok.

Žena, ktera ima vodotok iz maternice, mora biti pokojna, babica naj jo položi naravnost znak, naj ji dá limonade ali vode kuhanega sadja piti, malo in lahkih jedi jesti; če pa ženi v kratkem ne odleže, naj pošlje po zdravnika.

4. Otoki nog in spolovil.

Tu sem se štejejo: a. vodeni otoki, in b. otoki zavoljo tako imenovanih otročjih žil.

a. Vodeni otoki.

Nosčim otečejo dostikrat noge in meča, in včasih velika piska, potem zdoljni kraj trebuha, zlasti dostikrat pa noge ob gležnjih. Otok je bel, svital in ne boli dosti, ako na-nj pritisnemo, in kjer na-nj pritisnemo, ostane jamica, ktera potem le počasi zgine.

Ti otoki se naredé večdel zavoljo tega, ker raztegnjena maternica, posebno kadar sta dvojčka in veliko

sadove vode v maternici, na velike žile pritiska, kri po tem takem ne more tako lahko nazaj teči, tedaj zastaja, vodeni deli kervi pa solzijo pri tem skozi žilne stene. —

Vodenično otekla piska sta včasih velika kakor otročja glava in dostikrat ne dasta noseči hoditi. Ker se dergneta in raztegnjeta, se koža uname in to peče nosečo zlo. To velja tudi od oteklih nog.

Ti otoki ne delajo sicer v nosečnosti nobene nevarnosti, zginejo pa še le po porodu popolnoma.

V takih okoljšinah naj svetuje babica noseči, večkrat stegnjeni ali pa, kar je še boljše, po strani na postelji ali na mehki klopici (zofi) ležati; otekle noge naj ji ovije z rahlo konopljino ali vato, ktero zna tudi še z brinjevimi jagodami, s kimeljnom, cukrom, kadilom prekaiditi. — Na spolovila naj poklada z dišečimi rastlinami napolnjene in pogrete suhe žakeljčke ali tako imenovane aromatične mokre blazinice. Ako taka noseča ženska hodi, mora imeti svoje noge vedno s flanelo ovite.

Ako otekli deli prihajajo rudeči in otok vkljub vsem pomočkom ne odjenjuje, mora babica zdravnika poklicati. Posebno previdna pa bodi babica pri taci otekljinah, če jih imajo pervesmice, takrat, ko jim začnejo tudi obraz in roke otekati in tudi tožijo, da jih pogostomo scati tiši, da jih križ boli, ker take ženske kaj lahko za življenje nevarni kerči napadejo. Takim nosečim naj reče brez odloga po zdravnika poslati.

b. Tako imenovane otročje žile.

Otročje žile se imenujejo na posamnih mestih raztegnjene ali napete odvodnice ali tiste žile, ktere kri odvodujejo ali odpeljujejo od vsakega posamnega organa ali uda.

Kakor se včasih zavoljo pritiskanja raztegnjene maternice na velike medenčne žile vodeni otoki naredé, zavoljo ravno tega se raztegnejo včasih, zlasti pa ženskam, ktere so že večkrat rodile, odvodnice na spodnjih nogah, na piskih in v nožnici.

Narede se namreč višnjevo rudeči, neboleči vozli, kteri so včasih za mazinec debeli; mehki so in odjenjajo,

če jih s perstom pritisnemo; napnejo se pa sopet koj, ko nehamo pritiskati. Ako je na enem mestu več tako napetih odvodnic, narede precej velik otok tistega dela.

Večdel ne bole nič in so noseči malo nadležne; dostikrat pa vzrokujejo sitno sklenje in serbenje, posebno po dolgem stanju, torej večdel proti večeru po končanem delu, dalje po uživanju jedi in pijač, ktere kri zelo sogrejejo. To sklenje in serbenje sili nepametne noseče, se praskati. Takrat se lahko unamejo in še celo razpočijo in napravijo nevarne kervotoke.

Kar ravnanje utiče, ne zginejo odvodnični vozli tudi po porodu nikolj popolnoma; drugega se ne dá tedaj nič storiti, kakor nadloge zmanjšati, ktere delajo, in obvarovati, da se preveč ne napnejo in ne razpočijo.

Dokler odvodnični vozli le samo serbé, je dosti, noge večkrat z merzlo vodo umivati in občutljivost kože zmanjševati; sicer naj pa take noseče nikoli dolgo ne stojé, pa tudi ne hodijo naj ne veliko. Ako pa noseča tega ne more storiti, si mora noge od perstov do kolena z dolgim, za 3 perste širokim flanelnatim povojem povijati, toda zdolej terdneje kakor zgorej. Premožne žene naj si kupijo tako imenovane nogovice na zaderguljice, za to nalašč narejene, pa ko se te kolikaj raztegnejo, si morajo berž novih omisliti.

Ko začne odvodnični vozle vroč, napet, bolj rudeč in boleč prihajati, naj priporoči babica noseči pokoj in pridno pokladanje v merzli vodi zmočenih rut na-nj, in svetuje naj ji po zdravnika poslati, ker utegne tako unetje nevarno biti.

Ako se tak vozle razpoči, se mora koj koj zdravnik poklicati, preden pa ta pride, naj babica kresivno gobo ali pa kak denar zaviti v cunjo, zmočeno popred v merzli vodi, jesihu ali žganju pritisne na mesto, kjer kri teče, in povije naj to terdno s povojem.

Dobro je, če babica nosečo ženo v tem pred podučí, da se ne vstraši pred njenim prihodom, ako se ji kaj takega primeri, in si sama pomagati more, ali poskerbi, da ji njeni pomagajo.

5. Ovére v scanjl.

Té se naznanjujejo: a. s tišanjem k scanju; b. z zaperanjem scanja ali opornostjo in c. z nepovoljnim scanjem.

a. Tišanje k scanju.

Tišanje k scanju je vedna potreba vodo pušati, pa vselaj le malo, in žensko hudo skli. Primeri se nosečim včasi perve mesce; dostikrat je belotok te nadlege kriv ali pa unetje scavnika; — izvirati zna pa tudi iz marsikterih družih vzrokov, katerih pa babica ne more spoznati.

Kadar tedaj kako žensko ta nadloga zadene, naj reče babica vselej po zdravnika poslati, ako mirno ležanje v postelji, snažnost, večkratno umivanje spolovil z mlačno vodo ali z vodo od kuhanega lanenega semena kmali ne pomaga; prepové naj pa babica taki ženi tudi uživanje jedi, ktere kri preveč dražijo, in svetuje naj ji zlezov čaj in mandeljnovo mleko za pijačo.

b. Opornost ali zaperanje scanja.

Da se voda zaperá, to je, da noseča ženska ne more scati, je večdel napačna maternična lega kriva, kakor je bilo že rečeno; primeriti se zna pa tudi, če vsi deli prav ležé, in sicer perve in poslednje mesce nosečnosti, ker maternica na mehur preveč pritiska.

Kadar se to primeri, se da mehur kot raztegnjena, večdel plivkajoča krogla (kugla) nad sramnim sklepom čutiti, in noseči je, kakor če bi jo scati tišalo, kadar kdo na mehur pritisne.

Babica naj položi tako ženo znak in ji podlôži križ; tako neha maternica na mehur pritiskati in žena more potem scati. Ako še to ne pomaga, mora babica z dvema perstoma maternico in v poznejih mescih naprej ležečo glavo prav previdno odmakniti. Če se to ne da lahko storiti, je treba odcedilnik (kateter) nastaviti.

c. Nepovoljno scanje.

Nepovoljno odtekanje vode, to je, da voda zoper voljo in vednost ženske odteka, zadene večkrat take noseče, ktere so že večkrat rodile, kadar zlo kašljajo, kihajo, bljujejo (kozljajo) i. t. d. Tu pomaga samo snažnost, da se noseča ne osenja. Zoper prvi vzrok, postavimo, zoper kašelj, je treba zdravnikove pomoči.

6. Nekatere druge ložeje bolezni.

Že je bilo rečeno da nosečnost ni bolezen; vendar je združena z mnogoterimi neprijetnimi primerljej (negotovimi znamenji nosečnosti).

To pa je le prevečkrat vzrok, da babice, ki se premodre mislijo, rečejo nosečim, ki jih za svet prašajo: tega ali tega je nosečnost kriva, kar pa vendar že iz kakor bolezni izvira.

Na to naj babica vedno pazi in se tedaj varuje, sama zdravila dajati, kadar se čez navado pritakne nosečnosti kak primerljej, da se je hudih nasledkov bati, ali kadar kaka noseča res zboli in jo ne stane težko, to spoznati. Koj koj naj ukaže po zdravnika poslati, sicer bo imela oster odgovor dajati.

To velja sicer za vsako bolezen, zlasti pa za take, ktere izvirajo iz želodca, zoper ktere se kaj rado z domačimi zdravili štuje, in za kerče ali tako imenovano božjast.

Kar se tiče kerčev, kateri utegnejo nosečo ženo napasti, se bo govorilo več ondi, kjer bo govorjenje o napakah poroda, katerih je porodnica (mati) sama kriva.

7. Omedlevica in dozdevna smert.

Omedlevica se imenuje stan, ko več opravi življenja kar na enkrat neha, se taki ženski odpovejo vsi udje, in zavé se le malo ali celo nič.

Noseči se začne v glavi vertiti, pred očmi se ji potamni, obličje ji obledi, da je kakor merličevo in merzlo ko led, jezik ji zastane, celi život se zgrudi.

Omedlévica terpi večdel malo minut, mogoče je pa tudi, ako se o pravem času ne pomaga, da se omedlévica v dozdevno smert preverže. Dozdevna smert je pa najvišja stopnja omedlevice in iz nje zna prava smert priti.

Kar se omedlévice tiče, so noseče ženske nji bolj podveržene, kakor drugi ljudje. Vzrok ji je dostikrat spriden zrak; na primer: v prostorih z ljudmi prenapolnjenih, kakor v cerkvah, na plesiših, v glediših. Prav dostikrat pa izvira iz naglega dušnega pregibka, iz naglega straha, veselja i. t. d. Največkrat pa si jo nakopljejo noseče na glavo s pretesno obleko, zlasti s pretesnimi žnorovkami ali moderci na zadergulice. Poslednjič utegnejo pa vsaktere bolehnosti omedlevice in dozdevne smerti krive biti, nosečim pa še zlasti kervavitve.

Tu je samo o taci omedlévicah govorjenje, ktere ne izvirajo iz kervavitve, ker le take omedlevice ne prizadevajo vselej nosečnosti nikakoršne škode.

Ako je babica h kaki omedlévki poklicana ali če noseča priča nje omedli, mora koj po zdravnika poslati, in če ravno večidel omedlevica mine, preden zdravnik pride, obvelja vender stari pregovor: bolje prezgodaj kakor prepozno. Utegne se pa tudi primeriti, da omedlevica iz česa izvira, kar more samo zdravnik véditi.

Pri noseči, ktero je dozdevna smert napadla, ko že čez 28. teden nosi, tedaj že za življenje sposobnega otroka v svojem telesu ima, ne gre samo zato, da se ona smertni nevarnosti otme, temuč tudi za otroka, ki se ima vsled obstoječih postav pred ko je moč po smerti matere tako ali tako na svet spraviti.

Ravnanje z omedlévko je tako-le:

Ko jo omedlévica napade, se mora berž berž in pred vsem za čist zrak skrbeti; zavoljo tega se morajo okna odpreti, omedlevka se mora v posteljo spraviti in odpeti se ji morajo vse količkaj tesne oblačila, zlasti pa moderc in spodnje krila, kakor tudi prevoze pod koleni; obraz se ji z merzlo vodo, ali z vodo in jesihom poškropi, umivajo čelo in senci s tem ali pa se dergnejo s kako dišečo vodo; pod nos se ji molé močno dišeče reči, kakor salmijakovec, močen jesih, osmojeno perje

ali rogovje, prerezana čebula; pihljá se veter v njo i. t. d.; daje se omedlenki tabaka v nos, dražijoče brizgljanje, ojstra kopel nog in rok. Zlasti pa zlo pomaga, jo po rokah in podplatih dergniti in kertačiti. Na noge ali roke se utegnejo tudi obkladki iz ženefovega testa napraviti.

Ko omedlévica mine, kar se na tem spozná, da začnejo ustnice in lica rudeče, koža topla prihajati, da se čut in zavednost verne, se da bolnici požerk hladne vode in dalj časa naj ostane ravno ležé ali pa pol sedé v postelji.

To pa naj si babica pri tem ravnanju dobro v glavo vtisne, da se kar nič ne prehití temuč pomoček za pomočkom rabi, tako dolgo pa zlasti bolnico dergne, dokler zdravnik ne pride.

Ako noseča ženska zavoljo kake kervavitve omedli, ima babica si prizadevati zvediti, kaj je kervavitve krivo; ravnati ima tedaj tako, kakor se bo obširneje učilo, ko bo o kervavitvah govorjenje.

II. Napake o nosečnosti ali zavoljo nosečnosti, ktere so krive, da nosečnost večdel pred pretekom pravega časa neha. — Kervavitve iz maternice.

Kervavitve iz maternice o nosečnosti izvirajo iz tega, da se žile med jajcom in maternico pretergajo ali pa da se maternica sama razterga. — Maternica se največkrat o porodu razterga; govorilo se bo tedaj o tem, kadar bo o porodu govorjenje.

Kervavitve iz maternice sploh so dvoje:

Razločijo se namreč, kakor jih nesreča nanese, prvič: v notranje, unanje in obojne skupaj. Notranje se imenujejo, kadar se kri v maternico steka in ne teče iz njé; unanje, kadar kri iz maternice teče; obojne skupaj pa, kadar se kri v maternico steka, pa tudi iz nje teče.

Drugič se razločijo maternične kervavitve po tem, kakor kri močnejše ali slabše teče: 1. v kapljanje kervi, če le kaplja za kapljo kervi priteka, da se na perilu le malo pozná in noseča zdrava ostane, če tako

kervavenje tudi dalej časa terpi, — ali 2. v kervotok, to je, če toliko kervi teče, da je perilo kmali zlo okerveno in prav kmali od kervi premočeno, in zdravje noseče žene pojemati začne, ako kervavitev tudi dolgo ne terpi in se kri morebiti tudi v maternico stéka (notranje kervavenje); in 3. kervni ulij, kadar se kri ulije z scurkoma iz nožnice tako, da je viditi, da ženi že kervi pomanjkuje in življenje ugasnuje.

Kar se tiče spoznanja kervavitve iz maternice, je res najbolj gotovo znamenje to, da teče kri iz spolovil. Notranje kervavenje, na primer, se da pa le spoznati iz znamenj brez kervnosti. Te znamenja mora tedaj babica prav dobro poznati, da do dobrega spozná vsaktero kervavitev. —

Znamenja brez kervnosti ali zmanjkovanja kervi so: Obličje in ustnice obledé, zdehati se ji začne pogostoma, zaspanost jo napada, kmali ji začne pred očmi migljati, iskre se delati in mnogotere barve se ji kažejo pred očmi, nazadnje se ji stori popolnoma tema, da celo nič ne vidi, v ušesih ji šumi ali zvoni, v glavi se ji vrti, omedluje, oči ji vpadejo, čelo ji je merzlo kakor tudi ves njeni život, zlast pa na rokah in nogah bolj in bolj merzel prihaja; žile ji drobneje in gosteje trepljejo. Poslednjič začne težko sopsti, in bolnico je komaj še mogoče iz omedlevice zbrihtati; sčasoma se komaj še trepanje njenih žil čuti; naenkrat jo napade silen nepokoj, božjast jo zviije in ona umerje.

Kadar se primeri kervavitev iz maternice o nosečnosti, se skoraj vselej tudi plod (dete) iz maternega života izpravi, to je, ali se rodi dete zavoljo kervavitve ali je pa porod kervavitve kriv.

Ako neha nosečnost pred 28. tednom, to je, pred koncom 7. mesca, toraj dokler otrok še ni živeven, se to imenuje splav, kakor je bilo že pri razdelitvi porodov rečeno; ako gre pa plod med 28. in 38. tednom nosečnosti iz maternega telesa, ima babica s prezgodnim porodom opraviti.

1. Kervavitve iz maternice v prvih sedmih mescih — splavi.

a. Vzroki tajstih.

Nosečnost neha navadno in sicer zlasti v prvih sedmih mescih in kervavitve iz maternice se pripetijo pred ali potém: 1. zavoljo vsega, kar jajce ali pa materno potico od maternice odloči; 2. zavoljo napčnost jajcovih delov; 3. zavoljo splošnih hudih bolezin noseče žene ali pa zavoljo popák maternice posebej, in 4. zavoljo bolezin otrokovih, zlasti tistih, ki so navadni vzrok, da plod v maternem telesu pogine.

1. Odloček jajca ali materne potice.

Jajce ali materna potica se odloči:

1. Zavoljo unanjih škodljivih reči, ktere maternico kar samo ali pa kako drugač zade-nejo, ker jo preveč pretresnejo ali se pa žile raztergajo, ktere jajce ali materno potico z maternico vežejo; iz raz-terganih žil kaplja kri, ktera se v začetku med jajcom in maternico nabera in tako ali pa zavoljo tega več in več jajca od maternice odločuje, ker bolj in bolj noter do materničnega ustja pritiska in ob enem maternico naganja, da se kerciti začne.

Take škodljivosti, ktere život zlo pretresnejo in na-tegovajo so: težke dela, vzdigovanje in prenašanje težkih bremen, zlasti pa na glavi, kakor je na Krajskem še-ga, plesanje, skakanje, jezdarjenje in vožnja po gara-stih potih, potem če noseča žena na trebuh pade, če jo kdo na trebuh udari, sune, če zlo bljuje (kozla), kašlja, če se presilno peča i. t. d. Tudi pretesna obleka in zla-sti pretesne prepersnice so dostikrat splavov krive.

2. Vse, kar pretakanje kervi po žilah pre-več pospešuje, in zavoljo česa se tanke maternične žile s kervjo preveč napolnijo. To stori, da se razter-gajo maternične žile. Take škodljivosti so: Pogostno in nezmérno uživanje upijančljivih pijač, namreč vina, žganja, močnega ôla, kafeta in čaja, jedi z močnimi dišavami

narejenih, zdravil, ktere zlo na blato ženejo, reči, ktere plod izganjajo (splavil); potem preveliko prestrašenje, žalovanje, veselje i. t. d.

3. Ločenja jajca od maternice utegne vse poprej ali pozneje krivo biti, iz česar izvirajo splavi in zgodni porodi. Zlasti pa vse, zavoljo česar se začne maternica kerčiti, na pr. draženje čutnic persnih žlez.

2. Napčnosti izvirajoče iz jajcovih delov.

Napčnosti jajcovih delov so prav dostikrat otrokove smerti krive in zavoljo tega splavov ali zgodnih porodov s kervavitvijo.

Take napčnosti so: iz materne potice izvirajoče: stolšenje (spremenjenje v tolšo), dlačec (Fibrin), kteri dostikrat materno potico skoraj vso prepreže, razpoki žil, zavoljo kterih se nabere preveč kervi v potici, vodenica, izrastki, napčni sedež materne potice; —

iz popkovine izvirajoče: kadar se popkovina ovije, oplete, prav zavozlja, kadar se njene žile zaraščejo; —

iz jajcovih mrén izvirajoče: kadar so z vervicami ovčje kože zadernjene, poslednič

iz plodove ali sadove vode izvirajoče: če je te vode premalo ali pa preveč, če prezgodaj odteče.

Tukaj so te napčnosti samo našteje; kako se spoznajo, se bo učilo pri napčnih porodih zavoljo napčnih jajcovih delov.

3. Hude bolezni nosečih, ktere jih sploh zadenejo, in napčnosti maternice posebej.

Take hude bolezni sploh so: kolera, legar ali vročinska bolezin (tifus), zlatenica, koze, škrlatnica (šarlah) ošpice, sramna bolezin (francozi), vodenica, kerči, rak, unetje pljuč, nagla pljučna jetka, sploh vsaktere unetja nježnih delov životnih, kakor unetje trebušnice, serčnika ali sercovega mehurja, persne ali podreberne mrena, možganov i. t. d.

Kar napčnosti maternične oblike (podobe) zadeva, je tu zlasti gledati: ali ima maternica en sam ali dva roga, ali je popolnoma na dvoje razdeljena, potem ali se nahajajo otekline v nji; zavoljo teh napčnost se utegne maternica razpočiti.

Vseh teh bolezin ne more babica nikolj spoznati; imenovane so le zavoljo tega, da je uk bolj popolen. Dobro je pa, da babica vsaj vé, da iz vsake hude bolezni večidel hud konec nosečnosti izvira. Vedila bo vsaj varovati se, jih sama zdraviti in takim bolnicam brez odloga zdravnikovo pomoč nasvetovati.

4. Bolezni ploda samega — plodovom navadni pogini.

Tudi teh ne more babica spoznati, samo na to se oberne tukaj njena pazljivost, da se mora misliti, da so dostikrat po starsih dobljena sramna bolezin in nekaki mehurčki, kateri se negodnim otrokom po ročicah in nožicah spusté, vzrok njih smerti, ali je je pa plodom navadni pogin kriv, to je, plod umerje brez spoznanljivega vzroka o večih nosečnostih zaporedoma, in sicer se to primeri večidel v vsaki nosečnosti ob ravno tistem času.

Naj umerje plod zavoljo katerega vzroka kolj, se utegne to zgoditi: 1. če se primeri to prva dva mesca nosečnosti in se jajce tako pozno iz maternice iztrebi, da se plod zavoljo tega, ker je še zelo majhen in mehek, v plodovi vodi tako raztopi, da se komaj še kak ostanek, in še celo komaj kak sled tajistega najti dá, tudi ko jajce celo ostane. Tako jajce se imenuje zapertek ali prazno jajce in dostikrat se misli, da je to snet ali mola. 2. Pozneje mesce se mora plod zgerbančiti, če se jajce prepozno iztrebi, zlasti pa pri dvojčkih tedaj, kadar se drugo dete dalje izpodoblja. 3. Umerlo dete se razmehča; — kadar se to zgodi, je dete večidel vodeno zabuhnjeno, koža se luši z njegovega života v večjih ali manjših koscih in tam, kjer se koža sname, je truplo umazano-rudečkasto; lasje mu izpadajo, glavne kosti so tam, kjer se sklepajo, razrahljane ali pa celó ena od druge odločene in leže v čepi-

nini koži, ktera je kakor mošnja raztégnjena. Razrahlanje ali razvodovanje se začne včasi že 12 ur po plodovi smerti tako, da se 4. prav malokadaj zgodi, da se mrtvo dete celo rodi.

Vsi tu imenovani vzroki, poglavitni kakor tudi manjši, so pa včasi tako zlo med sabo sklenjeni, da se dá težko razsoditi, kateri je prav za prav maternične kervavitve kriv, ker se po vsaki kolikaj večji kervavitvi maternica kmali kerčiti začne ali se pa nasproti zavaljo kakega vzroka maternica naperve kerčiti začne, kar stori, da se jajce odloči i. t. d. in zavaljo tega kervavitev nastopi.

Ker je oboje, namreč prenehanje nosečnosti v prvih sedmih mescih in pa maternična kervavitev — večidel v tako tesni zvezi, da se dá komaj eno od drugega ločiti, je tudi najbolje, ob enem govoriti, kako pretečeta in kako je z njima ravnati.

b. Pretek in nasledki splavov.

Ko se splav začne, čuti noseča večidel neko težo v sebi; zdi se ji, kakor če bi ji nekaj proti medenci tišalo; toži, da je trudna, da jo glava boli; obličje se ji spremeni; klaverna je, pogostoma jo scati tiši; križ jo boli, nožnico ima bolj zlemasto i. t. d. K tem znamenjim se pridružijo kervavitev in bolečine popadkom podobne.

Ako ima splav svoj navadni pretek, se more perve tri mesce nožnični del maternice popolnoma razlikati in celo nepokvarjeno jajce pride skozi odperto maternično ustje v nožnico, dostikrat pa še celo skozi spolovila vun. Kadar se to zgodi, neha večidel kervavitev.

Jajce zna pa tudi o tem, ko se maternično ustje odpera, se razpočiti, voda odteči, vse drugo pa v skerčeni maternici ostati; to se kaj lahko zgodi, če se nerodno ravna z jajcovimi deli, kateri so v materničnem ustju. — Kadar se to zgodi, se kri zasede in plod z drugimi jajcovimi deli se spravi težeje in počasneje iz maternega telesa. — Ako pa morda jajcovi deli zaostanejo, se razgnojé in odtečejo potem z otročnično čišo ali pa so pogostih kervavitev krivi, ktere se dajo težko ustaviti.

Splavi po tretjem mesecu nosečnosti se bližajo, kar njih pretek zadene, bolj in bolj pravilnim porodom, zlasti če se v 6. ali 7. mesecu primerijo, in izdelajo potem vseh pet porodovih dôb.

Kar se tiče nasledkov, pogine plod zavoljo kervavitve, ako se ta ne ustavi; sicer so pa nasledki različni in se ravnaajo po času nosečnosti, v katerem se primerijo po tem, kako dolgo terpi, koliko kervi odteče po vzrokih, kateri so kervavitve krivi in po opravah z rokami, katerih je bilo treba.

To pa so skušnje poterdile, da so noseče, ktere enkrat splavijo, tudi v prihodnih nosečnostih tej nadlogi rade podveržene.

c. Spoznanje splavov.

Spoznanje splava ni vselej lahko. Kervavitev sama se utegne iz kakih družih vzrokov primeriti, na priliko, zavoljo perila o nosečnosti; spoznanje nosečnosti samo po sebi je pa tudi sploh, zlasti v prvih treh mescih kaj negotovo. Kadar kolj pa kako nosečo žensko kaka kervavitev iz spolovil zadene, si more babica misliti, da se splav začinja, in prizadeva naj se zvediti, kaj je kervavitve krivo.

Gotove znamenja začetega splava so: različni popadki, po katerih vedno več kervi odteka, potem bolj mehek in bolj rahel maternični vrat, do tistihmal, da se začne maternično ustje odperati in se čuti, da jajce na maternično ustje pritiska; dalje, da je jajce vdajavno, izbočeno, o popadku bolj napeto in po svojem verhu večidel gladko; da se ušlatajo otrokovi deli skozi maternično ustje.

Za gotovo spoznati, da se je splav res zgodil, je le tedaj mogoče, kadar se najde celo jajce ali le posamni jajcovi deli v sterjeni kervi, ki je odtekla; zavoljo tega se mora vsa kri, ki je odtekla, v posodo z merzlo vodo djati in potem natanko pregledati.

Spoznanje začetega splava je v poznejih mescih lažje kakor v prvih treh mescih.

d. Kako v splavih ravnati.

Odtékanje kervi je navadno vzrok, da pokliče noseča ženska babico na pomoč.

V kervavitvah nosečih (kakor tudi v kervavitvah o porodu) ima babica oestro dolžnost, tirjati, da se zdravnik berž berž pokliče.

Rečeno je že bilo, da ni nikolj mogoče za gotovo naprej konec vediti, kaj utegne iz maternične kervavitve priti, tudi če še tako malo kervi teče.

Ker se zna pa zgoditi, zlasti na kmetih, da se zdravnik ne dobi vselej urno, je čez vse treba, da babica, kadar nevarnost žuga, nevarnosti v okom pride, in še celo, kadar je nevarnost že nastopila, pomaga, ker gre o kervavitvi vselej vsaj za življenje matere ali otroka ali pa tudi za življenje obeh. Zavoljo tega mora vsaka babica dobro vediti, kako je o kervavitvah po pameti ravnati.

Ravnava splavov se razdeljuje v dvojno poglavitno opravilo, namreč 1. v obvarovavno opravilo, to je, vse se mora pred storiti, kar bi splav morebiti še ustaviti moglo, in 2. v pohitrivno opravilo, to je, ko se znamenja pokažejo, da se splav ne dá več ustaviti ali da se je zavoljo zgubljene kervi že za materno življenje bati, se mora brez ozera na vse drugo kri ustaviti, to je, splav se mora kakor je mogoče hitro dokončati, ker je to edini pomoček, da se kri ustavi.

1. Obvarovavne opravila.

Da se splav odverne ali obvaruje, sme babica in je tudi njena dolžnost, preden pride zdravnik, sledeče storiti:

1. Noseči mora veleti, da s svojim životom, kar se dá, mirno leži. Noseča ženska naj se spravi brez odloga v posteljo, v kateri mora ravno znak z vkup stisnjenimi stegni ležati; tudi za potrebe svojega života ne sme vstati, ampak posebna posoda za to se ji ima podkladati.

2. Varovati se mora noseča vsake vročine, zavoljo ktere se kri po životu hitreje pretaka. Zavoljo tega se morajo noseči vse oblačila sleči razun tistih, v katerih navadno ponoči leži. Dalje se morajo vse pernice iz njene postelje spraviti in noseča naj leži na terdi žimnici (madracu) ali pa na cehti z lahko odejo toliko odeta, da je ne zebe. Ravno tako mora stanica bolj hladna biti in nesoparna.

3. Dobivati mora primeren živež. Kakor mora vsaka bolna žena malo jesti in piti, velja to tudi za take noseče, samo s tem razločkom, da mora noseča tudi to malo, kar uživa, vedno bolj mlačno uživati, nikolj pa ne vroče. — Babica ji more večkrat na dan zakuhane juhe, o poldne pa kako lahko močnato jed, nekoliko opraznega sadja, na priliko, v vodi opraznih jabelk z žemljo dovoliti.

Za pijačo naj ji daje merzle vode ali kako drugo hladečo pijačo. Če toži noseča čez žejo in vročino, naj ji dá merzle vode same ali pa z malničnim ali ribezeljinovim sokom, cukrene vode ali kako drugač okisane vode, kakor je, na priliko, limonada ali voda z nekterimi kaplicami Halerjeve kisline; v sili je tudi dobro, neliko kaplic jesiha v vodo kaniti. Tudi mandeljnové vode ali pri bogatih sladkega ledú more dovoliti.

Vsaktere žgane pijače, zlasti pa kava, čaj (tè), vino, ol, žganje, rum mora babica oestro prepovedati.

4. Vedno se mora paziti, da se noseča blata in scavnice očedi.

5. Oestro je nosečo vsega varovati, kar utegne popadke zbuditi. Pokladati se ji ne smejo tedaj nikakor merzli obkladki na trebuh, trebuh se ji ne sme nikakor dergniti, nikakor ne merzla voda v nožnico brizgljati, ne klobčič (tampon) va-njo devati ali cimetova namaka (tinktura) dajati. Vse te reči dražijo maternico; začela bi se tedaj kerčiti in ne dal bi se več ustaviti splav.

Po tej ravnavi se kervavitev ali počasi zmanjša, ali popolnoma neha, ali se pa to ne zgodi.

Ako je nehala kri popolnoma teči, mora noseča še dalj časa pokoj duše in telesa uživati, sploh pa vsega

se skerbno varovati, kar bi kervavitev ponoviti utegnilo.

Ako se pa kervavitev ni ne le ne ustavila, temuč se tako pomnožila, da se že znamenja brezkrvnosti razodevajo in še druge znamenja začetega splava pristo-pijo, česar se more babica z notranjim preiskovanjem prepričati, ima pravico, splav pohitriti. Opomniti je pa tukaj, da je najbolje, da se izločenje jajca naturi sami prepusti, kadar je kervavitev le majhna in se zavoljo nje ni nevarnosti bati.

2. Pohitrivne opravila.

Še enkrat opomnimo, da so te opravila samo v naj-huji sili babici dopuščene, to je, kadar bi ne bilo nobe-nega zdravnika dobiti. Te opravila se delé v dvojne, to je, v take, ki zadevajo le bolj splošne in se opravljajo na tem mestu; take opravila imenujemo mestne, — druge pa so občne ali splošne.

a. Mestne opravila.

Tukaj je zlasti na kervavitev gledati — in ker skušnja uči, da ni upati, da bi kervavitev pred končanim porodom nehala, je najbolj gotovi pomoček, da se kri ustavi, to je, da se porod hitro dokonča.

Zavoljo tega se rabijo vsi pomočki, po katerih se maternica skerčuje, to je, popadki zbude, ker se o popadkih žile, iz katerih kri teče, stisnejo in torej kri iz njih ne more več teči. Potem se rabijo taki pomočki, kateri varjejo, da kri ne pritiska preveč v maternico, in storé, da se začnejo kerčiti žile, iz katerih kri teče, in da se iztekla kri zasede in tako odperte konce kervnih žil zamaši. — Rabijo se pomočki, kateri razun tega še storé, da se kri ne razliva ne v maternico ne iz nje. Zadnjič se storé še tako imenovane porodničarske opravila.

Da se porod pohitri, bo tedaj babica takole ravnala:

1. Pokladala bo merzle obkladke na trebuh. Za to se vzamete dve rujuhi, ktere se osemkrat prega-

nete in v merzlo vodo pomočite; potem se vedno ena tako ovije, da ne kane skoraj ne ena kaplica od nje — (zakaj, ne voda, ampak merzlota sili maternico, da se kerči) — potem se položi v podobi trivoglate rute tako na trebuh, da pride en širji del trivogla proti popku, njemu nasprotna špica na verhsramek, oba druga nazaj spognjena vogala pa eden na desno eden pa na levo stran. Kadar se pokladajo merzli obkladki, se ne smejo nikdar na trebuhu toliko časa pustiti, da bi se согreli; zavoljo tega se morajo prav pridno — vsacih pet minut — premenjevati, tako, da se trebuh merzel ušlata.

To se stori najbolje, da babica najpervo drugo rujuho ovije in pripravi in jo še le potem položi na mesto une, ktera na trebuhu leži. Da se pa voda tako hitro ne согreje ali da se led, ki je poleti tako drag, tako hitro ne raztopi, je treba vedno dveh posod z vodo, da se topli obkladek pred v eni posodi shladi in še le potem, n. pr. na led položi.

2. Brizgljala bo merzlo vodo v nožnico.

3. Dergnila bo maternično dno, kadar je maternično ustje že skoraj razlikano.

4. Zamašila bo nožnico, to je, vtaknila bo klobčič (tampon) v njo po pravilih, ki so v uku o porodostvornih opravah razloženi. Zastran vkladanja klobčiča je opomniti, da tako-le pomaga: Nožnica se z njim popolnoma napolne; zavoljo tega ne more kri več teči, kar je je izteklo, se zasede in kervavitev se ustavi. Ker pa klobčič nožnično obočje razlečje in se nožničnega dela maternice dotika, se popadki bolj krepko zbudé in zdolejni del maternice urno in gotovo pripravi za izgnanje jajca in kri ne teče dalje. Za klobčič se podá najbolj mehur iz gumi-elastika, tako imenovani gumi-elastični tampon (*Fig. XXXIII.*); zavoljo tega bi ga imela vsaka babica imeti. V sili se dajo najbolj cófanje, pavolja, stare cunje, čisto mehko predivo, se celó mehek mah, pajčevine i. t. d. tudi porabiti.

Pri vkladanju klobčiča se je teh-le pravil deržati: Perve tri mesce se more vložiti, tudi če se je jajce razpočilo, v poznejih mescih pa samo tako dolgo, dokler mehur stoji, ker bi se sicer namesti

odtekle vode kri v maternici nabrati utegnila; klobčič bi tedaj unajno kervavitev ubranil, za to pa ravno tako nevarno veliko notrajno kervavitev vzrokoval. — Perve tri mesce je maternična votlina sama po sebi majhna; nemore se veliko kervi v nji nabrati, tudi potem ne, ko se je jajce razpočilo.

Vloženi klobčič ima toliko časa v nožnici ostati, dokler ga moč popadkov iz nje ne sunejo; potem se ima babica vselej z notranjim preiskovanjem prepričati, koliko je maternično ustje odperto; ako najde, da še ni dosti odperto, naj klobčič zopet vloži.

5. Ako se kaže, da bode maternično ustje skoraj razlikano in so popadki prav krepki, se prepusti naturi, da jajce sama iztira, ali se pa jajce umetno s porodničarsko opravo iz maternice izpravi tako, kakor se bo v uku o porodoslovnih opravah govorilo; in sicer tako, da se celo jajce perve tri mesce iztrébi, v poznejih mescih pa potem, ko se je mehur razpočil, porod s tem opravi, da se otrok iz maternega telesa izleče, ali pa oberne, posteljca pa kar odloči, ako ne pride v kratkem času; zakaj, dokler posteljca v maternici ostane, se kri nikolj sama ne ustavi ali pa zadene pozneje otročnico kaj nevarnega zavoljo tega.

b. Ravnava sploh.

Pri občni ali splošni ravnavi je na kervavitev in njene nasledke gledati, zlasti, pa kako jim je s tako imenovanimi notranjimi zdravili v okom priti.

Najpervo naj se dalje rabijo hladeče zdravila, ktere so bile imenovane, ko je bilo govorjenje o obvarovavni ravnavi, in še le potem naj se rabijo oživljajoči pomočki, cimetova omaka (tinktura), in vino, kadar se kažejo znamenja brezkeravnosti.

Tukaj je mesto, povedati, kako nevarna je cimetova tinktura, ktero nespametne babice pri vsaki kervavitvi iz maternice brez razločka nosečim dajajo. Cimetova tinktura je res prav dober pomoček, če se o pravem času dá, to je, kadar se začnejo znamenja brezkeravnosti kazati. Al ravno tako nevarna je tudi, če se pred

daje, ker kri preveč sogreje in torej kervavitev le še pomnoži ne pa zmanjša. Vediti je treba, da cimetova tinktura ni pomoček, skterim se naravnost kri ustavlja, ampak le okrepčajoč, oživljajoč pomoček je, kateri tedaj je le takrat zoper kervavenje na pravem mestu, ako to (kervavenje) izvira iz slabosti zavoljo pomanjkanja kervi. Za cimetovo tinkturo velja enkrat za vselej to-le: Ona se ne sme nikolj bolnici dajati, preden se ne pokažejo očitno znamenja splošne brezkeravnosti. To velja tudi za vino.

Kadar se sme cimetova tinktura dáti, se je, kakor je treba, vsako četert ure ali pa tudi vsacih 5 ali 10 minut dá ena majhna žlička v 1 ali 2 žlicah vode toliko časa, da bolnici odleže; ravno tako se daje vino tudi po žlici, ne pa kar po maseljcu ali pa še več. Zraven je pa treba, se tudi še vseh pomočkov posluževati, kateri so bili pri medlevici nosečih omenjeni; posebno dobro se takim prileže nekoliko kaplic Hofmanovega (Hofmannsche Tropfen) ali pa melisnega cveta (Melissengeist) ali pa skledica iz mete napravljenega čaja.

To ravnanje pa velja tudi za otročnice. Da si ravno skušnja uči, da otročnice po splavih silno redko kadaj zbolé, bi se žena vendar motila, ktera bi mislila, da se more otročja postelja po splavu prikrajšati. — Če se splav še tako srečno, na primer, po naturi sami brez velike zgube kervi zgodi, se mora otročja postelja ravno tako natanko spolnovati, kakor po pravočasnih porodih, tem bolj pa še, če je žena veliko kervi zgubila in je splav sicer težek bil, ker ženska potem lahko zboli; najbolje je tedaj, otročnico po splavu zdravniku izročiti. Dalje naj opomni babica tako ženo, da naj se, ako bi sopet noseča postala, koj s kakim zdravnikom zastran njenega zadržanja posvetuje, ker se dá morda tako najberžeje drug splav odverniti. — Sicer mora taka noseča še veliko bolj oestro gledati, kako bo živela. Ako je kaka žena splavila, je pa najbolje, da se po mogočnosti dolgo novega spočetja varje, ker kakor je bilo že rečeno, skušnja uči, da se kaj rad sopet splav primeri, če kmali po splavljenju sopet nosečnost nastopi.

2. Maternične kervavitve v poslednjih treh mescih — zgodni porodi.

Maternične kervavitve v poslednjih treh mescih in zavoljo njih zgodni porodi se morejo iz ravno tistih vzrokov zgoditi, kakor splavi; posebno v 9. mescu so dostikrat brez kervavitve in sploh redko kadaj s tako nevarnimi kervavitvami v zvezi, ker se te mesce materna potica, ako ima svoj sedež, na pravem mestu, ne odloči tako lahko ker ste materna potica in maternica terdneje in tesneje sklenjene. Drugače je pa, kadar materna potica nima na pravem mestu sedeža; takrat so kervavitve vselej nevarne.

a. Zgodni porodi, kadar materna potica leži na pravem mestu.

Kadar se je materna potica iz kakoršnega kolj vzroka od maternice odločila, solzi kri med jajcovimi mrenami in maternično steno doli in zgodi se unajna kervavitvev, ktera se pa večdel kmali ustavi in nosečnost se ohrani, ako se je materna potica le malo odločila in je bila ravna prava. Ako kri ne neha teči, se zbudé popadki, kateri kri sicer ustavijo, ker se odperte žile zapro, pa tudi k porodu pripomorejo, ker močnejši in močnejši prihajajo. Prav prav malokadaj se zgodi tako silen kervotok, da gre za življenje porodnice.

Notranja kervavitve zavoljo odločenja matrne potice se more samo tedaj primeriti, kadar se materna potica na sredi odloči, ob krajih pa z maternico še zrašana ostane, kar se pa malokadaj zgodi, al takrat, ko se zgodi, se more že toliko kervi med materno potico in maternično steno vlti, da se utegnejo še znamenja brezkeravnosti pokazati.

Zgodni porodi pretečejo precej tako kakor pravočasni porodi, zlasti pa če se zgodé že bolj proti koncu pravilne nosečnosti. Ker je otrok majhen, se večdel bolj urno rodi, toda njegova porodba dostikrat ni popolnoma pravilna, kadar gre skozi medenco. Zanimivo je, da se pri zgodnih porodih večkrat medenčno-končne in poprečne lege nahajajo.

Kar se tiče spoznanja kervavitve po sedmem mesecu nosečnosti, velja tukaj to, kar je bilo pri splavih rečeno, in babica more vselej misliti, da se je materna potica od maternice prezgodaj odločila, razun primerljejev, da se je maternica razpočila ali da leži materna potica čez maternično ustje.

Bolj ali menj gotove znamenja, da se je zgodni porod res začel, so: zasedena kri, popadki in spoznanljivo pripravljane zdoljnega materničnega dela.

Kar se tiče ravnanja z zgodnim porodom, ne potrebuje, ako je brez kervavitve, nobene druge, kakor vsak drug pravočasni porod. — Ako se pa kervavitev primeri poslednje tri mesce, je treba vselej najpervo obvarovavne ravnanje, to je, babica mora vse storiti, da nosečnost ne preneha, kakor je bilo pri splavih rečeno; ako pa prihaja kervavitev bolj in bolj močna in so se že popadki začeli, se mora babica, ako bi poklicani zdravnik ne utegnil priti, pohitrivne ravnanje lotiti, kakor pri splavih. Klobčiča ali tampona pa ne sme več vkladati, če se je mehur razpočil, ker bi se sicer notranja kervavitev lahko primerila.

b. Zgodni porodi, kadar se je materna potica vlegla čez maternično ustje.

Če se tudi dostikrat zgodi, da nosečnost svoj pravi konec doseže, ko se je materna potica ulegla čez maternično ustje, se vendar dostikrat zgodi, da zavaljo tega nosečnost preneha ali je pa treba zavaljo huje in huje kervavitve in njenih nasledkov, da se nosečnosti z umetnostjo konec stori, zato je najbolje, da se kar tu govori o kervavitvah zavaljo matrne potice čez maternično ustje ležeče.

Kaj pa se pravi to: materna potica se je ulegla čez maternično ustje in naprej leži? To se pravi: materna potica, namesti da bi ležala na materničnem dnu, leži naravnost nad materničnim ustjem. — Razloči se pa, ako se je materna potica popolnoma čez maternično ustje ulegla (*Fig. XXX.*), kadar je že skoraj razlikano maternično ustje celo z njo po-

krito; nepopolnoma ali le na stran pa se je ulegla, kadar materna potica le nekoliko že skoraj razlikanega materničnega ustja pokriva in se na tem ali unem mestu jajcove mreže ušlatati dajo.

Tako ležeča materna potica se nahaja pri ženskah, ktere so že večkrat rodile in katerih maternična votlina je bolj raztegnjena in ohlapna, potem pa tudi pri ženah, ktere belotok nadleguje, ker je pri tčih ženskah beržeje mogoče, da se uplodeno jajčice globočeje zmuzne.

Ta nadloga se šteje med najnevarniše vseh napčenost, ker zavoljo nje prav dostikrat otrok ali mati, ali pa oba pogineta in živa ostaneta le tedaj, kadar to posebna sreča nanese.

Znano je, da se maternica v poslednjih treh mescih zlasti na svojem zdoljnem delu razteguje; ako je tedaj materna potica tu prirašena, se morajo raztergati žile, ktere jo z maternico vežejo, ker ta čas materna potica več tako ne raste in se ne razsteguje, kakor maternica; nasledki tega morajo kervavitve biti.

Ako tedaj kako nosečo brez vsakterega družega vzroka v 8. mescu naglo maternična kervavitve zadene, si mora babica najpervo misliti, da utegne te kervavitve napčen sedež materne potice kriv biti in išče naj še drugih znamenj, da se tega prepriča.

1. Spoznanje čez maternično ustje ležeče materne potice sploh.

Da ima materna potica napčen sedež, se dá še le potem za gotovo reči, če se da pri notranjem preiskovanju ušlatati; — zavoljo tega se dá to pri ženah, ktere so že večkrat rodile, včasih že v nosečnosti, pri pervesmicah pa še le o porodu za gotovo reči.

Da bo babica napčen sedež materne potice spoznala, naj na to-le pazi:

1. Ker čez maternično ustje ležeča materna potica večji del medenčne votline napolnuje, se navzdol ležeči del podolgama ležečega otroka nikolj ne more tako globoko kakor sicer pomakniti; zavolj tega se nahaja vse-

lej visoko stoječe, slabo izpodobljeno nožnično obočje, skozi katero se ta otrokovi del, kadar leži materna potica čez maternično ustje popolnoma, ne dá nikoli prav nerazločno ušlatati, ker debela materna potica vmes leži. Preiskajočemu perstu se zdi zavoljo tega nožnično obočje tudi nenavadno mehko in v njegovem mesu debelo.

Kadar materna potica sedi le nekoliko ob materničnem ustju, se dá to še bolj natanjko spoznati, ker se na tisti strani, na kateri ima materna potica svoj sedež, to je, večdel na desni strani, nožnično obočje nenavadno bolj debelo občutiti dá, kakor je na drugi strani, kjér se dá naprej ležeči otrokov del veliko razločneje ušlatati.

2. Ker je zavoljo materne potice, ako se je čez ali ob materničnem ustju ulegla, medenčna votlina bolj ali menj napolnjena, se lahko lahko zapopade, de ima otrok večdel premenljivo lego, ali povežno ali pa celo poprečno. Kadar tedaj babica s svojim preiskovanjem kaj takega spozná, naj dobro preudarja, kako in kaj.

3. Kervavitve se ustavijo večdel same, ako noseča le kolikaj tako živi, kakor je prav, pridejo pa pred ali pozneje čez 8 ali 14 dni sopet bolj močne, pa sopet minejo i. t. d. Koliko bolj pa gre nosečnost k pravemu koncu, toliko večkrat se ponavljajo kervavitve, in toliko bolj dolgo tudi terpé. — Kadar je tako, čuti babica pri preiskovanju, da solzi kri skozi maternični vrat.

4. Ako pa nazadnje vendar popadki pridejo, je to gotovo znamenje, da ravno takrat več kervi teče, kadar je popadek, takrat pa manj, kadar popadek preneha. To se lahko spozná, ker se ravno o popadku zdoljni del maternice razteguje in zavoljo tega žile med maternico in maternično potico tergajo. To stori, da o tem času več kervi odteka, kar se pa o družih kervavitvah ne zgodi; tukaj ne teče o popadku nič kervi, ker se žile zapro, potem pa odperte ostanejo, ko popadek preneha.

5. Iz ravno imenovanih prikazkov se da pa o materničnih kervavitvah le misliti, da materna potica ne leži na pravem kraju; za gotovo se more to le tadaj terditi, kadar ušlatamo materno potico skozinotrajno maternično ustje. — Zato pa mora babica dobro iz-

urjena biti v lastnem čutku, ktereга ima perst, kadar materno potico otipuje. Izuri se pa le tadaj, če se pridno vadi v otipovanju matrne potice. — Opomniti pa je, da se babica nad gobasto rečjo, ktero ušlata, kaj lahko zmoti, ker misli, da je materna potica, pa vendar ni, ampak zasedena kri, mola ali snet, kaka druga oteklina, kakor n. pr. polipi. Razločijo se te napake od matrne potice s tem, da se dá zasedena kri lahko s perstom predreti, mole ali sneti se spoznajo po svojih lastnih znamenjih, zlasti pa, če babica pregleda dele, kateri grejo od noseče. Najtežje je to spoznati, kadar noseča zbolí; gleda pa naj tukaj babica na čas, v katerem se kervavitve primerijo.

Naprej povedati, kako se bo z nosečo zgodilo, pri kateri ima materna potica napčen sedež, se ne da nikolj nič gotovega. — Kolikor pozneje zadene kako nosečo kervavitev, toliko bolj je za njo; najbolje je tedaj, če se primeri proti koncu pravilne nosečnosti ali pa o porodu in tukaj še le v drugi dóbi.

2. Kaj početi, kadar materna potica na materničnem ustju sedi, ali pa naprej leži.

Opravilo je tù dvojno:

pervo je ravnava o nosečnosti, z ozerom na to, da nosečnost svoj pravi konec doseže;

drugo pa: ravnava o porodu, če ni več mogoče nosečnosti še ohraniti, ker zavoljo kervavitev že materne-mu življenju nevarnost žuga.

K 1. Kar ob varovavno ravnavo utiče, se ima babica ravno tako vèsti, kakor pri kervavitvah iz družih vzrokov. Ako se kervavitev ustavi, naj pové babica noseči ali pa njenim ljudem, pri čem da je, in opominja naj jo resno, koj po zdravnika poslati, kadar bi se najmanj kervi pokazalo. — Ako bi babica gotove znamenja dobila, da sedi materna potica na materničnem ustju, naj ukaže vselej neutegoma po zdravnika poslati.

K 2. Ako se po tej ravnavi kervavitev ne ustavi, ampak se začnejo gotove znamenja kazati, da se porod začneja, namreč: da se maternica bolj pogostoma skerčuje, da se začne struga nožničnega dela maternice od-

perati, ki je bila pred zaperta, ali da že toliko kervi odteka, da maternemu življenju nevarnost žuga, pomaga tudi, kadar ima materna potica na materničnem ustju svoj sedež, da se kri ustavi in vse nevarnosti odvernejo, ktere izvirajo iz tega, samo pohitrivna ravna, ta je, hitro končanje poroda; se vé pa, da gre to samo zdravniku. — Perva babična dolžnost je tedaj, neutegoma po zdravnika poslati, ko spozna, da materna potica naprej leži, in si na vso moč prizadjeti, da zdravnik o pravem času pride.

Do zdravnikovega prihoda mora pa babica po svoji najbolji vednosti in vesti vse storiti, 1. da porodnici kar najmanj kervi odteče in da berž ko je moč celo jajce iz maternice spravi, in 2. da se porodnica, kolikor se dá, močna ohrani.

Razdeli se tedaj pohitrivna ravna, kakor pri krvavitvah iz družih vzrokov v mestno in v splošno.

Kar splošno ravna, utiče, ne sme babica nikolj nikolj znamenj brezkeravnosti prezréti; kadar zapazi take znamenja, naj oživlja in krepča porodnico tako, kakor se je učila. Znamenja brezkeravnosti ji bodo pa tudi posneti dale, koliko se ji je mestne ravne lotiti in se je lotiti mora, če se nesreča primeri, da zdravnika ni najti ali vsaj o pravem času ne pride, da se ali oba, mati in otrok, ali pa vsaj mati otmè, kadar je nevarnost silno velika.

Mestna ravna z materno potico nad materničnim ustjem sedečo se razloči po tem, kakor je mehúr še cel ali pa ne cel.

a. Mestna ravna, ko je mehúr še cel.

Babica naj poklada, kakor se je učila, merzle rute noséči na trebuh, potem pa naj vtakne neutegoma klobčič v nožnico, kjer naj ostane tako dolgo, da se maternično ustje za kake tri palce ali cole odpre. Ravna pa naj sicer ravno tako, kakor je pri splavih ravhati. Nekoliko razločka je dalje, kakor ima materna potica svoj sedež.

1. Kadar materna potica nepopolnoma nad materničnim ustjem sedi. Kadar ima babica z materno potico opraviti, ktera nepopolnoma nad ma-

terničnim ustjem sedi, in je maternično ustje, kakor je bilo že rečeno, po klobčiču blizu do 3 palcov razširjeno, otrok pa tudi dolgostno (zlasti čepinino lego) ima, je samo na popadke paziti, kakošni da so. — Ako so popadki dobri, naj predêre babica mehúr umetno. Otrokova čepinja, ki se doli pomika, bo pritisnila potem na mesto, kjer je materna potica odločena, in kri se bo koj ustavila. Potem se more porod naturi prepustiti in mogoče je, da se otrok v gori imenovani okoljnosti sam še živ rodi. — Ko se je mehur razpočil, mora babica pridno paziti, ali se ni morda notranja maternična kervavitev primerila, kar je mogoče, da otroka neutegoma na noge oberne in berž berž iz maternega telesa izleče, če ne pomaga nič dergnjenje materničnega dna.

Babica mora pa tudi v veliki nevarnosti, če materna potica prav ne sedi popolnoma nad materničnim ustjem in če otrok z glavičo naprej leži, otroka nemudoma na noge obrniti, če so popadki slabi. Takrat ni dosti le mehur predreti, ker bi se sicer utegnili notranja in unanja maternična kervavitev ob enem primeriti, in bi babica vendar še potem mogla otroka obrniti, ko je plodova voda že odtekla, kar bi bilo pa veliko bolj težko.

Ako ima otrok ritkino lego, se potegnejo nožice, če se je nevarnosti bati, doli in otrok se izleče, kar se ima tudi pri vseh medenčno-končnih legah zgoditi. Da mora babica otroka obrniti, kadar vprek leži, se samo po sebi razume.

2. Kadar materna potica popolnoma nad materničnim ustjem sedi. Ko se je maternično ustje po vložnem klobčiču skoraj razlikalo, materna potica pa popolnoma čez-nj leži in je nevarnost silno velika, pa zdravnika še vedno ni, mora babica tudi pomagati, kakor kolj vé in zna. Nikakor ne sme porodnice z odtokom vse kervi umreti pustiti, ampak porod mora dokončati tako hitro, kakor je le moč.

Ko je pred vse storila, kar je v nauku o opravah rečeno, naj oberne otroka vselej na noge, leži naj otrok kakor kolj.

Materno potico je pa treba pred na tisti strani

odločiti, na kateri manjši del matrne potice leži; skušnja uči, da leži večkrat na levi strani (*Fig. XXX*). Znano je namreč, da ima matrna potica zgoraj na desni strani svoj pravi sedež; ako tadaj nesreča hoče, da se jajce doli zmuzne in se tu matrna potica izpodoblja, se more misliti, da bo njega večji del še na desni strani ležala. — Pri tem odločevanju matrne potice se večidel kri kar scurkoma udêre; zavoljo tega naj babica nikar svoje glave ne zgubi in naj se ne ustraši in roke naj ne potegne iz maternice, ker bi ji žena v roki umreti utegnila; pokojno in previdno naj séga babica naprej, in vidila bo, da zavoljo tega, da njena roka materno potico tako rekoče pritiska, kri nekoliko poneha. Ako jajcove mre ne doseže, naj jih predêre in otroka na noge oberne, potem ga pa po pravilih izleče.

b. Mestna ravnava, kadar plodova voda prezgodaj odteče.

Dasiravno se v veliko srečo prav malokadaj nesreča primeri, da plodova voda prezgodaj odteče, mora vendar babica na to pripravljena biti; zavoljo tega ne sme nikolj, kadar spozna sedež matrne potice čez maternično ustje, nikakor opustiti, po zdravnika poslati. — Ako ima matrna potica svoj sedež čez maternično ustje in se mehur prezgodaj razpoči, maternično ustje se pa vendar še ne dá tako raztegniti, da bi bilo mogoče otroka oberniti in izleči, je babici prepovedano, še kaj več storiti.

Klobčiča ne sme po raspoku mehurja, kakor je bilo že rečeno, več vkladati, kadar se notranja kervavitev priméri; pridno naj pa poklada merzle obkladke na trebuh, v nožnico pa naj ji brizglja merzlo vodo. Kadar je nevarnost silno velika in zdravnik še vedno ne pride, sme babica v apoteko po 2 kvintelca solnokislega železa (*salzsaures Eisen*) poslati, katero v poliču vode razpusti in to vodo potem v nožnico brizglja.

V najhuji sili naj uzame materno potico še pred otrokovim rojstvom iz maternice.

Ko je otrok rojen, je najbolje, na materničnem ustju ležečo potico koj umetno iztrebiti, ker bi sicer kri še vedno tekla.

III. Nosečnost z molo ali snetom.

Snet ali mola se imenuje, kadar se vplodeno jajce koj v začetku v svojem izpodobljanju tako pokvari, da plod pogine in se drugi jajcovi deli tako premené, da jih je komaj še spoznati, in stan, v katerem je žena, ktera tako, sicer res vplodeno pa bolešno sprideno jajce v maternici nosi, se imenuje nosečnost s snetom ali molo.

Zavoljo tega se dá tudi samo dvojni snet ali dvojna mola razločiti: mesnata in mehurjasta.

1. Mesnat snet (mesnata mola) se naredi po večkratnih notranjih kervavitvah, ker se kri ta čas med jajcove dele in ob njih izlije in potem v mesu podobno zmes premeni; pri tem zgine plod in samo še sled usnjenke se najde. — Včasih se s tem tudi apno zveže, zavoljo tega so nekdaž take sneti apnene ali kamnene sneti ali mole imenovali. Nič drugega pa niso, kakor nekake mesnate sneti.

2. Mehurjasti ali grozdov snet (mehurjasta ali grozdna mola) (*Fig. XXXVI.*) se naredi po vodeni usnjenkinih kosmičev, kateri se zavoljo tega na svojem prostem, nekoliko buničastem koncu razprosté in kakor mehurčki napnejo, tako da je nazadnje celo jajce kakor iz zgolj velikih in majhnih, z vodenó tekočostjo napolnjenih mehurčkov sestavljeno, kateri so s tankimi kratkimi receljčki med sabo zvezani. Ker kosmiči v mehurčke spremenjeni vedno večji in večji prihajajo, spodrinejo nazadnje jajcovo votlino tako, da zavoljo tega tudi plod pogine.

Pravi vzrok, zakaj se sneti naredé, je neznan.

Snetjava nosečnost je vselej nevarn stan, ker so z njim vselej kervavitve združene. Snetjava nosečnost terpi malokadaž 10 mescov (po luni), večidel je je v prvih šestih mescih konec.

Snetjava nosečnost se ne dá nikolj za gotovo spoznati, dokler ne pridejo deli snetu, zlasti majhni grozdiči iz maternice.

Verjetne znamenja snetjave nosečnosti so: večkratne kervavitve iz maternice brez nedokazljivih una-

njih vzrokov, in če pri tem maternica silno hitro rase, tako, da bi, na priliko, že v 3. ali 4. mesecu čez popek segla, da bi tedaj že tako velika bila, kakor je sicer maternica v 6. ali 7. mesecu, in se vendar ne dajo razločiti ne otrokovo gibanje ne trepanje njegovega serca, ne njegovi deli sploh, dasiravno natanko natanko preiskujemo nosečo žensko; verh tega je maternica tudi neenako raztegnjena.

S snetjavo nosečnostjo so dalje večidel združene večje težave, kakor z navadno nosečnostjo. Noseče tožijo posebno čez trudnost in slabost; večkrat jih mrazi, potem jih pa vročina napada, jed jim ne diši; hujšajo, bolečine čutijo zdaj v tem zdaj v unem boku trebuha, zlasti pa če jih kaj pritisne i. t. d.

Prava snetjava nosečnost se k sreči silno redko primeri, dasiravno so babice koj pripravljene, vsaktero kervavo kepo zlasti pa splave, v 1. ali 2. mesecu, če plod prezrejo, koj za snet izreči; zavoljo tega mislijo ljudje, da so sneti zlo navadni.

Pri ravnavi snetjave nosečnosti se mora na kervavitev gledati, in dokler babica ni za gotovo snetjave nosečnosti spoznala, ima tako ravnati kakor pri kervavitvah iz drugih vzrokov.

Kadar je pa snet spoznan, je najbolj gotova tista ravnav, s katero se snet iz maternice berž ko berž spravi, ker zavoljo kervavitev, ki se ponavljajo, noseča čedalje bolj moč zgublja.

Babica se ima tedaj, ako bi se bilo zavoljo odlaganja nevarnosti bati in bi poklicani zdravnik ne utegnil priti, tako obnašati, kakor takrat, ko materna potica nima pravega sedeža.

Snet izganja tista moč in ravno tako, kakor jajce pri splavu iz maternice, samo je porod snetú silno boleč, počasen in kakor pri napčnem sedežu matrne potice se vlija kri z velikim curkom. Ko je tedaj maternično ustje že razlikano, ali snet morda že celo v nožnici, pa neče iz nje iti, ga mora babica umetno iz nje uzeti; tukaj ima ravno tako delati, kakor takrat, kadar posteljca umetno odločuje.

IV. Nosečnost zunaj maternice.

Nosečnost zunaj maternice se imenuje nosečnost, kadar se vplodeno jajce ne izpodoblja v maternici, ampak kje zunaj nje.

Razločijo se trojne take nosečnosti: 1. Nosečnost v jajčnem vodilu, kadar obtiči jajce v jajčnem vodilu in se ondi godi ali izpodoblja; 2. nosečnost v jajčniku, kadar se jajce še v jajčniku vplodi in ondi godi; in 3. nosečnost v trebuhu, kadar jajca v jajčniku vplodene-ga ne sprejme lijak ali trahtar, pa jajce tudi na jajčniku ne obtiči, ampak v trebuh pride, ondi ostane in se godi.

Vsaka nosečnost zunaj maternice je silno nevarna, ker se otrok ne more po narurni poti roditi in skoraj vsaka mati umerje. — Konec vsake sami sebi prepušene nosečnosti zunaj maternice je večidel:

1. Skoraj vselej se razpoči pred ali pozneje, zlasti o nosečnosti v jajčnem vodilu zavoljo raztegnjenja jajčno vodilo ali pa jajcovi zavitek, in mati umerje naglo zavoljo kervi, ki se v trebuh izlije.

2. Ako je kervavitev majhna ali otrok umerje, preden se razpoči jajcovo vodilo, se uname materna trebušnica, potem se ji razgnoji trebuh, mehúr, mastnica ali ritnik, nožnično obočje in razgniti otrok gre v koscih iz matere. Večidel pogine pri tem tudi mati in le malokadaj prestane ta dolgo boleazin.

3. Še bolj redko kadaj se usuši poginjeni plod, jajcove mrene se zgerbančijo in obdajajo otroka kakor z lupino, — naredi se, tako imenovana okamnina (Steinkind), ktero nosi mati potem vse svoje žive dni.

4. Ako se izroči spoznana nosečnost zunaj maternice zdravniku, mu je mogoče, s svojo umetnostjo še mater in otroka oteti s tem, da trebuh prereže; to je zlasti pri nosečnosti v trebuhu včasih mogoče; toda taka nosečnost mora pravi konec doseči in nič tega se ne smé pripetiti, o čemur je bilo zgoraj govorjenje. Ta operacija se imenuje cesarska rez.

Nosečnost zunaj maternice za gotovo spoznati je prav prav redko kadaj mogoče. Trebuh je pri takošni nosečnosti pa vselej le na eni strani otekel. Ako se

tedaj v taki oteklini pri unanji preiskavi z očitno razločnostjo najdejo gotove znamenja nosečnosti, to je otrokovo gibanje, trepanje otrokovega serca in vžlitanje otrokovih delov, ko znotraj preiskovaje babica skoraj prav nobene spremembe na maternici ne najde, vsaj taci sprememb ne, kakoršne bi unanje preiskovanje misliti dalo, se dá misliti, da je z nosečnostjo zunaj maternice opraviti. Včasi se vtipajo skozi nožnično obočje ali pa skozi ritnik otrokovi deli kakor otok, kateri se po dozdevanju z maternico ne veže.

Noseča žena je zelo bolehná, zlasti se opazuje, da gre večkrat kervava žlema z mrenami zmešana od nje. Največkrat se spozna nosečnost zunaj maternice še le po nagli smerti noseče, ko se je nihče še nadjal ni.

Ob kratkem reči: Ker bodo prikazki pri nosečnosti zunaj maternice vedno taki ostali, da se babica nikolj ne bo zvedila, če še tako natanko preiskuje, ima že zavoljo tega zdravnika poklicati, — kakor je bilo že v uku o preiskovanju sploh rečeno; tem več mora pa po zdravnika koj koj poslati, kadar si le misli, da kaka žena zunaj maternice nosi. Al varuje naj se, to noseči povedati! — Če bi bila h kaki noseči poklicana, katero je zavoljo notranje kervavitve nagla omedlevica napadla, se ima ravnati, kakor je bilo že rečeno.

Drugi oddelek.

Napčnosti o porodu.

Napčen se imenuje slednji porod, o katerem se kaj, bodi si iz matere ali iz jajca izvirajočega nepravilnega priméri, tako, da more zavoljo tega brez pravočasne pomoči mater ali otroka ali pa oba nevarnost zadeti.

Babica mora tedaj natanko poznati najpoglavitneje napčnosti, ktere utegnejo o porodu ali iz matere ali pa iz jajca izvirati, da jim v okom pride ali pa jih o pravem času s tem odpravi, da o pravem času po zdravnika pošlje ali pa v sili sama pomaga.

A. Porodove ovére iz matere izvirajoče.

Napčnosti, ktere iz matere izvirajo, se znajo pri porodih naznanjati 1. v mehkih spolovilih; 2. v medenci in 3. v boleznih družih delov života.

I. Porodove ovére iz mehkih spolovil izvirajoče.

Te ovére izhajajo ali iz unanjih ali pa iz notranjih spolovil.

a. Porodove ovére izvirajoče iz unanjih spolovil.

Tu je treba pred vsem drugim gledati na napčnosti presredka in piskov, ali pa utegne sramna špranja sploh pretesna biti.

1. Presredkove popake.

Presredek utegne oterpnjen ali pa preširok biti, zavoljo česar se lahko razterga. — Presredek se večidel na robu t. j. na piskovi prevozi začne pretergati, prav malokadaj pa iz srede.

a. Oterpnjen presredek se nahaja večidel pri postarnih pervesmih ali pa zavoljo zarašb, kjer je bil pri prejšnjih porodih raztergan.

Kadar pokliče kaka postarna pervesmica babico, da bi se z njo posvetovala, naj ji babica že o nosečnosti mlačno tople kopeli nasvetuje; ako pride babica še le k porodu, naj poklada koj omeščivne obkladke na presredek, ali pa tudi kopeli, v katerih porodnica sedi ali iz katerih se ji v presredek hlapi — in posebno pri podperanju presredka ji je pazljivi biti.

b. Kakor oterpnjen presredek more tudi preširok otrokovo rojstvo ovérati. Tukaj mora babica, kolikor more, pazljivo presredek umetno podperati. — Ako bi pa otrokova glavica, ko je že večidel iz medence prišla, v kot žep raztegnjenem presredku obtičala, bi se o močnih popadkih utegnilo primeriti, da bi glavica presredek

prederla in si tako novo pot naredila, namesti da bi se skozi sramno špranjo izsnovala. — Kadar se kaj tako nevarnega priméri, mora babica berž berž po zdravnika poslati, med tem pa izdelovanje popadkov porodnici oestro oestro prepovedati.

Ako je presredek precej pretergan, tako da se je nevarnih nasledkov bati, je treba koj po zdravnika poslati; ako je pa le malo pretergan, mora babica tako ravnati, kakor se bo v uku o napénostih v otročji postelji govorilo.

2. Popake piskov.

Piski ovérajó porod potem, kadar zavoljo kterega kolj vzroka otečejo, zlasti kadar so vodenično ali zavoljo otročjih žil, ali zavoljo izlite kervi otekli ali če so uneti.

a. Vodenični otok unanjih spolovil, posebno malih piskov, otežuje porod, koj ko je večji, ker glavica piske, ko skoz nje gré, stiska in naterga, tako, da se unamejo, potem razgnojé in včasi še celo po prisadu odgnijejo.

Babica ima tedaj porodnico, ktera ima vodenično otekle piske, koj v posteljo spraviti, kjer naj po mogočosti pokojno leži, in ravná naj sicer z njo tako, kakor je bilo o svojem času v uku o vodeničnih otokih nosečih govorjeno. — Porodnica mora popadke le zmerno izdelavati, da se porod počasi odseda in da imajo otekli piski čas, se toliko raztegniti, kolikor je treba. Presredek podperaje ne sme babica nikakor na otok pritiskati. Najbolje pa stori babica, da pošlje po zdravnika, če je otok le količkaj večji.

b. Otok odvodnic ali kervnih žil, je zavoljo tega nevarn, ker se utegne razpočiti in k veliki kervavitvi priložnost dati. Zavoljo tega je treba paziti, da gré otrok po mogočosti počasi skozi unanje spolovila. Ako se odvodnični otok razpoči, naj pošlje babica koj koj po zdravnika in obnaša naj se do zdravnikovega prihoda tako, kakor je bilo že rečeno, kako je ravnati, kadar se odvodnični otok o nosečnosti razpoči.

c. Kadar se odvodnica znotraj piska razpoči, se zlije kri med piskerčasto tkanino pod kožo, naredi se

tako imenovani kervni otok (Blutgeschwulst), kar se posebno lahko primeri, če so na piskih odvodnični vozli.

Kervni otok se naglo naredi in hitro raste, je višnjevo-rudeče barve, bolj ali manj napet in ne boli nič; včasih je velik kakor otročja glava in seže visoko v nožnico gori in po celi tisti plati presredka, na kateri leži, pa še tudi celo do meč na ledju.

Kervni otok dela vsaj porod težek, če je pa velik, brani še celo otroku skozi spolovila; bolj važno je pa to, da se kervni otoki radi unamejo, zavoljo tega se piski razgnojijo in po prisadu pokvarijo. To utegne porodnici za življenje nevarno biti; ravno tako utegne porodnica umreti zavoljo kervavitve, če se kervni otok razpoči.

Babica mora neutegoma po zdravnika poslati, ko kervni otok spozná, dokler zdravnik ne pride, mora ledeno merzle obkladke na otok pokladati in z roko na-nj pritiskati, da po moči obvaruje, da se še več kervi pod kožo ne zlije.

d. Otok piskov savoroljo unetja se redko sam primeri, navadno je tudi nožnica uneta, in spoznati se da po tem, da so piski zlo rudeči, suhi, vroči, terdi, napeti in zlo bolešni.

Naredi se večidel še le o porodu savoroljo tega, ker otrok preveč na-nje pritiska, in more porod še bolj otežiti. Babica naj priporoči porodnici pokoj, ji prepove izdelovanje popadkov, leži naj porodnica naravnost, pije naj hladne pijače, preiskovati se ne sme in omehčivni obkladki naj se ji pokladajo na otok; vselej pa naj pošlje babica o tem po zdravnika.

3. Popake cele sramne špranje.

Sramna špranja, ktera je sama po sebi pretesna, more vzrok biti, da otrok nikakor skoz-njo priti ne more, da popadki savoroljo porodnične slabosti bolj in bolj odjenjujejo, ali pa, da se morajo unanje spolovila raztergati, če se primeri, da otrok skoz-nje pride. — Ravno to velja tudi, kadar je sramna špranja po kaki bolezni bolj ali manj zrašena, ali če cela preterdna devična mrena še vhod v nožnico zapera. Kadar se

kaj tacega primeri, ima babica vselej po zdravnika poslati.

b. Porodove ovére izvirajoče iz notranjih spolovil.

1. Nožnične popake.

Tu sem se šteje, da je nožnica oterpnjena, da je ali popolnoma zarašena ali pa zavoljo raznih vzrokov bolj tesna ali pa strutena.

1. Očitno predebela in oterpnjena nožnica se največkrat nahaja, in sicer dostikrat tudi suha, če je že uneta.

2. Popolnoma zarašena nožnica se skoraj nikolj ne dobi, more se pa zarasti po hudih uneticah nožnične žleznice, ktere je porodnica v nosečnosti prestati imela in zavoljo katerih se nožnične stene zarastejo. Spozna se to ravno iz tega, da nožnice manjka.

3. Da je nožnica le deloma stesnjena, utegne prirojeno ali pa nasledek kake bolezni biti. Take zarašbe nožnice, ktere morejo porod ovérati, se spoznajo včasí po vprek ali pa povežno navzdol gredočih gubah, pa tudi po zaporicam podobnih kožah, tako imenovanih popolnih prečah. — Zlasti je pa nožnica zavoljo próg po ranah stesnjena, ktere se zavoljo težkih porodov in bolezin v otročji postelji naredé. Včasí je nožnica tako stesnjena, da je komaj komaj mogoče, s koncom persta do materničnega ustja in do naprej ležega otrokovega dela priti.

Nazadnje utegne nožnica pretesna biti zavoljo oteklín, ktere iz maternice v nožnico visé (polipi), ali se pa v nosečnosti naredé, ali pa v jajčnikih, ali v mendenčnem obroču, ali v scavnem mehurju ali pa v ritniku svoj začetek imajo; tako n. pr. je mogoče, da zaterjeno blato ali prepolni scavni mehur nožnico bolj ali manj zapera ali stiska tako, da je porod težek ali da je še celo umetne pomoči treba.

Kar utíče nasledke nožničnega stesnjenja, se mora, ako ne pride pomoč o pravem času, nožnica

raztergati, iz česar se utegne velika kervavitev iz nje ali pa kervn otok narediti. To se pa večdel še le po porodu spozna.

Kar se tiče pomoči, more babica, ako je le okornost ali debelost nožničnega stesnjenja kriva, kakor n. pr. pri starejih pervesmicah, naj se poslužuje babica stanovitno omehčivnih pomočkov, kopel, v katerih porodnica sedi, iz katerih se ji v nožnico hlapi, žlemljate tople vode naj ji v nožnico brizglja, da tako stori, da se nožnica raztegne.

Ako je pa nožnica zavoljo česa drugega pretesna, je treba vselaj berž ko berž po zdravnika poslati; ta čas pa, ko je po zdravnika poslala, more še omehčivne pomočke rabiti, ali če kaka oteklina naprej leži, n. pr. oteklina jajčnikova ali nožnična kila, to je, da čeva med nožnico in ritnik pritiskajo, naj poskuša, tako oteklino z dvema proti nji naravnanimi perstoma previdno memo glave navzgor poriniti; ako ji pa ne izide koj po sreči, naj odjenja in zdravnika pokliče.

Ako je preveč scavnice v mehurju nabrane in je to nožničnega stesnjenja krivo, pri čimur se sprednja nožnična stena zavoljo scavnega mehurja, kateri na nji leži, sama kakor mehur tako raztegne, da je nemogoče, do materničnega ustja priti, mora babica pridno elastičnega odcedilnika se posluževati, kadar se scavnica odtaka, oteklino z dvema perstoma zmerno stiskati, in o tem, ko se otrokovi del doli pomika, mora nožnično steno in sprednjo maternično ustnico previdno med sramno špranjo in otrokovim delom navzgor potiskati. Ako to ne gré lahko, je po zdravnika poslati.

Zaterjeno blato naj poskuša babica z omehčivnimi klistirami odpraviti, in če drugač ne gré, ga tudi s perstmi iz ritnika spraviti.

4. Trut spredne nožnične stene ni kar tako kaka reč pri porodu; utegne se namreč struteni del uneti in potem razgnojiti; če se med glavico in sramno špranjo stiska, se utegne mehuro-nožničen predor narediti.

Ko tedaj babica nožnični trut spozná, naj spravi porodnico koj v začetku poroda v posteljo, naj jo položi znak s podloženim križem in prepové naj ji popadke iz-

delovati. Kadar popadki prenehajo, naj si prizadeva babica s perstmi struteni del nazaj spraviti in ga posebno takrat nazaj obderžati, kadar glavica predera, da strutenega dela ne pritiska glavica na sramno špramno in ga ne rije pred sabo, ker bi se trut zavoljo tega še huji narediti utegnil. — Če to nič ne pomaga, mora berž po zdravnika poslati.

Take žene morajo potem dalj časa še v otročji postelji ostati in se tudi še pozneje vsacega telesnega kretanja varovati.

2. Popake maternice.

Maternica utegne porod ovérati a. zavoljo napčnega stanú materničnega ustja; b. zavoljo napčne lege in podobe maternične; c. zavoljo napčnega kerčenja maternice in d. zavoljo kervavitev iz maternice.

a. Napčni stan materničnega ustja.

Take napake so, če je maternično ustje preterdo ali celo popolnoma zarašeno, ali uneto ali zavoljo kerča zategnjeno.

1. Največkrat se nahaja terdoba materničnega ustja; njegovi robovi ostanejo terdi, napeti in o popadku ne odjenjajo; sadova voda odteče večidel prezgodaj; zavoljo tega potem maternica naravnost na otroka pritiska; popadki so neredovni in vedno težej in težej se razširjuje maternično ustje, vrat maternični ali pa še celo maternica sama se razterga, ali pa porodnica pride ob moč zavoljo bolečin, ktere prestopi.

Terdo maternično ustje ni pri postarnih pervesmicah brez očitne bolehné spremembe nič nenavadnega, in se nahaja tudi pri ženah, ktere so že večkrat rodile, če je po njih poslednem porodu že več let preteklo.

Maternično ustje je terdo ali zavoljo prog ali zarastkov, če je poprej kdaj zatergano bilo, ali pa zavoljo prejšnjih unetij ali pa zavoljo družih sprememb v snutku materničnega ustja, n. pr. zavoljo raka.

Kar babčino ravnanje v takih okolšinah utiče, je

gledati, da se mehur prezgodaj ne razpoči; zavoljo tega naj prepové porodnici popadke izdelavati, in koj naj jo v posteljo spravi; potem sme babica porodnici 1 ali k večjemu 2 kopeli napraviti, v kateri sedi, in pa od časa do časa omehčijoče brizgljanja v nožnico delati. — Ko bi to nič ne pomagalo, zlasti pa če bi bila že voda odtekla, naj pošlje brez odloga po zdravnika.

2. Zrašenje materničnega ustja se silno redko kadaj nahaja. Spozná se pa, da odpertine, to je, materničnega ustja nikjer najti ni. Ker se pa maternično ustje zavoljo napčne maternične lege včasih težko ali celo ne da najti, se še zavoljo tega, da se maternično ustje ne dá najti, ne sme misliti, da materničnega ustja res manjka; al babica ima vselej, kadar materničnega ustja ne more najti in so popadki močni, po zdravniku poslati, do njegovega prihoda pa izdelovanje popadkov porodnici prepovedati, da se maternica ne razterga.

3. Zdolejni del maternice — to je, njeno ustje se najberžeje uname po prezgodnem razpočenju mehurja, zavoljo nepravočasnega izdelovanja popadkov, če nima maternica prave lege, če je maternično ustje med otrokovo glavico in medenco stisnjeno, zavoljo prevečnega in presilnega raztegovanja materničnega ustja i. t. d.

Unetje materničnega ustja se spozna iz sledečega: Maternično ustje je zateklo in terdo, zlo bolešno po najmanjšem dotaknjenju, vroče in suho. — Večidel je tudi cela nožnica uneta.

Porod ni le silno bolesten temuč večidel je tudi zlo kasen. V teh rečeh ne sme babica sama nič pomagati, temuč brez odloga mora po zdravniku poslati; do njegovega prihoda pa naj ukaže porodnici pokojno ležati in prepové naj ji izdelovanje popadkov.

4. O kerču materničnega ustja se bo govorilo pri napčnih popadkih.

b. Napčnosti lege in oblike maternične.

1. Napake v legi.

Razun tega, kar je bilo o napčnostih v nosečnosti že rečeno, bo tu še zlasti o napčnostih o porodu govoriti,

namreč o popakah lege: o trutu materničnem, o preboknenju materničnem (Umstülpung), o vampu, in o povežni legi maternični.

1. Trut maternični o porodu je redek, ako bi se pa primeril, ima babica berž berž po zdravnika poslati, ta čas pa porodnici izdelovanje popadkov prepovedati, jo naravnost znak s podloženim križem položiti in proti materničnemu ustju po lahkem pritiskati, ga tako rekoče podperaje. — Po porodu mora taka otročnica tedne in tedne v postelji ostati, ker je le tako mogoče, maternični trut odpraviti ali vsaj to nadlogo zljajšati.

2. Maternica se, kadar se to primeri, v 5. porodovi dôbi prebokne, in to se imenuje tisti nevarni stan, ko se maternica, kakor mošnja, narobe oberne, tako da je njeno notranje lice potem unan je lice.

Maternica se vselej koj po otrokovem rojstvu prebokne, če je namreč materna potica z maternico terdno zvezana in se popkovina zlo vleče. Popkovina se pa zlo vleče, kadar je maternica posebno ohlapna in nosečo porod stoječo ali sedečo prehititi, tako da otrok tako reči kar iz nje pade, ali če je popkovina zavoljo česar kolj prekratka, ali pa zavoljo nepripravnosti in neprevidnosti babične, kadar posteljico vùn iztreblje.

Prebok maternice je silno nevaren, zakaj, če se ne odpravi, prinese otročnici smert zavoljo kervi, ki se iz nje udêre ali pa zavoljo unetja, po katerem se razgnoji in snetjava postane.

Maternični prebok spoznati ni težko. Popolnoma preboknjena maternica je podolgasto okrogel, zdolej bolj debel, zgorej bolj tenek, zamoklo rudeč, občutljiv otok, kateri iz sramne špranje moli in kterege se materna potica še večkrat derži; — v trebuhu pa nad sramnim sklepom ni nobenega sledú maternice najti. Bolnica toži, da jo zdolej v medenci zlo tiši in v ledju boli, omedljuje, bljuje i. t. d.

Ko se je maternica preboknila, mora babica koj po zdravnika poslati in samo takrat mora sama brez odloga pomagati, kadar bi zdravnik koj koj ne utegnil priti.

Ravna v tej napaki obstoji v tem, da se prebok-

njena maternica sopet oberne. O tem se bo več pri opravih govorilo.

Ako babica maternice ne more nazaj spraviti, naj počaka zdravnika, ta čas pa zavije maternico v perteno ruto, ktero je pred v mlačnem omehčajočem čaju pomočila.

3. V amp dela, da se težko razteguje maternično ustje, ktero je zlo navzad in navzgor obrnjeno, in dostikrat je v amp, zlasti če je velik, tudi kriv, da naprej ležeča otrokova glavica težko v medenco pride. Kako se vamp spozná, je bilo že govorjeno.

Porodnica, ktera ima vamp, se ima znak položiti, pod rit naj se ji kaj položi, potem se ji vzdigne tako rekoče od zdolej navzgor maternica z obema rokama vkviško; prepaše naj jo babica s pasom ali pa z veliko ruto, čez trebuh speto, tako, da se njeni konci nad pleči zavežejo; to derži maternico kviško in stori, da more otrokova glavica v medenco priti. Ali se je to zgodilo ali ne, je treba s preiskovanjem se prepričati.

Ako bi pa otrokova glavica vendar še le v medenco ne prišla, mora babica porodnici izdelovanje popadkov oestro prepovedati in po zdravnika poslati.

Ako bi bili že tišavniki tukaj in sprednja maternična ustnica že oteka, to je, ako je med glavico in sramno špranjo stisnjena, mora babica poskusiti, jo z 2 z maslom namazanima perstoma, ktera v maternično ustje dene, o popadkih nazaj deržati; skerbi naj pa, da pride zdravnik berž ko je mogoče še o pravem času, ker bi se sicer maternična ustnica lahko uneti in otišati utegnila.

4. Če maternica le malo povežno leži, na tem ni toliko, in se prav dostikrat zgodi, zlasti na desno stran. Ako pa maternica precej povežno leži, se zdojni del maternice napčno naravná in se potem ne more tako lahko raztegniti in odpreti; ravno tako se nastavi potem glavica, ker jo popadki povežno proti gornemu robu medence pritiskajo, bolj težko in počasi, in zdojni del maternice se zavoljo tega tlači; mehur se pa večidel prezgodaj razpoči.

Kadar maternica povežno leži, je materničnemu dnu primerna stran trebuha bolj polna, razstegnjena in terda, kakor nasprotna, ktera je bolj prazna in mehka. Ako

je maternično dno na desno obrnjeno, je nožnični del maternice na levi strani medence, in tako nasproti.

Ravnava obstoji v tem, da se porodnica na tisto stran položi, na katero je maternično ustje obrnjeno, da maternično dno in naprej ležeči otrokovi del v sredno trebušno črto (Mittellinie) pride; kadar je tedaj maternično dno na desno obrnjeno, se položi porodnica na levo stran, in tako nasproti.

Koj pa, ko se razodevajo znamenja, da se maternično ustje tlači, da je bolešno, oteklo, ko začne kri iz njega teči, je treba berž po zdravnika poslati.

Opomba. Napčne maternične lege utegnejo pa tudi bolešno povečane jajčne vodila in jajčniki ter bolezní teh delov krive biti.

2. Napake v maternični obliki.

Maternična oblika (podoba) utegne popačena biti zavoljo oteklin ali je pa že tako ustvarjena. Kar prirojene popake utiče, je posebno povežnost maternice važna. Maternična votlina je dostikrat na eno ali na drugo stran kakor žep stegnjena, zavoljo česar plod napčno lego dobi; dalje se rado primeri, da se naprej ležeči otrokovi del napčno nastavi, zavoljo česar pride doljni del maternice med naprej ležečim otrokovim delom in medenco v stisko. Plodova voda odteče rada prezgodaj, maternično ustje se odpera počasi, njegove ustnici otekate bolj in bolj, še celo mogoče je, da se maternica predergne in preterga.

Pri tej popaki mora babica vsako izdelovanje popadkov prepovedati in berž berž po zdravnika poslati.

Tu sem se še štejejo maternica z dvema rogoma, z enim rogom, maternica z dvema votlinama, maternica peskini uri podobna, i. t. d. Dasiravno se ne more terjati, da bi babica take napčnosti spoznala, mora pa vendar na kaj tacega paziti, ker je njena dolžnost, koj po zdravnika poslati, kadar se sama ne zve.

c. Napčno kerčenje maternice — napčni popadki.

Popadki se imenujejo napčni, kadar niso taki, kakor bi imeli prav za prav biti, in razdeljujejo se, kakor naneše, v preslabe in premočne popadke.

1. Preslabi popadki.

Maternica se cela preslabo kerči, to se pravi: popadki so sploh preslabi; ali pa maternica se le tu in tam kerči, to se pravi: popadki prijemljejo maternico le tu in tam. Poslednji popadki se opazujejo samo v poporodni dōbi; sploh preslabi popadki pa se morejo razodevati v vsaki porodovi dōbi.

Razločijo se tri stopnje sploh slabotnih popadkov:

1. Maternična lenost, to je najnižja stopnja slabotnih popadkov. Maternica se tu še kerči, in sicer tako, da se more porod še s pomočjo popadkov samih dodelati brez škode za otroka in mater, samo da porod dolgo terpi. 2. Slabost popadkov prav za prav tako imenovana, to je, žena ima še popadke, pa slabi so že tako, da se porod z njimi samimi tako počasi (pozno) dodéla, da terpita zavoljo tega mati ali otrok, ali pa oba večjo ali manjšo škodo. Kadar se tedaj ta stopnja preslabih popadkov primeri, je že skoraj vselej umetne pomoči treba, da ne zadene ne matere ne otroka škoda. 3. Stopnja preslabih popadkov zadnjič je mertudnost (Lähmung) maternice, to je, vsi popadki minejo, in velika velika sreča je, če more umetnost še kaj pomagati; večidel mora porodnica umreti.

Dalje se loči slabost popadkov v prvotno slabost popadkov, to je, popadki so že v začetku poroda preslabi, in v nasledno slabost popadkov, to je, popadki so v začetku poroda pravi ali pa še celo nenavadno močni, o porodu pa naenkrat oslabé ali pa celo minejo.

Prvotne slabosti popadkov so večidel čutnice krive ali pa organske napake maternice same. — Ako se maternica preveč raztegne, se mora zavolja tega stanšati, kakor n. pr. če je preveč plodove vode v nji ali če so dvojčki v nji, in to stori, da so že prvi popadki slabi; ravno tako je tudi maternično unetje pred začetkom poroda krivo, da so popadki preslabi.

Nasledna slabost popadkov izvira večidel iz oslavljenja maternice same, ko se je zastonj uperalala, da bi jajce iz sebe spravila; primeri se to zavoljo upora pri pretesni medenci, potem če mehke spolovila napotje

delajo, n. pr. zavoljo zapertega ali terdega materničnega ustja, nožnice, presredka; zavoljo sami sebi prepušene poprečne lege, zavoljo prevelicega otroka, zavoljo prezgodaj izdelovanih popadkov, to je, preden se je maternično ustje razlikalo; zavoljo prezgodaj počenega mehurja. Ravno tako se maternica zavoljo nezmernega kretanja ali napenjanja uname ali razterga, kar stori, da izvirajo iz tega preslabi popadki. Popadki so dostikrat preslabi tudi, ako porodnico mami kaka posebna žalost, strah itd.

Nasledki preslabih popadkov so bolj ali manj hudi, kakor so bili njih vzroki; navadno izvirajo iz preslabih popadkov: 1. zakasnjene poroda, 2. kervavitve, 3. bolezni v otročji postelji.

Vsako zakasnjene poroda utegne biti nevarno. Mati terpi zavoljo njega na telesu in na duhu, tudi če ni treba umetno pomagati, kar se pa mora dostikrat zgoditi. Če porod predolgo terpi, porodnica vselej bolj ali menj oboli in zavoljo pomankanja spanja in dostojnega živeža še bolj oslabi.

Otroku žuga nevarnost še le potem, ko se mehur razpoči in nevarnost se ravná večidel po otrokovi legi.

Kervavitve se primerijo zavoljo slabih popadkov še le v posteljčni dōbi, ker se materna potica ne odloči, ali pa kmali po porodu, ker stergane žile na materničnih stenah odperte ostanejo in kri neprenehoma iz njih kaplja.

Zadnjič se zavoljo zgubljene kervi in zavoljo tega, ker se maternica slabo kerči in se torej kri iz žil in iz maternice ne iztisne, temuč ondi zastane in se razkroji, rado priméri, da take otročnice zbolé.

Preslabe popadke spoznati ni vselej lahko. Da jih more dobro prevdarjati, mora babica vselej pravilni ali navadni terpež dotične porodove dōbe pred očmi imeti, in vselej na terpež, moč in boleznost posamnih popadkov in na to paziti, kako dolgo popadki po dotični porodovi dōbi prenehajo. Tako n. pr. bo mogla babica že od preslabih popadkov govoriti, kadar so konec 3. porodove dōbe posamni popadki pravi tišavniki, pa po četert ure ali pa še dalj prenehajo, ali kadar je maternično ustje že razlikano in mehur vedno ohlapen ostane, ali kadar materna potica nenavadno dolgo v maternici

ostane. Najložeje je splošno mertudno oterpnjenje maternice iz tega spoznati, da popadki popolnoma minejo in se porod kar nič nič več ne odseda.

Ravnavi s preslabimi popadki.

Kadar je treba popadke popraviti, ima babica nekaj prav primernih pomočkov na zbero. Ako ji pa ti nič ne zaležejo ali je s preslabimi popadki še kaj drugega sklenjeno, kar utegne porodnici nevarno biti, kar se n. pr. pri slabih popadkih v 5. porodovi dōbi vselej zgodi, mora neutegoma po zdravnika poslati. Nikdar in nikolj pa ne sme babica tistih pomočkov rabiti, katerim se pravi, da popadke poganjajo; to je vsaki babici brez razločka po postavi oestro oestro prepovedano. Pripušeni pomočki za popravljane popadkov so v vsaki porodovi dōbi drugačni, namreč:

1. V prvi in drugi porodovi dōbi se popadki dostikrat precej popravijo: a. Če se porodnica drugač vleže. Babica naj pusti porodnici, če je maternično ustje ozko in se ni bati, da bi se mehur kmali razpočil, n. pr. pri čepinini legi ustati, se sprehajati in nekoliko časa zunaj postelje sedeti. Če bi se to več ne smelo storiti, n. pr. ko se je mehur že razpočil, naj položi babica porodnico zdaj znak, zdaj na desno ali levo strano. b. Ako ima porodnica ob enem terde in okorne spolovila, naj ji naredi babica kopel, da bo v nji sedela. Za to se prileže kadunja (bana) ali pa širok škaf z gorko vodo toliko napolnjen, da ji seže voda čez nadsramek. Prava gorkota take kopeli je, ako kaže Romirjev gorkomér, ki ga babica pred va-njo vtakne, 26 do 28 stopinj ali gradov. Pa paziti se mora, da se porodnica na nagem životu ne prehladi; najbolje je, jo s kocom zaviti, pa tudi pod noge naj se ji koc položi. Porodnica mora najmanj pol ure ali pa celo uro v kopeli ostati in spolovila narazun deržati, da more voda ložeje va-nje, in od časa do časa je treba gorke vode prilivati. Taka kopel se more, če je treba, po 3 ali 4krat, kakor je treba, od časa do časa narediti. c. Kadar se ne koplje, mora porodnica v postelji ostati, in mlačne omehčivne brizgljanja dobivati, če so notranje spo-

ločila terde in okorne. d. Umetno predrenje mehurja tako, kakor je bilo že rečeno. (Glej nauk o opravah).

2. V tretji in četrti porodovi dōbi naj tudi a. porodnica poskusi se drugač vleči, ali ustati ne sme več; če je znak ležala, se sme postrani vleči in nasproti. b. Če so unanje spolovila terde, se morejo poleg kopel sedé tudi parne kopeli rabiti, takole: Postavi se med dva stola posoda z vrelo vodo, nad katero se porodnica na rob v prek položene dile tako usede, da ji soparica iz vrele vode v spolovila puhtéti more in da je mogoče paziti, kdaj glavica skozi pride. Da pa spolovila zavoljo sopare preveč vročine ne terpé in da, če bi otrok nenadoma skozi nje smuknil, v vrelo vodo ne pade, je dobro, posodo z rujuho pokriti. Ta čas, ko nad paro sedi, mora porodnica dobro zavita biti, da se ne prehladi; babica naj pred njo na pručici sedi in se z večkratnim preiskovanjem prepriča, kako se porod odseda; na spolovila naj tudi dobro pazi, da porodnico, ako se otrok hitro doli pomika, koj v posteljo spravi, ktera mora vselej dobro pregreta biti. c. V četrti porodovi dōbi, ko je že glavica rojena ali kadar glavica nazadnje pride, sme babica maternico na njenem dnu dergniti, da se bolj kerči. d. V največji sili umetno končanje poroda, t. j. da se otrok z rokami vun izleče, n. pr. pri medenčno-končni legi.

3. V peti porodovi dōbi služijo vsi babici dopušeni pomočki, kateri se bodo pozneje v posteljčni dōbi imenovali, ker se preslabi popadki s kervavitvijo večidel vselej v tej dobi primerijo.

Babica ima tu natanko tako ravnati, kakor se bo pri kervavitvah v peti porodovi dōbi učila.

V peti porodovi dōbi bodi babica, kar spoznanje utiče, previdna, da se prepriča, ali ima s kerčenjem maternice samo na enem mestu preslabim opraviti, to je, z mertudnim oterpnjenjem maternice na tistim mestu, kjer je materna potica ležala.

2. Premočni popadki.

Maternica se tako premočno kerči, da 1. nepravilno močen popadek pride hitro za drugim — kerčevni popadki

maternice (Krampfwehen), ali da 2. cela maternica neprenehoma skerčena ostane — vesoljni ali občni kerč maternice (Starrkrampf), ali 3. da le posamni deli maternice kakor o kerču skerčeni ostanejo — zoženje maternice (Striktur).

a. Kerčevni popadki maternice.

Tako se imenujejo popadki, kateri berž v začetku poroda silno močni, boleči nastopijo in dolgo terpe, prenehi popadkov pa so prav kratki. — Oni se ne skladajo s popadki, kateri so dotični porodovi dôbi lastni. — Taki popadki morejo tedaj porod očitno hitro dodelati, če ga mehke in terde spolvila nikakor ne overajo; nasproti je pa tudi mogoče, da maternica zavoljo prevelicega napenjanja v nepravem času oslabi in oterpne, preden je porod dodelan, to je, preslabi popadki utegnejo nastopiti.

Nasledki kerčevnih popadkov znajo tadaj biti: da se mehur pred časom razpoči in potem vsi prehitremu razpoku mehurja lastni nasledki nastopijo, ali da je porod prehiter in se vse to primeri, kar sledi iz takih porodov; ali je pa tudi mogoče, da se zavoljo prevelicega kretanja ali napenjanja maternica razterga, preden je overa premagana, ali pa, da nastopi občni kerč ali naslednje slabosti popadkov, ali da se materna potica prezgodaj odloči, da otrok umerje, da mati zboli in zavoljo kervnega mertuda (božjega žlaka) umerje. Že po rojstvu otrokovem je še mogoče, da maternica svojo lego premeni. — Kerčevni popadki utegnejo iz tacih vzrokov priti, kakor naslednji preslabi popadki.

Kar se tiče spoznanja kerčevnih popadkov, se more babica po obnašanju in vedênju porodnice ravnati, n. pr. če se porodnica v začetku druge porodove dôbe tako vede, kakor sicer v 3. ali 4. dôbi, če porodnica že v drugi porodovi dôbi tarna in toži in ji kratki prenehi popadkov ne dajo počitka, in je o tem maternica taka, kakor sicer v 3. ali 4. porodovi dôbi.

b. Vesoljni ali občni kerč maternice.

Kadar tak kerč maternico prime, je neprenehoma terda kot kamen in se terdno oklene

vsega, kar je v nji, popadki neprenehujejo in porod se ne odseda.

Vesoljni maternični kerč izvira ali iz unetja maternice in tedaj se imenuje unetni ali prisadni vesoljni kerč; ali pa izvira iz zdraženih čutnic sploh, tadaj se mu pravi čutniški ali božjastni vesoljni kerč.

Vse, iz česar izvirajo preslabi popadki, utegne tudi vesoljnega materničnega kerča krivo biti, kakor n. pr. zanemarjene prečne lege, pretesna medenca i. t. d.

Nasledki njih so taki kakor kerčevnih popadkov, samo s tem razločkom, da je umetna pomoč dostikrat nemogoča, n. pr. obračva, ali pa se maternica še malo pokvari.

Vesoljni kerč se spozna po tem, da pri unetnem takem kerču vsako, tudi najmanje potipanje maternice velike bolečine dela, nožnica je vroča, suha in boleča; žalostno obličje porodnice, ktera na pomoč kliče, je rudeče, zabuhlo, njena polt je vroča, žeja zelo velika, žila hitro bije in je polna.

Pri čutniškem vesoljnem materničnem kerču nasproti pa maternica ni tako občutljiva, polt je skoraj bolj hladna zlasti po nogah, žila, ki hitro in neredovno bije, je drobna; porodnica se za nič kaj ne zmeni.

c. Zoženje maternice.

Zoženje ali striktura maternice se imenuje kerčevno, obroču podobno zadergnjenje maternice na kakem mestu, večidel na unanem ali notranjem ustju; pa tudi na sredku se primeri.

Vzroki tega kerča se ne dajo vselej spoznati in so tisti kakor pri vesoljnem kerču. — Dostikrat ga je srovo, prevečkratno preiskovanje krivo.

Nasledki so po porodovih dôbah, v katerih se zoženja naredé, in po otrokovi legi različni; včasih minejo o primernem ravnanju sami in porod preteče potem pravilno, ne redko umerje otrok zavoljo njih.

Spoznanje teh kerčev je po porodovih dôbah različno.

a. V drugi porodovi dôbi se zoži maternica sko-

raj vselej na unanjem ustju. — Unanje maternično ustje ima zlo tenek rob in ušlatati se dá, tudi kadar popadki prenehajo, napet kakor struna na goslih, je, če ga kdo potipa, boleč in se nič ne razširja. Porod se tedaj ne odseda, dasiravno so popadki gosti in bolešni. Porodnica se premeče po postelji, toži čez silne bolečine v križu, in včasih tudi čez to, kakor če bi otrok navzgor namesti doli tišal; gori pahati, bljuvati začne i. t. d.

b. V tretji in četrty porodovi dôbi se zoži maternica na unanjem, več del pa na notranjem ustju in se ovije, n. pr. pri medenčno-končnih legah potem, ko je trup že rojen, okolj otrokovega vrata, ravno tako se godi z otrokovim vratom pri čepininih legah potem, ko je glavica že skozi maternično ustje prišla i. t. d. Tu se otrokov del nič naprej ne pomika, dasiravno so popadki močni.

Spoznanje je samo tedaj za gotovo mogoče, kadar z roko posežemo in z njo čutimo, da je otrokov del tesno ovit.

c. V peti porodovi dôbi se zoži maternica najrajše nad notranjim materničnim ustjem in to je krivo, da materna potica ne more iz maternice priti. Maternica je takrat nad zoženim mestom nekterikrat napeta, nekterikrat ohlapna, pod njim pa vedno ohlapna. — Materna potica je ali cela kakor zaperta, ker se za zoženim mestom vleže (*Fig. XXXI.*), ali je pa, ako se je že kaj odločilo, prešénjena, to je, nekaj matrne potice moli pod zoženim mestom vun. Zavaljo tega, da ostane materna potica tako v maternici, se naredé večidel kervavitve, posebno pa, da je maternica nad zoženim mestom ohlapna.

Spoznanje ni težko. Če sežemo z roko v spolovila, čutimo spodnji del maternice ohlapnjen, potem pridemo do mesta, kjer je maternica tako zadergnjena, da je komaj mogoče s prstom skozi priti; tu je maternica precej boleča in materna potica se ne da celo ne ušlatati, to je, materna potica je ujeta, ali se pa da ušlatati, od zoženega mesta je oklenjena, to je, v precepu je. — Pri unanjem preiskovanju se dá včasih dokazati, da ima maternica podobo préševne.

Ravnava s premočnimi popadki.

S premočnimi popadki je treba vselej previdno, pametno ravnati, kar pa samo zdravnik ume. Ni tadaj mogoče, babici dovolj oestro naročiti, koj, kadar spozna, da ima kaka porodnica v prvih porodovih dôbah premočne popadke (kerčevne popadke), vselej berž berž po zdravnika poslati.

Do zdravnikovega prihoda naj priporoča porodnici največji pokoj; ako bi zaspala, naj jo pusti spati, prepové naj ji, popadke izdelovati; trebuh naj ji pokrije s pogretimi rujuhami, ali naj ji dela kar omehčivne tople obkladke, ali mlačne omehčijoče brizgljanja v nožnico, riba toplega olja v trebuh; tudi ji more tople kopeli za sedeti, klistire zoper kerče, n. pr. iz kamilic, dajati, in če si za gotovo misli, da ni kako unetje materničnega kerča krivo, in porodnica ni preveč vroča, naj ji dá od časa do časa kamilčnega, bezgovega ali lipovega čaja piti. Sme ji tudi še ženofove obkladke za kake pol ure in še dalje na križ ovezati. Prizadeva naj pa si in skerbi naj še vedno, da pride zdravnik pred ko je moč.

Ravno to veljá tudi za peto porodovo dôbo; več o tem se bo govorilo v uku o opravah.

d. Kervavitve iz maternice o porodu ali kmali po porodu.

Kervavitve iz maternice, notranje kakor tudi unanje, se utegnejo o porodu ali pa kmali po porodu primeriti, in sicer večidel: 1. zavoljo prezgodne ločitve matrne potice od maternice, ali 2. zavoljo napčne lege matrne potice, ali 3. zavoljo napčnih popadkov (kervavitve v 5. porodovi dôbi), ali 4. zavoljo tega, ker se maternica razterga.

1. Kervavitve zavoljo prezgodne ločitve matrne potice.

Prezgodaj se utegne materna potica ločiti in zavoljo tega kervavitve primeriti zavoljo marsikterih reči, ktere život porodnice zlo pretresnejo, zavoljo

prezgodnega in presilnega izdelovanja popadkov, zavoljo prevelicih dušnih gibkov, zavoljo premočnega pritiskanja kervi k maternici, zavoljo prepíčle plodove vode, zavoljo premočnega tišanja jajca navzdol, zavoljo vlečenja popkovine, zavoljo prenaglega zmanjševanja maternice, zavoljo prerahle zveze matrne potice z maternico in zavoljo tega, da je maternica prevelika, i. t. d.

Kervavitev sama je v 1. in 2. porodovi dôbi večidel unanja, premeniti se utegne pa potem, ko se mehur razpoči, tudi v notranjo, ker je v maternični votlini prostora dosti, da se kri v nji nabera, potem, ko plodova voda odteče.

Če so babici vzroki kervavitve znani, jo lahko spozná. Največkrat o porodu kervavitev izvira iz prezgodne ločitve matrne potice od maternice; imajo pa take kervavitve to posebno lastnost, da so močnejše, kadar popadki prenehajo.

Kar se tiče ravnanja s temi kervavitvami, se ravna po tem, koliko kervi odteka, po tem, kako se mati počuti, in po porodovi dôbi.

a. Ako je maternično ustje še prav malo odperto, ako kervi še prav malo teče, in še ni nobenega znamenja, da bi začela porodnica zavoljo zmanjkovanja kervi slabeti, naj ji priporoča babica pokojno zadržanje, kakor je bilo pri kervavitvah o nosečnosti rečeno, in prepusti naj porod naturi sami.

b. Ako pa porodnica precej kervi zgubuje, tako da že slabeti začne, mora babica berž berž po zdravnika poslati. Do njegovega prihoda se pokladajo merzli obkladki (v merzlo vodo pomočene rute) na mali trebuh in tudi merzlo vodo sme babica v nožnico brizgljati. Če bi zdravnik še vedno ne utegnil priti in kervavitve ne ustavi ne nakladanje merzlih rut ne brizgljanje, je dobro, ako je maternično ustje še malo odperto in se mehur še nastavlja, klobčič ali tampon v nožnico vtakniti in ga v njo tako dolgo vtikati, dokler se maternično ustje toliko ne razširi, da je mogoče umetno kaj storiti.

Ako otrok po dolgem leži in so popadki krepki, je treba mehur umetno predreti; ako je pa kervavitev

maternemu življenju nevarna in zdravnik še zmiraj ne pride, mora babica otroka, naj leži kakor kolj, oberniti in izleči. Za to nima samo pravice, ampak tudi nje dolžnost je še celo, kadar se kaj takega naključí.

2. Kervavitve zavoljo napčne lege maternične potice.

O kervavitvah zavoljo lege matrne potice nad materničnim ustjem je bilo že pri kervavitvah o nosečnosti govorjeno. Tù je le še o kervavitvah zavoljo pregloboke lege matrne potice govoriti.

Da materna potica pregloboko leži, pravimo takrat, kadar leži materna potica tako, da seže s svojim robom prav do roba materničnega ustja, ko je to že razlikano.

Ta globoka lega nima večidel hudih nasledkov v nosečnosti in malokadaj prinese tudi o porodu kaj napčnega sabo. Nasledki, to je, kervavitve se razodevajo večidel v drugi porodovi dōbi, ker se ta čas žile med maternico in materno potico tergajo, ko se maternično ustje razširja, in zavoljo tega iz razterganih žil kri kaplja.

Za gotovo to spoznati je samo tadaj mogoče, kadar se dá rob matrne potice ušlatati, kar je večidel na desni strani mogoče; sicer se dá pa ta lega matrne potice samo iz tega misliti — in to je tudi, kakor je bilo že govorjeno, za spoznanje matrne potice nad materničnim ustjem ležeče važno — da vselej ravno o popadku več kervi teče, ker se ta čas materna potica od maternice bolj in bolj terga. V tem se razloči ta kervavitev od kervavitve zavoljo nekolikošnega prezgodnega odločenja matrne potice na materničnem dnu sedéce; tù namreč ne teče o popadku nič kervi, ker se ta čas žile zapro, ampak še le potem vselej, kadar popadek preneha, ker ta čas žile odperte ostanejo.

Sicer se dá to še le po iztrebljenju posteljice spoznati, kadar so namreč jajcove mreže tik roba matrne potice raztergane, sicer pa povsod cele. Ondi se nahaja navadno mnogo sterjene kervi.

Kar se tiče ravnanja, ima babica zavoljo kerva-

vitve brez odloga po zdravnika poslati in se ta čas ali če bi ne utegnil priti, ravno tako vèsti, kakor takrat, kadar materna potica na strani materničnega ustja sedi. Tudi tu je najbolje mehur umetno predreti, če leži otrok po dolgem, če so popadki dobri, in je maternično ustje že dosti odperito.

3. Kervavitve (v peti porodovi dôbi ali kmali potem) zavoljo napènih popadkov.

Kervavitev v 5. porodovi dôbi so največkrat napèni popadki krivi, in sicer večidel preslabi popadki, bolj redko pa stesnjave.

a. Ako so popadki preslabi in sicer večidel, ako je maternica prelena, kar se dostikrat pri ženskah zgodi, ktere so večkrat rodile, ali po dvojčkinih porodih, potem pri preobilni sadovi vodi, po hitrih ali po umetno pohitrenih porodih ali po porodih, ki so zavoljo porodnih over dolgo terpeli, so popadki na celi maternici preslabi in storé, da materna potica zastane. Zavoljo preslabih popadkov se namreč materna potica ne more vsa odločiti, unanja kervavitev se naredi, ali pa zgoditi se utegne, da se že odločena materna potica na maternično ustje vleže in ker se zavoljo pomanjkanja popadkov ne more iztrebiti, zapre maternično ustje terdno, tako, da nič kervi več vun ne teče, ktera se pa zato znotraj nabera; — huda notranja kervavitev se naredi.

Znamenja notranje kervavitve zavoljo maternične slabosti so: Razun tega, da se razodevajo znamenja brez-kervnosti, se že sama po sebi velika, raztegnjena in mehka maternica bolj in bolj povešuje, ušlata se kakor testo, in če kdo močnejše na-njo pritisne, se vlije kri vun iz nje. Pri notranjem preiskovanju dostikrat ni mogoče do mesta seči, kjer popkovina izvira.

Kar se tice ravnanja, mora babica, kadar se kaj tacega primeri, brez odloga po zdravnika poslati, do njegovega prihoda pa naj

1. maternico na njenem dnu dergne, da se s tem draženjem kerčiti začne. — Ako je bila posteljica res že odločena, se posede večidel koj globoko, kar kaže,

da je maternica zavoljo slabosti ni mogla doli potiskati, in potem se posteljca kakor sicer iztrebi.

2. Ako se pa to ne zgodi, je posteljca prirašena in treba je jo umetno izpraviti, če bi se bilo zavoljo odlašanja nevarnosti bati ali če bi zdravnik ne utegnil priti. To je edini gotovi pomoček.

3. Ko je bila posteljca iztrebljena, se iztrebi tudi sterjena kri, ki se je v maternici nabrala. Najpervo je treba samo, maternico dergniti, ako bi to nič ne pomagalo, bi bilo ravno tako treba z roko sterjeno kri iz maternice spraviti, ker se maternica ne more zmanjševati, dokler je taka kri v nji, in vsi drugi pomočki nič ne pomagajo.

4. Ako je bila sterjena kri že izpravljena, pa maternica še vedno napeta ostane, dasiravno jo je babica dobro dergnila, in se še vedno kervavitev kaže, se pokladajo merzli obkladki na trebuh.

5. Ako bi vkljub vsemu temu kervotok še vedno ne jenjeval, mora babica, ako zdravnika še ni, merzle obkladke pridno na trebuh devati, in verh tega v maternično votlino brizgljati začeti. Spervega naj brizglja merzlo vodo, potem ledeno vodo, potem naj pridene žganja ali črnega vina ali jesiha (1 del na dva dela, potem vsacega pol, nazadnje pa tudi samo žganje, černo vino i. t. d.). — Tudi klistire z merzlo vodo so včasih koristne. Ako bi še vse to nič ne zdalo, naj v sili raztopi pol lota goluna v poliču ali treh maseljcih vode in brizglja naj v maternico to ali pa shlajeno prekuho hrastove skorje.

6. V največji sili, o mertudu maternice, naj vtika kosčke ledú v nožnico, in še celó v maternično votlino, ali

7. naj gnjete maternico, ker seže z eno roko v maternično votlino in potem maternico od znotraj kakor tudi z drugo roko od zvonaj pritiska in draži.

8. Poslednji pomoček je, napolniti maternico z jesihom ali vinom ali vinskim cvetom (špiritom) ali z v raztopljenem golunu namočenim cofanjem, platnenimi zvitki i. t. d. in

9. na trebuh pokladati moker pesek v cunj^e zavⁱt.

Ravno tako se mora tudi ravnati, če bi postala maternica deloma ondi mertudna, kjer je materna potica ležala in bi to hude kervavitve krivo bilo; to se dá po tem spoznati, da se dá na dnu sicer dobro skercene maternice jamica ušlatati (maternica je kakor kupica ali kozarec), to mesto se ušlata tudi pri notranjem preiskovanju ohlapno in visi doli v maternično votlino.

Poleg te mestne ravnave se mora, se vé dá, tudi z občno brezkeravnostjo po pravilih že povedanih ravnati.

b. Ako je mestni kerč ali zoženje maternice krivo, da se posteljca ne iztrebi in da kervavitev nastopi, se mora babica po pravilih ravnati, ktere so v uku o opravah bolj natanko razložene, ako bi namreč zdravnika ne bilo dobiti.

Sicer ima babica dolžnost, zavoljo nevarnosti hudih kervavitev in njih nasledkov tudi potem še tirjati, da se pokliče zdravnik, ko je kervavitev ustavila, da prepusti njemu pozneje važno in pravo ravnanje.

4. Kervavitev zavoljo materničnega razterganja.

Kar vzroke te nesreče utiče, so temu strašnemu večdel smertnemu primerljeju žene podveržene, ktere so že večkrat rodile, ktere imajo tesno medenco; potem če je otrok nezmerno velik, če je bila poprečna otrokova lega zanemarjena, — z eno besedo vselej takrat, kadar se natura silno preveč upéra, tako veliko napotje premagati; dalje utegnejo materničnega razpočenja krive biti bolezni materničnega snutka, otoki v njem, pokvarjenje po ostrih izrastkih na medenčnem vrodu, če se noseča zlo udari, sune, če pade i. t. d.

Kar se tiče spoznanja, toži porodnica večidel čez bolečino, ktera se o vsakem popadku na nekem mestu maternice povekša, večidel zdolej, tako dolgo, da se poslednjič o popadku razterga tako, da to slišijo, ki so pri porodnici; pri tem zakriči dostikrat porodnica: „O Bog, zdaj se je nekaj v mojem životu stergalo!“ in skoči kvi-

ško. Dostikrat derži vesoljen kerč maternico, ko pa se razterga, minejo vsakteri popadki popolnoma, in porodnica omedli potem kmali zavoljo zgubljene kervi, ktera se v trebuh zlije; iz nožnice gre dostikrat komaj malo s kervjo zmešane žléme. — Pri notranjem preiskovanju se najde, da se je otrokovi del, kateri je pred na medenčnem vhodu terdno ležal, od medenčnega vhoda umaknil; še celo zgoditi se more, da pride celi otrok v trebuh zavoljo tega, ker se je maternica raztergala. Zadnjič se dajo otrokovi deli veliko bolj natanko, kakor pred, skozi trebuho vo poveršje ušlatati, in pri preiskovanju s poterkovanjem se začuje namesti praznega glasa dostikrat ravno ondi, kjer manjši otrokovi deli ležé, razločen bobnov glas, in to pričuje, da ležé otrokovi deli med čevmi.

Konec te nesreče je večidel pred ali pozneje smert.

Kar zadeva ravnavo, ima babica, koj ko je nesrečo spoznala, po zdravnika poslati, bodi si kamor koli, do njegovega prihoda pa naj dela tako, kakor se je pri kervavitvah učila.

Ako bi se pa zadnjič primerilo, da bi otrok se ne posedel v trebuh, porodni zdravnik pa bi ne utegnil dosti hitro priti, mora babica otroka na noge obrniti in izleči in tako si prizadevati, porod hitro dokončati.

Pozneje ima, se vé da, zdravnik sam z otročnico opraviti.

Opomba. Hudih kervavitev je dostikrat tudi slaba kri kriva, n. pr. škorbutna, prevodena kri i. t. d.

II. Porodove ovére izvirajoče iz medence.

Medenca se imenuje potem napčna, če ni taka, kakor je sicer medenca, zlasti kar njeno prostornost in nagnjenje utiče in je zavoljo tega odsedanju poroda škodljiva, tako da ali mati ali otrok ali pa oba kako škodo terpeti utegneta.

Dasiravno dela po ravno omenjeni razložbi vsak odstop od navadne kakovosti napčno medenco, se vse napčne medence gledé prostornosti ali nag-

njenja še najpripravneje med sabo razdelé, ker ravno njih prostornost ali njih nagnjenje dela, da niso pravilne.

1. Napčnosti medenčne prostornosti.

Kar prostornost zadéva, se delé medence v preprostorne in pretesne medence.

a. Preprostorna medenca.

Preprostorna medenca se imenuje tista, ktere vsi ali nekteri premerniki so bolj dolgi, kakor navadno, in pravi se ji, kadar so vsi premerniki dalji, sploh preprostorna, kadar so pa le posamni premerniki dalji, drugi pa pravilni, deloma preprostorna medenca.

Kar se tiče spoznanja, si more babica preprostorno medenco misliti, kadar ima z nenavadno močno in veliko žensko opraviti, dalje če je kaka žena že pred kadaj velike otroke nenavadno hitro rodila.

Škodljivost preprostorne medence se zna o porodu, ker večidel prehitro preteče, za otroka ali mater, večidel pa za oba marsikako razodevati.

Kar otroka utiče, more na tla pasti in se zlo, še clo do smerti poškodovati, če tako ženo, zlasti če je več otrok imela, porod prehti, n. pr. stoječo; pri tem se tudi popkovina lahko odterga ali pa vsaj otrokov popek preveč nategne, ali nekoliko matrne potice se odloči in nekaj tajiste zastane; dalje se zavoljo prevelike prostornosti popkovina, ali roke ali noge naprej vležejo.

Kar mater utiče, je mogoče da se unanje splovila, zlasti presredek, zlo zatergajo; zavoljo tega se maternica posede, in še celo trut nožnice in maternice naredi. Ako je materna potica z maternico preterdno sklenjena, se lahko primeri, da se maternica prebokne, ker se s popkovino prenaglo povleče; dalje se zavoljo naglega spraznjenja maternice lahko kervavitve primerijo, posteljca zastane i. t. d.

Taki porodi se imenujejo hitri porodi.

Kar zadeva ravnavo s porodom pri preprostorni medenci, ima babica, koj ko je to napako pri

kaki noseči spoznala, zlasti če je že pred kadaj hitro porodila, taki ženi oestro ukazati, naj poslednji čas kaj dobro na-se pazi; ko le količkaj čuti, da se porod začneja, naj se koj v posteljo vleže, naj mirno znak leži in berž po babico pošlje.

Babica naj porodnici prepove popadke izdelovati, in če ima otrok čepinino lego in sicer nič naprej ne leži, naj predre mehur, kadar je maternično ustje za dva palca ali cola odperto, da se otrok bolj počasi iz medence pomika. — Potem naj pridno preiskuje, da porodnico koj postrani položi in po pravilih presredek podpera, ko najde, da glavica začne na presredek pritiskati. — Posteljce naj nikakor pred preč ne jemlje, dokler popolnoma odločena globoko v nožnici ne leži, pa pridno mora pošlatovati, da morda notranje kervavitve ne prezre, ker hitro spraznjena maternica vselej dalj časa potrebuje, da se skerči.

V otročji postelji mora taka žena posebno pokojno znak ležati in ustane naj kolikor more pozno, to je, najmanj ne pred 14 dnevi. Tako se najbolj napčne maternične lege obvaruje, kar naj ji babica prav oestro pripové, ako neče bogati.

b. Pretesna medenca.

Medenca se imenuje pretesna, ktere premerniki so vsi ali pa le nekteri krajši, kakor bi imeli biti. Kadar so vsi premerniki prekratki, se imenuje medenca sploh pretesna, kadar so pa le nekteri premerniki prekratki, pa deloma pretesna.

Pretesne medence otežujejo vselej porod ali so pa krive, da se porod brez umetne pomoči ne more dokončati. — Ker se na to, koliko je kaka medenca pretesna, navadno po dolgosti ravnika (ravnega premernika) medenčnega vhoda sodi, se delé tedaj pretesne medence in z ožerom na pretek poroda v štiri stopnje.

Perva stopnja pretesne medence. — Tu se skrajša ravnik medenčnega vhoda do $3\frac{1}{2}$ palca, in mogoče je, da se otrok še rodi z močjo nature same, daširavno počasi in z velikimi bolečinami, in materno zdravje tudi ne terpi nikake posebne škode.

Druga stopnja pretesne medence. — Tu meri ravnik medenčnega vhoda $3\frac{1}{2}$ do 3 palce, otrok večidel pogine in mati terpi zavoro stiskanja že preveč škode, če se prepusti porod naturi sami; ako pride pa umetnost o pravem času na pomoč, je še mogoče, porod brez škode za mater in otroka dokončati.

Tretja stopnja pretesne medence. — Tu je ravnik medenčnega vhoda 3 do $2\frac{1}{2}$ palca dolg, cela čepinja živega ali mrtvega zrelega otroka ne more več skozi njo — treba je tedaj čepinjo predreti.

Četerta stopnja pretesne medence. — Tu je ravnik medenčnega vhoda krajši od poltretjega palca, tudi prederta čepinja zrelega otroka ne more skozi medenco — treba je trebuh preparati ali cesarsko rez narediti.

Da pretesne medence ne prezre, mora babica pri vsakem porodu ne splošno preiskovati, ampak medenco mora natanko preiskati po pravilih, katerih se bo pozneje učila.

1. Delitev stesnjenih medenc po vzrokih stesnjenja.

Vzroki, da se medenca stesni, so ali popake v izpodobljenju ali pa kaka bolezen.

Kot popake v izpodobljenju veljajo: enakomerno stesnjena medenca, medenca z iz začetka bolj močno noter molečim berdicom, medenca v podobi lijaka, povežno stesnjena medenca, prečno stesnjena medenca.

Kot po kaki bolezni stesnjene medence veljajo: medenca po krivicah ali kolenutih (englische Krankheit), ali po zmehčanju kosti odrašenih ljudi, ali zavoro unetja lednega členka, ali zavoro izpahnenja iz lednega členka stesnjena medenca, medence zavoro otekljin, ali zavoro skrivljenja herbtanca stesnjene in med poslednjimi tiste, pri katerih so ledne vretenca tako rekoče čez križno kost v medenčni vhod sporinjene i. t. d.

a. Medence zavoro popak v izpodobljenju pretesne.

1. Enakomerno pretesna ali preozka medenca ima podobo pravilne ženske medence, samo manj-

ša je. — Nahaja se pri nježnih, majhnih sicer dobro ustvarjenih ženskah, in ker je v vseh premernikih enako manjša, mora zavoljo tega medenca zlo pretesna biti. Da se o tem prepriča, naj babica medenco natanko preišče.

2. Medenca z v začetku zlo v medenčno votlino molečim berdicom se dá po notranjem preiskovanju spoznati, razun če je kaka druga bolezen te popake kriva, n. pr. zmeščenje kosti i. t. d.

3. Medenca lijaku podobna, to je, medenca s tesnim izhodom napelje babico večidel k temu spoznanju, ker tako zapazi globoko prečno stanje čepinje; čepinja namreč se posede pri večidel zlo prostornem medenčnem vhodu in prostorni medenčni duplini v prečnem premerniku noter do izhoda.

Zavoljo še večje gotovosti naj izmeri babica ravni premernik izhoda tako kakor na vhodu, samo da se tu nič ne odvzame, ampak razloček dá pravo dolgost ravnega premernika medenčnega vhoda; — več o tem v uku zastran merjenja medence.

4. Prirojena povežno stesnjena medenca (*Fig. XXI.*) se prav malo malo kadaj nahaja in se naredi, ako se en sklep ledno-križne kosti skosteni, na drugi strani pa je sklep pravilen in so ravno tako tudi stranski deli križnice in lednice pravilno izsnovani.

Povežna medenca je vselej na tisti strani tesnejša, na kateri je ledno-križnični sklep skostenjen.

5. Prečno stesnjena medenca (*Fig. XXII.*) je kaj silno silno redkega in kadar je, je treba noseči trebuh prerezati ali cesarsko rez narediti. Naredi se, kadar se oba lednično-križnična sklepa skostenita, zavoljo česar stranski deli križnice in lednic ne morejo rasti.

b. Medence zavoljo bolezni stesnjene.

1. Medenca zavoljo krivic ali kolenét (mehki člen) stesnjena (*Fig. XXIII.*).

V tej bolezni, koja se začne v otročji starosti, do zrelih let terpi in v tem obstoji, da se kosti zmeščajo, se kosti marsikako izvinjujejo in izpahnejo, (odtod imé krivice); zavoljo tega so take ženske potem majhne,

imajo skrivljeno herbtišo in zlasti sloke noge; večidel imajo posebno račjo hojo in se z zgornjim životom zlo nazaj derže. Take ženske so se tudi pozno hoditi učile.

Znamenja krivičine ali kolenetne medence so: Berdice moli zlo v medenčni vhod, zavoljo tega je ondi križ zlo vtisnjen. Ako položimo tako žensko na ravnost tje, je prav lahko mogoče z roko spod votlo ležeči križ priti. Naproti pa moli križnična ost (špica), ktera je z zadnico kakor kljuka navzgor zakrivljena, prav močno navzad vun, ker križnica ni izvotljena, ampak ravno stegnjena. — Sramnični obok je očitno širok, sedne gerči ste nenavadno dalječ ena od druge. — Nag-njenje je večidel večje.

Krivična medenca je tedaj v ravnem premerniku vhoda stesnjena, medenčna votlina in izshod sta pa še celo bolj prostorna, kakor sicer, ker je z doljni konec križnice nazaj potisnjen. — Medenčni vhod ima večidel podobno ledic.

2. Medenca po tako imenovanem zmehčenju kosti odrašenih ljudi stesnjena. (*Fig. XXIV*).

Ta bolezin zadene skoraj le ženske, ktere so že rodile in prihaja od nosečnosti do nosečnosti huja; primeri se tadaj to znamenito, da žena, ki je 2, 3 otroke lahko rodila, po vsaki prihodni nosečnosti težeje rodi, in sicer tako, da se njena medenca tako pokvari, da je nazadnje cesarska rez edini pomoček.

Zmehčanje kosti odrašenih ljudi je podobno tako imenovani putiki ali protinu. Bolniki tožijo, da jih ali neprenehoma v križu, v ledjih in stegnjih terga, ali da za kratek čas te bolečine odjenjajo; hujsajo bolj in bolj, vedno težeje hodijo, dokler nazadnje kar nič več ne morejo hoditi in morajo vedno sedeti ali ležati.

Ker tedaj zgornji život na kakor vosek mehke medenčne kosti pritiska, se bolj in bolj od zgoraj stiskajo, zavoljo tega bolniki manjši in manjši ter gerbasti prihajajo; ravno tako je stranska lega kriva, da se medenčne kosti vkup stisnejo in skrivé.

Medenca ima tedaj té le znamenja: Berdice moli celo navspred v medenčni vhod in tako globoko potisnjeno, da dostikrat ne stoji višje kakor sramnični sklep; križ-

nica je zavoljo tega tako skup stisnjena, da je v sredi kakor prepognjena in tu zlo navzad, zdoljni križnični konec z zadnico vred pa precej navspred moli. — Zavoljo stranske lege bolnice so lednične kosti žlebate skrivljene in okrogla mejna certa z medenčnimi stenami vred je kotasto zrinjena in zavoljo tega vodoravne sramnične stegna eno proti drugemu noter potisnjene. Zavoljo tega je sramnični sklep tako rekoče v podobi kljuna navspred podaljšan in sednične hergi stě blizo ena druge, tako da je tesni sramnični obok babici zapone (afteljna 33) podoben.

3. Medenca po tako imenovanem prostovoljnem šepanju, to je, po unetju v lednem členu stesnjena je taka kakor povežno stesnjena medenca, samo opomniti je, da je vselej zdrava stran bolj tesna.

Babica more to iz hoje in iz bolezni spoznati, ktere je žena imela; samo lahko se zmoti in premenja tako stesnjenje

4. s stesnjenjem medence, ki se naredi po izpahnjenju lednega členu; tu je tudi zdrava stran bolj tesna.

5. Medenca po raznih bolehnih otekljinah stesnjena, n. pr. (*Fig. XXV.*).

6. Medenca po popakah herbtanca stesnjena; tu je zlasti tako imenovan udor ali melina lednega herbtanca in terdno zarašenje križnice z zadnico pomniti. Kadar je zadnica s križnico terdno zarašena, je medenčni izhod precej stesnjen in spozna se, da se zadnica ne da nazaj premikati.

2. Nasledki stesnjene medence.

Nasledki medenčnih stesnjenj, ktere o nosečnosti vamp delajo, so o porodu, ako se ta naturi sami prepusti, zlo različni, in sicer za mater kakor tudi za otroka. Po njih glavni značajih smo jih že pri razdelitvi v štiri stopnje omenili; sicer se pa razodeva njih upljiv zlasti: 1. na kakovost popadkov, 2. na doli pomikanje naprej ležečega otrokovega dela, 3. na poškodbo mehkih delov, 4. na napčnosti iz jajca izvirajoče in 5. je treba večidel umetne pomoči z njenimi neogibljivimi nasledki.

1. Glede popadkov se naganja večidel maternica zavoljo over, ktere ima premagati, se bolj in bolj kerčiti; to so nepravilno močni popadki. — Tako se včasih primeri, da natura premaga in popadki iz zlo stesnjene medence izženejo otroka. Ako se to ne more zgoditi, omaga maternična moč in nasledno slabi popadki nastopijo; ali pa maternica se zadnjič tako zdraži, da vedno skercena ostane, maternico prime prisadni kerč; ali pa maternica se upera tako zlo, da se nazadnje razpoči, ali pa zadnjič je mogoče, da se zavoljo tega sklepi razkrenejo, še celo medenčne kosti same polomijo.

2. Kar tiče doli pomikanje naprej ležečega otrokovega dela v stesnjeni medenci, je opomniti, da leži tajisti, večidel glavica, tudi kadar je medenca le malo stesnjena, preden se mehur razpoči, visoko in premakljivo na medenčnem vходу. Ako je tedaj razmera med glavico in medenco taka, da se more glavica sploh v medenčno votlino vrniti, se vleže čepinja po podobi medence in se pomika večidel poprečno doli kakor zagojzda, dokler ne obliči nepremakljiva; to se imenuje v gojzdenje čepinje.

Ker dela večidel medenčni vhod overo, preteče porod, ko je čepinja s svojo največjo širino skoz-nj prišla, ako popadki niso omagali, potem čudno lahko. Zavoljo stiskanja, ki ga otrokova čepinja preterpi, pogine večidel otrok; se ve da se čepinja še bolj medenci prileže in popadki jo morejo skozi pognati, če je medenca tudi precej tesna. Zgoditi se more pa tudi, da se čepinine kosti, ker jih medenca silno stiska, zdrobe, dostikrat se pa pretlači čepinina koža. — Čepinja, ki pride skozi medenco, ima podobo pol lune; lahko je umeti, da je izboknjena stran v vboknjeni križnici ležala.

3. Zavoljo stesnjene medence se tudi drugi mehki deli zlo otiskajo, in ker čepinja mehur spredej proti košenemu sramničnemu oboku, zadaj pa mastnico (ritnik) na berdice pritiska, se morejo ti deli poslednjič pretišati in prisaditi, in utegne se strašna bolezen primeriti, da se scavilna pijavka (Urinfistel) naredi, to je, da scavnica skozi nožnico odteka, ali pa da se blatna ali lajnina

pijavka (Kothfistel) izcimi, to je, da gre lajno ali blato zeni skozi maternico ali nožnico. — Dalje je mogoče, da mehur mertuden postane zavoljo pritiskanja na-nj, in da žena ne more scati.

4. S stesnjeno medenco je sila veliko napak iz jajca izvirajočih združenih; kakor: napčna lega otrokova, naprej ležeče roke, noge ali popkovina, prezgodni razpok mehurja i. t. d.

5. Poslednjič se ne smejo prezreti tudi nasledki zdravnikove pomoči, ktere je zavoljo stesnjene medence treba; n. pr. ako je treba otroka obrniti, s klešami pomagati i. t. d.

3. Medenčno merjenje.

Da se medenčna napčnost spozna, je treba medenco natanko preiskovati; to preiskovanje se imenuje, ker se pri njem posebno na medenčno prostornost gleda, in se medenca meri, merjenje medence (Beckenmessung).

Pri preiskovanju medence se ima babica ravnati po znamenjih, ktere so bile pri posamnih medenčnih napčnostih imenovane. — Sicer pa sme babica medenco samo z rokami meriti in to merjenje se deli, kakor splošno porodolovsko preiskovanje, v unanje in notranje. Veliko veliko težeje je kakor splošno preiskovanje in potrebuje dobro vajenih rok, da se ž njim le kolikaj doseže; zavoljo tega se prav lahko zgodi, da se dajo manjše stesnjenja še le o porodu po overi spoznati, ktero delajo, zlasti če je medenca v prečniku stesnjena. Toraj moramo babici živo živo priporočati, da naj pri vsaki noseči ali porodnici, ktero preiskuje, medenco natanko preiše, zakaj samo tako, če si bo pravilne lastnosti medence dobro v glavo vtisnila, bo tudi kaj napčnega kmali spoznati mogla, kadar se bo primerilo. — Da bo pa, kar se dá, prav natanko merila, naj tadaj babica tudi na svojih perstih si nekako mero v glavo vtisne ali pa merilo ima.

a. Unanje merjenje medence.

Pri unanjem merjenju medence je na trojno narazje

gledati: a. na narazje med obema šiskama, ki je čez $11\frac{1}{2}$ palcov dolgo, b. na narazje med prednimi ledničnimi ostmi (*Fig. II. ee*), ki je 9 palcov dolgo, in c. na tako imenovani unanji ravniki to je, narazje med ledničnim podaljškom poslednjega lednega vretenca in sprednjim licom sramničnega sklepa, ki je 7 palcov dolg.

Da tedaj te narazja izmeri, položi babica eno in drugo roko na mesto, ktero hoče izmeriti, in naj sodi z očmi, koliko dalječ je eno od drugoga. — Ako tako stori pri vsaki noseči in porodnici, ktero ima preiskovati, se bo tako natanko navadila, pravo dolgost z očmi spoznati, da bo koj vse spoznala, kar bi utegnilo napčnega biti.

Ob enem naj se vedno pri tej priložnosti prepriča: ali ste lednici enako visoke ali ne, kakošno podobo ima sramni obok, kakošno podobo in širokost ima križnica; in kako je naravnana, kakor tudi, kakošna je zadnica; dalje ali je tam, kjer je berdice, zunaj precej velika jama i. t. d.

b. Notranje merjenje medence.

Notranje merjenje medence ima posebno določiti: 1. ravniki (ravni premerniki) medenčnega vhoda, 2. ravniki in prečniki medenčnega izhoda in 3. prostornost medenčne votline.

1. Da se ravniki medenčnega vhoda določi, se potisne počasi kazavec skozi zadnje nožnično obočje, ali če je maternično ustje že odprto, kadar popadek preneha in je mehur ohlapen, med mehurjem in robom materničnega ustja gori proti berdicu. Ako doseže babica tako predgorje, naj ostane s perstovim koncom na njem in pritisne ob enem perst na zdoljni rob sramničnega sklepa in zaznamova z nohtom kazavca druge roke mesto, ktero je bilo ravno na sramnični sklep pritisnjeno, kakor figura XXVI kaže. Potem izleče tako oba persta in zmeri z merilom na perstu, s katerim je preiskovala, koliko je od konca tega persta do mesta, ktero je na njem z nohtom druge roke zaznamovala. Tako se dobi dolgost nagnjenjskega ali preiskovavnega pre-

mernika; ako se od tega potem najmenj $\frac{1}{2}$ palca odvzame, se dobi precej natanko dolgost ravnika medenčnega vhoda. Ako bi bil n. pr. preiskovavni premernik 4 palce dolg, meri ravnik, če se pol palca odvzame, dolgost ravnika $3\frac{1}{2}$ palce, bila bi tedaj medenca v prvi stopnji stesnjena.

Ako pa babica s kazavcom samim ne more berdica doseči, pa vendar misli, da je medenca stesnjena, naj seže s kazavcom in srednjim perstom naenkrat v medenco in ravna tako, kakor pred; samo da se meri potem dolgost na srednjem perstu, ker se ta na berdice naslone.

Da se dobro izuri, ne sme — še enkrat bodi to rečeno — babica pri nobenem preiskovanju opustiti, berdice poiskati; to je še tudi zato dobro, da babica potem ne bo lahko kakega stesnjenja zgrešila.

2. Ložeje se dajo premerniki medenčnega izhoda prerajati. — Da zvemo za ravnik medenčnega izhoda, pritisnemo s koncom kazavca konec zadnice kolikor moremo nazaj, ob enem pa pritisnemo perstov rob na vzdoljni rob sramničnega sklepa in zmerimo potem perst tako, kakor je bilo gori rečeno. Tako dobimo natanko dolgost ravnega premernika medenčnega izhoda.

Prečnik ali prečni premernik se izmeri, če se položita dva persta v sramni obok in potem počasi raztegneta in se z njima med sedničnima hergama navzdol gre.

3. Medenčna votlina se meri, če preiskujemo s kazavcom ravno tako križnično votlino, potem po mogočnosti zadnje lice sramničnega sklepa otipamo in odtod mejno črto, kolikor se dá, na levo in desno zasledujemo.

K spoznanju pretesne medence pripomore se ve dá pretek prejšnjih porodov; toda mogoče je v tem se zlo motiti, ker dostikrat prvi porod pravilno preteče in se še le pri poznejih porodih očitne overe razodeti utegnejo.

Dalje je na velikosti otroka veliko ležeče, ktera se pa vselej težko določiti dá.

4. Ravnavanje s porodi pri pretesnih medencah.

Tu je opomniti, da babica prav za prav celo nič storiti ne more in ne sme, kadar je opraviti s porodom,

ki je zavoljo zlo stesnjene medence težek; ampak koj ko pretesno medenco spozna, ima po zdravnika poslati, do njegovega prihoda pa porodinci pokojno lega znak dati, je ne več po nepotrebnem in pogostem preiskovati in po mogočosti vse storiti, da se mehur prezgodaj ne razpoči; prepovedati ji mora tedaj popadke izdelovati. — To velja tudi, če bi se bila čepinja že vgojzdila. Dobro naj pazi, da se ritnik in zlašti scavni mehur izprazni.

Ako bi bila medenca v prvi stopnji pretesna in otrok bi imel čepinino lego, sicer babici ni treba, koj po zdravnika poslati, ker, kakor smo že rekli in kakor skušnja uči, se porod opravi prav dostikrat brez škode za mater in otroka, če se pametno z njim ravna; al porodnici naj prepove popadke pred izdelovati, dokler se maternično ustje popolnoma ne razlika, da se mehur pred ne razpoči in da se porodnica po nepotrebnem ne utruji in bi po tem več ne mogla popadkov izdelovati, kadar bi treba bilo. Vedno pa naj pridno posluša, kako otrokovo serce treplje, da koj berž berž po zdravnika pošle, ako bi začelo slabeje, bolj počasi ali neredno trepati ali včasih trepati prenehalo; zakaj to je vselej znamenje, da začne otrok že terpeti, in da se mora tadaj porod urno umetno končati. Sicer se bo babica po posebnih okoljšinah, kakor po prečni legi, po preslabih popadkih i. t. d. ravnala.

Ako pa pokliče kaka noseča babico k sebi, da bi se n. pr. z njo posvetovala, in spozna pri preiskovanju, da ima noseča zlo tesno medenco, naj ji naravnost svetje, se z zdravnikom posvetovati, ker je mogoče, da se z umetnim končanjem nosečnosti, to je, z umetnim zgodnim porodom mati in otrok otmeta.

2. Napčno nagnjena medenca.

Kadar je medenca preveč ali premočno nagnjena, se imenuje napčno nagnjena.

1. Medenca je preveč nagnjena, kadar je vhod samo navspred, izhod pa le naravnost navzad obrnjen.

Preveliko nagnjenje medence se nahaja pri majhnih ženskah večkrat, pa tudi pri tacih, ktere so se mogle v svoji mladosti s svojim životom vedno zlo naprej deržati.

Preveč nagnjena medenca daje priložnost k tako imenovanemu v ampu (Hängebauch) z njegovimi nasledki. — Pri porodu se toraj utegne primeriti, da glavica dosti krat visoko ostane, še mogoče je celo, da dobi otrok napčno lego, n. pr. prečno lego i. t. d.

V takih okoljšinah naj položi babica porodnico, ktera ima vamp zavoljo preveč nagnjene medence, naravnost znak s podloženim križem, naj vzdigne maternico kviško ali pa naj podveže z rujuho, ktero porodnici na plečih zaveže, maternico gori, tako dolgo, da naprej ležeči otrokovi del globočje v medenco pride.

2. Premalo nagnjena medenca se imenuje, kadar je vhod ravno le navzgor, izhod pa naravnost navzdol obrnjen. — Ta napaka se nahaja pri gerbastih večkrat in je s preprostorno medenco v zvezi.

Premalo nagnjena medenca je tako škodljiva, kakor preprostorna, torej se je babici tudi ravno tako ravnati, kakor kadar ima s preprostorno medenco opraviti.

Pri mirjenju unajnega ravnika lahko posname iz lege obeh rok tudi, kako je medenca nagnjena.

III. Porodove ovére iz družih delov izvirajoče — zlasti kerči.

Razne bolezni utegnejo porod tako ovérati, da je treba zdravnikove pomoči. Najvažniše take bolezni, ktere ima tedaj babica poznati, so: 1. nadležnosti, ktere izvirajo iz kratke sape, 2. bljuvanje ali kozlanje, ki se ne dá ustaviti, 3. trebušne kile, 4. vozli zlate žile, 5. omedlevice, in 6. razni kerči.

1. Porodnice s pljučnimi ali sercovimi boleznimi imajo kratko ali težko sapo, ne morejo popadkov izdelovati, so večidel v obrazu višnjevo rudeče in nevarnost jim preti, zadušiti se ali da jih kervni mertud ali božjih žlak zadene.

Kratke sape je sicer kervnost, debelost, brahor, skrivljen herbtanec (gerba) i. t. d. kriv. —

Taka porodnica se tako položi, da pol sedi pol leži, izdelovanje popadkov se ji prepove, in kadar se porod količkaj ustavi, mora babica koj koj po zdravnika poslati, do njegovega prihoda pa naj daje verh tega zlo kervnatim ženam bladivnih pijač, na glava pa naj jim poklada merzle obkladke, če jih glavo boli, če se jim v glavi verti, če jim po ušesih šumi i. t. d.

2. Da porodnice bljujejo, ni nič posebnega, zlasti če si malo pred želodec preveč napolnijo; tedaj je bljuvanje še celo koristno in podperati se mora s tem, da noseča mlačne vode pije.

Ako pa bljuvanje le neče in neče nehati, pride noseča preveč ob moč, in primeri se lahko, da se materna potica prezgodaj odloči in kervavitev nastopi.

Ako ne pomaga peneča štupa ali gomizleči prah (Brausepulver), ali kak požirek nemočnega metnega ali melisnega čaja in pokojna lega, je treba koj po zdravnika poslati, zlasti pa če porodnica morda kri bljuje.

3. Kilo imenujemo to, kadar drob iz trebušne votline skozi kako luknjo ali špranjo pod kožo stopi. Razločujemo pa stegnovo, dimeljsko, popkovo in trebušno kilo, kakor stopi kako čevo v stegnovo prepogo, ali v dimlje, ali skozi popek ali pa kje na trebuhu vun.

Vsaka kila se dá kot večji ali manji, podolgasto okrogel, terdomehek, neboleč otok spoznati, kterega pa vselej pokriva navadno farbana poveršna koža, in pri poterkovanju na taki otok se da slišati bobneč glas, za to, ker so čeva noter. — Kila ima dalje to lastnost, da stopi navadno večidel ali pa vsa nazaj, kadar bolnik znak leži; bolj napeta in večja pa je, kadar kašlja, se napenja, kaj vzdiguje i. t. d.

Te kile utegnejo, če se ravno redko kadaj zgodi, zavoljo tega o porodu nevarne biti, ker včasih pri izdelovanju popadkov močno vun stopijo, in se morejo tudi v votlini, skozi ktero stopijo, zadergniti — kakor v precepu obtiče, to je, ne dajo se več nazaj spraviti kar se po večji in večji napetosti, občutljivosti, rudeči koži in hudem bljuvanju razodeva in porodnica umreti utegne, če se hitro hitro ne pomaga.

Ako pride babica k ženi, ktera ima kilo, naj spravi

porodnico koj o začetku poroda v posteljo, in skuša naj, kadar popadek preneha, z rahlim potiskovanjem kilo nazaj spraviti; ukaže naj ji pokojno ležati in ne pusti naj ji popadkov nikolj ne močno izdelavati; o popadku pa naj pazi, da kila zopet vun ne stopi, zavoljo česar naj roko ploskoma na kili derži. — Ako ji to ne gre po sreči, naj koj koj po zdravnika pošlje.

4. Da se naredo vozli zlate žile to je, da se kervne žile v ritniku raztegnejo, k temu pripomore nosečnost; prav dostikrat stopijo potem o porodu iz ritnika, se stiskujejo in delajo zavoljo tega velike bolečine ali pa utegnejo razpočiti se, kakor vozli kervnih žil na piskih, in tako kervavitve vzrokovati.

Babica naj si prizadeva take vozle žlate žile z gobo v mlačno tekočost pomočeno nazaj deržati, da še bolj vun ne stopijo, pa varje naj se, preveč na-nje pritiskati, kadar presredek podpera. — Ako jih ne more nazaj spraviti, še bolj otečejo in so še bolj boleči in pokliče naj zdravnika, — kar naj tudi stori, kadar se kervavitev iz njih ne ustavi, dasiravno je merzle cunje na-nje pokladala.

5. Omedlevice se primerijo tudi pri porodnicah v vseh porodovih dôbah. Za babico je poglobitna reč, da ta čas, ko po zdravnika pošlje, zve, kaj je porodnične omedlevice krivo, ali izvira iz zgube kervi ali iz nenavadne zdražljivosti.

Ako je nenavadna zdražljivost omedlevice kriva, se zgodi to večidel takim ženam, ktere že pred v nenosečem stanu ali o nosečnosti v raznih kaj majhnih priložnostih rade omedljujejo. — Take omedljenke niso merzle po životu, žila jim ne prenehuje trepati in se dajo večidel zbrihtati s pomočki, kteri so bili povedani zoper omedlevice o nosečnosti.

Ko se žena zbrihta, naj ji dá babica, če je slabost omedlevice kriva, Hofmanovih kaplic na cukru, ali skledico melisnega čaja, eno ali dve žlici dobrega starega vina, ali skledico močne goveje juhe.

Ako izvira omedlevica iz velike zgube kervi, iz prenaglega spraznjenja maternice, iz preboka ma-

ternice i. t. d. je zlo nevarna; omedlenka je vsa merzla, žila ji neha trepati, še celo umreti utegne.

Kadar se kaj tacega priméri, ima babica, ako zdravnik ne pride, skrbeti, da omedlevico po povedanih pravilih odpravi in ravna, kakor se je učila.

Ako je porodnica do zdevno mertva ali popolnoma mertva in zdravnika še vedno ni, mora babica, da vsaj otroka otme, in če so mehki deli za to pripravljeni, otroka na noge obrniti in izleči.

Kerči.

6. Občni kerči, kateri utegnejo noseče in porodnice napasti, so trojni: eni so tako imenovani histerični ali materničavni, drugi so tako imenovano božje, in tretji tako imenovani eklampsijski.

1. Histeria je gerška beseda in pomeni neko posebno žensko bolehnost, o kateri se misli, da izvira iz maternice, in ker se maternica po gerško imenuje histera, so že v starodavnih časih dali materničavnim boleznim ime histeria. Ženskam, posebno mestnim, mehkim, zlo občutljivim, čmernim, kerčem zlo podverženim se toraj navadno pravi, da so histerične, to je, materničave.

Histeričnim ali materničavnim kerčem so zlo občutljive, slabotne noseče in porodnice podveržene, ktere tudi v nenosečem stanu omedlevice in kerči radi napadajo. Histerični kerči so mnogoteri in se razodevajo posebno s tem, da se taka žena s svojim životom sklone in pade, zavednosti skoraj nikolj ne zgubi popolnoma in njeno obličje ne postane višnjevo-rudeče. Histerija ali materničavnost večidel ni nevarna.

2. Tista božjast, ktera človeka verže, da pade, se imenuje navadno božje, za to pravijo, „božje ga meče“; tudi pravijo tej bolezni togota, padavica.

Kar tako imenovano božje utiče, je večidel vsaki babici znano, kakošno je in kako napada, in tudi sicer je tako kakor eklampsija, tako, da moremo razloček med obema samo tadaj storiti, kadar vemo, da je kako nosečo ali porodnico že tudi sicer, pred nosečnostjo, božje metalo. — Tudi božje je manj nevarno.

3. Eklampsija je tudi gerška beseda in pomeni sploh božjast; ali zdravniki so si to besedo zdaj ohranili le za tisto božjast, ki je samo nosečim, porodnicam in otročnicam lastna.

Kar se tiče eklampsije, se šteje med najnevarniše kerče. — Eklampsijski kerči pridejo napadoma in bolnica se prav nič ne zave.

Pred napadom ima taka žena dostikrat bolečine v glavi, pred očmi se ji iskre delajo, zmešano govori, v persih čuti nekako tesnobo; potem zgubi naenkrat zavedenost, z rokami in nogami začne suvati, obraz se ji skremži in postane višnjevo - rudeče in zabuhlo, z očmi stermi, ustnice se ji napno in penaste ali kervave sline tiši, ker ji dostikrat jezik med vkup stisnjene zobe pride in se va-nj vgrizne. Čez nekaj časa odjenjajo kerči, bolnica začne glasno smerčati in terdno zaspi; iz spanja se v začetku kmali zbudi, glava je nič kaj ne boli in od napada nič ne ve. Ko je nekoliko časa počivala, pride drug napad, kateri že dalj časa terpi; potem pride po krajšem prenehu sôpet še drug napad i. t. d.

Napadi utegnejo tako pogostoma prihajati, da žena v božjasti umerje; dostikrat pa ostane bolnica po napadih dalj časa omočna, potem jo zadenejo hude bolezni v otročji postelji, mertudnost i. t. d. — Kadar so prenehi bolj in bolj dolgi, napadi pa bolj in bolj kratki, ozdravi žena večidel.

Kar porod utiče, popadki zavoljo te bolezni ne oslabé, temuč večidel so še močnejši, in včasih izžene natura sama otroka iz maternega telesa, in prav dostikrat minejo kerči potem, kakor če bi jih odrezal.

Ti kerči napadajo, kakor je bilo že rečeno, največkrat pervesmice, ktere imajo vodene otekline, potem take, katerih maternica je preveč raztegnjena.

Kar zadeva ravnavo s kerčmi, mora babica pri vseh trojih berž berž po zdravnika poslati.

Do zdravnikovega prihoda naj skerbi babica za čist frišen zrak v stanici, naj jo varje prevelike svitlobe in prevelikega šuma, naj prepové nad bolnico vpiti in ji božjastno sključene palce s silo reševati, kar je nepotrebno in škodljivo; pazi naj, da se bolnica o napadu ne

poškoduje, porine naj ji koj koj s platnom ovit žlicen roč med zobe, da se v jezik ne ugrizne ali ga celo ne odgrizne. —

Kadar božjast preneha, naj ji daje babica hladnih pijač in sicer neprenehoma merzle obkladke na glavo.

Kar se ravnave pri porodu tiče, mora babica pazljivo čuti, kako se odseda, in ako bi prevedila, da bi utegnila porodnica o porodu umreti in bi zdravnik še vedno ne prišel, mora otroka obrniti in izleči in tako porod pohitriti, ker dostikrat po končanem porodu vsi daljni napadi minejo.

Samo pri histeričnih kerčih se smejo dišeče reči duhati dajati.

B. Porodove ovére izvirajoče iz jajca.

I. Napčnosti iz otroka izvirajoče.

Porodovih nepravilnost utegne otrok kriv biti: a. zavoljo napčne lege, b. zavoljo napčnega deržanja, c. zavoljo nepravilne velikosti in d. zavoljo popak njegove podobe.

a. Napčne lege otrokove.

K tem se štejejo: 1. nektare postave pri čepininih legah, 2. obrazove lege, 3. vse medenčno-končne lege, 4. prečne lege in 5. povežne lege.

1. Napčna čepinina lega.

Kot taka velja tako imenovano globoko prečno stanje (tiefer Querstand) čepinje. Imenuje se pa to tista postava čepinje, kadar se tá nič ne vrti, pa vendar skozi medenčni vhod in medenčno duplo doli do medenčnega izhoda pride, tako da je njeni pušični šiv skoraj popolnoma po prečniku medenčnega izhoda naravnan in mala mečava naravnost proti eni, velika pa proti drugi sednični hergi gleda.

Ta nepravilna porodba se more primeriti, če je medenca sploh preprostorna, če ima lijakovo ali trahtarjevo podobo, če je medenca v ravnem premerniku stesnena, če so prečniki le primerno dolgi ali če je otrokova glavica majhna.

Zavoljo tega, če čepinja globoko prečno stoji, gre težko skozi medenčni izhod. — Glavica se pomika ali le prav počasi ali celo nič ne doli, dasi ravno so popadki močni. — Ako se glavica le prav počasi doli pomika, je mogoče, da se čepinja ali v tisti postavi skozi medenčni izhod in sramno spranjo požene, ali se pa še nazadnje hitro z zaglavjem pod sramnim sklepom zaverti in porod preteče potem dalje tako, kakor pri navadni čepinini porodbi.

Večidel se pa poslednje ne zgodi, to je, čepinja se tudi o še tako močnih popadkih nič več naprej ne premakne, na čepinji se naredi velik otok in počasi nastopijo naslednje slabi popadki. — Dozdevna ali prava smert otrokova, hudo otišanje in še celo razterganje mehkih maternih spolovil so verh tega še hudi nasledki.

K spoznanju tega pride babica po notranjem preiskovanju. Kakor se je globoko prečno stanje iz perve ali druge čepinine lege izsnovalo, najdemo malo mečavo naravnost na levo ali desno, veliko pa na nasprotni strani; pušični šiv se dá ravno po prečnem premerniku medenčnega izhoda zasledovati. Sicer je mogla babica postavo po pravilih, ki se jih je pri čepininih legah učila, že spoznati, preden se je globoko prečno stanje naredilo, ker potem, ko se je velik porodni otok naredil, včasih nič več ni mogoče, to postavo gotovo spoznati.

Pri globokem prečnem stanju ima babica kar po zdravnika poslati, ako tega ni že zavoljo vedno in vedno slabejih popadkov storila.

2. Obrazove lege.

Obrazove lege se imenujejo tiste lege podolgoma, pri katerih je glavica z obrazom k porodu nastavljena.

Obrazove lege se štejejo k redkim otrokovim legam; že deržanje otrokovo se mora očitno kot zoper-naturno misliti, ker je zaglavje na tilnik pritisnjeno, bra-

da pa kolikor je mogoče od pers oddaljena, tako da se vrat in zavoljo tega tudi žile vratú že same po sebi silno vlečejo. — Ako se pomisli, da se porod v tej postavi z obrazom naprej godi, se morajo vratne žile še bolj vleči in škodljivo stiskanje preterpeti. Dokazano je to dovolj s tem, da otroci kmalo poginejo, ako 3. in 4. porodova dôba le količkaj bolj dolgo terpi. Da se pa porod tako počasi odseda, je tega samo krivo, ker mora glava z večjim obsežkom kakor pri čepinini legi skozi medenco in sramno špranjo iti. Ako je dokazano, da se otroci pri obrazovih porodih veliko večkrat dozdevno mrtvi, in še celo mrtvi rodé, kakor pri čepininih legah, je ravno tako gotovo, da se stiskanje, katero obraz preterpeti mora, pozneje čez celo obličje razširi. Otekline branijo potem otroku sisati, storé da se poverhna koža lupi, da se tedaj osenja, da se otroku oči unamejo, in taki otroci so celo še bolj božjasti podverženi.

Pa tudi materi so obrazovi porodi dostikrat škodljivi, ker ji veliko več bolečin prizadenejo in porodnico ob moč devljejo, zlasti tedaj, kadar se jajcovi mehur o nepravem času razpoči, kar se ravno pri obrazovih porodih rado primeri. Mehke spolovila se pri tem bolj otiskajo in raztegnejo in presredek se veliko večkrat sterga.

Če ravno obrazove lege sploh srečno pretečejo, vendar veliko večkrat in ložeje ravno imenovane škodljive nasledke sabo prinesejo, kakor čepinine lege, razun tega da morejo nekoliko močnejši otrok, bolj oterpnjene spolovila, že manjše medenčne stesnjenja krive biti, da je porod zlo zlo otežen. Porodi pri čepinini legi pa zavoljo tega dostikrat brez posebnih over, in še celo pravilno pretečejo, drugač pa obrazovi porodi, kateri se zavoljo tega imajo med porode zdravju neprimerne šteti.

Razločite se pri obrazovi legi dve postavi, ktere se, tako rekoč, zavoljo tega, ker se zaglavje nazaj spogne, menda iz dveh postav pri čepininih legah izsnujete. — Zavoljo tega in ker se ta lega, pri kateri herbet na levo gleda in je tedaj čelo na levo, brada pa na desno obrnjena, večkrat primeri, se imenuje prva obrazova lega, — če pa ti deli nasproti ležé, se imenuje druga obrazova lega.

a. Porodba pri obrazovih legah.

Kar se tiče porodbe pri obrazovih porodih, je samo tedaj mogoče, da se zrel živ otrok v obrazovi legi rodi, če se njegov obraz z brado navspred zasučē, ker ima prav ustvarjena medenca samo takrat dosti prostora, kadar se otrokov obraz tako zasučē.

Pri prvi obrazovi legi.

Maternica ima pri prvi obrazovi legi (*Fig. XXVII.*) jajcovo podobo, nad sramnim sklepom leži glavica, ktera se da bolj velika skozi ušlatati, na dnu je ritka, na desni strani manjši otrokovi deli, kateri se dajo dobro razločiti in napolnijo dostikrat celo desno stran. — Herbet se težko najde in prav lahko se primeri, da se persi s herbtom premenjajo, ako se ne pazi, da se na herbtu nikolj tako lahko ne dajo manjši otrokovi deli ušlatati, zlasti tam, kjer je ritka; najbolj gotov razloček pa dela trepanje otrokovega serca, ktero se najbolj razločno sliši na desni strani, toraj ravno tam, kjer so manjši otrokovi deli, zavoljo tega, ker ondi persi skoraj tikoma na maternični steni ležē. Če je trebuha stena prav tanka, je včasih še celo mogoče, trepanje otrokovega serca čutiti.

Unanje preiskovanje ne pripusti nikolj gotovega spoznanja in povedati, kako otrok leži; temveč pa razjasni notranje preiskovanje take dozdevne zopergovornosti in dvombe, zakaj na obrazu nahaja preiskajoči perst tako gotove znamenja, da ni tako lahko mogoče, čepinino z obrazovo lego premeniti, ako je namreč maternično ustje že precej odperto in mehur ohlapen; najložeje in najbolj gotovo se dá to spoznati, kadar je maternično ustje odperto kmali po mehurjevem razpočenju, ker se ta čas porodni otok še ni naredil. — Ušlata se namreč tadaj na levi strani čelo z veliko mečavo in od todi se pride čez nos do nosovega konca, do nosnic in ust z znotraj ležečim terdim, gladkim čelustnim robom, na strani nosa se ušlata rob jamic, v katerih so oči, in pa trepavnice, zlasti predležeče.

Ako je mehur že davno pred se razpočil in je obraz že terdno v medenco zagojzden, je tako zlo otekel in spačen, da je dostikrat težje ga razločiti in je mogoče, ga potem z ritko premeniti; takrat je ravno terda nosova korenina in čelustni rob najbolj gotovo znamenje, verh tega je pa še večidel mogoče, z unanjim preiskovanjem vsaj gotovo dokazati, da je glavica nad sramnim sklepom.

Ravno tako je mogoče obraz in ritko, obraz, ritko in čepinjo med seboj premeniti, kadar mehur še stoji in je napet, maternično ustje pa malo odperto, če le tje poverhi preiskujemo in babica n. pr. z desnim kazavcom preiskuje in na desni strani na gladko čelo zadene in nič več dalje ne preiskuje, ker misli, da je to čepinja, ali pa na levo stran potipa in konec nosa za konec zadnjice ima i. t. d.

Kar se tadaj porodbje pri prvi obrazovi legi utiče, se zasuče čelo na levo in navzad, brada pride pa na desno in navspred; tako leži tedaj najdalji obrazov premernik v levem medenčnem povežniku, desno ličice leži najglobočje in na njem se naredi tudi porodni otok, ki se začne pri kotu ust delati. — V daljem preteku se zasuče zdaj obraz tako, da pride brada pod navzdol gredočim sramničnim podaljškom pod sramnični obok, tako da se višnjevo-rudeče otekli, dostikrat zlo spačeni desni kotiček ust najpervo med piski pokaže. Potem se upre brada pod sramnični obok in zdaj predera najpervo čelo, potem teme, zadnjič pa zaglavje, ker popadki te dele čez presredek vun potiskujejo, glavica se zasuče okrog svoje poprečne osi, uklone se. — Ker se pleča po desnem povežnem premerniku doli pomikajo, gleda otrokov obraz proti sprednjemu licu desnega maternega stegna. Porod pleč, katerih desno je navspred, levo pa navzad obrnjeno, kakor tudi porod trupa se godi kakor pri prvi čepinini legi.

Pri drugi obrazovi legi.

Druga obrazova lega se spozna ravno tako kakor prva, samo da je herbet na desno obrnjen, manjši otrokovi deli leže na levo in ravno ondi tudi, kjer persa leže,

zdolej se sliši sercovo trepanje najbolj glasno. Znotraj se ušlata na levi strani brada, na desni pa čelo.

Porodba je ravno taka kakor pri prvi obrazovi legi, samo da gre otrok po nasprotnih premernih izmedence. — **Obraz** se tako zasuče, da pride s svojim najdaljim premernikom v desni povežnik medenčnega vhoda, to je, brada na levo in navspred, čelo na desno in navzad, pri tem se naredi porodni otok po mehurjevem razpočenju na levem ličicu; potem pride brada pod sramni obok, čelo naravnost proti križnici in predera ravno tako kakor pri prvi obrazovi legi in se tudi tako izmota.

Ker se izmotajo pleča, katerih levo leži navspred, po nasprotnem povežniku, to je, po levem, gleda obraz potem na levo in navspred. Trup se ravno tako rodi, kakor pri drugi čepinini legi.

Opomba. Tudi pri obrazovih porodih se morejo pleča namesti po povežniku, kateri je temu nasproti, skozi katerega je obraz šel, po tistem doli pomikati, skozi katerega je obraz šel, obraz pa gleda potem pri prvi obrazovi legi na levo, pri drugi pa na desno.

b. Porodbine napčenosti pri obrazovih legah.

Kot take napčenosti se morejo imenovati:

1. **Obrazov porod z brado navzad.** Tak porod se more pa samo pri negodnih ali zmehčanih otrokih zgoditi, ker je nemogoče, da bi se zrel otrok s persmi in glavico ob enem rodil, ako je medenca prav ustvarjena.

2. **Globočeje poprečno stanje obraza,** če se obraz, namesti da bi se zasukal, poprečno postavi in se do medenčnega izhoda doli pomakne, tako da je brada še vedno na eno, čelo pa na drugo stran naravnano. Tu opravi natura sama prav malokdaj porod; ako ga pa opravi, se vendar zgodi, da se nazadnje brada vendar še hitro prav zasuče.

3. **Čelne lege,** to je lege, kadar je glavica s celom ravno sredi medenčnega vhoda primerna. K sreči se prav redko kadaj primerijo in se premené, ako so popadki krepki, večidel potem, da se v daljnem porodovem preteku zaglavje globočeje posede, v čepinine lege, ali pa potem, da se brada globočeje pomakne, v popolne obrazove lege. Ako se taka sprememba ne zgodi, je treba večidel vselej umetne pomoči.

c. Ravnava z obrazovimi legami.

Ko je babica obrazovo lego pri kaki porodnici spoznala, naj ji tega nikakor ne pové, pač pa njenemu možu ali njenim ljudem zavoljo tega, da se do zdravnika obrnejo, da bo ročno prišel, ako bi se med pretekom poroda kaka nevarnost kazala.

Ravnava z obrazovo lego se ne razloči veliko od čepinine lege. Nevarnosti prezgodnega mehurjevega razpočenja se razodevajo pri obrazovi legi veliko pred, to-raj naj babica pred vsem na to pazi, da se mehur po mogočosti cel ohrani, dokler se maternično ustje ne razlika. — Kadar tedaj preiskuje, naj mehur varje in spravi porodnico koj v prvi porodovi dôbi v posteljo naj hoče ali ne, in prepove naj ji ojstro ojstro v drugi porodovi dôbi popadke izdelovati in ji zapové mirno ležati.

Kadar se mehur razpoči, naj posebno pazi, da ne poškoduje otrokovih oči, kadar preiskuje. — Dalje naj prav pridno posluša, kako otrokovo serce treplje, ker se pri obrazovih legah, kakor je bilo že rečeno, še dosti lažje v obteku kervi kaj napčnega primeri in zavoljo tega otrok pogine. — Babica naj se tadaj berž berž s pripravljenim zdravnikom posvetuje, ko spozna, da serce ne treplje več, kakor bi imelo trepati.

V tretji porodovi dôbi pa sme porodnica iz ravno tistih vzrokov popadke izdelavati in najboljše je, da se zavoljo tega znak vleže, ker je večidel več moči treba, da se glava v tej legi skozi medenco izžene.

Ako se obraz prav suče in se porod dobro odseda, ima babica z vso skerbnostjo presredek podperati, ker se ravno pri tem presredek še veliko lažje zaterga, al nikakor ne sme glavice v predéranju zadrževati.

Ko je otrok rojen, naj ga ne pokaže koj materi, da je po nepotrebnem ne ustraši s pogledom oteklega otrokovega obraza in reče naj ji, naj še nekoliko časa čaka, otroka pogledati, ali če bi mati le ne hotla čakati, kar ji ni zameriti, naj ji babica pové, zakaj ima otrok tak obraz, in jo tolaži s tem, da bo otrok v nekih urah popolnoma zginil.

Da otok zgine, je najbolje na obraz merzle obkladke pokladati, za to se porabijo dva do štirikrat zganjene platnene cunje, ktere imajo v sredi veliko luknjo, da more otrok skozi njo dihati.

Ako se porod pri obrazovi legi napčno odseda, ima babica vselej koj po zdravnika poslati, ko si le količkaj misli, da porod neče pravilno preteči, tadaj da se pri prečnem stanju obraza brada še ne zasučé navspred, dasiravno so popadki prav močni, ali da se čelna lega ne premeni v popolno obrazovo ali pa čepinino lego.

3. Medenčno-končne lege.

Medenčno-končne lege se imenujejo tiste lege po dolgem, pri kterih je otrok s kakim delom svojega zdolnega trupa k porodu nastavljen.

Medenčno-končne lege se veliko bolj redko primerijo, kakor čepinine lege; komaj trije ali štiri porodi se nahajajo med sto. Dasiravno je mogoče, da taki porodi, če gre vse po sreči, z narurno močjo samo za mater in otroka srečno pretečejo, vendar nasproti ravno ti porodi, če se naturi sami prepusté, v primeri k čepinim legam prevečkrat z otrokovo smertjo končajo, da bi se mogli k pravilnim porodom šteti. Medenčno-končne lege se tedaj po pravici k napčnim otrokovim legam štejejo.

Vsaka medenčno-končna lega je otroku nevarna, ker naposled se izmotajoča glava na popkovino pritiska, ktera poleg nje leži in k materni potici gre. Ako tedaj glavica le količkaj prepočasi skozi medenco gre, pogine večidel otrok; 10 minut zakasnenja je večidel otrokova smert.

Otrok se pri medenčno-končnih legah ali prav derži ali pa nožice nimajo pravilne lege do trupa; zavoljo tega se delé take lege, kakor je že rečeno bilo, v dvojno-ritkine in enojno-ritkine lege, v nožne in kolenine lege.

Pri porodu se pa tudi prav lahko v veliko otrokovo škodo deržanje glaviice in rok v razmeri k trupu premeni, ker se ročice na mejno čerto upró in se potem ob glavici gori sprosté in se ravno tako brada od pers oddali.

Tudi med medenčno-končnimi legami se tiste, pri katerih je herbet na levo obrnjen, dosti večkrat nahajajo, in se zavoljo tega prve medenčno-končne lege imenujejo, v razloček od bolj redkih ali drugih, pri katerih je herbet na desno obrnjen.

a. Porodba pri medenčno-končnih legah.

Kar se tiče pravilne porodbe, je vsa enaka porodbi pri čepininih legah, toda v nasprotnem redu; zakaj pleča kakor tudi glavica grejo o pravilnem preteku prve ali druge medenčno-končne lege po ravno tistih premernikih, kakor pri prvi ali drugi čepinini legi.

1. Pri prvi ritkini legi.

Tu (*Fig. XXVIII*) ima maternica tudi jajcovo podobo in, če je trebuh tanek, se dá skoz-nj nasprotno od prve čepinine lege nad sramničnim sklepom sicer velik negladek otrokov del, kateri pa ne dela navadne opore, — ritka — ušlatati, nasproti nji pa na materničnem dnu terda, okrogla in gladka čepinja; na levi strani je herbet, v desnem maternem boku bolj nizko so pa manjši otrokovi deli. Otrokovo serce se sliši najbolj na levi strani blizo maternega popka trépati.

Znotraj preiskovaje ušlata babica v začetku poroda na levi strani spredej ali pa še večkrat na levi strani zadaj zadnico; vedno leži navspred obrnjeno levo zadnje lice, na katerem se pozneje tudi porodni otok naredi, kot mehka polokrogla reč najnižaje; zadaj za njo se ušlatajo med zadnjima licoma ritnikova odpertina, na desni strani spolovila in dostikrat ena ali pa obe nožici. — Ko se je mehur razpočil, se vmaže preiskajoči perst z žleznato, černo-zeleno otročjo smolo, ktera iz otrokovega ritnička teče.

Kakor pri prvi čepinini legi nazadnje se izmotačoča ritka ne gre po nobenem gotovem premerniku, ravno tako tudi naprej gredočoča ritka ne gre; pomika se zdaj po levem zdaj po desnem povežniku, v ravni premernik medenčnega izhoda, tako da levo zadnje ličice pod sramničnim sklepom vun pride in se v sramni špranji

pokaže, upre se pa toliko časa na spodnji rob sramničnega sklepa, dokler se desno ličice čez presredek ne zmuza. Herbet je obrnjen proti levemu maternemu stegnu in se zasučje, ker plečica ravno tako kakor pri prvi čepinini legi po levem, čepinja pa po desnem povežniku se pomikajo, vedno bolj in bolj na levo stran in navspred.

O pravilnem preteku pride poslednjič, če se otrok prav derži, levo plečice pod sramni obok, kmalo potem pa desno čez presredek. Zdaj se je tudi glavica, ktera je z obrazom na desno in navzad gledala, iz desnega povežnika v ravni premernik medenčnega izhoda zasukala tako, da se zaglavje na sramni obok upre in se potem brada, obraz, čelo, teme čez presredek zmuza, prav nazadnje pa zaglavje.

2. Pri drugi ritkini legi.

Pri unanjem kakor tudi pri notranjem preiskovanju se nahaja vse tako, kakor pri prvi ritkini legi, samo s tem razločkom, da je herbet in toraj tudi ritka na desno in navspred ali pa navzad obrnjena in da se sliši otrokovo serce najbolj na desni strani trepati.

Tudi porodba je taka, kakor pri drugi čepinini legi, samo da se po nasprotnem načinu godi: pleča namreč gredo po desnem, glavica pa po levem povežniku. Na desnem zadnjem ličicu, ktero vedno navspred leži, se naredi porodni otok, in desno plečice se prikaže pod sramnim obokom, potem se oberne herbet navspred, ker se glavica tudi z obrazom čez presredek naprej zmuza.

3. Pri koleninih in nožnih legah.

Kar se tiče koleninih in nožnih leg, ni na tem nič, kako so nožice naravnane, in še le iz lege ritke, ktera se skozi medenčni vhod doli pomika, se poizname prva ali druga kolenina ali nožna lega, kakor je ritka na levo ali desno obrnjena; sicer preteče porod ravno tako, kakor pri prvotnih ritkinih legah.

b. Nepravilna porodba pri medenčno-končnih legah.

Ako so medenčno-končne lege pri tem ravno popi-

sanem pravilnem preteku tolikrat za otrokovo življenje nesrečne, je nevarnost še večja, če porodba ni pravilna ali pa če se otrok prav ne derži.

Največkratne nepravilnosti se nahajajo:

a. v deržanju otrokovega gornjega trupa, da se namreč brada preveč od pers oddalji ali pa da se ročice ob glavici gori sprosté;

b. da se glavica po medenčnem prečniku tako doli pomika, da gleda obraz naravnost na desno ali pa na levo stran;

c. da se otrokov trup s herbtom navzad zasuče tako, da pride glavica z obrazom navspred skozi sramno špranjo.

Vse te nepravilnosti so zavoljo tega tako nevarne, ker potrebujejo vselej še umetne pomoči in zrel otrok pogine, preden tak porod naravna moč sama dodela. — Dostikrat je nespametno ravnanje babice teh nepravilnost krivo.

c. Ravnava z medenčno-končnimi porodi.

Kadar babica medenčno-končno lego spozna, ne sme tega porodnici povedati, pač pa njenim bližnjim, poslati mora pa berž berž po zdravnika. Dokler zdravnik ne pride, naj pa dela tako-le: porodnico naj spravi koj, ko se porod začne, v posteljo, s ktere ne sme več iti, ampak od vsehmal mora vedno ležati, da se mehur ne razpoči, preden se maternično ustje razlika; zavoljo tega ji mora babica oestro prepovedati, v prvi in drugi porodovi dôbi doli tišati in popadke izdelovati. Babica sama pa naj se varje, da preiskovaje mehurja ne prédre. — V prvi in drugi porodovi dôbi naj poskerbé babica sama ali pa porodnični bližnji za vse to, kar je bilo že pri pravilnih porodih rečeno, zlasti pa za oživljajoče pomočke, za merzlo vodo za škropljenje, za gorke rjuhe i. t. d., ker se lahko primeri, da se otrok dozdevno mertev rodi.

Ko se je mehur razpočil, naj položi babica porodnico znak in ji podloži križ. Odslej sme porodnici o popadku izdelovanje popadkov pripustiti, ona sama pa

naj podpera presedek po pravilih, kadar ritka vdera in predera. Že rojene otrokove dele naj zavija v pregrete rjuhe, al varje naj se, otroka za ritko vleči, da bi tako porod beržeje dokončala, ker bi tako kaj lahko storila, da bi se naredila ktera gori imenovanih nepravilnost v deržanju otrokovem z nevarnostimi vred, ktere iz njega izvirajo.

Ko je otrok do popka rojen, naj poiše babica popkovino, in če vidi, da je popkovina preveč nategnjena, naj jo nekoliko orahlja; to se zgodi, da prime popkovino z dvema perstoma in rahlo doli potegne. — Ako treplje popkovina krepko, naj prepusti porod dalje samemu sebi, samo porodnico naj opominja, popadke izdelovati. — Popkovino mora babica večkrat pošlatovati, in koj ko čuti, da neredovno in slabeje treplje, naj dergne maternico na dnu; ako se porod zavoljo tega nič kaj ne odseda in zdravnik še vedno ne pride, mora porod berž ko berž po pravilih umetnosti dokončati. To se mora pa nevtegoma zgoditi, če se trepanje popkovine nič več ne čuti. Samo kadar vidi babica gotove znamenja otrokove smerti, ni treba poroda pohitrovati. Pohitrovanje je še celo škodljivo, ker se kaj lahko v peti porodovi dôbi kervavitve primerijo, ako se maternica prehitro sprazne, ker se ne more ravno tako hitro kerčiti. Se ve da se na kaj tacega, ki je mogoče, ne more in ne sme porajtati, dokler ni gotovih znamenj otrokove smerti in dokler je tedaj še količkaj upanja, živega otroka dobiti.

Kako se porod pri medenčno-končnih legah takrat, ko zdravnik ne utegne priti in kadar je nevarnost zavoljo odlašanja velika, pohitri in umetno dokonča, se bo babica v uku o opravah ali operacijah učila.

4. Poprečne lege.

Poprečna lega (*Fig. XXIX.*) se imenuje, kakor je bilo že rečeno, tista otrokova lega, pri kateri se najdaljši premernik otrokovega života z dolgostnim materničnim premernikom popolnoma križa.

Pri poprečnih legah se nahajajo kaj razne lege; otrok se sicer o nosečnosti in preden se mehur razpoči, večidel

pravilno derži, pa lahko se ume, da more zdaj herbet, zdaj ta ali uni bok ali stran, zdaj trebuh bolj proti materničnemu ustju obrnjen biti. Poprečne lege se premené ali se dajo premeniti, dokler se mehur ne razpoči, in imenujejo se tako dolgo prvotne (premenljive) poprečne lege, pri katerih se tedaj določene postavbe ne dajo razločiti. — Ko je pa plodova ali sadova voda odtekla, se pomakne vselej eno plečice v medenčni vhod, naredi se tako imenovana naslednja (stanovitna) poprečna lega, plečna lega (Schulterlage), ktere so potem stanovitne lege in se v postavbe razdeliti dajo. — Ker se tedaj tiste plečne lege, pri katerih je otrokov herbet proti sprednji steni trebuha in medence obrnjen, bolj pogostem primerijo, se imenujejo prve poprečne lege v razloček od tistih bolj redkih, pri katerih je otrokov trebuh bolj navspred obrnjen; te se imenujejo druge poprečne lege. — Pri obojih se mora samo pristaviti „glava na levi ali glava na desni,“ kakor je bilo že vse to rečeno.

Poprečne lege se največkrat primerijo: pri zgodnih, pri dvojčkinih porodih, pri preobili plodovi vodi, pri ovéráh zavoljo medenčne prostornosti, n. pr. pri tesni medenci, pri otekljinah v medenci, pri naprej ležeči materni potici i. t. d., zadnjič se primerijo pri ženskah, ktere so večkrat rodile, večkrat kakor pri pervesmicah, ker je maternica unih bolj ohlapna.

Poprečne lege so zrelim otrokom vsigdar nevarne, ker otrok vselej pogine, če se o porodu naturi sami prepustijo, pa tudi mati je v veliki veliki nevarnosti. — Večidel ostane porod nedodelan, ker porodne moči ali počasi omagajo, ali pa kerč maternico prime ali se pa maternica celó razpoči. Samo v srečnih okoljšinah se premeni včasih poprečna lega še pred ali pa malo potem, ko se mehur razpoči, v trebuhoi duplini v dolgostno lego; to se imenuje samosvojna obračva (Selbstwendung). Silno redko kadaj dodela natura sama porod poprek ležečega mertvega otroka v medenčni duplini; tak porod se imenuje samosvojno izmotanje otroka (Selbstentwicklung), in je prav za prav porodba pri poprečnih legah in nam daje izgled pri umetnem izmotanju otroka z obračvo.

a. Porodba pri poprečnih legah — tako imenovano samosvojno izmotanje poprek ležečega otroka.

Samosvojno izmotanje otroka se imenuje obračva na medenčni konec, ktero opravi natura sama v medenci. — To se tako-le godi: Ako se poprečna lega sama sebi prepusti, se vrine najpervo po mehurjevem razpočenju, kakor je bilo že rečeno, navzdol ležeče pleče v medenčno duplino, naredi se vselej plečna lega. Ako je medenca prostorna, živi ali pa mrtvi otrok nezrel in ima porodnica močne popadke, se pritiska naprej ležeče pleče vedno bolj in bolj globoko v medenco, glava se pomika bolj in bolj od matrne strani, proti kateri je obernjena bila, navspred, tako dolgo, da se poslednjič ravno nad sramnični sklep vleže. O tem se vrat silno silno nategne, ker se glavica na mejno čerto upre in tako je mogoče, da se ostali trup na glavici nasprotnem lednično-križničnem sklepu zavoljo kerčenja in pritiskanja maternice od zgorej na ritko tako zadaj memo glavice po križnični izvotlini doli poganja, da se rodé najpervo naprejležeče pleča, potem spodnji del pers, trebuh, ritka z nožicami in nazadnje glavica sama.

Lahko si je misliti, da o taki porodbi otrok skoraj gotovo pogine.

b. Spoznanje poprečnih leg in ravnava z njih porodi.

1. Kar utiče spoznanje poprečnih leg, sploh ne prizadene babici nobene posebne težavnosti, če se je v unanjem preiskovanju dobro izurila. — Notranje preiskovanje ne izda večidel nič, preden se mehur ne razpoči.

Pri unanjem preiskovanju se najde pri poprečni otrokovi legi: da maternica nima jajcove podobe, tako da je poprek, zlasti na dnu očitno razstegnjena. Nad sramničnim sklepom se ne najde noben večji otrokov del, sicer pa se najde na eni strani glavica, na nasprotni strani pa ritka; glavica in ritka ležite precej enako dalječ od medenčnega vhoda in dostikrat je mogoče, med njima herbet zasledovati in

v taki primeri se sliši trepanje otrokovega serca ali nad maternim popkom, ali pod njim ali pa ravno na popku.

Pri notranjem preiskovanju se najde o nosečnosti in preden se mehur razpoči prazno, visoko stoječe nožnično obočje, samo včasih se dajo nožice ali pa ročice ušlati.

Ko se je pa mehur razpočil, se rinejo vedno otrokovi deli v medenco — in naj bolje se dá skozi nožnico otrokova lega spoznati.

Herbtiše, rebra, persna kost, ledne meča, pleča, paziha ali naprej ležeča ročica so, iz katerih babica zve, pri čem da je. — Kamor so n. pr. proste rebra obernjene, ondi leži ritka, ravno tako tudi, kamor odperta paziha gleda i. t. d. Da pa babica koj zve, ktera roka naprej leži, naj jo prime, ktera koli je, s svojo preiskajočo roko tako, kakor prijatelj prijatlu v roko seže; ako pride palec na palec, je to n. pr. desna otrokova roka, če jo je babica z desnico prijela, sicer pa leva.

Sploh pa naj babica prav pridno ošlatuje razne dele novorojenca, kakor pleča, komolc, dlan i. t. d., da jih pozneje znotraj maternice ložeje in bolj gotovo spozná in z drugimi deli ne zamenja; najložeje je, roko z nogo, ali komolc s pëto premenjati.

Razloček med roko in nogo je, da so persti roke neenako dolgi in se daleč eden od drugega raztegniti dajo, persti nog pa so vedno enako dolgi in se ne dajo dosti razprostrëti. Roka se na tem spozna, da palec preč moli, na nogi sta pa krajna roba ravna. Potem je dlan skoraj enako dolga in široka, podplat pa je veliko bolj dolg in širok in preide zadaj v ozko pëto.

Kar se tiče razločka med komolcom in pëto, niso na komolcu gležnice od komolca tako zlo oddaljene, kakor gležni od pëte; dalje je komolc vedno bolj špičast, kakor so bolj tolste in bolj okrogle pëte.

2. Kar utiče ravnavo s porodom poprek ležečega otroka, ima babica po zdravnika poslati koj, ko pri kaki porodnici poprečno lego otroka spozna.

Do zdravnikovega prihoda pa naj babica porodnico koj v posteljo spravi, tudi če se je porod še le začel in naj ukaže porodnici vsigdar na tisti strani ležati, na

kteri je glavica, n. pr. na desni strani, če otrokova glavica na desni strani leži, ker bi še mogoče bilo, da bi se otrok sam obrnil, to je, da bi se glavica navzdol na medenčni vhod pomaknila, to se pravi, da bi se poprečna lega sama v lego po dolgem premenila. — Dalje mora porodnici, kteri naj lepo pové, kaj in kako je, oestro oestro prepovedati, popadke izdelovati, da se mehur ne razpoči in do zdravnikovega prihoda cel ostane. — Ako bi zdravnik dolgo ne utegnil priti, naj poskusi babica tako imenovano unanjo obračvo, preden se mehur razpoči; ako se pa to ne zgodi lahko, naj čaka še dalje zdravnika in pripravi o tem prečno posteljo (Querbett), da jo dobi zdravnik pripravljeno, če bi jo potreboval.

Prečna postelja se tako-le napravi:

Navadna postelja se postavi podolgem k steni ali h kaki drugi terdno stoječi reči; zdaj se nalože v sredo postelje blazine tako visoko, da seže podloga do popka stoječega človeka, toda mora podlaga na prostem kraju postelje tako terdno položena biti, da se ne premika, ker pride tu sem križ porodnice, ktera se ima v prek čez posteljo vleči; zadaj se podloži toliko blazin, da more porodnica s svojim zgornjim životom složno ležati. Pred posteljo se postavita dva stola, na ktere more porodnica svoje noge položiti, med stola pa je nabolje na tla žaganja natresti, da kri na-nj teče.

Ako bi zdravnik ne utegnil priti in bi se velike nevarnosti za otrokovo življenje bati bilo, kar se po mehurjevem razpočenju vselej zgodi in zavoljo česar naj babica pridno posluša, kako otrokovo serce treplje, babica nima samo pravice, ampak še njena dolžnost je, se ravnave s poprečno lego lotiti, to je, poprečno lego z obračvo v lego podolgem umetno premeniti. Kako se to stori, se bo v uku o opravah učila.

5. Povežne lege.

Povežne lege so v sredi med dolgotnimi in poprečnimi legami. Pri povežnih legah leži dolgi premernik otroka povežno v maternici, tako, da ali glavica ali pa ritka otrokova bližje medenčnega vhoda leži.

Povežne lege, ktere se utegnejo iz ravno tistih vzrokov primeriti, se primerijo prav dostikrat o nosečnosti kakor tudi o porodu. — O nosečnosti je malo ležeče zavoljo tega, drugače je pa o porodu, ker se o porodu kaj lahko primeri, da naprej pridejo ročice ali nožice ali popkovina; verh tega je pa še mogoče, da se povežne lege v popolne poprečne lege premené.

Pri povežnih legah se ne dajo nobene gotove postav določiti, ker morejo, kakor se ume, zlo mnogotere biti. Ako tedaj babica otrokovo lego zvediti hoče, je najbolje, da se ravna po tisti dolgoštni legi, ktera se dotični povežni legi najbolj približuje, to je po tisti legi, v ktero se povežna lega večidel sama premeni ali se z umetnostjo lahko premeniti dá, ker so povežne lege vselej premenljive lege.

Deržanje otrokovo pri povežnih legah je tako, kakor po navadi. Povežne lege tedaj tudi kot take ne morejo posebne porodbe imeti, ker se ali v dolgoštno ali pa v poprečne lege preminjajo.

Povežna lega se dá nabolje z unanjim preiskovanjem spoznati. Nahaja se namreč ne ravno nad sramničnim sklepom, temuč, kakor nanese, ali na levo ali pa na desno od njega velik otrokov del, kteri se, ko ga pošlatamo, na levo ali pa na desno lednico umakne. Ako je n. pr. na levi strani glavica, najdemo potem na materničnem dnu vslej na nasprotni strani, torej na desni, ritko. Znotraj preiskovaje nahajamo večidel prazno nožnično obočje in le tedaj, kadar navzdol ležeči otrokov del ne odstopi popolnoma na stran, se da na njemu primerni strani ta otrokov del nerazločno skozi nožnično obočje ušlatati, druga stran nožničnega obočja je pa prazna.

To spoznanje pa velja samo, dokler se mehur ne razpoči, ker pozneje, kakor je že rečeno bilo, povežne lege ne morejo več obstati.

Ravnava s porodi pri povežnih legah.

Kar se tiče ravnave s povežnimi legami, ima babica tako ravnati, kakor pri poprečnih legah. Da se ji mehur prezgodaj ne razpoči, naj spravi babico po-

rodnico koj v posteljo, kjer naj vedno na eni strani leži. Na kateri strani naj porodnica leži, se ravna po tem, kje leži navzdol ležeči otrokov del. Ako najde babica ta del na desni, mora porodnica na desni strani ležati, ako bi pa ležal na levi, se mora porodnica na levo stran vleči; torej mora porodnica pri povežni legi vselej na tisti strani ležati, na katero je veliki otrokov del obrnjen, kateri leži blizo medenčnega vhoda. — Tako se posede premakljivo maternično dno z otrokovim proti njemu obrnjenim velikim delom bolj na tisto stran, na kateri porodnica leži in spodnji maternični del se mora zavoljo tega na nasprotno stran naravnati, tako pride veliki otrokov del, kateri navzdol leži, na ali pa v medenčni vhod, to je, zavoljo te porodnične lege se premeni povežna otrokova lega v primerno lego po dolgem.

Ko je babica porodnico tako položila, kakor povežna lega nanese, naj ji prepové tudi še popadke izdelovati in po nekterih popadkih naj jo znotraj preiskuje; ako najde razločno, da glavica naprej leži, naj pusti porodnico tako dolgo tako ležati, da se mehur razpoči, potem pa naj ravna s porodom, kakor z vsakim čepinim porodom.

Ako pa preiskovaje najde, da ima otrok medenčno-končno lego, ali da je nožnično obočje še vedno prazno, naj pošlje po zdravnika, in le če bi se hotel mehur razpočiti in bi zdravnika še vedno ne bilo, ima otroka od zunaj umetno obrniti tako, kakor se bo pozneje učila.

b. Napčno deržanje otrokovo.

Predpad ročic ali nožic.

Razun napčnega otrokovega deržanja pri obrazovih in medenčno-končnih legah gre tukaj prav posebno zato, da se primeri včasih pri čepininih legah, da roke ali noge otrokove predleže ali predpadejo.

Ko je otrok že mertev v maternem telesu, se ložeje in večkrat primeri, da ročice ali nožice predpadejo, pa tudi na tem ni potem toliko ležeče; ravno tako ne dé pri

medenčno-končnih legah predpad ročice nič, zadnjič morajo ročice predpasti, kadar otrok poprek leži.

Kadar čuti babica, preden se mehur razpoči, da ročice ali nožice naprej leže, pravimo „manjši otrokovi deli leže spred;“ ako pa spozna to po razpočenju mehurja, pravimo „ročice ali pa nožice so predpadle.“

Roke ali noge pa vselej takrat ložeje predpadejo, kadar spred ležeci otrokov del popolnoma medenčnega vhoda ne zadéla in plodova voda nagloma odteče, n. pr. pri povežnih legah, če je otrok majhen, zlasti če je več plodove vode in se mehur razpoči, ko porodnica stoji, če je medenca zelo nagnjena ali tesna.

Pri čepininih in obrazovih legah se utegne po predpadu ročic ali nožic dostikrat overa primeriti, ktere natura ne more premagati, če je otrok zrel in so spolovila sicer prav ustvarjene, ker potem glavica in z njo vred se doli pomikajoče ročice ali nožice v medenci premalo prostora imajo; vsakakor je pa porod zavoljo tega vsaj zelo otežen in zakasnen.

Spoznanje te napake ni lahko, dokler je maternično ustje še zaperto, ker more babica skozi nožnično obočje sploh le ude čutiti, ne ve pa še ali so ročice ali nožice, ravno tako je težko to razločiti, če je mehur napét. Ako je pa mehur ohlapen ali potem, ko se je razpočil, se babica v tem ne bo lahko zmotila, če je količ kaj vajena. Najložeje se primeri, da babica premenja ročico in nožico, ali komolec in peto; kadar se ji kaj takega primeri, naj pazi babica na razločivne znamenja, ktere so bile že pri poprečnih legah povedane.

Kar se tiče ravnave, naj spravi babica porodnico koj koj v posteljo, ko čuti, da ročica ali nožica naprej leži, da se mehur ne razpoči, preden se maternično ustje razlika. — Ako pa kak ud naprej pade, naj ukaže porodnici, se po strani vleči, in sicer se mora porodnica vselej na tisto stran vleči, na kateri ročica ali nožica ne leži naprej, torej n. pr. na desno stran, kadar čuti babica, da ročica v levi medenčni strani naprej leži.

Kadar je tako, pritiska glavica potem močnejše proti

tisti strani medenčnega vhoda, na kateri ročica ali nožica leži, ktera se zavoljo tega dostikrat sopet nazaj potegne ali se pa vsaj tudi še potem dalje ne pomakne, ko se je mehur razpočil; da se tega prepriča, naj preiskuje babica čez nekaj časa porodnico. — Ako se naprej ležeči ud ne pomakne nazaj, ima babica po zdravnika poslati in po znanih pravilih ravnati, da se mehur prezgodaj ne razpoči.

Ako kak ud takrat predpade, ko se mehur razpoči, naj položi babica porodnico tako po strani, kakor je bilo gori rečeno, in če se predležča ročica ali nožica ne pomakne kmali nazaj, ima babica brez odloga po zdravnika poslati. — Samo takrat kadar zdravnik dalječ stanuje ali koj ne pride, more babica poskusiti, naprejpadlo ročico ali nožico nazaj spraviti, in če se to ne zgodi lahko, mora zdravnika čakati in še le potem, ko vidi, da se je zavoljo prepoznega zdravnikovega prihoda nevarnosti za otrokovo življenje bati, sme otroka na nožice obrniti. — Al nikolj ne sme babica otroka vleči za ročico ali nožico, ktera je naprej padla.

c. Napēna velikost otrokova.

Včasih zraste plod v maternem telesu čez navadno mero, tako so n. pr. taki otroci po 7 do 9 funtov težki. Pri porodu takega sploh prevelicega otroka je najbolj na glavičo in potem na pleča gledati. — Ako medenca ni nepravilno prostorna in ako se glavne kosti ne dajo dostojno eno čez drugo sporiniti, je lahko mogoče, da se zavoljo tega kaka porodna ovēra naredi; — to je ravno tako kakor takrat, kadar ima otrok navadno velikost, pa je medenca stesnjena.

Porod prevelicega otroka preteče tako, kakor takrat, kadar je medenca zmerno stesnjena, in mogoče je, da se glavica brez umetne pripomoči rodi, če ravno počasneje in z večjim uperanjem porodnice, ali pa se zagojzdi. Pleča prevelicega otroka delajo dostikrat potem, ko je glavica rojena, veliko overo nadaljnemu porodu, zlasti če se na medenčnem izhodu v prek postavijo, namesti da bi se po ravniku medenčnega izhoda zasukale.

Spoznanje otrokove velikosti v maternem telesu je sploh bolj ali manj negotovo, zavoljo tega se ne dá o porodu skoraj nikolj za gotovo spoznati, ali je otrok sploh prevelik, in sicer še potem ne, kadar že tudi kako porodovo overo naredi, ker nam ni nikolj mogoče, natanko določiti, kako prostorna je medenca, kakor je bilo že pri spoznanju stesnjene medence rečeno. — Lahko se tadaj primeri, da mislimo, porod se zavoljo tega počasi odseda, ker je otrok prevelik, pa je vendar pretesna medenca tega kriva, in nasproti.

Da je otrok prevelik, bi utegnila babica morda misliti: 1. Če je maternica precej raztegnjena, toda dobro mora prevdariti, ali morda nista dvojčka ali pa preveč plodove vode tega raztegnjenja kriva; maternica se ne posede dovolj in je vsa bolj terda in krepka, kakor sicer. 2. Iz otrokove dolgosti med glavo in ritko; to naj si prizadeva babica iz tega zvediti, da kazavec ene roke skozi nožnico na glavico pritisne, drugo roko pa na maternično dno nad ritko položi. 3. Iz tega, da prevdari velikost naprej ležečega otrokovega dela — čepinje. — To je tedaj mogoče, kadar je maternično ustje že dobro odperto in glavica tako nizko, da je mogoče jo ondi okrog in okrog obtipati. Dasiravno je pa še vedno mogoče, da se babica zlo zmoti, si more vendar misliti, da je otrok prevelik, če je čepinja plošnato izbočena, če se njene kosti ne vdajajo dosti, ko s perstom na-nje pritisne, če so šivi ozki, mečave pa majhne, in če je mala mečava dalječ od velike. To so tudi znamenja, da so čepinine kosti nenavadno terde in da se o porodu ne dajo ena čez drugo sporiniti. — 4. Ako je glavica prevelika, se dá dolgo nad sramničnim sklepom kot velika krogla ušlatati ali se pa veliko počasneje v medenčno duplino poseda, dasiravno so popadki dobri in je medenca pravilna, in se le tako počasi nižeje in nižeje poseda, da se to še spoznati ne dá, dokler se poslednič odsedanje poroda ustavi, kar se dá, ako se vse okoljnosti in razmere natanko prevdarijo, ravno iz tega misliti, da je otrok prevelik.

Kar se tiče ravnanja s takim porodom, ima babica prav posebno na podperanje presredka dobro paziti, ker

se tu, kakor se samo po sebi ume, presredek še beržeje naterga.

Ako se pleča vstavijo, se mora otrok umetno izmotali po pravilih, ktere se bodo pozneje v uku o opravah učile.

Če bi se bila pa glavica vgojzdila, naj pokliče babica kar zdravnika, sicer pa naj ravna tako, kakor se je pri pretesnih medencah učila.

d. Napčna podoba otrokova.

Neppravilna (ali popačena) otrokova podoba dela le tedaj porod težek, kadar so posamni deli otrokovega života nenavadno močno izpodobljeni ali kadar je namesti enega životovega dela več tacih delov. — Taki primerljeji so med drugimi:

1. Največkrat tako imenovana vodenična glava, to je, neprimerno velika otrokova glava zavoljo tega, ker se v čepinji vode nabere. Kakor se v čepinji več ali manj vode nabere, je tudi glavica bolj ali manj velika.

Ako je vodenična glava majhna, je še mogoče, da se porod živega otroka z vodenično glavo z naravno močjo dodela; ako je pa vodenična glava bolj velika, se more porod samo po otrokovi smerti z močjo nature ali pa z umetnostjo dokončati.

Če namreč otrok z vodenično glavo v maternici pogine, se večidel tako razmehča in vkupaj stisniti dá, da gre brez velicih težav skozi medenco; včasih počí vodenična glava o porodu in se zmanjša tako. Ako se pa otrok ne zmehča ali mu glava ne počí, obtiči glava v medenci in se ne poseda nižeje, dasiravno so popadki zlo močni ali pa ostane premakljiva tudi po razlikanem materničnem ustju nad medenčnim vhodom, kadar je tako velika, da ne more v medenco iti. — To velja tudi, kadar se glavica poslednja rodi. Takrat je treba, jo umetno zmanjšati.

Vodenično glavico ni vselej lahko spoznati. Notranje preiskovanje v tem največ podučí. Ker stojé vogli in robovi čepininih kosti dalječ narazun, so šivi in mečave nenavadno široki, silno tanke kosti se dajo kakor

pergament ali srednje debela koža vtisniti in zlo premakljive so. Dostikrat je glavica, ko jo pošlatamo, nenavadno mehka in včasih se čuti v nji nekako pljunkanje, zavoljo česar se tudi o popadku napne. Mogoče je tedaj da bi babica vodenično glavico s sadovim mehurjem premenila; babico bo to vsake zmote varovalo, da plodova voda odteka in da se dajo lasje razločiti.

Vodenična glavica, ktera se naposled rodi, se dá samo s tem spoznati, da seže babica s celo roko v medenco; sicer si more babica misliti, da je glavica vodenična, če ušlata veliko veliko glavico skozi trebuh nad sramničnim sklepom in v nji čuti pljunkanje, kakor v polnem scavnem mehurju.

Ko je babica vodenično glavico spoznala, naj pošlje koj po zdravnika, ko vidi, da se ne poseda nižeje v medenco.

2. Nezmerno raztegnjenje trebuha zavoljo vode, vetrov, jeter in ledic, ktere so zavoljo kake bolezni nenavadno velike; i. t. d. Zavoljo imenovanih nadlog se utegne otrokov trebuh tako raztegniti, da more bolj ali manj težko skozi medenco iti, tako, da v medenci obtiči, namesti da bi se kakor sicer koj rodil.

To se dá še le spoznati, ko trebuh obtiči. Kadar se to zgodi, naj nategne babica po pravilih opravnih pravil ali pleča ali pa ritko, kakor porod nanese; ako dela trebuh oporo, naj pokliče zdravnika.

3. Spake (Missgeburten) z dvema glavama na enem trupu, ali dva trupa na eni medenci, sorašena dvojčka i. t. d. utegnejo tudi porod overati. — Spoznati jih je vselej težko in velika velika sreča je, da se silno redko kadaj primerijo.

II. Napčnosti iz materne potice izvirajoče.

Napčnosti izvirajoče iz materne potice se kažejo najposebno: 1. v velikosti, 2. v podobi, 3. v številu, 4. v privozi, 5. v snovi in 6. v sedežu materne potice.

1. Napčna velikost matrne potice.

Kar napčno velikost matrne potice utiče, večidel ne prizadeva nikakoršnih nevarnost, k večjemu da se o porodu tu ali tam nekoliko od maternice odloči in tako unanjo kervavitev vzrokuje.

V otročji postelji se večkrat kervavitev opazuje zavoljo tega, ker je mesto, na katerem se matrna potica z maternico veže, bolj veliko, pa to ne velja nikakor kot pravilo.

Napčna velikost matrne potice se dá še le po porodu spoznati.

2. Napčna podoba matrne potice.

Kar se tiče podobe matrne potice, utegne zlo različna biti; važna je tako imenovana podkvasta podoba, če ima verh tega matrna potica tudi še napčen sedež in je svoji podobi primerno ob materničnem ustju privezana; iz tega se morejo precej velike kervavitve primeriti.

Ta podoba matrne potice se dá še le po porodu spoznati.

3. Napčno število maternih potic.

Kar se tiče števila maternih potic, se lahko primeri, da se pri enem otroku 2 ali več maternih potic nahaja; al te niso prav za prav nič družega kakor stranske matrne potice. — Take stranske matrne potice so dostikrat krive, da matrna potica na materničnem ustju sedi.

Spoznanje je še le po porodu mogoče.

4. Napčna privoza matrne potice.

Kar se tiče privoze matrne potice, utegne matrna potica nepravilno rahlo ali pa nepravilno terdno z maternico zvezana biti.

Če je matrna potica prerahlo z maternico zvezana, se lahko prezgodaj od nje odloči, kervavitve nastopijo, otrok pogine in splavi ali pa zgodni porodi se primerijo.

Preterdno zvezanje matrne potice z ma-

ternico se naredi večidel po unetju in je krivo, da materna potica v peti porodovi dôbi v maternici zastaja, zlasti pa, da se v maternici ujame; nasledki tega so nevarni.

To se dá večidel še le po nepravilnem zastanju matrne potice spoznati, zavoljo česar jo je treba umetno odločiti. — Kot znamenje unetja matrne potice velja, če kaka noseča po kaki nesreči, n. pr. če se je na trebuh udarila, če je padla, i. t. d. ali pa tudi, če je ni nič tacega zadelo, toži, da ima vedno na enem mestu maternice, večidel tedaj na desni strani sgoraj bolečine in da take bolečine tudi občuti, če je od zunaj na tisto mesto kaj pritisne.

Kar se tiče tega, kako terdno je materna potica k maternici privezana, je stopnja privoze največja, kadar je materna potica tako rekoče vervičasto k maternici privezana; najmanjša stopnja te privoze pa je tadaj, kadar se samo kosmički maternice in matrne potice bolj tesno sprimejo. To utegne potem že tadaj, ko se maternica nekoliko slabeje kerči (o slabih posteljčnih popadkih), krivo biti, da materna potica v maternici zastane.

Ako materna potica v maternici zastane, se ta ne more dostojno kerčiti; nasledki tega so hude kervavitve, iz katerih se more poslednjič celo splošna brezkrvnost izcimiti, ali zastala materna potica se razkroji, zgñije in je kriva gnojnega postelničnega čišenja. Gnoj preide potem v kri bolne žene, kri celega njenega života se razkroji in večidel mora taka žena umreti. — Prav redko redko kadaj se zgodi, da čez nekaj časa natura sama zastalo materno potico iz maternice iztrebi in otročnice druga škoda ne zadene, kakor strah. Samo zavoljo tega utegne porodnica zboleti, ker dobro ve, da materna potica praviloma ne sme v maternici ostati, in ker zavoljo tega veliko strahú prestane.

Vsaka babica ima ravnati po pravilih, katerih se je v peti porodovi dôbi pravilnih porodov učila, in materno potico ima umetno rešiti, t. j. prirašeno posteljco odločiti, kadar se je nevarnosti zavoljo odlašanja bati in bi zdravnik ne utegnil priti. O tem se bo v uku o opravah več govorilo.

5. Napčna snova matrne potice.

Kar se tiče sprememb snove matrne potice, se največkrat nahajajo take, ktere izvirajo iz kakega unetja ali pa iz notranjih kervavitv; take matrne potice so včasih prav popolnoma spridene in se spremené v hrustanec; dostikrat se nahaja cela maternica kakor s hrustančastim obročem obdana ali pa s tako imenovanimi vlaknatimi (mesnimi) gručicami (Fibrinschollen) preštepána.

Dalje utegne matrna potica stolšena ali pa vodenična biti, kar se imenuje vodenična matrne potice; včasih je matrna potica kakor z apnenimi zernci posejana, ali pa so mehurčki v nji i. t. d.

Vse te napčnosti morejo, kakor je bilo že omenjeno, splavov ali pa zgodnih porodov krive biti, če so velike in dajo se, se vé da, se le po porodu spoznati, kadar je mogoče materno potico pregledati.

6. Napčni sedež matrne potice.

Da ima matrna potica napčen sedež, pravimo takrat, kadar ima tako imenovan globoki sedež in kadar matrna potica naprej leži.

Ker zavoljo takega sedeža vselej kervavitve ali že v nosečnosti ali pa o porodu nastopijo, je bilo o teh napčnostih kot vzrokih kervavitv o nosečnosti in o porodu govorjeno.

III. Napčnosti iz popkovine izvirajoče.

Kot take veljajo: 1. če je popkovina predolga ali prekratka, 2. če se popkovina ovija, 3. če je popkovina napčno zvita, 4. če popkovina na napčnem mestu iz matrne potice izvira, 5. če popkovina naprej leži ali predpade, in 6. če se popkovina vterga.

1. Napčna dolgost popkovine.

Predolga popkovina je kriva, da se ovije in predpade, iz česar izvirajo nevarni nasledki, — nasproti mora pa popkovina že precej kratka biti, da se zavoljo tega porod zakasni ali da se celó uterga. Mogoče

je pa tudi, da postane sama po sebi dosti dolga zavoljo tega prekratka, ker se ovije. Če popkovine celo nič ni, se večidel splav naredi.

Vse te napčnosti se dajo še le po porodu gotovo spoznati.

2. Ovitje popkovine.

Kar se tiče ovitja popkovine, se ovije a. popkovina ob raznih otrokovih delih — to so tako imenovane zanjke popkovine, (Nabelschnurumschlingung), ali pa b. popkovina se sama ob sebi ovije, in to so tako imenovani vozli popkovine.

a. Zanjke popkovine.

Tako imenovane zanjke popkovine se naredé; če je otrok zlo živ, če je obilo sadove vode ali pa če je popkovina bolj dolga.

Mnogotere so, največkratne so pa zanjke okrog vratú; popkovina je namreč včasih po tri- do petkrat okrog vratú ovita; potem se tako imenovano jezdarjenje na popkovini pri medenčno-končnih legah ne primeri tako redko.

Te napčnosti se dajo, kakor se lahko ume, še le o porodu gotovo spoznati.

Zanjke so prav malokadaj otrokovemu življenju nevarne, ako pride umetnost urno in dobro na pomoč. Ako se pa nič ne stori ali se napčno pomaga, utegnejo otrokove smerti krive biti, ker se otrok tako rekoč sam s svojo popkovino zadavi, zlasti pa pri medenčno-končnih legah.

Kako se o zanjkah popkovine pomaga, se bo govorilo v uku o opravah.

b. Vozli popkovine.

Kar utiče prave vozle, mora n. pr. otrok o porodu poginiti, če so le kolikaj bolj terdno zadergnjeni, ker se potem kri med otrokom in materno potico ne more pretakati.

Spoznati se dajo pravi vozli še le po porodu; ravnave ni nobene.

3. Napčno zvitje popkovine.

Popkovina je ali preveč ali pa premalo zvita.

a. Če je popkovina preveč okrog svoje osti zvita, se imenuje to zvitje (Torsion) popkovine, in naredi se to navadno na otrokovem popku ali pa ondi, kjer popkovina iz matrne potice izvira in stori vselej, da otrok pogine, ker so žile zaperte in toraj kri ne more po njih teči. — Pravijo, da se zvitje naredi, če se otrok preživo na en kraj pregiblje.

b. Zvitju nasproti je pa to, da popkovina skoraj prav nič ni zvita, temuč ima podobo traka, to je, njene žile gredo potem štric ena druge. — Ta napčnost utegne lahko kriva biti, da se popkovina, ktera je ob enem večidel nenavadno tanka, rajše naterga ali razterga ali odterga.

Te napčnosti se dajo še le po otrokovem rojstvu spoznati; samo kadar ima popkovina tako podobo, naj se babica še bolj varuje, popkovino premočno nategovati, kadar posteljco iz maternice jemlje.

4. Napčni vsad popkovine.

Kot napčen se mora vsad popkovine zavoljo mogočih nasledkov imenovati, kadar je na robu matrne potice in pa tako imenovana šlarasta popkovina.

Zavoljo vsacega teh dveh vsadov utegne popkovina ložeje predpasti; pri šlarasti se pa verh tega, če leži blizo materničnega ustja, tako da gredo žile čez maternično ustje, žile pretergajo, kadar gre otrok skozi maternično ustje in otrok se zavoljo tega lahko izkervavi.

Spoznanje je samo takrat mogoče, kadar matrna potica globoko sedi ali pa naprej leži, če babica znotraj preiskovaje dotični vsad čuti; ker pa takrat, ko je tako, vselej popkovina naprej leži ali predpade, ima babica vselej po zdravnika poslati, sicer pa tako ravnati, kakor takrat, ko popkovina prav za prav predpade.

Ako pa babica pri šlarasti popkovini razločno čuti, da grejo njene žile prek čez maternično ustje, ima tudi vse storiti, da se mehur prezgodaj ne razpoči, preden zdravnik pride. Če bi bilo pa maternično ustje že

skoraj razlikano in bi se mehur sam hotel razpočiti, zdravnika bi pa še vedno ne bilo, sme rajše ona mehur umetno na kakem mestu predreti, da se žile pri tem ne natergajo ali celo raztergajo, da se kervavitev ne naredi.

5. Kadar popkovina spred leži in predpade.

Kadar ušlatamo popkovino še pred mehurjevim razpočenjem, pravimo „popkovina leži spred“; po mehurjevem razpočenju pa pravimo „popkovina je predpadla“.

Vzroki te popake, zavoljo ktere mora otrok večidel umreti, so mnogoteri in se dajo v 2 razreda deliti, in sicer so poglavitni vzroki:

1. Nepopolnoma napolnjen medenčni vhod, kakor n. pr. pri povežnih, poprečnih, medenčno-končnih legah, pri spremenljivih legah zavoljo preobile plodove vode in pri popakah medence i. t. d.

2. Napčen sedež matrne potice in napčen izvirek popkovine.

Hudi nasledki tega se pokažejo še le po mehurjevem razpočenju, to je, še le takrat, ko je popkovina naprej padla. Dalje je na predpadu popkovine pri poprečnih legah malo ležeče, ker se tu že zavoljo obračve pomaga; ravno tako ni predpad popkovine pri medenčno-končnih legah celó tako zlo nevarn, temveč je pa pri glavičnih legah silno nevarn, ker tu, ako ne pride kmali umetna pomoč, zavoljo tega, ker glavica na popkovino pritiska, kri neha obtekati in otrok umerje. Materi ne škoduje predpad popkovine nič.

Spoznanje predležeče ali predpadle popkovine ni posebno težko, toda babica mora paziti, da morda trepanje nožnične privodnice ne bo imela za trepanje popkovine ali pa trepanje popkovine za trepanje nožnične privodnice; zmotila se pa babica ne bo, ako ve, kako hitro popkovina treplje.

Kar se tiče ravnanja, ima babica koj, ko je spoznala, da trepljajoča popkovina naprej leži, berž berž po zdravnika poslati. Dokler zdravnik ne pride, naj položi porodnico po strani, in sicer po tisti strani, na kateri

popkovina ne leži, tadaj n. pr. na desno, če popkovina na levi strani, in na levo, če na desni strani naprej leži. Ker se zavaljo tega tisti otrokov del, kateri v materničnem dnu leži, n. pr. ritka, z materničnem dnom vred na tisto stran oberne, na kateri popkovina ne leži, se potem zgodi, da se naprej ležeči otrokov del, n. pr. glavica, na tisto stran medence umakne in pritiska, na kateri popkovina predleži in tako je mogoče, da popkovina sama popolnoma nazaj gre ali se tako vsaj obvarje, da se popkovina bolj in bolj ne posede.

Dalje se mora porodnici ojstro ojstro prepovedati, popadke izdelovati, da se mehur po mogočosti dolgo cel ohrani.

Ako bi se pa mehur še pred zdravnikovim prihodom razpočil, in bi zavaljo tega popkovina predpadla, mora babica natanko umeti, napredovanje poroda voditi. — Ako so maternično ustje razlikano, medenca dobro ustvarjena, popadki prav krepki, porodnica je pa že pred večkrat porodila in naprej ležeča popkovina krepko treplje, naj položi babica porodnico na primerno stran in ji ukaže, popadke dobro izdelovati, toda na trepanje popkovine mora dobro paziti. Tako je mogoče, da se živ otrok brez umetne pomoči rodi, ako porod urno preteče.

Ako pa maternično ustje ni razlikano, medenca ni dobro ustvarjena, popadki niso krepki, ako je porodnica pervesmica in naprej ležeča popkovina slabo ali celo ne treplje, ima babica poskusiti popkovino umetno nazaj spraviti po pravilih, katerih se bo učila v uku o opravah; ako bi ji to ne šlo in bi popkovina slabeje in slabeje trepala, nazadnje pa še celo prenehavala trepati, se ima obračve otroka na noge ali pa tega lotiti, da otroka z ritko izleče, ako gre za njegovo življenje in bi zdravnik še vedno ne utegnil priti.

Ako predpadla popkovina koj kar nič ne treplje in je vsa ohlapna in merzla za ušlatati, je to znamenje, da je otrok mertev, in porod se prepusti potem kar naturi, da ga sama dodela.

6. Kadar se popkovina uterga.

To je otrokovemu življenju nevarno, ker se utegne otrok izkervaviti in to se ne primeri tako redko o porodu.

Popkovina se ali samo naterga ali se pa popolnoma preterga, in sicer večidel ne dalječ od popka, bolj redko v sredi ali pri materni potici, in kadar se to zgodi, so njeni robi večidel zobčasti.

Da se popkovina uterga, se pripeti ali če se otrok prehitro rodi v legah po dolgem, kadar porodnico porod stoječo prehti, če je popkovina sama po sebi ali pa zavoljo tega prekratka, ker je kje ovita, ali če iz jajcovih mren namesti iz matrne potice izvira in njene žile poprek čez maternično ustje grejo.

Popkovina se utegne pa tudi natergati ali utergati, če babica v peti porodovi dôbi premočno za-njo vleče; to se zgodi tudi lahko pri umetnih porodih.

Če se uterga popkovina, ktera izvira iz jajcovih mren namesti iz matrne potice, se to dostikrat spozná iz unanjih kervavitov in otrok se rodi mertev; le samo takrat, kadar se o pohitrenem porodu popkovina uterga, je mogoče, da se otrok še živ rodi.

Spoznanje je samo v peti porodovi dôbi mogoče. O ravnavi pri tej nesreči v uku o opravah.

Opomba. Da je popkovina pretanka ali predebela, je krivo to, da je premalo ali preveč žolce v nji, in večidel je na tej kakor tudi uni malo ležeče; vodenica popkovine izvira iz vodenice matrne potice, ravno tako tudi unetje in zarašanje žil popkovine.

IV. Napčnosti iz jajcovih mren izvirajoče.

Jajcove mrene utegnejo ali pretanke ali pa preterdne in zavoljo tega krive biti, da se o porodu kaka napčnost primeri.

1. Pretanke jajcove mrene — prezgodno razpočenje mehurja.

Pretanke jajcove mrene se prelahko razpočijo in so potem marsikterih nevarnih naključb krive, ktere utegneje zlasti tadaj tem večje biti, če se koj v začetku poroda kaj napčnega primeri ali pa se še kaj družega napčnega naključji, kar od otroka ali pa od jajcovih delov izvira.

Nasledki prezgodnega mehurjevega razpočenja, kteri so zlasti otrokovemu življenju nevarni,

so: Perviĉ ne pomagajo plodova voda in zlasti jajcove mrene pri porodu prav nič več ne. Zavoljo tega mora naprej ležeĉi otrokov del storiti, da se noŹniĉni del in ustje maternice razlika; to pa se bolj poĉasi in z večjimi boleĉinami godi, ker naprej ležeĉi otrokov del na zdoljni materniĉni del vedno več ali manj pritiska in ga draŹi, zavoljo ĉesar se zadnjiĉ še prisaditi utegne. Drugiĉ odteĉe plodova voda, zavoljo ĉesar se maternica tesneje in tesneje otroka oklene, ktereġa neravni telesni deli jo draŹijo, da se bolj in bolj kerĉi (kerĉevni popadki), kar se pa n. pr. v zaĉetku druge porodove dōbe ne prilēŹe, ker so popadki premoĉni in toraj tudi po primeri k porodu ne morejo pripomoŹni biti. Nasledek tega je zadnjiĉ, da se maternica uname, da jo kerĉ popade, ali pa da maternica omaga — preslabi popadki nastopijo.

Ker se maternica tako tesno otroka oklene, se mora zgoditi, da kri k otroku in od njega ne teĉe, kakor bi imela; ĉe pa to predolgo terpi, mora otrok poginiti. — Dalje se zavoljo tega lahko zgodi, da se materna potica prezgodaj odloĉi in vsi nasledki nastopijo, kterih more prezgodno loĉenje materne potice krivo biti.

Kar se tiĉe ravnave s prezgodnim razpoĉenjem mehurja, je vselaj, kolikor je moĉ, na to paziti, da plodova voda ne odteĉe vsa. — Ko se je tadaj mehur razpoĉil, se mora porodnica koj v posteljo spraviti, s podloŹenim kriŹem znak vleĉi in babica je ne sme nikakor več s postelje pustiti. Babica mora dalje pridno paziti, kako otrokovo serce bije, in ko izpazi, da bi utegnilo tu ali tam kaj napĉnega biti, naj pošlje berŹ po zdravnika.

Drugi vzroki, kteri so še sicer prezgodnega mehurjeveġa razpoĉenja krivi, in kaj storiti, da se prezgodaj ne razpoĉi mehur, je vselej na dotiĉnem mestu, n. pr. pri popreĉnih legah, medenĉnih stesnjenjih i. t. d. povedano.

2. Preterdne jajcove mrene.

Škodljivost preterdnih jajcovih mren se da še le potem na znanje, ko se je materniĉno ustje razlikalo, ker se mehur ne razpoĉi.

Ako se mehur ne razpoči o pravem času in se naturi sami prepusti, se vrinja močnejše in močnejše skozi maternično ustje tako, da se poslednič v sramni špranji pokaže. Ako se še tu ne razpoči, se nategne tudi materni potica, ktera je z jajcovimi mrenami terdno sklenjena; materni potica se več ali manj odloči, kervavitev nastopi, materni potica se utegne popolnoma odločiti in celo jajce roditi, če ni veliko. — Če je pa materni potica z maternico bolj terdno sklenjena, poganja naprej ležeči otrokov del, toraj večidel čepinja, jajcove mrene naprej, to je, čepinja z jajcovimi mrenami pokrita vdera in predera. Večidel se tu mrene pretergajo in otrok se rodi s tako imenovano kapo, ktera otroku, ako se mu berž ne sname, namesti sreče — kakor ljudje vražo imajo — lahko smert prinese, ker se otrok zaduši; ravno to se kmali zgodi, če se celo rojeno jajce hitro ne preterga in otrok ne reši iz tesne ječe.

Ako je glavica že rojena, pa se jajcove mrene vendar še ne raztergajo, se lahko primeri, da se zavoljo nategovanja maternica prebokne, če bi bila tako porodnica po nesreči sama sebi prepušena in materni potica terdno z maternico zvezana.

Ravna obstoji v tem, da babica po pravilih mehur umetno predere, če se je maternično ustje že pred več časom razlikalo in poleg glavice sicer nič naprej ne leži.

Opomba. Tu se mora še preterdnega zarašenja jajcovih mren z maternico in tako imenovanih vodenčnih vervic opomniti. Une utegnejo krive biti, da posteljica v maternici zastane; vodenčne vervice pa se morejo tako terdo okrog posamihi delov otrokovih oviti, da odpadejo, in še celo popkovino tako zadegniti, da otrok zavoljo tega umerje.

V. Napčnosti iz plodove vode izvirajoče.

Napčnosti plodove vode se razodevajo ali glede njene množnosti ali pa glede njenih družih lastnost.

1. Napčna množnost plodove vode.

Kar se tiče množnosti plodove vode, je more preveč ali pa premalo biti.

a. Če je preveč plodove vode, se maternica nenavadno raztegne in zavoljo tega se rado primeri, da nosečnost prezgodaj neha; dalje se zavoljo tega lahko zgodi, da se mehur prezgodaj razpoči; ker ima tu otrok premenljivo lego, se ložeje pripeti, da se otrok popreč vleže, da ročice ali nožice ali pa popkovina naprej padejo; zadnjič se ne more maternica, ker je nepravilno raztegnjena, tako kerčiti, kakor je prav, prva slabost popadkov nastopi in v peti porodovi dóbi pa kervavitve zavoljo naslednje slabih popadkov.

Kar se tiče spoznanja, ima maternica, kadar je preveč plodove vode, vselej enakomerno, bolj okroglo podobo, je bolj napeta in otrokova lega se dá vselej težko spoznati; dalje je maternica vselej bolj raztegnjena, kakor bi imela v dotičnem mescu nosečnosti raztegnjena biti, zavoljo česar je tudi vselej silno težko povedati, koliko časa že nosečnost terpi, včasih je to še celo nemogoče.

Babica naj se po znamenjih, katerih se je učila, varje, ta stan z dvojčki ali z nenavadno velikim otrokom premeniti.

Glede ravnanja s porodom pri preobilni plodovi vodi mora babica tako porodnico, ki v začetku v posteljo spraviti, da se mehur o pravem času razpoči, in ker, če porodnica znak leži, ne more tako lahko kak otrokov del naprej pasti in se tudi otrok najbolj gotovo podolgem vleže, če ima še premenljivo lego.

Če bi popadki oslabei, mora babica po zdravnika poslati, in samo takrat sme mehur umetno predreti, kadar je sila velika ter se dobro razloči, da leži glavica naprej in je maternično ustje že precej razlikano.

b. Kadar je premalo plodove vode, se dá otrokova lega kaj lahko spoznati, ker se maternica tako rekoče ob otroku vleže, pa ravno to draži tudi maternico, da se začne prezgodaj kerčiti; dalje odide znana koristnost plodove vode pri porodu.

Ravnanje se ravna po tem, kakor se porod odseda.

2. Napčne lastnosti plodove vode.

Kar utiče napčne lastnosti plodove vode, utegne biti plodova voda zlo kalna ali pa smerdeča; taka je, če je otrok zbolel ali pa umerl.

Spoznanje je, se ve da, še le o porodu mogoče. — Kadar je plodova voda taka, je vselej dobro, da babica po porodu nekolikrat mlačne vode v maternico brizglja.

Tretji oddelek.

Napčnosti v otročji postelji.

Ako se v otročji postelji kaj primeri, zavoljo česar otročnično zdravje ne ostane tako, kakoršno bi imelo biti, je pretek otročje postelje nepravilen, in otročja postelja se imenuje potem napčna ali bolehná.

Dasiravno ima babica najposebneje bolehnosti poznati, da more pomagati, kadar je sila velika velika, mora vendar vedno to pomisliti, da je premalo učena in da ji je zavoljo tega večidel nemogoče prav spoznati, kaj je zboljšenja te ali te otročnice krivo, in da torej tudi ne more vediti, kako je s tako otročnico ravnati. Babica naj si tedaj v glavo vtisne, da ga skoraj ni stanú v človeškem življenju, v katerem bi kaka bolezn tako pogostem in tako hitro nevarnost, še celo smert s sabo pripeljala, kakor otročja postelja. Ako se tadaj babica loti, kako bolno otročnico sama zdraviti, ne prevzame samo velike velike odgovornosti, ampak tudi kazni (štrafingi) zapade, ker postava babicam oestro prepoveduje, koga ozdravljevati.

Babica mora pa vendar nektare bolezn poznati, da more v prvi sili pomagati, zlasti pa, da vé, kadaj je treba o pravem času zdravnika poklicati.

Take bolezn otročnic, ktere ima vsaka babica poznati, so:

1. tako imenovana prava poporodna vročnica otročnic,
2. kervavitve iz spolovil,
3. napčnosti otročniške číše,
4. napčni poporodni popadki,
5. otekljine unanjih spolovil,
6. pretergatve presredka,
7. napčnosti persnih žlez, in
8. napčnosti izvirajoče iz scavnega méhurja.

1. Poporodna vročnica otročnic.

Poporodna vročnica otročnic (Kindbettfieber) je sploh ena najhujih bolezin, in utegne tako silna biti, da skoraj vsaka otročnica umerje, katero ta bolezin napade. To naj si vsaka babica dobro v glavo vtisne, in reče otročnični žlahti ali drugim ljudem, pri katerih je, da je otročnica nevarno bolna in pokliče naj brez odloga zdravnika, ko spozna, da otročnici žila dalj časa nenavadno hitro bije, da je nenavadno vroča in žejna, da toži, da jo glava boli, da spati ne more in da se sploh slabo počuti.

Omenjeno je bilo že, ko je bilo o zdravi otročji postelji govorjenje, da se prav dostikrat zgodi, da ima kaka otročnica tako zlo nevarno poporodno vročnico, ljudje pa vendar pravijo: to je mlečna vročnica ali merzlica; babica naj si dobro zapomni, kar je bilo tam rečeno.

Poporodna vročnica otročnic se razodeva sila sila marsikako. Razun že omenjenih znamenj te bolezni je trebuh bolnice silno boleč, če se ga kdo količkaj dotakne; včasih občuti bolnica bolečino samo takrat, kadar jo prav globoko na trebuh pritisnemo, včasih pa še celo nobene bolečine ne čuti; — bolnica misli vedno, da se ji dobro godi, pa vendar je v silni nevarnosti. Včasih se otročnice vedno smeja ali jokajo ali pa grajajo, včasih jih napadejo siloviti kerči, kakoršni so bili popisani v uku o porodu. Otročniška čiša je zdaj pomnožena, zdaj bolj pičla ali je celo nič ni, dalje otročnična čiša večidel zlo smerdi in ima sploh slabe lastnosti. — Unanje spolovila otečejo, na nožničnem vhodu se nahajajo ostudni gnojni mazoli. Včasih otečejo tudi noge, zlasti pod koleni, in to dela otročnicam bolečine. Dostikrat ni razun večje vročine ničesa spaziti, pa kar naenkrat strese otročnico mraz, potem ji je vroče, poti se, vsa rumena postane in kurja polt jo obide. — Zdaj začne pokašljevati, na strani jo začne bôsti ali na kakem mestu života, zunaj ali znotraj, se ji naredi kaka boleča prisadna oteklina, ktera se razgnoji. Ako se ima bolezin v slabo obrniti, se razodevajo znamenja vročnice bolj in bolj močno, zlasti je žeja bolj in bolj huda, jezik je suh ko dilja, in polt je tudi suha; mraz trese

otročnico bolj in bolj pogostem, driskati jo začne in otročnica pogine, ker ugasne sčasoma poslednji žark njene moči.

Iz tega popisa se more babica prepričati, kako mnogoverstno se utegne ta nevarna porodna vročnica otročnic razodevati, in vsaka babica, ktera ima kaj vesti, bo koj koj rekla po zdravnika poslati, ko bo vidila, da se imenovane znamenja vročnice razodevajo, in najbolje bo to storila, namesti da bi sama „arčnovala“ in tako ugodni čas zamudila, bolnici k zdravju pomagati.

Dokler zdravnik ne pride, naj poklada babica bolnici merzle obkladke na glavo in daje nji tolaživne hladne pijače, kakor cukrene vode, limonade, vode od kuhanih kerhljev; Bog varuj pa kave ali vina!

Pa tudi sicer naj se babica pametno obnaša, bolnici ne sme nikakor ne nevarnosti povedati ali ji le žugniti, da je v nevarnosti; kakor kolj more, naj jo babica tolaži.

2. Kervavitve iz spolovil.

Kako s kervavitvami precí po porodu ravnati, je bilo že v uku o napčnostih o porodu povedano; to velja tudi o kervavitvah, ktere se pozneje v otročji postelji primerijo, ker večidel iz tega izvirajo, da se maternica dosti ne kerči in sicer ali zavoljo prave maternične slabosti in takrat ostane maternica vedno velika, raztegnjena in mehka, ali pa da kaj v maternici ostane, n. pr. kaj posteljce, jajcovih mren ali zaterjene kervi, tako da se maternica ne more tako dobro skerčiti, da bi se mogle žile, iz katerih kri teče, zapreti; to se dá iz tega spoznati, da je maternica sploh terda in čversta, pa vendar kri iz nje teče.

Ravna va s takimi kervavitvami gre tudi samo zdravniku in le v veliki veliki sili tudi babici. Ravna va pa obstoji v tem, da se vse odpravi, kar je kervavitve krivo. Če je je slabost maternice kriva, se ravna sploh in mestno tako, kakor v peti porodovi dōbi. Če bi bilo pa kaj v maternici ostalo, je treba to najpopred z roko po pravilih iz nje iztrebiti, sicer pa dalje ravnati, kakor v peti porodovi dōbi, zlasti pa se mora skrbeti, da se slabost maternice odpravi.

Če bi pa tudi kervavitev nehala, se mora vendar pozneja ravnava zdravniku prepustiti, ker se dostikrat primeri, da so nasledki hudih kervavitev tudi taki, da otročnica umerje.

Do zdravnikovega prihoda naj ukaže babica otročnici kolikor je mogoče mirno ležati, grêje naj jo skerbno, in od časa do časa naj ji daje, kakor je bilo že rečeno, cimetove omake, 5 do 10 kaplic Hofmanovega cveta, par žlic dobrega vina, dobre močne juhe i. t. d. Al babica se mora skerbno varovati, da preveč dobrega naenkrat ne stori; toraj sme imenovanih reči sicer večkrat, pa vedno le po malem dajati.

3. Napčna otročnična čiša.

Otročnična čiša utegne napčna biti ali glede njene množine ali pa njene kakosti.

a. Glede množine.

Glede množine utegne otročnična čiša preobilna, ali prepičla biti, ali pa prezgodaj nehati.

Tu je najpervo opomniti, da ni treba nikakoršne posebne ravnave, dokler se otročnica dobro počuti, naj se že preobilo ali prepičlo čisti ali pa da čiščenje nenavadno zgodaj mine. Še le potem, če otročnica kakor kolj oboli, ji je treba pomagati, kar gre pa vselaj in vselaj zdravniku, ker to je potem skoraj vselaj začetek prave otročnične bolezni.

Pred zdravnikovim prihodom pa naj ravna babica s preobilnim otročničnim čiščenjem, ktero se večidel perve dni kot kervotok naznanja, celo po pravilih, katerih se je učila.

Kadar je otročnična čiša prepičla ali kadar prezgodaj mine, ima otročnica večidel vročnico, to je, žila ji bolj hitro treplje, mrazi jo in vroče ji je, bolj žejna je in glava jo boli, jesti ji ne diši, njeni trebuh je napet in boleč, polt ali koža ji je suha, vroča, z eno besedo, vse kaže, da se poporodna vročnica otročnic začenja.

Kadar babica to spozna, naj priporoča pred zdravnikovim prihodom otročnici pokoj in hladnih pijač, kakor

mandeljnovnega mleka, vode kuhanega sadja i. t. d., poklada naj ji suhe gorke ali še bolj kašnate obkladke na trebuh, na glavo pa merzle, če je zelo omotna. Sicer pa ji ne sme nikakor notranjih zdravil dajati, ker ga ni zdravila, katero bi pomagalo, da bi se otročnica čistila, temuč le kadar je boleznin odpravljena, se začne maternica sama pravilno čistiti. To pa ume samo zdravnik, nepametna mazarija je pa že marsikako ženo v prezgodnji grob spravila.

b. Glede kakosti.

Glede napčne kakosti velja gori rečeno; otročnična čiša, ki je slabe farbe in smerdi, izvira večidel tudi iz kake huje bolezni, ali pa iz zastalih in gujilečih ostankov posteljce ali iz zaterdin kervi in prevelike nesnažnosti.

Ako ima tadaj otročnična čiša napčno kakost, naj babica najpred otročnico pridno snaži, naj ji podklada večkrat drugo podlogo in brizglja naj mlačno-toplo vodo ali pa žajbeljnovno poparo v maternico in nožnico. Ako se s tem čiša ne popravi in se otročnica slabeje in slabeje počuti, je treba koj zdravnika poklicati.

4. Napčni poporodni popadki.

Poporodni popadki, to je kerčenja maternice po popolnoma dokončanem porodu, primejo, ker so pravilni, bolj ali menj vsako otročnico po porodu. Ako so pa žene zelo občutljive, kerčem podveržene, ali če je v maternici kaj ostalo, ali če je bila maternica zelo raztegnjena ali zelo besedo, pri ženah, ktere so že mnogokrat rodile so poporodni popadki včasih tako boleči, da otročnice zavoljo bolečin stokajo in ne morejo spati.

Zanimivo je, da se otročnica sicer dobro počuti, ako boleči poporodni popadki ne trpé cele dni, ako njeni trebuh ni občutljiv, pa vendar babica čuti, da maternica bolj in bolj terda prihaja, ko jo pošlata o času, kadar otročnica tarna. Bolečine izhajajo ravno tako s križa, kakor pri pravih porodnih popadkih in prenehujejo tudi tako, maternica ohlapuje in vračajo se sopet ravno tako;

iz maternice, ktera se da potem bolj terdo ušlatati, se izzmè, kar je v nji, zavoljo česar tudi vselej o poporodnem popadku več otročnične číše odteka. Pa tudi otrokovo sisanje stori, da so poporodni popadki močnejši.

Babica naj ukaže otročnici pokojno in toplo ležati, trebuh s pogretnimi prekajenimi rjuhami ali pa žakeljci z dišečimi rožami pokrivati, za pijačo naj ji daje kamilčni čaj (tè), pa tudi klistira naj jo z njim; dobro tudi dé, otročnici mali trebuh s pogretim laškim oljem mazati. Ženam, ktere so že večkrat porodile, stori včasi dobro, da se jim trebuh s pasom ali pa dolgim terilom (antljo) zmerno stisne.

Ako vse to nič ne pomaga, je treba po zdravnika poslati, ker utegnejo poporodni popadki, če predolgo terpe, z bolečinami, ktere delajo, včasi krivi biti, da otročnica res zboli.

5. Otekljine unanjih spolovil.

Razun kervnega otoka, o katerem je bilo že v uku o porodu govorjenje, se primeri v otročji postelji največkrat, da vélika in mala piska se unameta in otečeta, takrat molí večidel zlasti kak mal pisek kot rudeča otekljina izmed velikih piskov. Te otekljine delajo večidel ugnjide (skrumbe) na nožničnem vходу in v nožnici, če se o porodu tu kaj zaterga ali pa obdergne.

Dokler otročnica nima mraza in potem vročine (vročnice), to je, da ji žila ne treplje hitro, da je glava ne boli in se sploh slabo ne počuti, da ima pokojno spanje, in dokler so otekljine blede, je dosti, dišeče tople rože v suhih rutah zavite na-nje pokladati; med piske se devajo cofanjce, ker se sicer tudi drugi pisek rad gnojiti začne in sploh je treba za snažnost teh delov skrbeti s tem, da se topla voda va-nje brizglja, da se s toplo vodo izperajo in suhi ohranijo, i. t. d.

Ako so pa otekljine rudeče, boleče, in ima otročnica veliko vročino, mora babica koj po zdravnika poslati.

6. Presredkovo preterganje.

Če se presredek le malo naterga, dela to

otročnici sicer bolečine in majhne kervavitve, sicer pa nima nikakoršnih hudih nasledkov in zaceli se večidel lahko. Babica naj reče otročnici nekoliko dni po strani ležati in stegna skupaj deržati, da otročnična čiša in scavnica čez rano ne teče in kraji rane strinjeni ostanejo; naj bolje je, med kolena vate položiti in jih s širokim povojem ali pa z zganjenim terilom ali antljo zvezati. Če bi se pa rana tako ne hotla sprijeti, se mora pridno snažiti in cofanje na-njo pokladati, da se zaceli.

Ako je pa presredek zelo zatergan, to je, blizu do ritnika ali celo do ritnika, to otročnici ne vzrokuje samo večjih bolečin, večjih kervavitev in prisada z gnojenjem, ampak mogoče je tudi, da se nožnica posede in struti in še celo maternični trut naredi; ako je presredek noter do ritnika pretergan, taka žena pozneje ne more blata deržati; blato gre zoper njeno voljo od nje.

Ako babica te nasledke pomisli, lahko spozna, kako brezvestno dela in da še celo kazni zasluži, če po zdravnika ne pošlje, kar se pa, Bogu bodi potoženo! skoraj večidel zgodi, ker babice take poškodbe presredka skoraj vselaj zakrivajo. — Če pride namreč zdravnik o pravem času, to je, kmali potem, ko se je presredek pretergal, ga lahko dostikrat kmali popolnoma zaceli; pozneje pa morejo večkrat še težavne operacije komaj pomagati.

7. Persne bolezni ali bolezni persnih žlez.

Tu sem se štejejo zlasti: a. napčne persne žleze same na sebi ali napčnosti snove persnih žlez, in b. napčnosti tega, kar izločujejo, namreč mleka.

a. Napčnosti snove persnih žlez.

Tu je najpervo gledati 1. na osenjanje bradovic, in 2. na prisad persnih žlez.

1. Osenjanje bradovic izvira ali s prav nježne polti (kože) ali se pa primeri skoraj vselej pri plitvih bradovicah, ali ga je pa to krivo, da si otročnica ne snaži bradovic, kakor bi bilo treba. Osenjane bradovice

so včasí tako boleče, da otročnica zavoljo bolečin skorej ne more dojití. Kadar se tako zgodi, zlasti če je ena bradovica osenjana in se otročnica boji, s tistim siscem dojití, se lahko preveč mleka v njem nabere in nazadnje se ji sisec prisadi.

Najbolje je tedaj, ako je mogoče otroka z nabrado-
vičnikom s kravjega sisca dojití, ker se pod njim ose-
njane bradovice najberžje zacelijo in dojnica ne terpi to-
liko bolečin; se ve pa, da se mora taka bradovica pridno
s frišno vodo snažiti.

Da se bolečine zmanjšujejo in ložje zacelijo, je tudi
dobro, večkrat zganjene platnene cunjice v merzli vodi
močiti in na bradovice pokladati; dalje je dobro, osenjano
mesto s peruvijanskim mazilom ali balsamom mazati in sicer
po vsakem dojenju, toda pred vsakim dojenjem je treba
potem bradovico z vodo umiti, ravno tako pomaga tudi
včasí, bradovice s tako imenovanim deviškim mlekom po-
mazati, to je, z zmesjo benzoeeve omake (Benzoetinktur)
in vode. Dalje je treba skerbno varovati, da so oblačila
pripravne in bradovic ne dergnejo.

Ako se pridno tako dela, kakor je bilo rečeno, in
koj v začetku, se bradovice dostikrat kmali zacelijo in
otročnica more sopet lahko dojití.

2. Kar se tiče prisada ali vnetja siscov, ktera
bolezin napade večkrat en sam sisec kakor oba, izvira
ali iz tega, da se dá otroku prepózne ali preveč pored-
kem sisati — naredé se potem najpervo tako imenovane
mlečne zaterdine (Milchknoten), — ali je pa prehlajenje
ali pa kaka unanja škodljivost prisada kriva, kakor sti-
skanje, suvanje, osenjanje bradovic zavoljo dojenja i. t. d.
ali pa izvira iz napčnega živeža.

Prisad siscov je z vročnico združen, in se razo-
deva z rudečico, napetjem, zatečenjem, s tako imenova-
nimi mlečnimi zaterdinami, z bolečino, ktera je bolj veli-
ka, če kdo sisec potipa, in s pomnoženo toploto.

Prisad je ali le poverhen, kadar je sisec na nekem
mestu, kjer je tudi bolj terd, nekoliko bolj rudeč, ako gre
pa prisad bolj globoko, je celi sisec bolj in bolj napet,
otročnica čuti bolečino globočje v njem, kakor če bi bil
ves od bolečine prešinjen, sisec je zlo terd in zlo rudeč.

Prisad splahne ali se razdeli, ali pa se razgnoji; kadar se razgnoji, more sisec za vselej ob celo persno žlezo priti.

Kar se tiče ravnave, naj reče babica otročnici, koj ko le količkaj prisada siscov zapazi, sploh mirno ležati in sisca naj ji greje s tem, da ji vato in pa cunje v navadnem konopnem olju zmočene na sisca poklada, kar sisca najbolj gotovo zmeči in tako pomaga. Dalje mora otročnica skrbeti, da se ji sisca preveč z mlekom ne napolnita, zavoljo tega mora bolj ko more se postiti, mastnico z brizgljanjem izpraznovati in otroku napeti sisec pridno ponujati, da sisa, ali po mleko s siskalko iz njega izpravlja. — Pije naj otročnica vodo ali ali pa redko mandeljnovo mleko; včasi utegne dobro biti, lipovo ali pa bezgovo cvetje piti, ker to zlo na znoj ali pot žene.

Če pa vendar na to ne odjenja prisad ali če je prisad koj v začetku hud bil, je vsaka nadaljna ravnava babici oestro prepovedana in koj koj ima po zdravnika poslati.

b. Napčnosti odločevanja mleka.

Odločevanje mleka utegne biti napčno ali glede množine ali pa glede kakovosti mleka.

1. Kar se tiče napčne množine mleka, je mleka ali preveč ali pa premalo.

Prevelika množina se daje sopet na znanje s tem, da sta sisca preveč napolnjena ali pa da preveč mleka odločujeta. Sisca se nikadar preveč ne napolneta, ako se otročnica prav obnaša; zavoljo tega tudi tako imenovane mlečne merzlice, kakor je bilo že rečeno, prav za prav ni, torej se je pri nobeni otročnici tudi bati ni. Če sta se o napčnem obnašanju otročnici sisca precej napolnila, se res včasi primeri, da zlo občutljive žene, pa tudi ne vselej, majhna groza spreleti, in tudi kadar se kaj tacega pripeti, bi se smela vročnica napčnemu živežu pripisati. Ta vročnica kaj kmalo mine, če se ravna s prenapolnjenima siscoma tako, kakor je bilo pri manjšem prisadu rečeno in če otročnica začne sopet tako živeti, kakor je prav. Da

pa mleko kam zaide, kakor pravijo v glavo ali kam drugam, je kakor pet krav za en groš.

O preobilnosti mleka, o tako imenovanem mlečnem toku (Milchfluss), ako se čez mero preveč mleka isceja, da skorej neprenehoma samo teče, in otročnica počasi hujšati in sicer bolehati začne, je treba zdravnikove pomoči.

Kadar ima otročnica premalo mleka, je treba otroka odstaviti.

2. Kar tiče napčno kakost mleka, je mleko ali prevodeno ali pa premastno. Ako je mleko prevodeno, otrok večidel ne tekne, hujša in taka otročnica mora nehati dojit.

Ako je mleko premastno, se otroku kaj lahko želodček pokazi, zlasti rad bljuje otrok. Če to nič ne pomaga, da se otročnica pravišnega živeža loti, je treba se z zdravnikom posvetovati.

8. Napčnosti v scavilih.

V otročji postelji imajo žene ali to nadlogo in sicer največkrat, da ne morejo scati, ali pa da gre voda nepovoljno od njih.

a. Zaperanje vode.

Kar se tiče zaperanja vode, tega dostikrat nič drugega ni krivo, kakor da nekatere žene leže ne morejo scati, kar se lahko pomaga; ali pa pride to od tod, ker je bil scavni mehur in scavnik takrat preveč stiskan, ko je šel otrok skozi medenco, tu ne more otročnica vode spustiti, naj jo še tako zlo tiši in naj se postavi kakor hoče.

Ker zaperanje vode ni kar tako kaj tacega, temuč se še celo nevarno imenovati more, ker se zavoljo njega zgodé preméne lege maternice, ktero spodrine včasih napeti scavni mehur noter do jeter in otročnica zavoljo tega veliko bolečin ima i. t. d., ima babica vsaki dan otročnico prašati, ali je šla scat ali ne, in ji trebuh skerbno preiskati, če ni šla scat. Ko pa babica nad sramnim sklepom okroglo pljunkajočo otekljino najde in otročnico še bolj začne scati tišati, ko je babica potipa, naj poskuša ba-

bica s tem pripomoči da bo scala, da otročnici polagoma trebuh dergne, da ji poklada gorke kamilčne obklade na-nj, da pusti otročnico malo piti in zadnjič naj nastavi previdno odcedilnik, če je mehur sila preveč napolnjen. — Če pa otročnici ne odleže kmali, če je n. pr. oterp-njenje scavnega mehurja krivo, da se otročnici voda za-pera, je treba po zdravnika poslati.

b. Nepovoljno scanje.

Kar se tiče nepovoljnega scanja, to je, kadar odteka scavnica brez otročnične vednosti, ne čuti otroč-nica nič tišanja k scanju in njene podloge so vedno vse od scavnice premočene. Ta nadloga izvira ali iz tega, da je bila zapornica ali zaporna mišica (Schliessmuskel) scavnega mehurja preveč stiskan, da je oterpnel, ali pa iz tega, da se je nožnica raztergala ali pa da je pre-gnila, to je, primeril se je strašni stan, kteremu se pravi mehurje-nožnična pijavka, vsled ktere se potem scavnica vedno skozi nožnico odceja.

Tu ima babica brez odloga zdravnikove pomoči iskati, in z vso mogočo snažnostjo in pogostim premenjevanjem rjuh skrbeti, da se otročnica ne osenja in je drugi hudi nasledki ne zadenejo.

Četerti oddelek.

Najnavadnejše bolezni novorojenčkov.

Dasiravno babica tudi najnavadnejših bolezin novoro-jenčkov ne sme sama zdraviti, ji je vendar včasi prva pomoč izročena, kadar je sila; zavoljo tega je treba, da te bolezni prvič vsaj sama pozna, drugič pa naj jih pozna, da ve, kadaj je treba zdravnika o pravem času poklicati. Po zdravnika mora pa brez odloga poslati, kadar vidi, da je otrok nepokojin, zlo vroč, da ne more spati, da je božjasten, da neče sisati, da zlo bljuje, dri-ska, težko sôpe, da ima kak osip i. t. d. ali kadar se vidi, da je otrok o porodu kako škodo terpel, n. pr. da se mu je kaka kost zlomila.

Take bolehnosti, ktere novorojenčke večkrat zadenejo, so: 1. dozdevna smert, 2. prirojene popake, 3. kervni glavni otok, 4. popkove napake, 5. otekljine persic, 6. osenjanje in nekteri kožni osipi, 7. poliske ali gobice in mehurčki po ustih, 8. bljuvanje, 9. šipanje ali kolika in driska, 10. zlatenca, 11. prisad ali unetje oči, 12. kerči.

1. Dozdevna smert novorojenčkov.

Otrok se imenuje dozdevno-mertev, kadar slišimo sicer še njegovo serce trepati, sicer pa nobenega znamenja njegovega življenja ne najdemo.

Dozdevna smert otrok se sicer ne dá v razne rede razdeliti, vedno pa izvira ali iz preobilne kervi ali pa iz brezkervnosti. Vsaka babica mora pa razložek poznati, ali je otrok zavoljo preobilne kervi ali pa zavoljo brezkervnosti dozdevno mertev, ker je ravnava potem razločna.

1. Preobilnost kervi dozdevno-mertvo rojenega otroka se dá spoznati, po zamoklo višnjevi farbi zateklega obraza, zgornji del života je zamoklo rudeč in ima večkrat višnjevkaste proge, oči so napete, ustnice in tudi jezik otekli in višnjevi, popkovina je večidel s kervjo prenapolnjena.

Kot vzroki te preobilnosti kervi veljajo: dolgo terpeči porodi, o katerem je bila glavica dolgo v medenčni duplini stiskana, dalje prav počasno prederanje skozi medenčni izhod in unanje spolovila, počasni obra-zovi porodi, popkovina pretesno okrog vratú ovita, maternični kerč i. t. d.

2. Brezkervnost dozdevno-mertvo rojenega otroka se naznanja: po bledosti kože, po ohlap-njenih udih, po tem, da spodnja čeljust doli visi, da ritniček zlo zija in obilo otročje smole iz njega teče, da je popkovina vela in nič kervi v njenih žilah ni.

Vzroki brezkervnosti so: dolgo pritiskanje na predpadlo popkovino, če nazadnje pridši glavica dolgo v medenci obtiči, če se žile popkovine o porodu pretergajo, hude kervavitve iz maternice sploh i. t. d.

Kar se tiče predpovedbe, se dá pri dozdevni smerti zavoljo preobilnosti kervi več dobrega naprej povedati, kakor pri dozdevni smerti zavoljo brezkeravnosti; dalje uči skušnja, da je lažje deklice oživljati kakor fantke.

Ravnavo z dozdevno-mertvim novorojenčkom.

Kar se tiče ravnavo mora babica dozdevno-mertvo rojenega otroka koj obliči in sicer koj primerne poskušnje za njegovo oživljenje storiti, da bi začel dihati to je, da bi se, kakor pravijo, otrok popolnoma oživil.

Ko pride otrok dozdevno-mertev na svet, se mu koj še preden se popkovina preveže in prestriže, z mazincom žlema i. t. d. iz ust in nosa spravi, potem pa se otrok urno z merzlo vodo poškropi, potem pa dergne; ko se dvakrat ali trikrat poškropé, začnejo otroci večidel sopsti.

Ako se to ne zgodi in je otrok prekervnat, se popkovina kar prestriže in mu ena ali dve žlici kervi odtoči. Če bi nič kervi ne teklo, naj pusti babica popkovino neprevezano in dene otroka v mlačno kopel, v kateri se začne kri dostikrat po otrokovem životu raztekati in iz popkovine teče, kolikor je treba, potem se mora pa popkovina koj prevezati.

Ako je otrok brezkeravn, se mu ne sme ne kaplica kervi pustiti, temuč popkovina se mora koj prevezati.

Ko se je to zgodilo in se prekervnat otrok ni oživil, dasiravno se mu je bila kri pustila, se položi otrok — prekervnat, kakor tudi brezkeravn — na blazino, čez katero je dobro pogreta plenica pogernjena in škropi se urno z merzlo vodo, potem pa se mora koj dergniti in osušiti. Včasih pomaga, krepko va-nj pihnuti ali ga v zraku ujkati, mu nosnice s peresom ali pa podplate šegetati, ali pa mu navadno kliširo z vodo dati. Če še to nič ne pomaga, se dene otrok v mlačno kopel in brizglja se iz navadne brizglje nekoliko od dalječ merzla voda prenehoma nad popkom; po vsakem brizgljanju se mora otrok z njegovim trupom koj pod vodo potopiti. Ako je otrok brezkeravn, mora kopel bolj topla biti, torej mora ba-

bica še vode priliti; če je pa otrok prekervnat, se mu pokladajo v kopeli ob enem merzli obkladki na glavo.

Po teh poskušnjah se večkrat primeri, da otrok nekolikrat globoko zasópe, v začetku bolj poredkem, potem pa kmali bolj pogostem tako dolgo, da začne redovno sopsti, ali pa prenehuje bolj dolgo sopsti in neha nazadnje popolnoma.

Če bi tudi kopel nič ne pomagala, bi bilo treba še močnejih dražil. Otrok se obriše in v gorke rjuhe zavije, potem pa naj začne babica sapo pihati v njegove pljuca, s čemur se mu tudi še žlema iz nosa spravi. Sapa pa se mora previdno v otroka pihati, da ne šine preveč sape ali s preveliko silo v pljučica. Zavoljo tega naj položi babica svoje usta tikoma na otrokove usta in piha tako sapo va-nj. Po vsakem kratkem pihljeju stisne babica otrokove persa od obeh strani z eno roko rahlo od zdolej navzgor, da se sapa sopet iz pljučic izžene in sopenje tako umetno posnema. Ko pa otrok res sopsti začne, se ne sme nič več va-nj pihati, druge dražila pa se imajo še dalje rabiti.

Ako vse doslej imenovane reči nič ne pomagajo, naj poskusi babica s prerezano čebulo otrokov život dergniti, naj toplja otroka polahkem po ritki, položi na žličico ogeršičnega testa in daje naj mu močno dišečih reči pod nos, kakor: salmijakovca, dišečega jesiha, melisovca, osmojenega papirja ali perja i. t. d., brizglja naj ga s solijo in kamilicami, in sisa naj mu male persne bradovičice.

S takim ravnanjem se otrok oživi ali pa ne. Prav dobro znamenje, da se otrok oživlja, je to, da se farba njegovega života spremeni, namreč da višnjevo-rudeča polt bolj bleda prihaja, ali pa da se brez-kervnemu otroku ustnice in polt rudečiti začnejo.

Kar poskušnje oživljevanja same utiče, jih ne sme babica prenehati, dokler ne čuti, da otrokovo serce že dalj časa več ne treplje; zakaj trepanje otrokovega serca je najbolj gotovo znamenje, da otrok še živi. Dokler pa čuti trepanje otrokovega serca, se ne sme nikakor naveličati, zakaj včasi se zgodi, da se otrok čez več ur še oživi.

Sploh pa oživljevanje ne sme biti previhravasto in

prenaglo, ampak pokojno in umno mora biti; babica naj preneha od časa do časa skušnje oživljevanja, in rabi naj po nekem redu pomočke za oživljenje, ker je preveč ravno tako škodljivo kakor premalo.

Ako se otrok ne oživi, je vendar treba ga v gorke rjuhe zaviti in še dalj časa na-nj paziti, da je mogoče skušnje oživljevanja znovega začeti, če bi se pozneje kake znamenja življenja razodevati utegnile.

Vselej naj pa babica po rojstvu dozdevno-mertvega otroka iz previdnosti vendar po zdravnika tisti čas pošlje, ko otroka oživiti poskuša.

2. Prirojene popake.

Take so: zajčja ustnica, volčji golt, spodrašen jezik, zarašen ritnik ali scavnik, napčno ustvarjene spolovila, preveč perstov na rokah ali nogah, kepasta noga, krivi persti, kaka nenavadna otekljina na katerem mestu života, pogled naskriž i. t. d.

Ako najde babica ktero tacih popak, naj jo razodene po mogočosti z rahlimi besedami materi ali pa njeni žlahti, da se z zdravnikom posvetovajo. — Zlasti kar se tiče spodrašenega jezika, se babica nikolj ne sme prederzniti, ga sama spodrezati, ker utegne nevarne kervavitve krivo se storiti, mar naj kmali po zdravnika pošlje, da jezik spodreže, ker spodrašeni jezik otroku brani sisati.

3. Kervni otok na glavici.

Kervni otok na glavici se naredi večidel še le 2 ali 3 dni po porodu in izvira od tod, da se izlije prava kri med glavične kosti in kostno kožo, to je, kožo, ktera te kosti pokriva, in nahaja se vselej le na eni glavični košici in se ne razširi odtod dalje čez šive; n. pr. večidel se naredi na eni stranskih kosti, redko kadaj na zaglavnici, čelnici ali senčnici, še bolj redko kadaj se primeri, da bi se naredila dva taka otoka naenkrat.

Kervni otok na glavici je okroglijast, mehek, pljunkajoč, ki se pozneje s košenim obročkom obda.

Ko je babica tak otok spoznala, naj ukaže, pridno merzle obkladke na-nj pokladati, da se še več kervi ne izlije; ako bi pa otok vendar le večji in večji prihajal, mora po zdravnika poslati, ker utegne kaka nevarnost otroka zadeti.

4. Napčnosti na popku.

Take napčnosti so: a. kervavitev iz popka, b. popkov prisad, c. popkova goba in d. votli popek.

a. Kervavitve iz popka.

Kervavitve iz popka se večkrat primerijo zavoljo tega, ker se ostanek popkovine ne posuši, temuč res gniti začne, vel in smerdec postane. Kri teče vselej iz odvodnic popkovine, se dá včasih težko ustaviti in kervavitev je potem otrokovemu življenju lahko nevarna. Pa tudi potem, ko ostanek popkovine odpade, utegne kervavitev še dalj časa terpeti.

Kar se tiče ravnave, je treba, ako teče kri iz gnilečega ostanka popkovine, poskusiti, ga pod mestom prevezati, iz katerega kri teče, in če to nič ne pomaga, je treba sicer tako ravnati, kakor če bi tekla kri iz popka potem, ko je ostanek popkovine odpadel.

Če je kervavitev le majhna, naj položi babica kosček kresivne gobe in čez njo platneno cunjico ali pa cofanja na popek in poveže naj to s povojem; če se kri ustavi, mora babica še vedno na otroka dobro paziti, da se v spanju ne izkervavi, kar je mogoče. Treba je pa po zdravnika koj koj poslati, če bi se kervavitev ponovila.

b. Popkov prisad.

Popek se prisadi in gnojiti začne tudi ali še pred ali pa kmali potem, ko ostanek popkovine odpade; takrat je popek zlo izbočen in je po svojem večjem gerčastem verhu izgnojen in veliko gnoja teče iz njega; koža okrog njega je večidel rudeča. — Ta nadloga se naredi največkrat zavoljo zanikernega oskerbovanja, vlečenja ali odterganja ostanka popkovine.

Ravnava obstoji v tem, da se popek pridno snaži in izpera z mlačno vodo, in če se kmali na bolje ne obere, je treba po zdravnika poslati, ker prisad potem lahko nevaren in popek snetjav postane.

c. Popkova goba.

Popkova goba ni nič družega, kakor da iz lijačku podobne popkove jamice obilo (tako imenovanega divjega) mesa poganja, kar se vselej še le potem zgodi, ko je ostanek popkovine odpadel.

Dasiravno to ni nič nevarno, je vendar treba vselej zdravnika poklicati, da gobe odpravi.

d. Votli popek.

Votli popek, to je v podobi naperstka ali fingrata izbočen popek, se naredi perve tedne iz tega, da se popek ali popolnoma ne zaraste ali pa znovega zopet raztegne in majhna zanjka čev skozi odpertino pod napeto kožo pride; to se zlasti takrat dobro vidi, kadar otrok upije, kašlja ali se napenja. Če se votli popek zanemari, se lahko prava popkova kila naredi.

Ravnava obstoji v tem, da se izbočeni popek s pripravno povožo nazaj tiši in za to skerbi, da otrok kolikor je mogoče malo upije in se napenja. Najbolje je, si zato majhno kepico iz cofanja narediti, ktera se na popek položi in s trakom priterdi, ki je po eni strani z diakilom namazan, in okrog života seže. To se mora po vsakem kopanju ponoviti in cele tedne rabiti. Če bi pa izbočeni popek začel rudeč prihajati, mora babica to ravnavo koj opustiti in po zdravnika poslati.

5. Oteklina persic novorojenčkov.

Kakor je bilo že omenjeno, ko je bilo o znamenjih zrelega otroka govorjenje, se ne zgodi redko, da pridejo fantički kakor tudi deklice z otečenimi persnimi žlezami na svet, ali pa da jim kmali po rojstvu otečejo. Persica so terde in če jih stisnemo, teče mleku podobna tekočnost iz njih.

Kar utiče ravnanje, se morajo take persica z vato ali pa pogretimi rjuhami pokrivati, pomažejo se večkrat z mandeljnovim ali pa konopnim oljem, ali pa se pokladajo omehčivni obkladki na-nje; otekljina kmali zgine potem.

Ako se pa to ne zgodi in otekljina večja in večja ter rudeča prihaja, se je gnojenja bati, ktero bi persno žlezo razdjalo in tadaj deklicam ugodnost vzelo, v poznejih letih dojeti. Treba je tedaj koj po zdravnika poslati, kadar se kaj tacega primeri. Nikdar pa se ne smejo, kar je pa žali Bog! še navadno — persica tlačiti ali iztiskati, ker bi zavoljo tega še beržeje prisad z gnojenjem pritisnil. Babica naj si tudi prizadene, vražo odvzeti, ktero imajo posebno pri nas na Krajskem, da môra otroka sisa.

6. Osènj in nekteri kožni spušaji.

1. Novorojenčki in dojenčki se radi o senjajo tam, kjer se členi spogujejo in ondi, kjer koža gube dela in kjer se najraje onesnažijo ali odergnejo; torej največkrat ob spolovilih, v stegnovem spogu, v ritkinih gubah in v križu, pod pasiho, pod kolenom, na notranji strani gležnov, med gubami vratú, za ušesmi, i. t. d.

Pervi vzrok osenjanja je nesnažnost. Kadar se koža osenja, se zlo porudeči, ako pa nesnažnost dalj časa terpi, se poverhna koža razmehča in se po dergnjenju odluši; ondi, kjer je koža rudeča, se prisadi in vedno solzi mokrôta iz nje. Včasi se naredé tam, kjer je koža rudeča, mazolčki in mehurčki, kateri se razpočijo in tudi objedajo. Ako se pa škodljivost še dalje ne odpravi, se začnejo osenjani deli gnojiti, kateri se gnojé globočeje in globočeje, in še celo snet utegne pritisniti.

Ravnava obstoji najpervo v tem, da se skerbi po moči za snažnost in otrok vsega varje, kar bi ga utegnulo osenjati. Kolikorkrat se otrok s scanjem ali z blatom onesnaži, ga je treba koj umiti, dobro obrisati in v čisto belo perilo zaviti. Tudi je treba zlasti gledati, da si otrok, kadar sisa ali kar je posisal, izbljuje, kar se majhnim otročičem dostikrat primeri, vratú in obleke ob vratu ne zmoči; če se pa to zgodi, se mora, kakor je bilo pred rečeno, koj previti.

Rudeče in odergnjene dele otrokovega života je najbolje s frišnim čistim oljem ali mastjo ali s sladko smetano namazati. Babica naj nikolj ne svetuje, osenjanje otroke z lesičjekovo štupo potresati, ker se, ko je zmogena, v svaljke sprime in otrokovo kožo še bolj žge. Če bi imenovana ravnava nič ne pomagala, je treba se z zdravnikom posvetovati. — Ako se pa otrok tako oskerbuje, kakor je bilo v oskerbovanju novorojenčkov rečeno, se otrok tudi ne osenja, razun v boleznih, kakor n. pr. če ima otrok drisko; takrat je pa tako treba zdravnikove pomoči iskati.

2. Gnojni mehurčki (Eiterblasen), to je, posamni večji, s siratkasto ali gnojno tekočostjo napolnjeni mehurčki po obrazu ali sicer kje po trupu potem niso nevarni, če se kmali posušé in se več ne pokažejo, sicer je treba zdravnikove pomoči.

3. Doberci, ušči ali prosenci (Friesel), to je, majhni skozvidni mehurčki ali rudeči mazoljčki, kateri se izpahnejo zavoljo prevelike vročine, se narede zlasti po vratu, persih in na trebuhu. — Ta spušaj ni nevarn, in da se odpravi, ni drugzega treba, kakor preveliko toploto odpraviti.

4. Grinte na glavi potrebujejo tudi zdravnika, če se jih več pokaže in so terdovratne; če se pa otrok sicer pogostem umiva in koplje, se že v začetku te nadloge lahko obvaruje.

7. Gobice v ustih.

Gobice v ustih (Soor, der Mehlhund) se narede večidel zavoljo tega, ker se otrokom ne osnažijo usta, ko se nasisajo; dalje se naredé od slabega, zlasti skisanelega mleka, od močnika, od rabe nesnažnih sisalk, cu-ljic i. t. d.

Gobice so majhne, bele pičice in mehurčki, kateri se izcimijo najpervo na notranji strani ustnic, potem znotraj na ličicah, na jeziku in na nebu. Otrokom smerdi kisló iz ust, zlo se slinijo, imajo bolečine, zlasti kadar sisajo. Če se razširijo gobice po goltu do čev, zbolé otroci lahko nevarno, vročina jih kuha potem, zlo vekajo, bljujejo in driskajo in tako poginejo.

Iz tega je spoznati, kako je treba na snažnost ust in dober živež otrok gledati; ako bi se pa gobice vendar le izcimile, se večidel v začetku s tem odpravijo, da se otroku pridno izmivajo usta z bolj debelo, v merzli vodi pomočeno platneno cunjico, se ve da je treba otroka še bolj vsega varovati, kar utegne krivo biti, da se gobice naredé. Če so se pa gobice že zlo razširile, in otrok začne še sicer hirati, je treba koj zdravnika poklicati.

Navada je sicer, otrokom z rožnim medom in boraksom usta mazati ali dergniti s cunjico v drobno stolčen cukrer pomočeno; to je pa škodljivo, ker se po medu ali cukru še beržeje gobice delajo.

8. Blijuvanje novorojenčkov.

Da otroci kmali po sisanju izbljujejo ne spremenjeno mleko, ktereга so se morebiti preveč iz siscov navlekli, to nič ne dé.

Ako je pa izbljuvano mleko zasirjeno in po kislem diši, je tega že kaka želodcova bolezn kriva. Če ne pomaga kmali lahka kamilčna voda, je treba po zdravnika poslati, še bolj pa, če ima otrok tudi še bolj vročo kožo, in je to, kar izbljuje, rumeno, zelenkasto ali celo kervavo.

9. Šipanje in driska.

1. Kar utiče šipanje, to je z napenjenjem združeno grizenje po trebuhu, se to pri otrocih prav pogosto-ma nahaja, pa k sreči ni nevarno.

Kamilčna brizglja, malo kamilčnega čaja ali vode in pa prav gorka odeja čez trebuh pomaga večidel; če pa ne pomaga, je treba po zdravnika poslati.

2. Drisko otrok zdraviti, se pa babica nikakor ne sme lotiti. Ako driska po drugi dojnici ali po drugem mleku ne neha, je koj po zdravnika poslati.

10. Zlaténica novorojenčkov.

Zlaténico imajo novorojenčki precej dostikrat; spozná se po bolj ali manj rumeni farbi polti in belega v očeh in otroci spijo bolj kakor sicer.

Ako se ima otrok sicer dobro, ne dé zlatenica nič in ne potrebuje nikakoršne posebne ravnanja. — Če je pa otrok nepokojen, če neče sisati, če bljuje, driska ali je zamašen ali se mu život sicer nepravilno izpraznjuje, je treba kmali zdravnika poklicati, ker utegne bolezin nevarna postati.

Babica ne sme zlatenčnemu otroku nikakor tako imenovanih otročjih sočkov ali zafteljčkov dajati.

11. Unetje ali prisad oči novorojenčkov.

Ta bolezen je vselaj nevarna in se dá v njenem začetku po večji kermožljivosti med vejicami spoznati, ktere so po bolj dolgem spanju sprijete. Če bolezen dalj časa terpi, so vejice bolnega očesa zlo rudeče in otekle, kermoželj je bolj gost, gnojen in, če se ne pomaga o pravem času, se naredi lahko na tako imenovani roženi koži (Hornhaut) očesa prisaden mazolj, zavaljo kterega celo oko izteče, to je, otrok oslepi na tem očesu.

Na to naj babica pazi in vselaj naj reče po zdravnika poslati, kadar pridno izmivanje očesa z mlačno vodo nič ne pomaga.

Kadar je samo eno oko uneto, je treba dobro paziti, da se še drugo oko ne uname.

12. Kerči novorojenčkov.

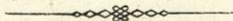
Dasiravno se s kerči (božjastjo) otrók sila veliko marn vganja in ljudje, kakor tudi babica, Bog vé, koliko plemen božjasti poznajo, je ravno to še najboljše pri tem, da imajo ljudje božjast vselaj za nevarno in koj zdravnika pokličejo, in to je že marsikterega otroka otmélo.

K sreči dostikrat to ni nikakoršna božjast, kar ljudje za božjast imajo; tako n. pr. če otrok upije in o tem zoper svojo voljo z udmi giblje, namreč če se z nogami zleca in z njimi suje, obraz kremži in oči obrača; tega vsega so večidel vetrovi krivi in pomaga večidel s klistirami s kamilčnega čaja in mazanjem z otročjim mazilom (Kinderbalsam), muškatovim mazilom, in zavijanjem otroka v pregrete rjuhe.

Otroci, kateri imajo pravo božjast, ne upijejo, temuč leže tiho, včasih tiše pene iz ust, z udi pa sujejo, ravno tako kremžijo obraz. — Božjasti so vselej zlo nevarne in izvirajo iz kake bolezni možganov ali pa herbence i. t. d. Takega otroka naj babica brizglja, naj mu ovije ženefovega testa ali drož okolj nožic in po zdravnika naj berž berž pošlje.

Ravno to velja od čeljustnega kerča. — Ta bolezen, zavaljo katere otroci večidel merjo, in ktera prijemlje otroke navadno samo prvih deset dni, se začneja z majhnim hripavim vpitjem, z vročino herbta in glave in s tem, da otroci ne morejo sisati, ker se spodnja čeljust tako terdno z zgornjo sklene, da včasih ni mogoče s perstom v usta seči; ustnici se deržite kakor ribje usta.

Kadar se znamenja te bolezni na otroku razodevajo, je treba koj koj po zdravnika poslati.

Prvi oddelok.

Zgolj porodoslovne oprave.

Četerti del.

Nauk o opravah ali operacijah zgolj porodoslovnih, nekterih manjših ranocelskih in družih opravih.

Vsi drugi deli so le oprave:

1. Umesto ranocelskega zadržanja.
2. Umesto prednožja plavnege zadržanja.
3. Ravnanje s zadržanimi porodoslovnimi.
4. Popravilo napačne oprave, kadar predpade.
5. Zadržanje napačne oprave, kadar predpade.
6. Orokna obročja.
7. Orokna izločja
8. Orokna zadržanja
9. Orokna zadržanja
10. Orokna zadržanja
11. Orokna zadržanja
12. Orokna zadržanja
13. Orokna zadržanja
14. Orokna zadržanja
15. Orokna zadržanja
16. Orokna zadržanja
17. Orokna zadržanja
18. Orokna zadržanja
19. Orokna zadržanja
20. Orokna zadržanja
21. Orokna zadržanja
22. Orokna zadržanja
23. Orokna zadržanja
24. Orokna zadržanja
25. Orokna zadržanja
26. Orokna zadržanja
27. Orokna zadržanja
28. Orokna zadržanja
29. Orokna zadržanja
30. Orokna zadržanja
31. Orokna zadržanja
32. Orokna zadržanja
33. Orokna zadržanja
34. Orokna zadržanja
35. Orokna zadržanja
36. Orokna zadržanja
37. Orokna zadržanja
38. Orokna zadržanja
39. Orokna zadržanja
40. Orokna zadržanja
41. Orokna zadržanja
42. Orokna zadržanja
43. Orokna zadržanja
44. Orokna zadržanja
45. Orokna zadržanja
46. Orokna zadržanja
47. Orokna zadržanja
48. Orokna zadržanja
49. Orokna zadržanja
50. Orokna zadržanja
51. Orokna zadržanja
52. Orokna zadržanja
53. Orokna zadržanja
54. Orokna zadržanja
55. Orokna zadržanja
56. Orokna zadržanja
57. Orokna zadržanja
58. Orokna zadržanja
59. Orokna zadržanja
60. Orokna zadržanja
61. Orokna zadržanja
62. Orokna zadržanja
63. Orokna zadržanja
64. Orokna zadržanja
65. Orokna zadržanja
66. Orokna zadržanja
67. Orokna zadržanja
68. Orokna zadržanja
69. Orokna zadržanja
70. Orokna zadržanja
71. Orokna zadržanja
72. Orokna zadržanja
73. Orokna zadržanja
74. Orokna zadržanja
75. Orokna zadržanja
76. Orokna zadržanja
77. Orokna zadržanja
78. Orokna zadržanja
79. Orokna zadržanja
80. Orokna zadržanja
81. Orokna zadržanja
82. Orokna zadržanja
83. Orokna zadržanja
84. Orokna zadržanja
85. Orokna zadržanja
86. Orokna zadržanja
87. Orokna zadržanja
88. Orokna zadržanja
89. Orokna zadržanja
90. Orokna zadržanja
91. Orokna zadržanja
92. Orokna zadržanja
93. Orokna zadržanja
94. Orokna zadržanja
95. Orokna zadržanja
96. Orokna zadržanja
97. Orokna zadržanja
98. Orokna zadržanja
99. Orokna zadržanja
100. Orokna zadržanja

Četrti del.

Nank o opravih ali oprejanju xgoj porodstevnih,
nekterih manjših ročevalskih in drugih opravilih.

Pervi oddelek.

Zgolj porodnoslovne oprave.

Porodnoslovne oprave se imenujejo take opravila, s katerimi se ali porod pripravlja, ali s katerimi se stori, da se otrok res rodi ali pa posteljca iztrébi.

Porodnoslovne oprave se opravljajo ali z roko ali pa s posebnimi orodji ali instrumenti. — Babici so oprave sploh samo o sili dopuščene, kadar namreč porodnega pomočnika (zdravnika) ali celo ni dobiti, ali pa v hudi sili vsaj ne dosti kmali. Kadar se tako primeri, ima babica še celo dolžnost in se mora oprave sama po pravilih lotiti; zakaj ona bo dajala potem za vsako napako odgovor, kakor zdravnik. Zlo treba je tadaj, da babica oprave pozná, — da je v uku o opravah izurjena.

Babica sme škarje za popkovino, klobek ali tampon in trak za obračvo rabiti, raba vsacega drugega orodja ji je prepovedana.

V sili grejo babici te-le oprave:

1. Umetno razširjenje materničnega ustja.
2. Umetno predrenje plodovega mehurja.
3. Ravnavá z zanjkami popkovine.
4. Popkovino nazaj spraviti, kadar predpade.
5. Ročice nazaj spraviti, kadar predpadejo.
6. Otroka obrniti.
7. Otroka izleči
 - a. za noge,
 - b. za ritko,
 - c. za pleča, kadar je glavica že rojena.
8. Materno potico umetno ločiti.
9. Ravnavá s prebočeno maternico.

I. Umetno razširjenje materničnega ustja.

Umetno razširjenje materničnega ustja se imenuje tisto opravilo, s katerim se še zaperto ali pa že nekoliko odperto maternično ustje s perstmi ali pa s kakim orodjem (inštrumentom) toliko razširi, da je mogoče, otroka na noge obrniti.

Babica sme to storiti samo tadaj, kadar žuga porodnici ali pa otroku sila sila velika nevarnost in se porod s tem pohitriti mora, da se otrok na noge oberne. To se utegne zgoditi zlasti takrat, kadar ima materna potica čez maternično ustje svoj sedež, kadar zavoljo nevarnosti več ni mogoče čakati, da bi zdravnik prišel.

Ravnava pri tem je mnogotera, kakor je maternično ustje bolj ali manj razlikano in kakor je nevarnost bolj ali manj velika, in maternično ustje se razteguje ali s perstmi ali pa s klobkom.

a. Umetno raztegovanje materničnega ustja s perstmi.

Če je maternično ustje že za kak poldrug palec odperto, mehko in raztegljivo, se razteguje v najhujši sili s perstmi počasi toliko, da je mogoče s celo roko skozi priti, potem se predre mehur in otrok oberne.

To se tako-le dela: Babica položi porodnico tako, kakor se bo pri obračvah učila, potem pa stisne perste tiste roke, ktera je legi nožic primerna, da je roka kakor zagojzda in sicer tako, da se palec ob dlani vleže; potem verti roko počasi tako, da je unanje lice ali herbet roke proti križnici obrnjen, in o popadku gre z roko v nožnico.

Ako leže nožice na desnem boku matere, gre babica z levico, ako pa leže na levem maternem boku, gre pa z desnico v nožnico. Drugo roko pa položi na maternično dno.

Ko seže roka do materničnega dna, se deneta kazavec in srednji perst o popadkovem prenehu v maternično ustje, in ko ju babica tu raztegne, razteguje z njima maternično ustje na vse strani rahlo in brez sile. Potem utakne babica zlati perst, za njim mazinec in na-

zadnje palec v maternično ustje, in razteguje vselaj o popadkovem prenehu, perste raztegovaje, počasi toliko, da more s celo roko v maternico seči. O tem pa, ko poriva babica celo roko skozi maternično ustje, mora druga roka maternično dno navzdol nasproti pritiskati, ker bi se sicer nožnica preveč nategovala ali pa še celo maternica od nje odtergala.

b. Vkladanje klobka (Tamponade).

Ako maternično ustje še ni za več perstov odperto, in je čvrsto, terdo, babica ne sme nikolj materničnega ustja siloma raztegovati, temuč klobek (tampon) ima v nožnico vtakniti, če sedi materna potica na materničnem ustju in se mehur še ni razpočil. S tem se ne vstavi le samo kri, ampak tudi maternično ustje se tako najrahljeje toliko raztegne, da je potem mogoče, porod umetno dodelati, kakor je bilo že o svojem času omenjeno.

Za klobek nožnice, to je, za napolnjenje nožnice se lahko vzame cofanje, pavolja, prediyo, stare pertene cunjice. Najbolji je gumi-elastični mehurjasti klobek, v sili se more pa tudi svinsk mehur rabiti.

Vkladanje klobka je različno, kakor se rabi za to cofanje ali pa mehurjasti klobek (*Fig. XXXIII*).

1. Ako se vzame za klobek cofanje i. t. d., si naredi babica majhnih kepic, na katerih vsako priveže tako dolgo nit, da nit iz nožnice gleda, ko je klobek vložen.

Te kevice se potem, kadar je kervavitev ustaviti, najpred v vodo, jesih, vinski cvet, vino i. t. d. pomočijo, ker bi jih sicer, če bi se suhe vložile, kri tako premočila, da bi babica svojega namena z njimi ne dosegla. Potem porine babica kepeco za kepeco z dvema perstoma noter do materničnega ustja, zlasti pa naj nožnično obočje tako dolgo napolni, dokler noseča ne reče, da čuti, kakor če bi jo nekaj tišalo, „vpije, da ji hočejo deli se razpočiti.“

Pri tem je treba paziti, da niti iz nožnice vun molé, da se morejo kevice za nje iz nožnice potegniti, kadar je namen dosežen.

2. Vkladanje gumi-elastičnega klobka se tako-le godi: Prazni vkup stisnjeni klobek se porine po povčerti medence do materničnega ustja, potem se pipa odpre in z na luknjico pokonci postavljeno brizgijo se v klobek toliko časa merzla voda brizglja, da noseča reče, da jo v nožnici nekaj tiši. Potem se priveže klobek s trakom skozi rinko potegnjenim na stegno; tu naj si babica dobro zapomni, koliko mora klobkove cevi iz sramne špranje moléti. Preden pa se klobek vloži, je vselaj treba scavni mehur izprazniti.

Klobek ostane tako dolgo v nožnici, da je maternično ustje toliko odperto, da je mogoče porod umetno dokončati. — Ker se pa klobek brez potrebe ne sme iz nožnice vzeti, se more še le potem misliti, da je maternično ustje dosti odperto, kadar so po vložnem klobku popadki pravilno močnejši prihajali in nekoliko ur tudi močnejši ostali. Kadar se to zgodi, se že tako naprej ležeči otrokov del z materno potico vred in zavoljo tega tudi klobek navzdol poseda; to spozna babica po tem, da klobkove cevi več in več vun moli. Kadar je tako, klobek ni več za to, za kar je namenjen, ker se tako med njim in maternico kervi nabera in klobek toraj materničnega ustja več ne more raztegovati.

Klobek se vzame tadaj iz nožnice in sicer tako, da se najpervo pipa odpre in voda izpusti; pri tej priložnosti se babica lahko prepriča, koliko je maternično ustje odperto, ker hitro po tem nosečo preiskuje. Če najde, da je maternično ustje dosti odperto, naj ravna babica po pravilih, katerih se je učila, če pa najde, da maternično ustje se ni dosti odperto, mora klobek sopet urno vložiti in po potrebnosti v nožnici pustiti. To se ponavlja tolikrat, da se maternično ustje za nadaljne oprave toliko odpre, kolikor je treba.

Vse to velja tudi od klobka iz cofanja.

II. Umetno predrenje plodovega mehurja.

Mehur umetno predreti se pravi jajcove mre ne o porodu nalašč pretergati.

Vsaka babica mora vedno na nevarnosti misliti, ktere

pridejo iz tega; da plodova voda prezgodaj odteče; ako to pomisli, ne bo nikolj z neumnim namenom, porod po-
hitriti, kar mehur predreti hotla. Mehur se kaj lahko pre-
dre, ali kdo je, da sopet celega naredi? Tega naj babica
nikolj ne pozabi! Razun tega, da s takim previhravim in
nepremišljenim ravnanjem lahko mater ali otroka v nevar-
nost spravi, bo mogla tudi še ojster ojster odgovor dajati.

Tudi mehur umetno prederati sme babica samo v
veliki sili, in sicer:

1. Pri kervavitvah, če čepinja naprej leži, če se
je maternično ustje skoraj razlikalo in o dobrih popadkih.
S tem n. pr., da pri globoko ali nepopolnoma predsedeci
materni potici glavica, ki se doli pomika, na maternično
ustje pritiska, se ustavi kri.

2. Pri slabih popadkih zavoljo preveč razteg-
njene maternice, ker je preveč sadove vode ali so pa
dvojčki v nji, sme babica tudi samo tedaj mehur pre-
dreti, če ima otrok čepinino lego in je zlo mehko razteg-
ljivo maternično ustje že čez dva palca odperto, sicer pa
nikolj.

3. Pri preterdnih jajcovih mrenah, če se, ko
se je maternično ustje že davno razlikalo, še vedno sa-
me ne pretergajo ali se celo v sramni špranji pokažejo.

4. Pri obračvi, bodi si zavoljo tega, da se gla-
vica ustanovi ali pa nožice doli spravijo.

Jajcove mrene se tako-le umetno predrejo:
Porodnica se znak vleže in o popadku se porine konec
persta ene roke urno proti napetemu mehurju, ali ako se
mehur ne predre, se napeti mehur s nohtom predergne.

Ako je pa mehur premalo napet, seže babica s ka-
zaveom in srednjim perstom v nožnico, prime gubo jaj-
covih mren in jih poskusi prešipniti.

Nikoli pa, zlasti če je obilno plodove vode, se ne sme
roka po mehurjevem predertju urno iz nožnice potegniti,
ker se prav lahko primeri, da ročice ali nožice ali pa
popkovina naprej pade, če plodova voda naglo odteče.
Natanjko se mora tadaj paziti, kako se glavica doli po-
mika, in le počasi se mora roka odmikati, da more voda
odtekat, dokler po nekterih popadkih glavica ne leži glo-
boko in terdno v medenčni duplini; še le potem se sme

roka vsa iz nožnice potegniti, in tudi še potem je dobro, da porodnica znak leži z zlo podloženim križem, da voda preurno ne odteče.

III. Ravnava z zanjkami popkovine.

Tu gre samo za zanjko okrog vratú, ker zavoljo nje otrok lahko pogine, če je babica nerodno ravnala.

Babica mora znati, tukaj pomagati kakor je prav, zakaj preden bi zdravnik prišel, bi otrok že gotovo poginil.

Ko babica vidi, da ima otrok, ko je njegov trup že rojen, popkovino okrog vratú ovito, jo mora koj narahljati. Ako pa postaja otrokov obraz višnjevo-rudeč in popkovina treplje slabeje, mora babica porodnici reči, naj popadke zdeluje, in maternico naj ji na dnu dergne, da se bolj kerči; če bi to nič ne pomagalo, mora otroka za pleča skozi orahljano popkovino izleči.

Ako je pa popkovina terdno okrog vratú ovita, kar se dostikrat primeri, kadar je popkovina večkrat okrog vratú ovita, in se ne dá orahljati, more babica tako-le pomagati:

1. Kadar je nevarnost za otroka velika, naj si prizadeva babica, toda ne, da bi otroka ali mater poškodovala, eno ovitje popkovine po mogočosti hitro kar s škarjami prestriči, druge ovitja pa orahljati, potem pa otroka hitro hitro za pleča izleči, da more pred ko je moč popkovino podvezati.

2. Kadar popkovina krepko treplje in se ne dá orahljati, jo je treba dvakrat prevezati in v sredi med prevozama prerezati. — Zavoljo tega se kak $\frac{1}{3}$ vatla dolg popkovni trak na konec zapertih škarij tako natakne, kakor *Fig. XXXII.* kaže, in porine se s škarjami pod zanjko. Potem se trakova pentlja čez sredo prereže in tako sta dva traka skozi potegnjena, katerih vsak se potem nekoliko eden od drugega zaveže, popkovina se pa v sredi med njima prereže. Tako je popkovina proti otrokovemu popku, kakor tudi proti materni potici prevezana in nevarnosti ni nobene več, da bi se otrok izkervavil.

Ko je popkovina prerezana, dela babica tako, ka-

kor je bilo gôri rečeno. — Tako se bo silno malo kadaj zgodilo, da bo otrok, ki se je z glavico naprej živ rodil, zavoľo ovite popkovine poginil, kar se, žali Bog! zavoľo nevednosti babic še tolikrat zgodi.

Ravno tako ima babica ravnati, kadar pri ritkinih porodih popkovino okrog otrokovega vratu ovito najde.

IV. Nazajspravljanje predpadle popkovine.

Naprejpadda popkovina se tako-le nazaj spravlja: Porodnica se vleže znak s podloženim križem, in babica seže o popadku z roko, ktera se sklada z naprejpaddo popkovino, to je, z desnico, če popkovina na levi strani leži, in z levico, če leži popkovina na desni strani, v nožnico. Ko popadek preneha, se naprejpadda zanjka popkovine kakor božaje z dvema ali tremi persti rahlo čez naprejležeči otrokov del po mogočosti visoko nazaj dene in sicer vsaj do otrokovega vratu. Toda varovati se mora babica kaj dobro, da popkovine nikamor in nikjer ne pritisne.

Da pa popkovina ne pade koj sopet naprej, kar se žali Bog! tako pogostem zgodi, ne sme babica roke iz nožnice potegniti koj, ko je popkovino nazaj spravila, temuč na tistem mestu med medenco in naprej ležečim otrokovim delom, na katerem je bila popkovina nazaj položena, naj pusti roko tako dolgo, da se naprej ležeči otrokov del s pomočjo popadkov globočje posede in maternično ustje popolnoma zapre. Potem se položi porodnica sopet na tisto stran, na kateri popkovina ni naprej padla, toraj na levo, če je popkovina na desni strani naprej padla in nasproti.

Ako popkovina res v maternici ostane, se prepusti porod dalje naturi, samo mora babica pridno poslušati, ali otrokovo serce še treplje ali ne.

V. Nazajspravljanje naprej padlih udov.

Naprej padli udje, to je, ročice ali nožice, se spravlja jo ravno tako nazaj, kakor popko-

vina, ki je naprej padla. Porodnica se vleže naravnost ravno tako, in babica porine s primerno roko predpadlo ročico memo otrokovega obraza nazaj; babica sme še le potem, ko so popadki glavico globočje v medenco pognali, roko iz nožnice potegniti, potem pa reče porodnici, se tako po strani vleči kakor je prav, to je, na tisto stran, na kateri roka ni naprej padla.

Ako je kaka nožica naprej padla, naj seže babica kmali v nožnico, da jo prime in doli potegne, ko le količkaj vidi, da se hoče nožica morda iz medence pomakniti. Ako se je to zgodilo, se prepusti nadaljni porod naturi.

VI. Porodoslovna obračva.

Porodoslovna obračva se imenuje oprava, s katero se otrokova lega zboljša. Obračve je ravno takrat treba, kadar je otrokova lega sama po sebi ali pa zavljo družih okoljnost slaba in se toraj zboljšati mora.

Obračva se deli v obračvo na glavico, v obračvo na ritko in v obračvo na nožice, kakor so otrokovi deli, kateri se obernejo doli po legi podolgem, ktera se ima z obračvo narediti.

1. Obračva na glavico.

Ta obračva se stori zlasti pri povežnih, pa tudi pri poprečnih legah, in vsaka babica jo ima poskusiti, če so okoljsine tukaj, brez katerih taka obračva ni mogoča.

Te okoljsine so: otrok mora še premakljiv biti, to je, plodova voda mora še stati ali pa, da je še le pred kratkem odtekla; potem mora otrokova glavica blizu medenčnega vhoda ležati, dalje morajo medenca in popadki pravilni biti in sicer se ne sme nič tacega najti dati, zavljo česar bi se kake nevarnosti bati bilo, ker se ima po storjeni obračvi na glavico porod naturi prepustiti.

Obračva na glavico se stori ali odzunaj samo, ali pa odzunaj in odznotraj ob enem.

a. Obračva na glavico z rokami odzunaj samo.

Obračva na glavico z rokami odzunaj samo je med vsemi obračvami, ktera porodnici najmanj težav prizadene, in babica jo more, če drugače ni, vselaj poskusiti, ker se vendar še potem, če dobro ne steče, vsaka druga obračva še vselaj storiti dá.

Oberne se pa otrok z rokami odzunaj takole na glavico: Porodnica se vleže znak in babica položi eno roko ploskoma na njeno maternico nad otrokovo glavico, drugo pa tudi ploskoma zdolaj ritke; zdaj poskusi o popadkovem prenehu z obema rokama naenkrat pritiskaje in dergljaje glavico proti medenčnemu vходу, ritko pa proti materničnemu dnu pomakniti, in tako otroku počasi lego po dolgem dati, da bo njegova glavica navzdol ležala. Ko pa popadek pride, je treba prenehati in prizadeva naj si babica le, otrokove dele z rokami ondi obdržati, kamor jih je o popadkovem prenehu premaknila, da o popadkovem prenehu koj zopet ravno tako pritiska in derglja, tako dolgo, da je obračva storjena. Potem se porodnica na tisto stran vleže, na katero je glavica pred gledala.

Potem naj se babica z notranjim preiskovanjem prepriča, ali se dá glavica notri ušlatati; ako jo čuti, maternično ustje pa je še malo odperto, ostane porodnica tako dolgo na tisti strani ležati, dokler se mehur ni razpočil; ako je pa maternično ustje že razširjeno in vse drugo ugodno, more babica mehur umetno predréti, da otrok v glavični legi ostane.

Dobro si je pa zapomniti, da se je pri vsem ravnanju vsake sile varovati.

b. Obračva na glavico z rokami odznotraj.

Otroka z rokami odznotraj na glavico oberniti se poskuša, če je vse za to ugodno in se unanja obračva ne dá zgotoviti; to obstoji v tem, da seže babica z roko v maternico, kar glavico prime in jo v medenco napehje. Zavoljo lega se položi porodnica na poprečno posteljo ali se mora pa znak spod-

loženim križem vleči. Ko ji je babica ritnik in scavni mehur spraznila, seže z materni strani primerno roko, to je, z levico, če leži glavica na desni, in z desnico, če leži glavica na levi strani, v nožnico; roko mora pa tako vkup stisniti, da se vleže palec na dlan, persti pa se stikajo s svojimi konci (*Fig. XXX.*). Seže pa sicer s tako vloženo roko o popadku v nožnico, da o prenehu popadka, ki koj potem pride, rahlo vertaje skozi maternično ustje v maternico pride, odzunaj pa upera drugo roko v maternično dno, da se maternica ne umakne.

Ako mehur še stoji, naj poskuša babica z roko med jajcovimi mrenami in maternico počasi do otrokove glavice priti; o vsakem popadku mora pa prav prav mirna biti, potem pa naj skuša — ali Bog ne prizadeni, jajcove mreene predreti! — toraj o celem jajcu glavico od časa do časa z persti doli pritiskati in na medenčni vhod napeljati, in še le potem naj predrè mehur zavoljo tega, da se glavica ustanovi.

Ako se pa jajcove mreene že ta čas pretergajo, ko z roko v maternico sega, ali če bi bila voda že odtekla, preden je z roko v maternico segla, naj objame babica kar z roko glavico, in jo napelje o popadkovem prenehu v medenčni vhod roko počasi nazaj potegovaje, z drugo roko naj pa ta čas od zunaj ritko proti materničnemu dnu gori pomakniti skuša.

Če ne more kmali otroka na glavico obrniti, ga je treba na noge obrniti, zlasti če je plodova voda že odtekla.

2. Obráčva na ritko.

Na ritko se dá otrok ravno tako odzunaj, kakor tudi odznotraj obrniti in ta obračva se godi o ravno tistih okolnostih popolnoma tako, kakor obračva na glavico.

Sama na sebi pa se bo dala obračva na ritko malokadaj izpeljati, in večidel bi utegnilo pripravneje biti, namesti ritke pa rajše nožico doli napeljati, ker so nevarnosti za otroka pri vsaki medenčno-končni legi enake, pri nožičnih legah je pa vsaj ložeje mogoče, dalje umetno pomagati.

3. Obračva na nožice.

Obračva na nožice se največkrat stori in je tudi največkrat potrebna, in sicer: prvič vsikakor pri poprečnih legah, ako ni mogoče, otroka na glavo obrniti; drugič pri legah podolgem, ako je zavoljo nevarnosti, izvirajoče iz matere ali pa iz jajcovih delov, treba porod hitro dokončati, kakor pri stesnjeni medenci, pri kervavitvah iz maternice, zlasti pa če se maternica razterga, če popkovina predpade, ali ročica memo glavice naprej pride, če porodnico napade božjast (eklampsija), omedlevica, če hoče se zadušiti ali naglo umreti i. t. d.

Da je mogoče, otroka na nožice obrniti, je pa vendar treba: a. da je maternično ustje vsaj čez dva palca odprto in raztegljivo; če je pa komu na voljo dano, si čas za opravo izvoliti, je najbolje konec druge porodove dôle počakati, ako mehur ni prezgodaj počil in sicer nič drugega nevarnega ni. b. Medenca ne sme spod tri palce stesnjena biti. c. Mora babica otrokovo lego natanko poznati, zlasti kje njegove nožice leže, zavoljo tega, da bo vedla s pravo roko se oprave lotiti. Vselaj naj se loti oprave s tisto roko, ktera je primerna materni strani, na kateri nožice leže, to je, z desnico, če leže nožice v levi, in z levico, če leže nožice v desni materni strani.

Otrok se oberne ali na eno ali pa na obe nožici; — tu velja za babico pravilo, otroka na obe nožici obrniti, ako obe nožici lahko doseže, sicer pa tudi le na eno.

Preden začne babica na noge obračati, je vselaj treba marsičesa pripraviti; in sicer:

1. Da se porodnica prav vleže; to je, babica naj svetje porodnici vselaj, se znak na poprečno posteljo vleči, in samo takrat, kadar je herbet pri poprečnih legah navzad obrnjen, na stran (pri drugi poprečni legi), in sicer na tisto stran, na katero so otrokove nožice naravnane.

2. Babica mora skrbeti, da se porodnici mastnica, zlasti pa scavni mehur izprazne, to je, odcedilnik ji mora pred opravo nastaviti.

3. Razun reči, katerih je pri vsakem porodu treba, mora tudi še obračivno zanjko, pogretil rjuh in oživljajočih zdravil priskerbeti.

4. Preskerbeti se mora s pomočnicami, ktere bodo porodnici kolena podperale.

Oprava sama se sploh v treh djanjih zgotovi. — Pervo djanje obstoji v tem, da seže babica z roko v maternično duplino; drugo djanje v tem, da poiše in prime nožice, in tretje v obračvi sami, to je, v tem, da izpelje babica nožice do medenčnega izhoda in tako stori, da se otrok oberne.

Teh treh djanj je pri vsaki obračvi treba, pa zavoljo raznih okolnost so dostikrat različne; treba je prvič te djanja prevdariti, kako se navadno izgotovljajo, in drugič je gledati, kako se izgotovljajo, če jih druge okolnosti otežujejo.

a. **Obračva na nožice, ko mehur še stoji.**

1. **Pri prvotni poprečni legi.**

Pervo djanje: vpeljanje roke v maternično duplino.

Ko je prišla s svojo roko gotovo tako, kakor je bilo pri obračvi na glavico rečeno, do materničnega ustja, oberne roko tako, da gleda herbet roke proti primernemu lednično-križničnemu sklepu. O popadkovem prenehu naj si zdaj prizadeva za naprej ležečim otrokovim delom memo berdica ali predgorja previdno skozi maternično ustje iti, z drugo roko maternično dno odzunaj naproti pritiskovaje, da se ji maternica ne izmakne ali pa maternica od nožnice ne odterga. — Dalje naj si babica po mogočosti prizadeva, ako je mehur še cel, — pa ne, da bi ga prederla! — skozi maternično ustje med maternično steno in jajcovimi mrenami v maternično duplino seči, in sicer tako visoko, da ušlata otrokove nožice ali pa ritko, in še le potem naj predre jajcove mrene. To naj stori babica zavoljo tega, da ji je mogoče koj potem skozi prederti mehur v jajcovo duplino priti.

Bolje je jajcove mrene pretergati bolj visoko nad materničnim ustjem, kakor na njem, in sicer zavoljo tega, da ne odteče vsa plodova voda naenkrat, ker roka babice tako rekoče maternično ustje in nožnico zamaši in se otrok tako ložeje potem obrniti dá. — Ako se pa mehur

razpoči koj takrat, ko roka skozi maternično ustje pride, naj seže babica s svojo roko kar skozi prederte jajcove mreže v jajcovo duplino.

Drugo djanje: iskanje in prijetje nožic.

Ko babica nožice skozi jajcove mreže ušlata, se ji včasih zdi, da ji tako rekoče nožice same v roko skočijo, kadar skozi pretergane mreže v jajcovo duplino seže; prime naj jih takrat le vselaj od strane meč tako, da pride, ko je obe nožici prišla, srednji prst njene roke med notranje gležne, druge perste pa položi ob unanji plati nožic. — Ako pa pride roki babice ena sama nožica naproti, naj jo tudi kar prime, toda bolje je, če je to tista nožica, ktera je doli obrnjena.

Kjer pa babica z roko ne pride koj nožicam na proti, in ji tako rekoče ne skočijo same v roko, naj seže ob tisti plati otrokovega trupa, ktera je doli obrnjena, do kolka, sprostí z rahlim vlečenjem tisto stegence, ktero je doli obrnjeno, od trupa, in gre s svojo roko, če je nožica stegnjena, ob stegencu do podkolenja, nastavi konec srednjega ali dveh drugih prstov na podkolenje, in poskusi nožico v kolenu vpogniti, potem pride večidel primerna nožica lahko v perste, kateri jo primejo in terdno derže. To vse se mora pa v maternični duplini goditi, sicer se otrok k večjemu na eno koleno oberne, kar sicer ne pomeni veliko, pa vendar ne hasne.

Ko babica otrokove nožice išče, se mora kolikor je mogoče, varovati, se znotranje maternične stene dotakniti in samo o popadkovih prenehih naj izgotavlja svojo opravilo.

Tretje djanje: napeljanje nožice v medenčni izhod — obračva otroka prav za prav.

To se prosto s tem izgotovi, da babica prieto otrokovo nožico proti prednji otrokovi plati in proti nasprotni medenčni strani doli napelje, in ko prav počasi in previdno vleče, se oberne otrok; k temu pripomore zlo plodova voda, ki zdaj odteka. Včasih se obračva zlo s tem pospeši, da babica palec v naprej ležeči otrokov del upre in ta del s trupom vred počasi kviško porine, z drugimi persti pa

nožico doli vleče; to se godi tako dolgo, dokler ne pride kolka v medenčni vhod. Zdaj je obračva dokončana.

Celo tretje djanje se mora o popadkovih prenehih goditi; pri tem se mora maternica od zunaj z drugo roko varno doli potiskati, da bo mogla babica pozneje pravo zabračbo podperati z roko, ki jo je imela zunaj maternice.

2. Pri glavičnih legah.

Kadar glavica naprej leži, se ravna sicer tako, kakor pri prejšnjih opravah, samo s tem razločkom, da gre babica s primerno roko, to je, z levo pri prvih ali pa z desno pri drugih glavičnih legah ob sprednji otrokovi plati v maternico, da otrokove ude najde in prime. — Na otrokovem trebuhu zadene babica s svojo roko ali na nožice same ali pa na koleno, kakor se otrok derži.

Ako so nožice stegnjene, jih babica, kakor pred, kar zgrabi, in če le eno nožico prime, mora biti ta nožica tista, ktera navzad leži.

Ako so nožice v kolenih vpognjene, je treba jih pred stegniti; zavoljo tega naj babica palec svoje roke proti šipici kolena potisne, z drugimi persti pa gre ob mečicah doli do nožice.

b. Obračva na nožice po razpočenem mehurju.

1. Pri poprečnih legah je večidel tudi na to porajtati, koliko časa je že, kar je voda odtekla. Kmali potem, ko je voda odtekla, je maternica še tako ukretna, da se dá obračva skoraj tako lahko izgotoviti, kakor če bi mehur še cel bil; drugače je pa pozneje, ko se je otrok s plečicami naprej vlegel.

Kadar se kaj takega primeri, more babica, če je ob enem ročica naprej padla, to ročico v obračavno zanjko djati zavoljo tega, da pozneje ohrani ročico ob trupu stegnjeno, zanjko nategovaje, in da ji tako treba ne bo, ročico umetno rešiti, kar je dostikrat težavno. Tega pa poslednjič tudi treba ni, ker se, kakor skušnja uči, predpadla ročica sama ob otrokovem trupu stegne, če je bila obračva po pravilih storjena.

Tisti čas, ko s svojo roko zavoljo oprave v maternico gré, porine babica predpadlo roko, da ji napotja ne dela, navzgor proti sramnemu sklepu, in pomočnica naj derži ročico terdno ondi toliko časa, da pride babica z roko v maternično duplino.

Kadar babica otrokove nožice iše in prijema, naj se njena roka vedno bolj proti otroku derži, da maternice nepotrebno ne draži, in sega naj vedno ob doli ležeči plati otrokovega trupa noter do ritke, da potem eno ali obe nožici prime. „Kako“ se to dela, se ne dá določiti, in mogoče ni, za to gotove pravila dati. Babica naj se ravna le, kolikor je mogoče, po pravilih, ktere so bile pri prvotnih poprečnih legah v drugem djanju povedane.

Obračva se včasi ne dá izgotoviti, ker se glavica v to ali uno stran medence upre in se zavoljo tega otrok ne more zasukati; takrat je treba tako imenovanega dvojnega rokovanja (doppelter Handgriff) (*Fig. XXXIV.*). Zavoljo tega dene babica na doli napeljano nožico obračavno zanjko in ko jo za zanjko doli poteguje z roko, ki je bila v maternico vpeljana, seže z drugo roko v maternico, prime in porine ob enem glavico gori; se ve, da se mora to prav previdno goditi in pri tem mora pomočnica maternično dno skerbno podperati.

Ako ima otrok drugo poprečno lego, to je, da je njegov trebuh navspred obrnjen, more babica otrokove nožice samo tedaj najti in prijeti, če porodnica postrani leži, ležati mora pa porodnica sicer na tisti strani, proti kateri nožice leže. — Babica pelje svojo roko od zadaj v maternico, in ko je nožico doli napeljala, naj reče porodnici znak se vleči, toda svoje roke ne sme iz nožnice potegniti.

2. Pri glavičnih legah bo po mehurjevem razpočenju samo tedaj mogoče otroka obrniti, kadar glavica ni že pregloboko v medenco pomaknjena. Ko je glavica na medenčnem vhodu še premakljiva, jo mora babica o popadkovem prenehu s svojo roko tako visoko iz medence vzdigniti, da more s svojo roko memo glavice v maternico priti.

VII. Izlečenje otroka.

Umetno storjen izhod otroka o porodu, to je, izlečenje otroka z rokami iz maternice je vselej drugačen, kakor nožice ali ritka ali pa glavica naprej leži.

I. Izlečenje otroka za nožice.

Otroka je treba za nožice izleči: ali če so popadki preslabi, da bi se mogel otrok roditi, ali če se o porodu kaj primeri, kar materi ali otroku ali pa obeh nevarnost žuga, ktero je samo s hitrim končanjem poroda odpraviti mogoče.

Okoljnosti, brez katerih ni mogoče otroka za nožice izleči, so: 1. zlo raztegljivo, če je mogoče, popolnoma odperto maternično ustje in 2. medenca ne sme spod tri palce stesnjena biti.

Ta oprava sama je za otroka bolj nevarna kakor za mater; zakaj da n. pr. mati o izlečenju otroka umerje, ko materna potica naprej leži, ni ta oprava kriva, ampak kervavitev i. t. d.

Drugač je za otroka. — Razun nevarnost pri medenčno-končnih legah zavoljo kervavitev, ktere so bile na svojem mestu omenjene, je bilo tudi rečeno, da so nožične lege i. t. d. otroku toliko bolj nevarne, kolikor bolj babica za naprej ležeči otrokov del vleče, ker otrok zavoljo tega svoje pravilno deržanje zgubi, se ročice ob glavici gôri sprosté, brada od pers oddalji in glavica neugodno nastavi. Verh tega, da babica, kadar otroka vun vleče, lahko otroku ročico zlomi, je tudi mogoče, da se njegov herbtanec preveč potegne, mu jetra, vranica i. t. d. stisnejo. Zavoljo tega se pa tudi samo potem, če je medenca bolj prostorna, če so spolovila prav spolske, če se popkovina malo in nedolgo pritiska, če so popadki močni in če je porodba pravilna, in če so druge okoljnosti, kakor kervavitev, kerči i. t. d. majhne, samo potem misliti dá, da se živ in nepokvarjen otrok umetno za nožice izleče. Babica se tedaj oprave nikdar ne sme kar brez premišelka lotiti, temuč samo takrat, kadar je res treba.

Pripravljanja so take kakor pri obračvi in oprava se dá najugodnejše na prečni postelji storiti.

Oprava sama se razdeljuje v tri djanja: 1. v izpeljanje trupa do pleč, 2. v rešenje pleč in ročic in 3. v izmotanje glavice. — Dalje se, kakor ena ali obe nožici naprej ležite, otrok za eno ali pa za obe nožici izleče.

a. Izlečenje otroka za nožice o navadnih okolnostih.

O navadnih, to je, ugodnih ali srečnih okolnostih se izleče otrok za nožice, če ne premeni svojega pravilnega držanja in v pravilni porodbi ostane, če se namreč herbet in zaglavje navspred zasučeta.

Pervo djanje: izpeljanje otrokovega trupa do pleč.

Otrokove dele prime, dokler se medenca ne rodi, babica vselaj kolikor je mogoče blizo maternih spolovil, in izlečeni deli se zavijajo vselaj v dobro pregrete rjuhe. Dalje naj vleče babica, ako se zlo zlo ne mudi, otroka vselaj o popadkih, in če bi porodnica popadkov ne imela, naj prenehuje od časa do časa vleči; z eno besedo, izlečenje ne sme previhravo biti. Zadnjič mora babica vselaj mirno, naravnost, po povčerti navzad in navzdol vleči, potem pa navzdol in navspred, toda nikdar ne sme otroka sukati, ker natura že sama otroka suče; treba ji je tedaj le odjenjevati.

Nožice ali pa, kakor je, vsako obeh nožic prime babica tako s celo roko, da pride palec zgoraj nad petko na zdoljni del meč, in vleče tako dolgo, da se kolenca pokažejo; potem prime nožice ravno tako nad kolenci, da pride palec na zadnjo plát stegna in izmota tako ritko.

Ko je ritka izmotana, položi babica svoje roke tako na ritko, da prideta oba palca eden štric družega na otrokov križ, drugi persti pa se vležejo ob kolkove členke, in zdaj izmota tako trup do plečie, brez da bi prišla trup višjeje, n. pr. čez trebuh, ker bi se sicer lahko primerilo, da bi se jetra ali pa drug drob otrokov preveč stisnile.

Ako je le ena nožica naprej prišla, zakrivi babica kazavec primerne roke, n. pr. če je pri prvi postavi desna nožica nazaj spognjena, desni kazavec v kljuko, ga nastavi po otrokovem herbtu v stegnovo vpogo in podpera z njim drugo roko, s katero otroka vleče.

Zadnjič mora, kadar se popek pokaže, babica vselaj po popkovini pogledati, kakor se je pri ritkinih porodih učila.

Drugo djanje: tako imenovano rešenje ročic.

To je izmotanje pleč in ročic, in se mora nasproti prvemu djanju vselaj hitro zgoditi, kar ni tako težavno, če je deržanje ročic pravilno. Ročice se morajo vselaj koj rešiti, ko se pazdiha pokaže.

Kot prvo pravilo velja, da se vselaj tista ročica najprvo reši, ktera proti presredku leži, in dalje, da se desna ročica z desnico, leva pa z levico rešuje.

Ročice se tako-le rešujejo: S tisto roko, s katero ne rešuje ročic, vzdigne babica trup proti levi strani, če rešuje desno ročico in nasproti, potem gre s kazavcom in srednjim perstom druge roke ob otrokovem herbtu gôri do plečic ročice, ktero hoče rešiti, odtod gre ob rami dalje do komolca, ktereга potisne s koncom perstov čez obraz in persa otrokove po nasprotni naravnavi mence, toraj desno roko na levo, levo pa na desno stran, tako da se pokaže komolec najprvo na dotični strani, in da se tudi ročica prikaže, potem se more vsa ročica stegniti, toda nikolj ne pred.

Ko je ena ročica rešena, jo babica prime, in ko z drugo roko tudi trup prime in nekoliko navzgor proti menci potisne, naj si prizadeva navspred ležeče pleče navzad proti presredku spraviti, ker je gotovo, da je vselaj bolj težavno in še celo nevarno zavoljo premajhnega prostora, ročico pod sramnim obokom reševati. Izmotanje samo se potem ravno tako godi, kakor pred.

Porodnica ne sme popadkov izdelavati, kadar se ročice rešujejo.

Tretje djanje: izmotanje glavice.

To se mora najhitreje izgotoviti, ker je zdaj nevarnost za otroka največja zavoljo tega, ker je bila popkovina že dolgo stiskana.

Babica reče tadaj porodnici popadke izdelovati in maternico naj dergne, da se popadki zbudé, v tem pa naj leži otrok v kobal na roki, kazavec in srednji perst te roke naj položi babica — vsacega na eno stran otrokovega nosa — terdno na zgornjo čeljust, pa varje naj se, na otrokove oči pritiskati, s kazavcom ali srednjim perstom druge roke pa naj kakor z vilicami pleča prime (*Fig. XXXV.*). Zdaj naj si prizadeva babica s perstoma, ki ob nosu ležita, zgornjo čeljust doli potegniti, brado pa na persa pritisniti, z uno roko pa, koja leži kakor vilice čez pleča, naj izleče babica z močnim potegljem glavico.

b. Izlečenje za nožice o posebnih nepravilnih okolnostih.

Take okolnosti so: 1. če se otrokov trebuh navspred oberne, 2. če se ročice navzgor obernejo in zlasti na tilniku križajo, 3. če glavica vprek ostane ali če se zaglavje navzad zasučé, — kratko reči tadaj, če porodba ali pa otrokovo deržanje ni pravilno.

1. Ako je otrokov trebuh navspred obernjen, se izleče otrok do pleč skoraj popolnoma tako, kakor je bilo pred rečeno; samo se položi palec na spredno plat stegna in nožice. Tu mora pa babica, dokler še ritka ni rojena, vselaj paziti, ali bi se morda otrok vendar rad ne zasukal s herbtom navspred; zakaj to, da gledajo perstki nožice navspred, še ne pričuje, da je trebuh navspred obernjen ali da navspred obernjen ostane, še le potem, če je rojena ritka navzad obernjena, ostane večidel nepravilna porodba.

Ko je ritka rojena, se položijo palca na lednični greben, drugi persti pa na križnico, in zdaj vleče babica o popadkih otroka za rojene dele zlo navzdol, ko pa vidi, da hoče trup v navadno porodbo iti, to je, da se ji zdi, kakor če bi se herbet bolj navspred sukal, mora babico o potegljeju, toda ne s silo, to sukanje podperati.

2. Ročice se rešujejo, kakor se deržé, vselaj drugače. Največkratne nepravilnosti so:

a. Kadar so ročice ob strani glavice navzgor stegnjene, velja kot poglavitno pravilo, da

babica skusi do otrokovega komolca priti. To doseže najbolje in najbolj gotovo s tem, da potisne pleče ročice, katero ima rešiti, doli kolikor more; tako se pomakne cela stegnjena ročica tako globoko doli, da babica do komolca lahko pride. Kadar pride do komolca naj vpogne ročico, s konci perstov proti komolcu pritiskovaje, in dela naj potem dalje tako, kakor takrat, ko imajo ročice že sperva pravilno deržanje.

b. Kadar so ročice, — in če tudi le ena —, čez tilnik prekrižane, je to vselaj zelo zelo sitno, čeravno zaglavje navspred leži. Kadar se to primeri, naj poskusi babica glavico rahlo nazaj poriniti ali pa jo rahlo zasukniti; tako bo včasih ročice iz stiske spravila, in reši naj vselaj najpervo tisto ročico, ktera pod drugo leži. Tudi tukaj hasne to največ, da se plečica po mogočosti doli potisnejo.

c. Kadar je obraz navspred obrnjen, ročice pa so navzgor stegnjene, seže babica z roko, s katero hoče navzad obrnjeno ročico rešiti, čez presredek v nožnico, gre potem s perstmi roke, ktere dlan je navspred obrnjena, čez plečica, potisne plečica doli, seže po roki od pleč do komolca, in skusi zdaj, ko svoje perše bolj navzad oberne, komolc čez obraz in persa izleči, terš mora pa zelo doli deržati. Ko je ena roka rešena, se ravno tako tudi druga reši.

3. Glavico izmotati, kadar porodba ni pravilna, je vselaj najbolj težavno, bodi si a. da je obraz proti sramnemu sklepu obrnjen, ali pa b. da glavica poprečno stoji.

Naj je to ali uno, naj skuša babica postaviti zboljšati, to je, obraz navzad zasukati. Seže naj zavoljo tega, dokler glavica še visoko stoji, z eno roko zadaj v maternico, prime zaglavje, z drugo roko pa spredaj persica in poskusi naj z obema rokama glavico in persica naenkrat zasukati, da najpervo poprečno, nazadnje pa navadno obrazovo postaviti naredi.

Ako se to ne dá storiti, zlasti če glavica že globoko stoji, more babica če drugač ni, in če brada navspred leži, en perst na spodnjo čeljust nastaviti, druge

perste pa kakor kaveljne na plečica položiti in potem, kadar vleče, trup zlo nizko držati.

Večidel otrok tako pogine; če pa babica o pravem času zdravnika pokliče, je še mogoče, otroka s klešami otéti.

2. Izlečenje otroka za ritko.

Otroka za ritko izleči je treba, kadar se o ritkinih legah kaj primeri, kar utegne življenju matere ali otroka ali pa obeh nevarno biti, o slabih popadkih, kervavitvah, kerčih i. t. d.

Ravnava je različna, kakor je a. ritka še premakljiva nad medenčnim vhodom, ali pa b. že v medenčni duplini ustanovljena.

a. Ako je ritka nad medenčnim vhodom še premakljiva, naj premeni babica ritkino lego s tem v nožično, da eno nožic prime in doli spelje, potem pa otroka dalje po pravilih izpelje, kakor se je učila.

Ravnava je taka-le:

Če porodnica znak leži, seže babica, kakor pri obračvi, s primerno roko v maternico in prime, 1. če ima otrok dvojnato ritkino lego, za tisto nožico, katero najložeje doseže, ali 2. če ima otrok pol-dvojnato ritkino lego, prime pa otroka za vklonjeno nožico, in 3. če ima otrok enojno ritkino lego, gre babica s svojo roko rahlo ob unanji plati stegna tiste noge, katero hoče prijeti, do kolena, nastavi palec, da koleno vpogne, pod koleno, izsmuka z drugimi persti, s katerimi objema sprednjo plat nožice pod kolenom, nožico navzdol, prime potem nožico samo in jo potegne doli v nožnico.

b. Ako ritka že terdno v medenci stoji, je vselaj zlo težko otroka izleči, treba je namreč otroka za ritko samo vleči, kar je pa zavoljo premajhnega prostora le s kazavcom mogoče; moč enega persta pa kaj kmali omaga.

Kazavec ene roke se nastavi kot kljuka v stegnovno vpogo, ktera se dá najložeje doseči in babica potegne potem o popadku, ali če popadka ni, prenehovaje prijete kolke po povčerti tako globoko doli, da more tudi do

druge kolkne vpoge priti, zdaj naj tudi druge roke kazavec v to vpogo zaključi. Potem vleče babica zdaj s tem zdaj z unim kazavcom tako dolgo, da pride ritka tako nizko, da je mogoče, otroka tudi za ritko potegniti; položi pa naj, koj ko sta kolka rojena, oba palca enega poleg drugega na otrokov križ in vleče tako dolgo, da se nožice čez trebuh ležeče same pokažejo. Kaj ima babica dalje storiti, je znano.

Ravno to velja tudi, če se pri medenčno-končnih legah sploh o porodovem preteku persa ali glavica ne rodijo kmali za zdoljnim teršem; izlečejo se po pravilih deli, kateri še niso rojeni.

3. Izlečenje trupa po že rojeni glavici.

To opravo mora vselaj babica izgotoviti ali vsaj poskusiti, ker ni več časa, po zdravnika poslati, kadar se kaj tacega primeri, otrok bi namreč že poginiti utegnil, preden bi zdravnik prišel.

Babica ima otrokov trup po že rojeni glavici izleči, kadar plečica v medenčnem izhodu obtiče, bodi si zavoljo tega, ker je otrok prevelik, ali ker so popadki preslabi ali pa ker je popkovina preterdno okrog vratú ovita in bi nič ne pomagalo, da babica maternično dno dergne in popkovino prereže.

Ta oprava se tako-le godi:

Babica seže z zakrivljenim kazavcom ene roke čez otrokov herbet v tisto pazdiho, ktero najložeje zadene; ta je večidel tista, ktera je proti presredku obernjena, in potegne, ako je mogoče, o popadku previdno navzdol in navspred; če bi pa babica v navspred ležečo pazdiho segla, naj potegne navzdol in navzad. — Ako seže babica lahko do obeh pazdih, naj zaključi oba kazavca in vleče potem ravno tako zdaj s tem zdaj z unim kazavcom po povčerti ali navspred in navzdol ali pa navzad in navzdol.

Otroka za vrat vleči pa Bog obvaruj! ker bi se tako mozeg otrokovega herbtanca preveč potegniti in tako otrok kako poškodovati utegnil.

VIII. Umetno ločenje posteljce.

Z ozerom na to, kar je bilo zastran ravnave v pravilni peti porodni dōbi rečeno, nima babica samo pravice, ampak še celo dolžna je, če poklicani zdravnik ne pride in je nevarnost zavoljo kervavitve zelo zelo velika, sama pomagati in sicer, zadržano posteljco umetno odločiti in iz maternice vzeti; s tem se najbolj gotovo kervavitev ustavi.

Ta oprava se šteje k najneprijetnijim za porodnico in babico in pa k najbolj težavnim.

Maternica, ktera je že o pravilnem porodu zdražena in poškodvana, toraj zelo občutna, se z umetnim ločevanjem posteljce silno silno draži, kerči jo skoraj napadajo, to dela to opravo še bolj težko, tako, da se maternica še bolj pokvariti in še celo predreti more, če se neprevidno ravna. — Dalje je mogoče, da deli posteljce v maternici zastanejo in se potem pozneje zopet kervavitve primerijo.

Babica naj položi porodnico znak z zmerno proti trebuhu nategnjenimi stegni, dalje se rabi za to večidel desna roka, ker je tako najložeje do matrne potice priti, ktera ima svoj sedež večidel na desni strani. Včasih je pa leva roka bolj pripravna. Zadnjič se ravna oprava po tem, kakor nesreča nanese, da so popadki preslabi ali pa da je maternica po kerču zožena.

1. Kadar so popadki preslabi seže babica z roko ravno tako v maternico, kakor pri navadnem izjemanju matrne potice, samo da pomočnica odzunaj maternično dno podpera in nasproti pritiska. Ko seže babica s svojo roko do mesta, kjer popkovina izvira, položi drugo roko na maternično dno in pritiska si mesto, kjer matrna potica sedi, nasproti. To celo opravo zelo zelo olajša.

Če se pa po nesreči primeri, da se popkovina babici uterga, kadar materno potico iz maternice jemlje, mora še tudi takrat, ko je že cela matrna potica odločena, babica kar s celo roko v maternico seči; se ve, da to ne stane tako težko, materno potico iz maternice uzeti. — Drugače je pa, če se matrna potica še maternice derži,

ker če tudi ravno ni težko razložiti, kaj je maternica, kaj pa materna potica, mora vendar babica v tej reči previdna biti. Naj je pa že to ali uno, mora poiskati babica s svojo vpeljano roko kraj materne potice, in, če je mogoče, tisti del materne potice, kateri je že odločen, da od tega mesta materno potico dalje odločuje. Da more to storiti, nastavi babica konce štirih perstov po mogočnosti enako visoko in derži jih terdno vkupaj; tako odločuje potem tako rekoče kakor z žago materno potico od maternice, konci perstov so pa ta čas proti unanjemu licu materne potice naravnani.

Materna potica se dá ložaje ali težeje odločiti, kakor so popadki bolj ali manj slabi, in kakor so kosmiči materne potice s materničnimi kosmiči terdneje ali rahleje sprijeti.

Ako je materna potica terdno prirašena, se odločuje precēj tako, samo da ni nikolj mogoče, jo popolnoma odločiti. Torej je, kadar se taka primeri, bolje, kosčke materne potice, kateri se terdno derže, v maternici pustiti, kakor pa maternico nepotrebno preveč dražiti ali jo celo raniti.

Ako je materna potica z maternico kakor z vervicami zarašena, se večkrat ne dá drugače ločiti, kakor da prešiplje babica vsako nit s svojimi nohti, kar je pa težavno. Tudi tu je bolje, da ostane kaj materne potice v maternici, kakor da bi babica maternico samo mor-da oranila.

Ko je materna potica vsa odločena, jo zvije babica proti njenemu notranjemu licu, prime potem kraj, kateri leži najbližje materničnega ustja in jo izleče z jajcovimi mrenami in popkovino vred.

2. Ko babica, kakor je bilo rečeno, v maternico seže in pa najde, da je maternica po kerču zožena (*Fig. XXXI.*) in da je zavoljo tega materna potica zaperta, mora vedno paziti, kadaj zaderga odjenjuje; takrat naj kakor pri umetnem raztegovanju materničnega ustja počasi perst za perstom skozi zoženje (štrikturo) poriva, da bo mogla poslednjič s pol roke, in še celo s celo roko skozi priti. Pa dobro naj si zapomni babica, da mora z roko, kadar čuti, da se maternica močnejše zožuje,

koj tako dolgo počivati, da kerč odjenja in potem vedno dalje in dalje sega.

O štrikturi ni samo silno težko, ampak včasí je še celó nemogoče, v maternico seči; če bi hotla pa babica vsikakor v maternico priti, bi se utegnilo primeriti, da bi se maternica raztergala.

Ko pride babica s svojo roko skozi zožino maternice, odloči in uzame materno potico ravno tako iz maternice, kakor je bilo pred rečeno, samo prejenjevati mora, kadar maternica roko oklene, ker roka tadaj ne more čutiti kakor sicer, in bi babica lahko kako škodo naredila.

Opomba. Snet ali splavljeno jajce prvih treh mescov nosečnosti se po ravno teh pravilih odločuje.

IX. Nazajspravljenje prebočene maternice.

Ta oprava obstoji v tem, da babica prebočeno maternico po pravilih umetnosti zopet oberne in nazaj spravi.

Babica položi ženo znak s podloženim križem in z nategnjenimi koleni, ji ukaže mirno mirno ležati in prepové, popadke takrat izdelovati, ko prebočeno maternico nazaj spravlja.

Prebočena maternica se pa tako-le nazaj spravlja: 1. Babica nastavi stegnjene perste, kateri se s svojimi konci stikajo, na sredo prebočenega materničnega dna in ga porine previdno po povčerti medence tako visoko v trebuhovo duplino, da se maternica popolnoma oberne, pa paziti mora na to z drugo roko, katero derži na trebuhu; ali pa 2. objame, če prvo ravnanje nič ni izdalo, z raztegnjenimi persti obeh rok prebočeno maternico, s palcom pa skuša na najnižjem mestu materničnega dna večjo in večjo jamico vtisniti in dela tako naprej, kakor popred; ali pa 3. porine babica najprvo tiste dele, kateri ob materničnem ustju ležé, zlasti pa zadnjo ustnico materničnega ustja, navzgor, in nadaljuje potem opravo kakor ji je najbolj ugodno.

Ako je materna potica še z maternico zvezana in ni terdno zrasena z njo, je bolje, da skusi babica maternico z materno potico vred nazaj spraviti in še le potem,

ko je maternica pravilno nazaj spravljena, naj odloči materno potico od nje; sicer mora pa babica tudi najpervo materno potico odločiti in še le potem prebočeno maternico nazaj spraviti.

Ko je babica maternico srečno obernila, mora v maternični duplini roko toliko časa deržati, da se začne maternica krepko kerčiti, to se zgodi najbolje, da vtakne babica ob svoji roki maternično cev v maternico in potem merzlo vodo v njo brizglja. To pomaga, da se kri ustavi ondi, kjer je bila materna potica z maternico zrašena.

Dalje mora taka žena dalj časa znak ležati in nikakor ne sme dōli pritiskati; zavaljo tega jo mora babica kliširati, da njeni život odpert ostane. Druge opravila sicer pa grejo zdravniku.

Drugi oddelek.

Tako imenovane manjše ranocelske oprave in druge opravila.

Kar se tiče manjših ranocelskih in drugih opravil, se prav dostikrat primeri, da ji zdravnik ukaže, jih ne samo pri nosečih, porodnicah, otročnicah in majhnih otrocih, temuč tudi pri družih bolnikih opravljati; zavaljo tega je treba, da se jih babica po pravilih umetnosti nauči.

I. Manjše ranocelske oprave.

Manjše ranocelske oprave, ktere pristajajo babici, so: 1. razne klišire, 2. brizgljanja v nožnico in maternico, 3. nastavljanje odcedilnika, in 4. postavljanje pi-javk.

1. Razne klišire.

Klišтира se imenuje brizgljanje kake tekočnosti v ritnik s tako imenovano brizglo ali kliširo.

Po namenu, ktereга hočemo z kliširanjem v ritnik doseči, se razdeljujejo klišire marsikako, in sicer: v od-

perajoče, zaperajoče, dražeče, tolaživne, redivne i. t. d., in po tem se ravna tudi kakost in množina tekočnosti za kliširanje.

1. Za odperajoče klišire se rabi največkrat navadna mlačna voda ali pa dobro precejena zlezova, selzenovcova, otrobova ali lanenega semena prekuha. — Še le potem, če taka klišira nič ne pomaga, in babica ve, da je kakka žena rada zapečena ali zamašena, pridene kliširi olja, ali mila (žajfe), ali soli, ali cukra ali pa siropa i. t. d.

Ako rabi babica olje, stori najbolje, da jajcov rumenjak z njim dobro zmeša, ker se olje tako najbolje z vodo zmeša, sicer pa naj vlije babica vselaj olje nazadnje na mlačno vodo, ki je v kliširi, privije potem terdno cinjasti nastavek in potisne potem štempelj kliširo navpik deržeč, počasi, dokler zgori skozi nastavek ne začne olje teči.

Za eno kliširo gre navadno 1 ali 2 žlici olja, ako pa uzame babica mila (žajfe) za to, je mora pred majhen kosček v vodi razpustiti; — soli gre za eno kliširo ena, k večjemu dve majhne žlici, ravno toliko tudi cukra ali siropa; pa sol, cukar kakor tudi sirop je treba pred v vodi dobro raztopiti.

Za celo odperajočo kliširo se potrebuje za odraslega človeka blizo en maselj, za otroke pa po njih starosti pol frakeljna ali pa cel frakelj.

Tekočina za kliširo mora mlačno-topla biti; to se dá najbolj po tem spoznati, da babica napolnjeno kliširo na trepavnice oči pritisne; ako preterpe oči to, to je, ako dela napolnjena klišira očem prijetno toploto, si more babica misliti, da je tekočina za kliširo ravno pravšna.

2. Zaperajoče klišire so take, katerih namen je, drisko ustaviti; babica sme tako kliširo samo tadaj rabiti, kadar ji zdravnik ukaže.

Zaperajoče klišire ne sme čez pol frakeljna biti, zakaj sicer bi jo mastnica, ki je zavoljo nje zdražena, gotovo iz sebe pahnila, in pripravlja se iz močca ali štirke tako le: babica uzame 1 ali 2 žlici čiste močcove moke, jo raztopi najpervo v merzli vodi, potem jo vlija dobro mešaje v vrel krop, tako da se bolj ali manj gosta kaša

naredi, ktere uzame potem babica toliko za kliširo, kolikor je treba.

3. Kerče odpravljajoča ali tolaživna klišira, kakor že ime kaže, ni za izpraznjenje života, ampak zoper kerče je, zlasti pa zoper maternične kerče, n. pr. zoper štrikturo maternice; zavoljo tega je treba, da vbrizgljana tekočost dalj časa v čevesu ostane. Sme se tadaj tudi le pol klišire napolniti in babica mora prav počasi brizgljati, bolni ženi pa reči, da naj kolikor more nazaj derži, če bi jo začelo na blato tišati.

Za kliširo zoper kerče je najbolja mlačno-topla kamilčna opara, in take klišire je treba večkrat ponavljati.

4. Redivne klišire imajo namen, bolnega človeka pri življenju ohraniti; zavoljo tega ima babica večkrat na zdravnikovo povelje juhe, mleka, zmesi od rumenjaka i. t. d. vbrizgljevati.

5. Kri ustavljajoče klišire, za ktere se merzla voda ali druge od zdravnika zapisane reči jemljejo, sme babica tudi samo takrat dajati, kadar ji zdravnik ukaže.

Ravnanje pri kliširanju.

Tu gre povedati 1. kako se klišira napolnuje in 2. kako kliširo nastavlja.

1. Kar se tiče tega, kako se klišira napolnuje, se a. ali klišira z do dna potisnjenim štempeljnom v tekočost vtakne, potem pa štempelj počasi verté do verha potegne; — ali pa b. potegne babica štempelj popolnoma iz klišire, zamaši njeni zdoljni konec s perstom, vlije potem v pokonci držano kliširo tekočost in vtakne še le zdaj štempelj v kliširo. Potem derži babica kliširo navpik in potisne štempelj zopet toliko v njo, da curlí tekočost zgôri nepretergoma vun; to je znamenje, da ni nič zraka ali lufta več v kliširi, kar bi sicer bolniku dostikrat nepotrebne bolečine delati utegnilo.

2. Pri nastavljanju klišire same se mora človek, kateri ima kliširo dobiti, z ritjo kolikor more na kraj postelje na levo ali pa na desno stran vleči, z zgornjim životom se navspred držati, stegna pa k trebuhu nategniti.

Da se postelja ne onesnaži, je treba staro preganjeno rjuho bolniku podložiti. Potem pomaže babica ritno cev

z oljem, jo vtakne počasi in previdno dva ali tri palce globoko v ritnik, derži terdno s kazavcom in srednjim perstom leveice, potem pa vtakne kliširno špico previdno v luknjico ritne cevi in derži kliširo s palcom in družimi persti leveice terdno, z desnico pa verti počasi štempelj, ga v kliširo pritiskovaje. Potem se klišira s cevjo vred iz ritnika potegne.

Otroci se najložeje kliširajo, če na kaki blazini ali pa v naročju odraslega človeka ležé, se ve, da se mora pri raznih kliširah po starosti otrok ravnati, koliko klišire ima otrok dobiti, kar zdravnik vselej natanko določi.

Prav pripravne, zlasti za otroke so gumilastične ritne cevi, ker se more z njimi še manj škode narediti.

Poslednjič je še opomniti, da naj ima vsaka babica sploh več ritnih cevi, da n. pr. ne bo koj potem, ko je kakega človeka z nalezljivo boleznijo kliširala, z ravno tisto cevjo drugega kliširat šla. Da mora babica v vseh rečeh na snažnost paziti, se ume samo po sebi.

2. Brizgljanja v nožnico in maternico.

Te brizgljanja se opravljajo večidel po zakrivljeni cinjasti ali pa elastični cevi z na-njo natakknjeno navadno brizglo za kliširati ali pa tako imenovano maternično brizglo, to je, brizgla, na katero je maternična cev terdno privita.

Take brizgljanja se rabijo v mnogo-mnogokterih ženskih boleznih; kdaj jih ima babica rabiti in kakošnih tekočin se ima posluževati pri nosečih, porodnicah in otročnicah, je bilo že o dotični priložnosti rečeno.

Pri nenosečih sme babica take brizgljanja samo takrat delati, kadar jih zdravnik zapové; ne sme pa babica drugega nič v nožnico ali maternico brizgljati, kakor to, kar je zdravnik zapisal.

Brizgljanje pa ni vselej enako in ravná se po tem, kakor ga opravlja babica z navadno ali pa z maternično brizglo.

1. Brizgljanje v nožnico z navadno brizglo je bolj hasnjivo, le potrebuje babica vselaj še pomočnice.

Maternična cev se tako-le vtakne: Babica seže s kazavcom in srednjim perstom ene roke v nožnico noter do nožničnega dela in pelje potem cev po povčerti v brazdi med perstoma noter do materničnega ustja; potem prime zdoljni konec cevi s kazavcom in srednjim perstom druge roke tako, da je periše navspred obrnjeno in zdaj nastavi pomočnica špico brizglje navpik ravno v odprtino maternične cevi. V tem, ko zdaj pomočnica z eno roko brizgljo terdno prime, z drugo pa štempelj počasi verti in doli pritiska, mora babica maternično cev z obema rokama terdno držati, ob enem pa brizglji tako nasproti pritiskati, da bolnik nikjer nobenega stiskanja ne terpi. Potem derži babica maternično cev koj terdno na tistem mestu in vzame vselaj samo brizgljo vun, jo sopet napolne, nastavi i. t. d. tako dolgo, da svoj namen doseže; in to je velika prednost tacega brizgljanja.

Drugač je brizgljanje s tako imenovanimi materničnimi brizgljami, pri katerih se mora vselaj maternična cev s špico proč vzeti in vselej sopet v nožnico vtakniti; nasproti so pa maternične brizglje sopet boljše, kadar je babica sama in nima nobene pomočnice.

2. Brizgljanja v maternico se razločijo samo v tem od unih, da si babica z vpeljanim kazavcom in srednjim perstom maternično ustje dobro ustanovi in potem previdno skozi maternično ustje tudi po povčerti medence naprej cev vpelje, dokler gre lahko in brez opore naprej. Maternična cev, ktera je dobro v maternico vpeljana, moli komaj za en palec iz nožnice, pri tem morata vpeljana persta na cev na materničnem ustju natanko paziti in babica ju nikakor ne sme iz nožnice potegniti, kadar brizglja.

Da je treba bolnici, ktera znak leži o brizgljanju kako posodo podložiti, da tekočost va-njo teče, se ume samo po sebi.

3. Nastavljanje odcedilnika.

Odcedilnik (kateter) se nastavlja zato, da se polni scavni mehur umetno sprazne in vsaka babica mora to znati.

Babica naj zavoljo sramožljivosti, kakor tudi zavoljo

tega, da se porodnica ne prehladi, vselaj pod odejo in ne da bi oči za to potrebovala, odcedilnik nastavlja; za- voljo tega se mora babica dobro vaditi, kako se scavna luknica, ktera je med šegetaščkom in nožničnim vhodom po robu, kateri jo obdaja, s kazavcom spozna. Babica mora znati z obema rokama odcedilnik nastavljati, ker mora, če na desni strani stoji, z desnico, sicer pa z le- vico scavno luknjico poiskati.

Da scavno luknjico poiše, gre babica, n. pr. z des- nim dobro z oljem pomazanim perstom najprvo ob spred- nji nožnični steni v nožnico, potem potegne perst nazaj, in gre ž njim kolikor more po sredi nekoliko navzgor in šlata po robčku, kateri scavno luknico obdaja in skoraj ravno pod sramnim sklepom leži. Ko je luknjico našla, nastavi konec persta nekoliko pod njo in derži ondi ne- premakljivo rahlo pritisnjenega, potem dene po kazavcu kakor vodniku z levico odcedilnik v luknjico, in ko o tem z doljni odperti konec odcedilnika počasi nagne, ga tako dolgo naprej pomikuje, da začne scavnica v pripravljeno posodo teči.

Pri nosečih in porodnicah je bolje, elastični odcedil- nik jemati, sicer pa kovnega.

Kadar n. pr. glavica že globoko stoji, mora babica, ko je odcedilnik že v scavni cevi, da ji je mogoče, v scavni mehur priti, včasih odcedilnikov konec skozi nož- nico kviško potisniti.

Pri nastavljanju odcedilnika se mora babica vselej sile varovati in ko tudi pri razgernjenem životu ne more odcedilnika nastaviti, mora koj po zdravnika poslati. — Če je babica previdna, kadar odcedilnik nastavlja, se ne more nesreča primeriti, vsaj ne tako lahko.

4. Postavljanje pijavk.

Pijavke postavljati mora vsaka babica znati, da jih zna takrat, ko sramožljivost to tirja, staviti, n. pr. ka- dar zdravnik ukaže, jih na presredek postaviti.

Pijavke se ne postavljajo vselaj enako: 1. ako je mesto, na ktero se imajo pijavke postaviti, do- sti veliko, je najbolje, da dene babica pijavke, kolikor

jih je zdravnik zapisal, v kupico ali glažek in jo povezne potem na tisto mesto; 2. ako je pa mesto, kamor se imajo pijavke postaviti, premajhno, se dene vsaka pijavka v posebno stekleno (glaževnato) cev ali pa v zvito kvarto, in zdoljni konec te steklene ali papirnate cevi, v kateri je pijavka, se zamaši potem s papirnatim zamaškom, ali pa prime babica pijavko za njeni zadnji konec s perteno cunjico tako, da se pijavkina glava, koja je najbolj tanka, na tisto mesto napelje, kamor se ima postaviti.

Da se pa pijavke bolj rade primejo, je treba kožo vselaj s toplo vodo pred dobro umiti in obrisati. Če bi pijavke še vedno ne hotle se prijeti, naj pomaže babica kožo s slino, pocukreno vodo, ali pa naj jo prašne do kervi in pomaže potem s kervjo, koja iz kože teče.

Včasih je dobro, pijavke v posodici, v kateri so, nekoliko z olom (pirom) politi, da se bolj rade primejo.

Kadar pijavke stavi, mora pa babica vselaj dobro paziti, da se bolnik ali bolnica ne prehladi; zavoljo tega naj vselaj tisto mesto života odgerne, kamor hoče pijavke postaviti, ali pa naj jih stavi rajše pod odejo, n. pr. če jih stavi na trebuh, in razpne naj zavoljo tega locanj čez posteljo.

Večidel ukaže zdravnik kervavenje, to je, da naj kri iz ranic, koje so pijavke naredile, še eno ali več ur teče. To se najbolj s tem opravi, da se pokladajo na ranice v toplo vodo pomočene cunjice ali pa da se, n. pr. na trebuh kar gorki okladki s kaše devajo; včasih je že dosti, da se ranice s toplo vodo izmivajo.

Kri se ne dá vselaj lahko ustaviti, zlasti pri otrocih, ako tadaj babica z že omenjenimi pomočki kervi ne more kmali ustaviti, naj pošlje po zdravnika, koji je pijavke zapisal; zakaj dostikrat se je že primerilo, da je otrokom zavoljo pijavk kri odtekla.

Pomočki, s kterim sme babica kri po pijavkah ustavljati so: prvič naj umiva ranice z merzlo vodo in poklada naj na nje kresivno gobo; ako se kri še ne ustavi, naj poskusi v jesihu namočene cunjice pokladati ali pa cofanje in pritiska naj nekoliko časa s perstmi na rane, iz kterih kri teče, ali pa naj priveže s povojem kako drugo terdo reč. — Vedno mora pa, zlasti pri otrocih,

tudi še potem, ko je kri se že ustavila, babica dobro paziti, ali morda ne začne kri zopet teči.

Kako ima babica ravnati, kadar ima na tem ali unem delu života pijavke staviti, ji bo vselaj zdravnik povedal, kakor tudi še posebno to, če se primeri, da kaka pijavka n. pr. v golt, v nožnico ali v ritnik zleze. Tu se samo to opomni, da je najboljši pomoček, po katerem pijavke pocerkaajo, kuhinjska sol.

II. Nekaj drugih za babice važnih opravil.

Tu sem se štejejo: 1. razni okladki, 2. razni čaji in pijače, in zadnjič 3. napravljane in pokladanje nekterih kožnih dražil, ker jih zdravniki prav dostikrat ukažejo in ker ljudje dostikrat prav ne vejo, kaj je to ali uno; zavoljo tega pokličejo prav dostikrat babico, ktera mora tedaj te reči dobro umeti.

1. Okladki.

Okladki se razdeljujejo v mokre in suhe.

1. Mokri okladki se delé v merzle in tople.

Kako se merzli okladki napravljajo in rabijo, je bilo že na strani 169 povedano. Kar velja ondi od merzlih okladkov, ki se na trebuh pokladajo, to velja od njih tudi, kadar se na kako drugo mesto pokladajo.

Topli okladki se pokladajo ali kot cunje ali pa kot kašnati okladki.

Za cunje se uzame kak pert, kot majhna ruta velik, se večkrat pregne, potem pa, kakor je zdravnik zapovedal ali je sicer treba, pomoči v vročo oparo kamilic, mete, melise, žajbeljna, materne dušice, lipovege ali bezgovega cvetja, ali pa v toplo olje, mleko, ali celo samo toplo vodo, potem se nekoliko ovije in na bolni del života položi, čez-nj se pa pogerne suha ruta.

Za kašnate, tudi omehčijoče okladke je najbolje moko lanenega semena rabiti ali pa dva dela eržene moke in en del pšeničnih otrobov ali pa stolčen rajž i. t. d.

Zmeša se to ali uno na vroči vodi v gosto kašo, ktera ostane potem vedno v posodi pri žerjavici, da je vedno

mogoče, urno okladek za okladkom dajati. Iz tega namena se namaže kaša na kak pert za perst debelo in na široko, kolikor je treba, in samo na eni strani, da se potem una ne namazana stran čez kašo zavije, da potem se okladek na bolno mesto tako položi, da kaša ne leži na goli koži. Tudi tu velja pravilo, da se imajo taki okladki pridno premenjevati, ker sicer je mogoče, da se s toplimi okladki več škoduje kakor pomaga.

2. K suhim okladkom se štejejo okladki iz vate ali prediva in tako imenovani žakeljčki z rožami.

Žakeljčki z rožami se napravljajo z gori imenovanih dišečih rož; babica jih more več sort vkupaj uzeti in k njim še nekoliko otrobov pridjati in napolne z njimi, pa ne preobilno, žakeljček iz gostega platna sošit, ki se velikosti dela primeri, kamor ga hoče položiti; žakelj potem dobro pregreje in položi na bolno mesto. Dva taka žakeljčka mora pa babica imeti, da more koj drugzega položiti, ko se eden shladi.

Vata ali predivo se kar dobro pogreje in na bolno mesto položi; more jo babica tudi z brinjevimi jagodami, cukrom, kimeljnom i. t. d. pred prekaditi.

Ako je mogoče, je nabolje, da se deli, kamor se ima položiti, kar vsi z vato ali pa predivom ovijejo.

2. Čaj in druge pijače.

1. Čaj se ali kuha ali pa samo popari. Kuhajo se navadno le korenine, tedaj tako imenovani otročniški čaj, kateri je zmes iz dveh delov zlezove in pirnične korenine in enega dela sladkih koreninic.

Čaj s kamilic, lučnika, melise, kopreca, kimeljna, aneža i. t. d. se napravlja samo s tem, da se z vrelim kropom polije, bodi si, da se čaj pije ali pa unanje rabi; zakaj če bi se kuhal, bi se vsa dišava izpuhtela. Dene se rož, kolikor je prav, v pisker, in na-nje se vlije vrel krop, pisker se potem pokrije in pusti se četert ure stati, potem se pa precedi skozi sito ali pa čeden pert.

Tu je le opomniti, da kamilic za pijačo ne sme preveč uzeti; velicih kamilic k večjemu dve ali tri glavice.

2. Med pijačami je posebno mandeljno mleko in salepovo žlemljo omeniti.

Mandeljno mleko se tako le dela: Vzame se (na en maselj vodo) en lot sladkih mandeljnov, to je kakih 18 mandeljnov, ki se za malo časa v vročo vodo denejo, da se ložeje olušijo, in olušeni se denejo v možnar, kjer se zmečkajo ali pa stolčejo o prilivanju merzle vode; potem se vse vkup skozi pert precedi, in kar nazadnje v pertu ostane, se še enkrat izžme; potem pa kar ostane, sopet v možnar dene, z vodo zmeša, precedi i. t. d. Pridene se potem mleku cukra, kolikor se treba zdi, in prilije se vode, če je mleko morda pregosto.

Salepova žlemlja se napravi, če se za majhno žličico salepove štupe z merzlo vodo zmeša in potem vedno mešaje polič vrele vode prilije, in neprenehoma mešaje tako dolgo kuha, da se popolnoma čista žlemlja naredi.

3. Unanje dražila.

Unanje dražila sme babica večidel tudi samo takrat rabiti, kadar zdravnik ukaže, primeriti se pa vendar utegne, da jih mora kar sama rabiti, n. pr. pri omedlevicah. Vediti mora tedaj, kako se napravljajo in rabijo. Take dražila so: ženofovo testo, riban bren in drože.

a. Ženofovo testo se nareja iz frišne ženofove moke, in zmeša se je toliko, kolikor se je potrebuje, da se bolno mesto pokrije, s mlačno vodo, da je gosta kakor testo, ktero se potem na kosček starega platna namaže in tako va-nj zavije, da ne leži testo na goli koži. Ženofovo testo se pusti na koži eno četert ure do cele ure, kakor je bolnik občutljiv ali pa kakor je treba, da testo mehurje naredi.

b. Hrenovi okladki se tako le delajo: babica nariha na ribežnu hrena, ga zmeša potem z gorkim jesihom v gosto zmes in poklada ga potem ravno tako, kakor ženofovo testo.

c. Drože so znan pomoček in dobivajo se skoraj v vsaki hiši. Kako se rabijo, je znano.

Razjasnjenje podob.

Figura I.

kaže celo žensko medenco z vsemi vezki.

1. Lednica ali ledna kost. 2. Čevnica ali čevna kost. 3. Sednica ali sedna kost. 4. Sramnica ali sramna kost. 5. Notrajne lice čevnice. 6. Bokasta čerta. 7. Greben čevnice. 8. Gerča sednice. 9. Sramnično - čevnična gerba. 10. Greben sramnice. 11. Jajčasta luknja. 12. Križnica. 13. Doljni konec križnice. 14. Zadnica ali ritna kost. 15. Berdice. 16. Lednično-križnični sklep. 17. Sramnični sklep. 18. Ledna členka. 19. Zadnje dve ledne vretenci.

Figura II.

kaže vhod v medenco ali gornjo odpertino.

aa. ravnik ali ravni premernik, bb. poprečnik ali poprečni premernik, cc. desni poveznik ali povezni premernik, dd. levi poveznik, ee. narazje med obojno prednjo zgornjo čevnično ostjo.

1. Sedično-ostno-križnična vez. 2. Sedično-gerčno-križnična vez. 3. Velika lednična luknja.

Figura III.

kaže izhod medence ali zdoljno odpertino.

aa. ravnik medenčnega izhoda, bb. poprečnik medenčnega izhoda.

1. Ponva. 2. Unanje lice čevnice. 3. Sednična ost.

Figura IV.

kaže medenčno strugo.

aa. ravnik medenčnega vhoda, ac. preiskavni premernik ali preiskavnik, bb. medenčna širina, cc. medenč-

na ožina, cd. ravnik medenčnega izhoda, ee. posredek medence ali povčerta.

Figura V.

kaže podobo unanjih ženskih spolovil:

1. Nadsramek. 2. Velika piska. 3. Piskova prevoza. 4. Presredek. 5. Mala piska. 6. Šegetavček. 7. Scavnikova luknjica. 8. Vhod v nožnico. 9. Devična loputa.

Figura VI.

kaže ženske notranje spolovila odzadej.

1. Nožnica. 2. Nožnično obočje. 3. Dno maternice. 4. Nožnični del maternice. 5. Unanje maternično ustje. 6. Široki maternični vezek. 7. Okrogli maternični vezek. 8. Jajčični vodilnik. 9. Sfranzan lijak. 10. Jajčnik.

Figura VII.

kaže podobo sprednje polovice maternice, ki je navpik od ene strani do druge prerezana.

1. Maternična votlina. 2. Mesto, kjer se jajčični vodilnik z maternično votlino stika. 3. Struga materničnega vrata. 4. Zgornji konec struge materničnega vrata ali notrajno maternično ustje. 5. Spodnji konec struge materničnega vrata ali unajno maternično ustje.

Figura VIII.

kaže medenčno strugo prerezano od spred navzad, da se vidi, kako ležé različni deli v nji.

1. Sramnični sklep. 2. Križnica ali križna kost. 3. Zadnica ali ritna kost. 4. Berdice. 5. Maternica. 6. Nožnica. 7. Scavni mehur. 8. Scalo. 9. Mastno ali ritno čevo. 10. Presredek. 11. Trebušnica.

Figura IX.

kaže medenčno votlino od zgoraj po odrezanih trebušnih pokrivalih.

1. Scavni mehur. 2. Maternica. 3. Mastno čevo.
4. Velike trebušne žile, ko se ravno nad berdicom razcepijo. 5. Miške v medenčni votlini.

Figura X. XI. in XII.

kažejo, kako se spreminja struga materničnega vrata pri takih ženskah, ki so pervikrat spočele, in pa napravo tako imenovanega porodnega lijaka.

Figura XIII. XIV. in XV.

kažejo, kako se spreminja struga materničnega vrata pri takih ženskah, ki so že večkrat rodile, in pa napravo tako imenovanega nosečnostnega lijaka.

Figura XVI.

kaže podobo vplojenega jajca, ko ga tako imenovana zginljiva mrenica ovija.

1. Zginljiva mrenica. 2. Jajce.

Figura XVII.

kaže vplojeno človeško jajce, vzeto iz maternične votline.

1. Usnjata mrena. 2. Ovčja ali vodna mrena. 3. Materna potica. 4. Izvirek popkovine. 5. Otrok.

Figura XVIII.

kaže otročjo čepinjo od strane.

1. Čelna kost. 2. Stranska kost. 3. Skranica ali senčna kost. 4. Zaglavna kost.

aa. ravni premernik, bb. povežni premernik.

Figura XIX.

kaže otročjo čepinjo odzgor.

1. Čelni šiv. 2. Venčni šiv. 3. Pušicni šiv. 4. Zaglavni šiv. 5. Velika ali štirivoglata mečava. 6. Mala ali trivoglata mečava.

aa. poprečni čepinini premernik.

Figura XX.

kaže najnavadnišo lego, zaderžanje in postavo
otroka v maternici, to je, prvo čepinino lego h
koncu prve porodove dôle.

Figura XXI.

kaže povežno stesnjeno medenco.

Figura XXII.

kaže prečno stesnjeno medenco.

Figura XXIII.

kaže po krivicah ali kolenutih stesnjeno medenco.

Figura XXIV.

kaže po zmehčenju kosti v odraslih ljudéh stes-
njeno medenco.

Figura XXV.

kaže po novinah stesnjeno medenco.

Figura XXVI.

kaže notranje medenčno merjenje.

Figura XXVII.

kaže prvo obrazovo lego.

Figura XXVIII.

kaže prvo dvojno-ritkino lego.

Figura XXIX.

kaže prvo poprečno lego z glavico na levo.

Figura XXX.

kaže popolnoma čez maternično ustje lezečo materno potico, zraven pa se vidi vpeljana roka, ktera si prizadeva otroka na noge obrniti.

Figura XXXI.

kaže zoženje ali strikturo maternice in zavoro tega v nji zaperto materno potico, zraven pa tudi, kako se ima z roko noter seči, da se potica umetno loči.

Figura XXXII.

kaže, kako naj se popkov trak pod popkovino potisne, kadar je popkovina okoli otrokovega vrata močno ovita.

Figura XXXIII.

kaže gumilastični tampion ali klobek.

Figura XXXIV.

kaže tako imenovano dvojno rokovanje pri obračanju otroka na noge.

Figura XXXV.

kaže tako imenovano izmotanje glavice, ki se naposled rodi.

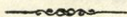
Figura XXXVI.

kaže kos tako imenovanega grozdnega ali mehurjastega snetja ali móle.

Popravki.

Na	11. strani v	8. versti	od zdolaj	beri	sednice	namesti	sramnice.
„ 11.	„ „	20.	„ „	„ „	navzdoljnji	„	navzgornji.
„ 14.	„ „	4.	„ „	„ „	do druge	„	od druge.
„ 18.	„ „	5.	„ „	„ „	VII. 1.	„	VII. 2.
„ 20.	„ „	8.	„ „	„ „	sramni sklep	„	sr. špranja.
„ 56.	„ „	20.	„ „	zgoraj	ko se otrok	„	ko je otrok
					rodi	„	rojen.
„ 58.	„ „	12.	„ „	zdolaj	7	„	4
„ 182.	„ „	4.	„ „	„ „	trebuhova	„	cesarska.
„ 188.	„ „	12.	„ „	„ „	sramni sklep	„	sr. špranjo.
„ 188.	„ „	5.	„ „	„ „	sramni sklep	„	sr. špranjo.
„ 189.	„ „	4.	„ „	zgoraj	sramni sklep	„	sr. špranjo.
„ 192.	„ „	16.	„ „	zdolaj	sramni sklep	„	sr. špranjo.
„ 216.	„ „	2.	„ „	zgoraj	čevničnimi	„	ledničnimi.
„ 235.	„ „	1.	„ „	zgoraj	presredek	„	presedek.

Родикъ.

Fig. XXI.

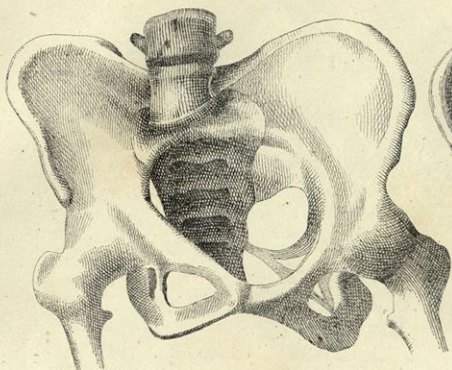

Fig. XXII.

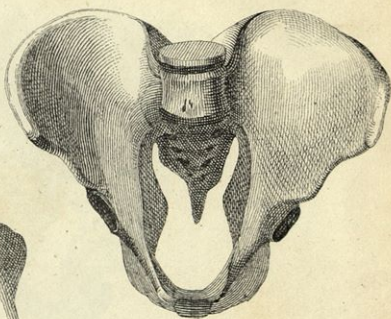

Fig. XXIII.

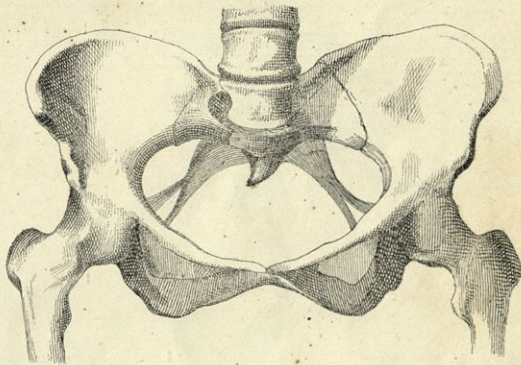

Fig. XXIV.

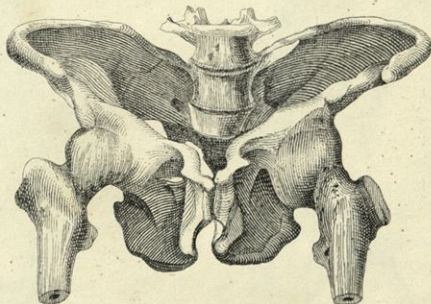

Fig. XXV.

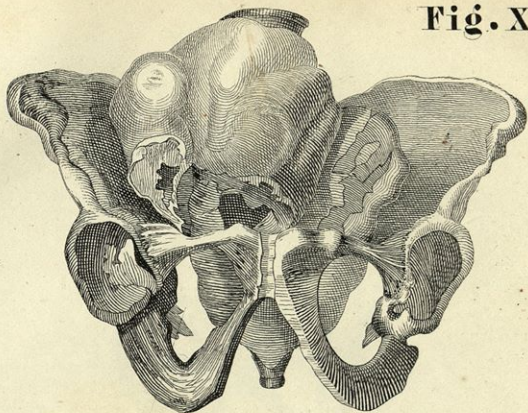

Fig. XXVI.

Fig. XXVII.

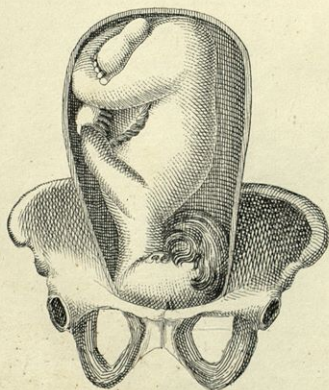

Fig. XXVIII.

Fig. XXIX.

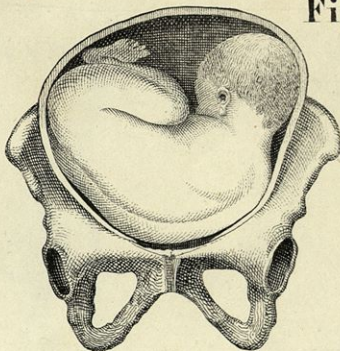

Fig. XXX.

Fig. XXXI.

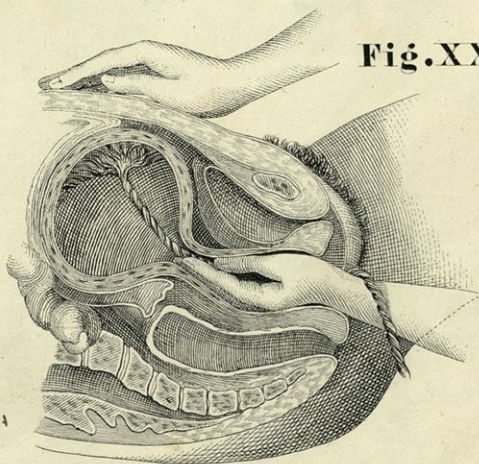

Fig. XXXII.

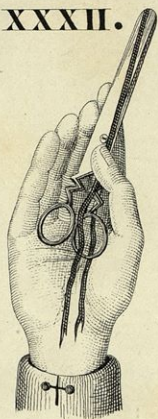

Fig. XXXIII.

Fig. XXXIV.

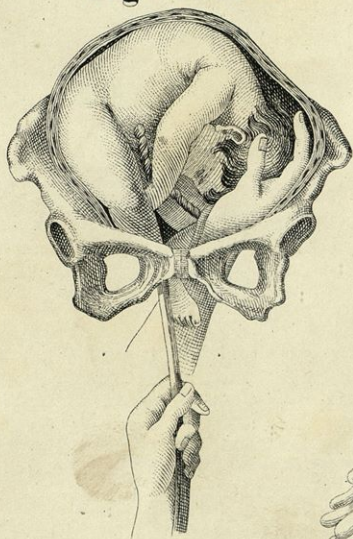

Fig. XXXV.

Fig. XXXVI.

